Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Ústav filmu a audiovizuální kultury

Mgr. Luděk Havel
(doktorské studium, Teorie a dějiny divadla, filmu a audiovizuální kultury)

Filmový festival pracujících a jeho funkce v kulturní politice komunistického režimu

Školitel: Mgr. Pavel Skopal, PhD.
Brno, 29. 9. 2016

Prohlášení o samostatnosti:

„Prohlašuji, že jsem pracoval samostatně a použil jen uvedených zdrojů“.

V Brně dne 29. 9. 2016 Luděk Havel

_____

Poděkování

V první řadě bych chtěl poděkovat svému školiteli Pavlu Skopalovi za trpělivost, pomoc a rady při této, ale i mnoha předešlých pracích.

Za postřehy, poznámky, rady a opravy týkající se rukopisu děkuji Jaromíru Blažejovskému.

Za povzbudivá slova a morální oporu pak děkuji Tereze Czesany Dvořákové, Radomíru D. Kokešovi, Peteru Krämerovi, Pavle Švédové a Michalu Večeřovi.

Mnoho cenných pramenů bych nezískal, nebýt Terezy Frodlové, Miloše Henkricha, Adély Kokešové, Jaroslava Lopoura, Jeanne Pommeau, Jana Trnky a Otto Vejnara.

Za pomoc při zpracovávání materiálů děkuji Lence Gorecké, Monice Hodásové, Liboru Janoškovi, Jakubu Klímovi, Václavu Koryčánkovi, Lucii Petrašové, Iloně Podivínské, Janu Štumpovi, Biance Tomíškové a Soně Weiserové, kteří byli mými studenty v rámci kurzů *Filmový festival pracujících – výzkumný seminář I* a *II*.

Za jazykové korektury děkuji Anně Doupovcové. Za překlaklad pak Haně a Tomáši Havlíčkovým.

Osobní poděkování pak patří Martině Hejlové, bez jejíž neskonalé morální podpory by tento text nikdy nebyl dokončen. Za neskutečnou pohodu a spoustu energie v samotném finiši pak děkuji Barboře Wildové a Matouši Bohuňkovi.

A upřímná omluva všem, na které jsem v tomto stručném poděkování zapomněl, a také a především těm, na které jsem kvůli této práci neměl tolik času, kolik by si zasluhovali.

Obsah

1. Úvod 7

1.1. Metodologický a koncepční úvod 9
1.2. Představení hlavních pojmů a tezí 12

2. Historický přehled FFP 16

2.1. Před FFP aneb Kořeny akce 16
2.2. Rok 1948: Prototyp FFP 17
2.3. Rok 1949: Rozšíření FFP 19
2.4. Léta padesátá 19
2.5. Léta šedesátá 24

2.5.1. První polovina 60. let 25
2.5.2. Příčiny vzniku podzimního FFP a další změny koncepce 30
2.5.3. FFP? Letos opravdu naposledy! 34

2.6. Normalizace a konec FFP 35

3. Dualita MFF a FFP 41

3.1. Časoprostorová dimenze 41
3.2. Soutěžní a nesoutěžní / mezinárodní a národní 56

3.2.1. Oddělování akcí (1954–1956) 62
3.2.2. Festivalový „rozchod" (1957–1959) 64
3.2.3. FFP na cestě k samostatnosti (od r. 1960) 66

4. Trojí funkce: manifestace, edukace, integrace 69

4.1. FFP 1948: Pokus, který vyšel 69

4.1.1. Dozvuky kontinuity vs. nástup nové kulturní politiky 69
4.1.2. Dělnická porota a rostoucí vliv odborových organizací 72

4.2. FFP od roku 1949: Do více měst! 74

4.2.1. Replikace a komplikace 74

4.3. FFP mobilizuje a propaguje 79
4.4. FFP vychovává a edukuje 83
4.5. FFP hodnotí, bilancuje, kritizuje 86

5. Závěr 89
6. Summary 92
7. Přehled ročníků a celovečerních filmů uvedených na FFP 1948–1970 94
8. Filmografie 109

8.1. Citované filmy 109
8.2. Další audiovizuální díla 121

9. Použité zdroje 122

9.1. Literatura 122
9.2. Publikované prameny 124
9.3. Archivní prameny 130

9.3.1. Národní archiv Praha, Fond Ministerstva informací 130
9.3.2. Národní filmový archiv Praha 131
9.3.3. Všeodborový archiv Praha 131

9.4. Orální prameny 133
9.5. Právní nařízení 133
9.6. Digitální zdroje 133

František Citovský

I. Filmový festival pracujících[1]

Dnes film už bude slúžiť ľudu
a vravieť o tom, čo mu blízke.
Dnes filmy už len pre ľud budú,
budú mu radiť, viesť ho k výške.

Dnes už to nie zbraň kapitálu
zábava planá: skrátiť chvíľu.
Dnes má film náplň novú, stálu:
vychovať ľudí, dať im silu...

Dnes už film nie je kšeftárenie,
odteraz má už cenu stále.
Ukáže krásne žitia vrenie
ako na tomto festivale.

[1] Citovský, František (1949): I. Filmový festival pracujících. In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 3.

1. Úvod

Filmový festival pracujících (dále jen FFP), nejčastěji popisovaný jako „nejmohutnější akce s filmem", byl poprvé uspořádán roku 1948, v přímé návaznosti na Mezinárodní filmový festival (dále jen MFF) v Mariánských Lázních a Karlových Varech. Byl jednak projevem procesu tzv. demokratizace kultury, který měl v první řadě zprostředkovat umění nejširším vrstvám (zejména dělníkům), ale zároveň je do něj i aktivně zapojit.[2] Současně umožňoval širšímu publiku zhlédnout vítězné filmy MFF, ale byl, jak si později doložíme, i určitým kompromisem. Ve Zlíně bylo pro účely FFP zbudováno obří letní kino a podobně tak tomu bylo i v následujících letech v dalších městech, kam se FFP postupně rozšiřoval. Nejprve byla akce replikována do krajských, následně i do okresních a menších měst, aby byla v roce 1990, kdy, mimo jiné pro malý zájem diváků, ale i společenské a politické změny, zanikla, pořádána na celkem 95 místech po celém Československu.

Je s podivem, že takto masivní a mohutné akci, která navíc tento svůj příznak neustále deklarovala a repetitivně proklamovala jako výjimečnost bezmála (celo)světového rozměru, nebyla dosud věnována badatelská pozornost.[3] Na druhou stranu je však na místě poznamenat, že jedním z důvodů absence komplexnějšího výzkumu mohou být právě olbřímí parametry FFP. Krom časového rozsahu komplikuje výzkum i faktor prostorový. Vedle postupného každoročního rozrůstání do dalších měst došlo navíc v roce 1966 k rozdělení na dvě časoprostorově a dramaturgicky oddělené akce. Zprvu podzimní (a později zimní) FFP, konaný v klasických kamenných kinech, doplňoval letní „odlehčenou" část o snímky vážnějšího charakteru. Ty by poněkud vágní terminologií šlo shrnout pod označení umělecké nebo klubové filmy. Pokud bychom chtěli analyzovat akci v její komplexnosti, narážíme na limity realizovatelnosti. Díky odlišnému programu a doprovodným akcím, které odrážely lokální specifika krajů, je možné chápat FFP v jednotlivých městech jako svým způsobem svébytné akce. Ve výsledku bychom tak stáli před úkolem, kterak uchopit bezmála čtyři tisíce jednotlivých akcí. K tomu je třeba zohlednit změny dramaturgické, ale i strategické. Tedy v chápání smyslu a významu akce pro kulturní politiku. Ostatně i u ní by bylo na místě hovořit v plurálu, neboť i ta se v průběhu čtyř dekád měnila.

FFP je navíc poměrně rezistentní vůči teoretické klasifikaci. Jak si naznačíme v následujících kapitolách, je obtížné jej nahlížet přístupy teoretiků a historiků, kteří se věnují (filmovým) festivalům. Akce se této klasifikaci hned z několika důvodů vymyká. Příhodnější je chápat ji jako součást režimní *festivity*, která se svojí masovostí a manifestačním rázem stávala, což platí zejména pro první dekádu, nástrojem „pozitivní integrace, stvrzování a implementace sdílených hodnot."[4] Pavel Skopal uvádí FFP po boku podobných akcí právě jako nejevidentnější příklad takového nástroje. Mezi kulturně-politické akce s filmem v průběhu 50. let vedle něj patřily i akce s kratší dobou trvání. Při zestátnění zemědělství měly na vesnici vypomáhat akce jako Filmové jaro na vesnici, Filmové léto na vesnici, Filmová jeseň

[2] Kulturní politice v poválečném Československu se věnuje především Jiří Knapík a Alexej Kusák, viz Kusák, Alexej (1998): *Kultura a politika v Československu 1945–1956*. Praha: Torst, 663 s.; Knapík, Jiří (2004): *Únor a kultura. Sovětizace české kultury 1948–1950*. Praha: Libri, 359 s.; Knapík, Jiří (2006): *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři*. Praha: Libri, 399 s.

[3] Jednou z mála výjimek je diplomová práce Tomáše Lizny, viz Lizna, Tomáš (2013): *Filmový festival Pracujících v Boskovicích*. Brno: Filozofická fakulta MU (rukopis, bakalářská práce), 51 s.; dále pak autorovy dílčí studie.

[4] Takto jej chápe Pavel Skopal, viz Skopal, Pavel (2014): *Filmová kultura severního trojúhelníku*. Brno: Host, s. 84.

na vesnici, Film do každé obce.[5] Na přelomu jara a léta (a na podzim za pomocí putovních kin) probíhala kulturně-osvětová Filmová lidová univerzita,[6] na podzim byl pořádán Měsíc československo-sovětského přátelství atd.

Jak si dále doložíme, FFP vznikl zčásti (přinejmenším prostorově) v návaznosti na protektorátní filmovou přehlídku Filmové žně, částečně jako odpověď na první, nepříliš zdařilé, ročníky akce v západočeských lázních. Ve výsledku však byl v letech 1948–1958 součástí MFF, kdy jako jeho „ozvěny" kopíroval dramaturgii, ale i organizaci, pročež nebyl v letech 1953 a 1955, kdy neprobíhal ani MFF, pořádán. Od roku 1954 se akce začaly pomalu – přinejmenším po stránce dramaturgické – oddalovat, což vyvrcholilo rokem 1959, kdy se MFF v Karlových Varech začal střídat s nově vzniklým festivalem v Moskvě. FFP se osamostatnil a na sedm let se stal akcí soutěžní. Přesto v sudých letech vyvstávaly otázky na opětovné těsnější propojení obou akcí, či potřebu FFP pro další roky.

Již z tohoto nástinu je patrná jistá neujasněnost koncepce FFP. Z dostupných materiálů je zřejmé jeho neustále se měnící pojetí. První ročníky se snažily vychovávat a disciplinovat a vytvářet ideově vyspělé a umělecky náročné diváky. Dobová rétorika používala obrat „vytrhnout masy z pasivního diváctví."[7] Tato výchovná etapa, či spíše akcentování výchovných a edukativních prvků v dobovém tisku, začala již od poloviny 50. let polevovat. Zmiňován byl předpoklad, že diváky již není třeba vychovávat, neboť sami rozeznají dobré a špatné. Koncem 50. let a v letech 60. pak aktivizace diváků a jejich činnější zapojení do recepce filmů byly realizovány především skrze divácké hlasování, zatímco výchovná stránka zmizela.

S těmito změnami šlo také ruku v ruce zmíněné rozdělení FFP na letní a podzimní/zimní. Navíc je nutné brát v potaz i faktor ekonomický, ačkoli nebyl většinou explicitně řešen. Na počátku 70. let se FFP snažil lehce přiblížit rétorikou letům padesátým, ale po celou dobu normalizace jej lze vnímat spíše již jen jako periodicky se opakující slavnost v letních amfiteátrech, která uváděla divácky atraktivní filmy, zatímco její zimní část se snažila pod hlavičkou FFP nabízet v kamenných kinech náročnější tituly (a od roku 1975 pak systematičtěji v lichých letech některé oceněné filmy z předešlých ročníků MFF).

V dalších částech práce předvedeme, že spíše než jako o filmovém festivalu je mnohem účelnější uvažovat o akci jako o určitém manifestačním nástroji, specifickém každoročním rituálu festivity. Nelze jej navíc nahlížet pomocí statických a shora předem stanovených kategorií, neboť ty se neustále měnily, prolínaly, jedna provázela nebo popírala druhou, další navázala a někdy i popřela tu předešlou. FFP lze s určitým nadhledem popsat jako živoucí organismus, který se měnil rok od roku tak, jak to právě vyžadovala situace ve světě, politice, společnosti, ale i ve filmové distribuci. Navíc budeme-li chápat letních kina sama o sobě jako prostor ideální pro

[5] K tématu Filmového jara na vesnici viz Květová, Hana (2012): Filmové jaro na vesnici 1951 až 1956. Historie kulturně-osvětové akce na českém venkově v 50. letech dvacátého století. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 391–426; resp. Květová, Hana (2009): *Filmové jaro na vesnici 1951–1956: Historie kulturně osvětové akce na českém venkově v 50. letech 20. století*. Brno: Masarykova univerzita (rukopis, bakalářská práce), 63 s.

[6] O Filmové lidové univerzitě, spojení přednášek a populárně-vědeckých a instrukčních filmů viz např. Květová, Hana (2012): Filmové jaro na vesnici 1951 až 1956. Historie kulturně-osvětové akce na českém venkově v 50. letech dvacátého století. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960. Praha*: Academia, s. 407; podrobně se jí pak věnuje Varádi, Klára (2010): *Filmová lidová universita 1952–1960: Historie a role kulturně osvětové akce v rámci utváření nové kulturní politiky*, Brno: Masarykova univerzita (rukopis, bakalářská práce), 83 s.

[7] Branko, Pavel (1950): Filmové festivaly pracujících 1950. *Práca*, (15. 7.); Wirthová, Božena (1590): Filmové festivaly pracujících. *Lidové noviny* (5. 7.)

atraktivizaci filmů, je FFP zintenzivněním této atraktivizace. S masivní doprovodnou propagací, delegacemi, transparenty a bohatým doprovodným programem se stal FFP bezesporu jedním z nejvýraznějších bodů v programování letních kin. Ostatně i při občasných úvahách o jeho zrušení zaznívaly hlasy, že by tak nastala citelná a dost těžko nahraditelná proluka ve filmovém kalendáři. To se koneckonců projevilo i v samotném závěru, kdy bylo možné vysledovat určitá přetrvávající rezidua a snahy navázat na FFP i v době po změně režimu.

Tato práce nabídne v úvodní části rámcový přehled celého FFP, tedy od roku 1948 do roku 1990.[8] Stěžejní část se pak zaměří na první období akce, léta 1948–1960. FFP v té době prošel několikerým přerodem. Nově vzniklá soutěžní akce, kterou však lze zároveň stručně popsat jako ozvěny MFF, se postupně změnila v rozšiřující se masovou nesoutěžní filmovou přehlídku. Ta svým prostorovým šířením, a často až automatickým replikováním programu či některých doprovodných akcí do mnoha míst ČSR, popírala svoji festivalovost, jakožto výjimečné akce, která je zpravidla spojená s jedním místem. Na konci tohoto období se FFP opět vrátil k soutěžnímu charakteru, který však přetrval jen pár let.[9]

Klíčovými prvky, které text sleduje napříč první dekádou, budou samotná organizace festivalu, jeho měnící se funkce a jeho význam. Zaměříme se však nejen na fungování festivalu, ale i na jeho vztah k MFF, který se také v průběhu let měnil a otevírá témata duality obou akcí na úrovni mezinárodní a národní a zároveň i lokální a celostátní.

1.1. Metodologický a koncepční úvod

Přestože FFP ve svém názvu explicitně používal po celou dobu své existence slovo *festival*, je poněkud problematické jej jako festival chápat. Přesto je zde několik momentů, nad kterými se pozastavíme a které v dalších částech práce rozvedeme. Jak upozorňují souběžně například Thomas Elsaesser[10] a Marijke de Valck,[11] filmové festivaly jsou evropským vynálezem, jehož základy byly často položeny již před druhou světovou válkou, která však jejich realizaci odsunula až do 40. a 50. let.[12] Ve studii „Film Festival Networks" popisuje Elsaesser několikeré důvody vzniku filmových festivalů – kulturní, ekonomické, ale i *politické*. Na totéž poukazuje i Marijke de Valck, a to hned v případě prvního filmového festivalu. Ten byl pořádán v Benátkách již v srpnu 1932 jako součást Benátského bienále umění. Krom posílení turismu je na něm možné vysledovat roli intervenčního mechanismu a, pro Marijke de Valck, nejzajímavější funkci, kdy se benátská akce stala nástrojem propagandy (v tomto případě tedy propagandy fašistické).

Elsaesser ve stručnosti shrnuje typické festivalové lokality. Jsou jimi jednak letoviska a lázně, které si pořádáním těchto akcí zvyšují prestiž a počet hostů. Vedle toho se však mnohé festivaly odehrávají v průmyslových městech, která se jejich

[8] Jak však naznačíme, akce fungovala do jisté míry jako živoucí organismus poháněný jednak shora tvorbou plánů a tvorbou distribučních „balíků" filmů určených pro letní kina, ale i zespodu, organizační infrastrukturou, která vítala snahy navázat na FFP i po jeho zániku v roce 1990.

[9] Konkrétně do roku 1966, kdy z udílených cen zůstala jen Cena festivalového diváka.

[10] Elsaesser, Thomas (2005): Film Festival Networks (The New Topographies of Cinema in Europe). In: Elsaesser, Thomas (ed.): *European Cinema: Face to Face with Hollywood*. Amsterdam: Amsterdam University Press, s. 82–107.

[11] de Valck, Marijke (2003): Nové objevení Evropy (Historický přehled fenoménu filmových festivalů). *Iluminace*, 15, č. 1 (49), s. 31–51; resp. de Valck, Marijke (2007): *Film Festivals: From European Geopolitics to Global Cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 276 s.

[12] Jen v roce 1946 byly založeny festivaly v Cannes, Locarnu, Salernu a Karlových Varech (jakkoliv byl zprvu pořádán v Mariánských Lázních), rok na to v Edinburghu a roku 1951 pak v Berlíně.

prostřednictvím snaží o „[…] znovuzískání statutu kulturního centra.“[13] Jako příklady uvádí Oberhausen,[14] město uhelných dolů a těžkého průmyslu, nebo Rotterdam[15] s jeho gigantickými přístavními překladišti.

Rozšiřování FFP od roku 1949 sice proběhlo zejména do průmyslových center republiky, ale kulturní stránka věci byla patrně spíše podružná. Respektive smysl tohoto rozšiřování byl odlišnější, než jak jej popisuje Elsaesser. Festivaly v jím zmiňovaných městech měly reprezentační funkci a danému místu dodávaly na výjimečnosti. V případě FFP šlo spíše o aktivizační nástroj, který se postupně rozšiřoval, replikoval, čímž tuto výjimečnost popíral. Na druhou stranu, jakkoliv se replikováním FFP do více a více míst stírá jeho výjimečnost, v chápání jednotlivých měst jde o akci exkluzívní, která v daných lokalitách znamenala zásadní moment – podobně jako další masové akce, jako například prvomájové průvody.[16] Rozšiřování lze navíc chápat částečně jako průvodní jev postupné kinofikace – tedy FFP byl pořádán a postupně se rozšiřoval zejména do měst s letními kiny, přesto pro jeho pořádání neváhali organizátoři nákladně adaptovat v místech, kde takový prostor dosud nebyl, i jiné alternativní prostory. Je možné dát za pravdu tvrzení Jiřího Havelky,[17] tedy že počet letních kin přibýval s rostoucí popularitou FFP,[18] neboť mnohé prameny dokládají,[19] že letní amfiteátry byly často budovány zejména pro účely FFP, byť jejich využití bylo následně dosti variabilní.

Vedle sledování postupné kinofikace je patrná snaha o rozšíření do průmyslových center republiky a využití akce k podnícení vyšší výkonnosti pracujících. Jako projev těchto snah lze chápat právě šíření FFP do měst, kde letní kino absentovalo, a pro účely této akce byla upravována výstaviště nebo zimní stadiony. Pracovní závazky, manifestačně pronášené sliby a následné zprávy o jejich plnění pronášené v průběhu festivalu, se staly příznačným koloritem FFP zejména v jeho prvních ročnících.[20] Hned ve druhém roce své existence se FFP rozšířil ze Zlína do průmyslového centra západních Čech, Plzně, do oblasti severočeského kraje s důlním a chemickým průmyslem Most-Litvínov (kino se nacházelo v Loučkách u Litvínova), následoval „uhelný a železný nerv naši republiky“[21] Ostrava a nejprůmyslovější město Slovenska, Bratislava.

Tímto replikováním FFP do dalších měst, která s každým dalším ročníkem přibývala, popírala akce festivalovost ve smyslu akce organizované na jednom

[13] Elsaesser, Thomas (2005): Film Festival Networks (The New Topographies of Cinema in Europe). In: Elsaesser, Thomas (ed.): *European Cinema: Face to Face with Hollywood*. Amsterdam: Amsterdam University Press, s. 84–85.
[14] Zde od roku 1954 probíhá Mezinárodní festival krátkých filmů.
[15] Zde roku 1972 vznikl MFF zaměřující se na nezávislé a experimentální filmy.
[16] K oslavám v rámci komunistického režimu viz Sobotková, Jitka (2011): *Komunistické slavnosti v Československu v letech 1948–1989*. Olomouc: Univerzita Palackého (rukopis, disertační práce), 180 s.
[17] Český filmový novinář a redaktor, odborný publicista, překladatel (1903–1982).
[18] Havelka, Jiří (1972): *Čs. filmové hospodářství 1951–1955, I. díl*. Praha: Československý filmový ústav, s. 341.
[19] Srov. Slova proměněná v činy. Most-Litvínov. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 271; Filmové festivaly pracujících. Ode dneška v Litvínově. *Mladá fronta*, 5, č. 212 (10. 9. 1949), s. 4; A. K. – J. D. – J. K. (1950b): Dojmy z festivalů pracujících. *Kino*, 5, č. 18 (31. 8.), s. 406–407; Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 4, č. 8 (15. 8. 1950), s. 45; Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 5, č. 7–8 (15. 8. 1951), s. 37–42.
[20] Viz např.: A. K. – J. D. – J. K. (1950a): Festivaly pro pracující lid. Naši pracující pochopili dokonale myšlenku FFP. *Kino*, 5, č. 18 (31. 8.), s. 404–405; Poslání filmových festivalů pracujících. Nástroj míru a výstavby socialismu v naší vlasti. *Svobodné slovo*, 6, č. 153 (1. 7. 1950); ln (1950): Rozvoj filmového umění na Slovensku. V Bratislavě začal, v Ostravě a v Brně skončil Filmový festival pracujících. *Lidové noviny*, 58, č. 184 (8. 8.); Film jde k lidu. Vítězná cesta mírumilovného filmového umění na FFP. *Kino*, 6, č. 18 (30. 8.), s. 420–421; Jánský, Maxim (1951): K Filmovým festivalům pracujících. *Obrana lidu*, 5, č. 185 (14. 8.); Kuba, Ad. (1952): Filmové festivaly pracujících skončily. *Kino*, 7, č. 19 (11. 9.), s. 372–373; Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 4, č. 8 (15. 8. 1950), s. 45; Filmové festivaly v Československu. *Věstník Československého státního filmu*, 5, č. 7–8 (15. 8. 1951), s. 37–41; Filmové festivaly pracujících - masové rozvinutí úspěchu pokrokového filmového umění. *Věstník Československého státního filmu*, 6, č. 10 (25. 10), s. 55–56.
[21] Slova proměněná v činy. Ostrava. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 272.

výhradním místě. Navíc tato replikace narážela na nemožnost své dokonalé realizace. Problém nastával s počtem filmových kopií, ale například i s logistikou delegací, takže program se v jednotlivých městech lišil. FFP už ve svém vzniku byl replikováním modelu MFF do jiného prostředí, přenesením části programu třetího ročníku MFF do Zlína, zprostředkováním filmů MFF širší veřejnosti. De facto šlo o festivalové ozvěny, které se v dalších letech rozrůstaly do stále více měst. Jakkoliv lze v prvních letech chápat FFP jako festival, který se snažil o svůj vlastní soud nad účastnícími se filmy, tato funkce nejen že replikací odpadá, ale jak si ukážeme, stala se dokonce nežádoucí.

Mnohem víc než o festival šlo o masovou akci, každoroční rituál, performativní akt vyjadřující sjednocení mas – tedy akci, které měla svůj „scénář". Na FFP lze asi nejvýstižněji nahlížet jako na součást oficiálních oslav, s určitou rezervou lze i říci, že v době znárodňování a kolektivizace šlo o jakousi kolektivizaci diváctví, důraz na jeho ještě větší masovost, potlačení individuality. Ostatně Malte Rolf v úvodu ke své obsáhlé studii píše, že „Oficiální oslavy sloužily jako nástroj k popularizaci politických cílů a manipulaci s lidmi. Ale byly také prostředkem, jehož prostřednictvím režim realizoval svoji politiku."[22] Při uvažování o FFP je klíčové, stejně jako při zkoumání jakékoliv obdobné akce, zaměřit pozornost na „[…] roli, kterou hrají festivaly v integraci lidí do určitého organizačního systému, sociální skupiny a/nebo politického systému".[23] Je také na místě poznamenat, že FFP na rozdíl od MFF[24] nesloužil a nikdy ani sloužit neměl jako obchodní platforma pro československý filmový průmysl.

Na FFP zde nebudeme nahlížet jako na filmový festival, ale spíše skrze optiku *rituálu* a *festivity*, jakožto specifického protikladu k všednímu dni a všednímu představení. Režimní festivitu chápu jako specifickou akci, oslavnou událost, která byla zřetelně oddělena od všedního dne.[25] Do této kategorie lze zahrnout například volby, prvomájové průvody, dožínky, slavnosti míru, vítání zahraničních delegací, periodicky se opakující výročí či spartakiády.[26] Jak se v průběhu let měnila funkce FFP, měnila se i doprovodná rétorika, programy a dramaturgie. To vše je možné vnímat jako jakousi mikrostudii fungování socialistické kinematografie, resp. distribuce v rámci socialistické kinematografie. Díky tomuto je možné na FFP nahlížet také optikou, kterou nabízí ve své knize Pavel Skopal. Jak ukazuje, filmová kultura měla sloužit „[…] jako integrační nástroj, napomáhající novým režimům v přebudování hodnotového systému společnosti a identifikaci jeho obyvatel s novými hodnotami".[27] V dalších kapitolách uvidíme, že FFP byl nejevidentnějším příkladem tohoto integračního nástroje, na což poukazuje i sám Skopal.[28]

[22] Rolf, Malte (2006): *Das sowjetische Massenfest*. Hamburg: Hamburger Edition, s. 7.
[23] Rolf, Malte (2006): *Das sowjetische Massenfest*. Hamburg: Hamburger Edition, s. 16.
[24] Viz kap. 3.3.
[25] Rozsáhlou klasifikaci a přehled slavnostních akcí nabízí studie Jitky Svobodové, viz Sobotková, Jitka (2011): *Komunistické slavnosti v Československu v letech 1948–1989*. Olomouc: Univerzita Palackého (rukopis, disertační práce), 180 s.
[26] Zde vycházím z rozsáhlé studie historika a sociálního antropologa Petra Roubala, který poukazuje na tradici sokolských sletů, která byla po smrti Klementa Gottwalda využita pro potřeby legitimizace nového režimu. Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, 405 s.
[27] Skopal, Pavel (2014): *Filmová kultura severního trojúhelníku*. Brno: Host, s. 83.
[28] Skopal, Pavel (2014): *Filmová kultura severního trojúhelníku*. Brno: Host, s. 84.

1.2. Představení hlavních pojmů a tezí

Položme si otázku, co je **filmový festival** a jak jej vymezit. Stručný popis nabízí Thomas Elsaesser, když se snaží definovat (filmový) festival, jako „[…] každoroční setkání za účelem reflexe a obnovy".[29] Zahrnuje do těchto událostí oslavy Nového roku, sklizně, konec půstu, nebo připomenutí zvláštního data. Takovéto události vyžadují přítomnost velkého množství lidí, což je příznačné i pro filmové festivaly. Ty Elsaesser přirovnává k *rituálům* a *obřadům*. Jako rituální vnímá Elsaesser performativní akty, jako je kráčení po rudém koberci či předávání cen. Již výše jsem uvedl další typický znak, a to prostor, kde se festivaly odehrávají. Zpravidla jde o lázeňská města a letoviska, která nabízejí dostatek ubytovacích kapacit a zároveň festival mohou využít pro zvýšení počtu svých hostů.

Dalším relativně typickým příznakem festivalů je jejich obchodní funkce pro filmový průmysl. Festival se krom místa, kde jsou předváděny filmy, stává také tržištěm, na němž své obchodní zájmy uplatňují režiséři, distributoři, hlavy akvizičních oddělení a šéfové studií.[30] Tato funkce u FFP zcela absentovala. Za celou své dobu existence neměl FFP tuto obchodní složku a neskýtal ani náznakem prostor pro jakékoliv obchodní interakce. Je na místě poznamenat, že s definicí (ne)festivalovosti FFP měla problém i dobová odborná literatura. Například encyklopedie *Film a filmová technika* zahrnuje FFP pod heslo *akce filmové*, které definuje jako „označení (nepříliš vhodné) pro takovou formu distribuce (promítání filmu), která se liší od běžného film. představení",[31] FFP označují autoři za nejdůležitější akci s filmem u nás, zatímco jinde jej uvádí jako „zvláštní typ festivalu s mezinárodní účastí".[32]

Spíše než na filmový festival budeme nahlížet na FFP jako na **oslavu**, či specifický oslavný rámec, v němž byly uváděny specifické filmy doprovázené specifickými okolnostmi. FFP již od svého počátku generoval obrovské množství propagačních materiálů. Výzdoba kin vyzdvihovala představení FFP nad jakékoliv jiné události. FFP byl oddělen od „všedních" představení v letních (ale v dalších letech i klasických) kinech. Malte Rolf[33] definuje oslavu jako moment jasně oddělený od každodenního života. Odkazuje při této definici na německého filozofa Odo Marquarda, který oslavu nazýval „moratoriem všedního dne".[34] Zároveň však připomíná, že v posledních letech zesílil důraz na výzkum „slavnostní" stránky diktatur, kdy se oslava stává něčím mnohem víc než jen pouhým kontrapunktem k běžnému dni. Této slavnostní stránce diktatur začíná být přisuzována důležitá funkce v budování komunity a vytváření identifikace s ní.

Rolf ve své definici pokračuje, neboť chápe oslavu jakožto součást širšího kánonu **rituálů**. Tento pojem používá pochopitelně v nenáboženském kontextu, přesto se odvolává na fakt, který vedl k zahrnutí tohoto pojmu do výzkumu. Rituály „[…] se během historie vyznačují vysokou mírou standardizace, stylizace

[29] Elsaesser, Thomas (2005): Film Festival Networks (The New Topographies of Cinema in Europe). In: Elsaesser, Thomas (ed.): *European Cinema: Face to Face with Hollywood*. Amsterdam: Amsterdam University Press, s. 94.
[30] Elsaesser, Thomas (2005): Film Festival Networks (The New Topographies of Cinema in Europe). In: Elsaesser, Thomas (ed.): *European Cinema: Face to Face with Hollywood*. Amsterdam: Amsterdam University Press, s. 84.
[31] Levinský, Otto – Stránský, Antonín (eds.) (1974): *Film a filmová technika*. Praha: SNTL – Nakladatelství technické literatury, s. 10–11.
[32] Levinský, Otto – Stránský, Antonín (eds.) (1974): *Film a filmová technika*. Praha: SNTL – Nakladatelství technické literatury, s. 60.
[33] Rolf, Malte (2006): *Das sowjetische Massenfest*. Hamburg: Hamburger Edition, 453 s.
[34] Rolf, Malte (2006): *Das sowjetische Massenfest*. Hamburg: Hamburger Edition, s. 14.

a opakujícím se charakterem a určitou stabilitou“.[35] Jak dále poznamenává, rituály se konají v zavedených *prostorech*. Těmi, jak uvidíme, byly v případě FFP takřka výhradně prostory letních kin či venkovních amfiteátrů obřích rozměrů a velkých kapacit. Rituál je také pořádán v zavedeném *čase*, kterým pro FFP bylo zejména období června až července (v několika málo případech se akce přelila do srpna), což jde ruku v ruce se zvoleným prostorem. A do třetice se rituál pojí se specifickou *událostí*. Rituály jsou navíc „[…] ve své výraznosti performativními postupy“.[36]

FFP tak budeme nahlížet jakožto pečlivě plánovaný rituál a zároveň oslavu práce, což bylo neustále opakující se téma především v první dekádě akce. Ta byla oddělena od všedního dne a tvořila jasný rámec, v němž byly krom samotných filmů divákům v amfiteátrech, vyzdobených plakáty a transparenty, stejně jako podobiznami místních dělníků a úderníků, prezentovány doprovodné programy, delegace a projevy zaměstnanců patronátních závodů. Celý rámec FFP tak měl jako jiné rituály „[…] stabilizující funkci […] pro společenství. Rituální akce utvářejí emocionální solidaritu s velkými skupinami a jejich normami. Legitimizují stávající hierarchii a přispívají k reprodukci struktury nadvlády“.[37]

Toto pojetí je velmi blízké již zmiňované funkci filmové kultury jakožto **integračního nástroje**. Takto film a filmovou distribuci v jejím využití v poválečném období chápe Pavel Skopal. Film vnímá jako nástroj **pozitivní integrace**, která napomáhala režimu k výchově, v tomto případě diváků FFP, k úpravě jejich hodnotového systému a nabádala je k aktivnímu zapojení do kulturního života.[38] Pojetí lze nalézt například již u sociologa u Émila Durkheima, který, podobně jako mnozí další autoři, poukazoval na *stabilizující* funkci rituálů pro společenství. „Rituální akce utvářejí emocionální solidaritu s velkými skupinami a jejich normami. Legitimizují stávající hierarchii a přispívají k reprodukci struktury nadvlády“.[39]

V práci se zaměříme na několik projevů této integrační strategie. Krom již několikrát zmiňovaného oslavného či rituálního rámce FFP lze jako nejintenzivnější projev chápat **edukační roli**, kdy FFP zastával funkci osvětovou a výchovnou a snažil se skrze film utvářet nového diváka a potažmo i nového občana. FFP se stával nástrojem boje „[…] proti filmovému kýči, proti úpadkovým výtvorům západní kapitalistické produkce, jimiž je filmové obecenstvo otravováno“.[40] Festival byl obklopen až redundantní a repetitivní rétorikou, která odrážela a variovala úvodní projev ministra informací Václava Kopeckého. Krom té se na edukační rovině nejvíce podíleli **kulturní referenti**. Ti fungovali jako kulturní mediátoři, kteří zprostředkovávali mnohými cestami svůj vliv na diváky FFP. Jejich působení, stejně tak jako vliv **odborářských organizací** na FFP, bude také jedním z dílčích témat práce. FFP byl, přinejmenším v prvních letech, prostředkem určité **ideologické indoktrinace** ne nepodobné té, která doprovázela v pozdějších letech přípravu spartakiád.[41] Jak však ve své studii *Československé spartakiády* poznamenává její

[35] Rolf, Malte (2006): *Das sowjetische Massenfest*. Hamburg: Hamburger Edition, s. 19.
[36] Rolf, Malte (2006): *Das sowjetische Massenfest*. Hamburg: Hamburger Edition, s. 19.
[37] Rolf, Malte (2006): *Das sowjetische Massenfest*. Hamburg: Hamburger Edition, s. 20.
[38] K roli filmu jako prostředku společenské a politické integrace srov. Skopal, Pavel (2014): *Filmová kultura severního trojúhelníku*. Brno: Host, s. 83–157.
[39] Rolf, Malte (2006): *Das sowjetische Massenfest*. Hamburg: Hamburger Edition, s. 20.
[40] Kopecký, Václav (1948a): Ministr Kopecký o našich festivalech. *Filmové noviny*, 2, č. 32 (6. 8.), s. 1.
[41] K tématu výchovy prostřednictvím „ideově-výchovných plánů“ srov. Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 268–273.

autor Petr Roubal, „o účinnosti tohoto politicko-výchovného úsilí lze s úspěchem pochybovat“,[42] protože podobně, jako „besedy na žíněnce“ probíhaly spíše formálně či vůbec, tak i školení a diskuse v podnicích před či po FFP bývaly, přinejmenším z toho, co lze vyčíst z archivních pramenů, často odbývány taky velmi volně a s malým ohledem na původní plány.

Následující kapitoly nejprve nastíní vývoj FFP. Jak jsme již zmínili v úvodu, jde o akci, která se díky své mohutnosti vzpírá komplexnímu pojetí, a proto si tato historická část rozhodně nenárokuje být komplexním shrnutím. Spíše se snažím poukázat na klíčové momenty, které postupně měnily FFP a posouvaly ho od pojetí z jeho počátků. Po celá 50. léta byl FFP popisován střídavě jako zvažovaná náhrada, jindy jako konkurence, ale nejčastěji jako „spojitá nádoba“ MFF. Hlavní pozornost bude proto věnována právě období 1948–1959 s krátkým přesahem do roku 1960. Problematika pandánu MFF a FFP otvírá místo k úvahám o vztahu **mezinárodní vs. národní**. Tento rozměr díky oddělení akcí postupně vymizel. V 50. letech FFP navštěvovaly zahraniční delegace tvořené tvůrci, ale i politickými představiteli, kteří v následných prohlášeních vynášeli FFP do výšin za jeho zásluhy a světovou výjimečnost. Oproti tomu v 60. letech tento rozměr postupně upadal a FFP se z podniku s alespoň iluzorním mezinárodním dosahem stal ryze národní československou akcí. Na tuto proměnu po oddělení se zaměříme v samostatné podkapitole. FFP svým charakterem otevírá také téma **celostátnost** vs. **lokálnost**, resp. celistvost vs. lokálnost. Akce konaná na jednom místě se během pěti let rozrostla do 20 měst po celém Československu a její prostorový rozměr dál sílil. Jakkoliv se FFP po celou dobu snažil rozvinout do celostátní akce, přinejmenším to bylo v jeho průběhu neustále deklarováno, narážely tyto plány na problém nerealizovatelnosti. S každým dalším pořádajícím místem narůstala i rozdílnost individuálních FFP v jednotlivých městech. Důvody lze hledat v nemožnosti sdílet jednotný program, delegace, doprovodné programy, ale také různé a neujasněné koncepci hodnocení filmů.

Vrátíme-li se na začátek této kapitoly, je třeba upřesnit dosud ne zcela jasnou dialektiku pojmů **festivita** a **festival**, respektive to, jak je používám ve spojitosti s FFP. Přestože akce obsahovala ve svém názvu explicitně slovo *festival*, lze ji jako festival vnímat jen s určitým omezením, a to navíc pouze v některých obdobích. Stručně řečeno, FFP v průběhu let vykazoval znaky, které pojetí festivalu odpovídaly, ale i takové, které mu odporovaly. Navíc je zřejmé, že se pohybujeme na dost tenké hranici, což ostatně odráží i stejný kořen slov a také fakt, že *festival* je de facto konkretizovaným a přesnějším projevem *festivity*. Pojmově je tedy festival podřazený festivitě, ale v případě této studie používáme tyto pojmy jako pomůcku. Pojem *festival* pro období, kdy byla jádrem akce prezentace samotných filmů a jejím cílem byla jejich soutěž, komparace, konfrontace, zhodnocení a ocenění.[43] Naopak termín *festivita* používáme pro dobu, kdy FFP sloužil mnohem více jako záminka pro politickou manifestaci. Převažoval oslavný ráz akce oddělující program FFP od všedního dne a samotná představení od tradičních představení, avšak kompetice filmů byla upozaděna, či zcela absentovala. To je ostatně jeden z důvodů, proč se stěžejní část textu zaměří na léta 1948–1960. FFP v této době prošel několika

[42] Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 271.
[43] Definice je vypůjčena z divadelního prostředí, viz Dvořák, Jan (2005): *Malý slovník managementu divadla*. Praha: Pražská scéna, s. 82.

proměnami, které odrážely momentální potřeby režimu. Festivita byla přítomna de facto po celou dobu, avšak její zostření a konkretizace do festivalovosti byla přítomna pouze v prvním a částečně druhém ročníku. Následně se festivalový prvek (společně se zástupci odborů) přesunul výhradně na MFF. K festivalovosti se FFP vrátil až v době nuceného oddělení od MFF, tedy od roku 1959. V průběhu této doby šlo spíše o oficializovanou a režimem posvěcenou *festivitu*, v jejímž průběhu se však její funkce měnily, prolínaly a posouvaly.

2. Historický přehled FFP

2.1. Před FFP aneb Kořeny akce

Ačkoliv I. Mezinárodní filmový festival pracujících (jak zněl jeho tehdejší plný název) probíhal ve Zlíně od 28. července do 3. srpna 1948, nebyl na tomto místě zcela první akcí svého druhu. O osm let dříve zde byly pořádány *Filmové žně*, pracovní přehlídka české tvorby, kterou je možné, a obecně tomu tak je, chápat jako prazáklad filmových festivalů u nás. V roce 1941 byly Filmové žně zopakovány a doprovázel je ještě masivnější zájem filmových a filmařských hvězd. Jejich účast byla povinná,[44] a měla sloužit především pro účely propagace filmů, v nichž hrály a které byly na filmové přehlídce uváděny. V roce 1942 ani v dalších letech však již akce pořádána nebyla. Za nejpravděpodobnější důvod lze pokládat rozhodnutí samotných pořadatelů, kteří nechtěli dráždit protektorátní úřady, protože II. Filmové žně se staly příležitostí pro semknutí české společnosti a českých filmových tvůrců.[45]

Po druhé světové válce byla ze strany zlínských činitelů započata snaha o navázání na tradici těchto dvou protektorátních přehlídek. Zlín pro tuto akci skýtal ideální prostředí – kromě zkušeností z Filmových žní také prostorné Velké kino a zázemí filmových ateliérů. V příhodné situaci zestátněné kinematografie[46] se zlínští činitelé obrátili s prosbou na ministra informací Václava Kopeckého. Jejich snahy však byly neúspěšné a přednost byla dána západočeským lázním, kde měla nová filmová akce pomoci pozvednout poškozený turistický ruch a patrně i obecně podpořit odgermanizované pohraničí.[47]

Ve dnech 1. až 15. srpna 1946 se uskutečnila v západočeských lázních přehlídka, která je dnes chápána jako I. MFF v Karlových Varech (probíhala však Mariánských Lázních a následně byly filmy promítány v letním kině v nedalekých Karlových Varech). K definitivnímu přesunu akce do Karlových Varů došlo v roce 1949. Společné zůstalo lázeňské prostředí, které se pro festivalovou akci díky dostatku ubytovacích kapacit osvědčilo. Petr Chowaniec v souvislosti se vztahem MFF k protektorátním Filmovým žním zmiňuje: „Přestože festival v Mariánských Lázních a Karlových Varech vznikal za nových poměrů a mohl plnit i novou funkci, rétorika předcházející jeho vznik se příliš od Filmových žní nezměnila.“[48] Dobová publicistika doprovázející první MFF označovala přehlídku příznačně jako žně. Jaroslav Brož psal přímo o dostaveníčku „[…] všech těch, kteří mají živý vztah k filmu a (které) má založit tradici v jiné formě a za jiných předpokladů obnovených zlínských Filmových žní. Pro příští léta má pak být pravidelnou výroční přehlídkou

[44] Z české filmové unie. *Filmový kurýr*, 14, č. 22 (31. 5. 1940), s. 3.

[45] Problematikou Filmových žní se zabývají diplomové práce: Štorková, Pavla (2007): *„Zliennale“. Filmový festival „Filmové žně“ v letech 1940–1941 ve Zlíně*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci (rukopis, bakalářská práce) a Chowaniec, Petr (2007): *Protektorátní přehlídka Filmové žně. Vznik festivalu jako nové formy propagace domácího filmu na základech výstav, cen a filmových týdnů*. Brno: Masarykova univerzita (rukopis, magisterská diplomová práce), 177 s.

[46] Právním stránku zestátnění opatřoval Dekret presidenta republiky ze dne 11. srpna 1945 o opatření v oblasti filmu. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československém, částka 24, 28. srpna 1945*, s. 85–86.

[47] –Jk– (1947): Proč nebudou filmové žně ve Zlíně. *Čin*, 1947 (18. 5.). K důvodům vzniku MFF v západočeských lázních více viz Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 255–311.

[48] Chowaniec, Petr (2007): *Protektorátní přehlídka Filmové žně. Vznik festivalu jako nové formy propagace domácího filmu na základech výstav, cen a filmových týdnů*. Brno: Masarykova univerzita (rukopis, magisterská diplomová práce), s. 121.

toho, co bylo ve filmu vykonáno, přehlídkou, určenou nejenom pro domácí, ale i pro cizí zájemce s nástinem vyhlídky pro příští sezonu“.[49] Pravděpodobně z důvodů nezkušenosti, či uspěchané organizace, neprobíhal první festival příliš reprezentativně, což se setkalo s kritikou:

> „Máme-li předpoklady k tomu, abychom pořádali mezinárodní festivaly, musíme je dělat jen dobře. Neumíme-li to a chybí-li nám k tomu takřka všecko, čeho je ke zdárnému výsledku zapotřebí, pak toho raději nechme a spokojme se se skromnějšími, našim poměrům odpovídajícími podniky, jakými byly na příklad někdejší zlínské filmové žně. Nešilhejme po cizích velkorysých vzorech a snažme se vytvořit něco původního, svého, co by nás odlišilo od ostatních, příliš silných konkurentů.“[50]

I přes podobné hlasy byl uspořádán i druhý ročník, během něhož se, byť jenom částečně, uspokojily zlínské snahy, když „[…] byl vysloven příslib, že filmy z festivalu budou ihned uváděny ve Zlíně, takže lze hovořit o jakési reprise významné události našeho filmu“.[51] Ke zrodu nové zlínské akce však mělo dojít až o rok později.

2.2. Rok 1948: Prototyp FFP

Šance na obnovení tradice zlínské filmové akce nastala po Únoru 1948. Nová kulturní politika se odrazila také v procesu „demokratizace kultury“.[52] Právě v této době, o níž Jiří Knapík píše jako o složitém „[…] období zrání a postupného profilování představ komunistického vedení na podobu a funkci kultury“,[53] se podařilo zlínským organizátorům konečně uspět. Václava Kopeckého dokonce žádali o zrušení mariánskolázeňského festivalu a o jeho nahrazení novou akcí, kterou se měl stát Mezinárodní filmový festival pracujících. 28. července 1948 to sám ministr Kopecký zmínil v zahajovacím projevu:

> „Říkám si, že jsem správně učinil, když jsem před časem po návštěvě zlínských činitelů rozhodl, aby zároveň s uspořádáním III. mezinárodního filmového festivalu v Mariánských Lázních byl uspořádán I. filmový festival pracujících ve Zlíně.
>
> Zlínští činitelé přišli původně s plánem pohltit vůbec náš mariánsko-lázeňský filmový festival a vyslovili přání, aby se letos a napříště konal jen jeden filmový festival, a to ve Zlíně. Ve sporu rivalizujících zájemců volil jsem jako východisko to rozhodnutí, aby se v Mariánských Lázních odbýval letos i napříště pravidelný filmový festival mezinárodního soutěžního rázu. A aby současně na Moravě ve Zlíně byl konán letos i pro příště filmový festival nového rázu a nového poslání, a to Filmový festival pracujících. Československý státní film vzdává tak svůj hold pracujícímu Zlínu, pracující Moravě,

[49] Brož, Jaroslav (1946): Festivaly jinde a u nás. *Filmová práce*, 2, č. 26–27 (29. 6.), s. 1.
[50] –bj– (1946): Byl jsem na filmovém festivalu. *Svobodný zítřek*, 2, (5. 9.).
[51] –rz– (1947): Reprisa Filmového festivalu ve Zlíně? *Národní obroda*, 3, (20. 5.).
[52] Kulturní politice v poválečném Československu se věnuje především Jiří Knapík a Alexej Kusák, viz Kusák, Alexej (1998): *Kultura a politika v Československu 1945–1956*. Praha: Torst, 663 s.; Knapík, Jiří (2004): *Únor a kultura. Sovětizace české kultury 1948–1950*. Praha: Libri, 359 s.; Knapík, Jiří (2006): *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři*. Praha: Libri, 399 s.
[53] Knapík, Jiří (2002): Dělnický soud nad Františkem Čápem. *Iluminace*, 14, č. 3 (47), s. 64.

a Československý státní film tak prokazuje, že patří lidu, a že chce především oddaně sloužit lidu, pracujícímu lidu, dělnictvu.

Souběžným uspořádáním Filmového festivalu pracujících ve Zlíně uplatňujeme však my, první v Evropě a ve světě, tu významnou novinku, že umožňujeme, aby nová díla filmové tvorby zahraniční i naší mohlo současně shlédnout v širokém měřítku lidové obecenstvo složené z pracujících lidí. A umožňujeme, aby toto obecenstvo mohlo také vyjádřit svůj úsudek o hodnotě nových filmových výtvorů a aby mohlo také vyjádřit, v jakém pořadí ono oceňuje předváděné nové filmy. Neboť je to lid, který plní kinematografy a je to lid, kterému i při otázkách nových děl filmové tvorby přísluší právo říci svůj úsudek a ocenit, jak se které dílo zdařilo.

[…] Chceme, aby na našich československých filmových festivalech prokázala svou vítěznou převahu pokroková filmová tvorba.

Chceme, aby na našich československých festivalech byl posílen ofensivní nástup proti filmovému kýči, proti úpadkovým výtvorům západní kapitalistické produkce, jimiž je filmové obecenstvo otravováno. A chceme, aby se z našich československých filmových festivalů dala pokroková filmová tvorba na výboj a aby vítězně tam na západ, do Evropy a do světa nesla z východu ideje nového života, nové demokracie, nového socialistického řádu.“[54]

Ačkoliv byl FFP de facto jen oficiálními kruhy posvěcenými „ozvěnami“ MFF, neboť jeho program vycházel z filmové nabídky MFF, bylo zde několik podstatných rozdílů. Dobové dokumenty[55] vyzdvihují výjimečnost FFP a jeho důležitost – nejradikálnější publikované prameny stále volaly po zrušení MFF, neboť film je umění určené pro masy, a je proto jen správné, aby o něm rozhodovali pracující. Je však na místě poznamenat, že i sám MFF prošel v roce 1948 značnou změnou koncepce. Přesto jsou patrná dvě rozdílná chápání. Zatímco dobový tisk vyzdvihoval právě onu rozdílnost a specifičnost FFP, tak archivní dokumenty,[56] ale i stanoviska oficiálních činitelů, hovoří o vnitřní jednotě obou akcí. Děkan FAMU A. M. Brousil zdůrazňoval, že rozdíl „[…] může být a je pouze kvantitativní“, neboť FFP přináší výběr z filmů z MFF „[…] se zřetelem k potřebám osvobozeného pracujícího lidu,“ a dodal, že „Gottwaldovský a mariánskolázeňský festival jsou spojité nádoby“.[57] V dobových dokumentech ovšem absentuje specifikace těchto potřeb a není zřejmé, dle jakých kritérií byly tituly z MFF vybírány.

Celé akci ale jinak předcházela pečlivá příprava a plánování. V zápisu I. přípravné konference FFP ze dne 5. června 1948[58] se lze mj. dočíst, že bude pozváno po dvou až třech hostech z každého slovanského státu. Zahraniční novináři, stejně tak jako filmy, budou do Zlína dopravovány z Mariánských Lázní speciálně

[54] Kopecký, Václav (1948): Ministr Kopecký o našich festivalech. *Filmové noviny*, 2, č. 32 (6. 8.), s. 1.
[55] „Člověk se tak snadno dostane do nálady širokých mas, a dosud každý, kdo měl příležitost mluvit o jedinečném festivalu pracujících, prvním v dějinách filmu a na světě, jako by už mával rukou nad festivalem v Mariánských Lázních.“ Viz Kautský, Oldřich (1948): Mezi dvěma festivaly. Kino, 3, č. 26 (2. 7.), s. 549.
[56] Svědčí o tom zejména zápisy a dokumenty z jednání Ústřední rady odborů, viz Všeodborový archiv Praha.
[57] Brousil, A. M. (1949): Výsada filmového festivalu pracujících. In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 4.
[58] NA, Praha, f. 861 – Ministerstvo informací, kar. 235, inv. č. 581, *Filmový festival, Zlínské záležitosti*.

zřízenou leteckou linkou, která byla nakonec skutečně realizována.[59] Tezi o spojitých nádobách může podporovat i totožné heslo obou akcí, a to "O nového člověka, o dokonalejší lidstvo" a přímá časová návaznost. Zatímco MFF byl pořádán ve dnech 17. července až 2. srpna, tak FFP od 28. července do 3. srpna. Skládal se z podobného programu, resp. program FFP byl výběrem z programu MFF a na obou akcích se střídaly podobné delegace. K tématu MFF a FFP se vrátíme v kapitole č. 3.

2.3. Rok 1949: Rozšíření FFP

Rozšíření FFP do dalších měst bylo v tisku prezentováno jako důkaz „[…] úzkého sepětí našeho kulturního života se zájmy pracujícího lidu, dalším významným činem v cestě za stále hlubší a širší demokratizaci naší kultury“,[60] ale také jako důsledná realizace původní ideje celé akce.[61] Druhý ročník se stal stvrzením snah zakládajícího FFP. Tisk kladl ještě větší důraz na filmy jako prostředek ideologického poselství a celý festival měl mít zejména „manifestační“ charakter, kde byly filmy rámovány jako „[…] kulturní statek pracujícího lidu, jako prostředek sloužící lidu na jeho cestě k sociálnímu pokroku a světovému míru“.[62] Jak jsme již zmínili, FFP se toho roku rozšířil do Plzně, Mostu-Litvínova, Ostravy a Bratislavy. Přesto směřovala hlavní pozornost médií opět do místa jeho zrodu.

Rozšíření FFP do dalších měst však nebylo jen prostou replikací, ale také snahou aktivně do organizace festivalů zapojit krajská města tak, aby jednotlivé FFP reflektovaly charakter jednotlivých krajů.[63] Vedle Československého státního filmu (dále jen ČSF) a Krajské odborové rady (KOR) se na organizaci podílel například Svaz československo-sovětského přátelství (SČSP) či Svaz české mládeže (SČM). Jak později ukážeme, zatímco zapojení KOR bylo v 50. letech klíčové, další organizační složky jako SČSP a SČM na akci často participovaly jen velmi okrajově.

2.4. Léta padesátá

Rozšíření a z něj plynoucí změny a odlišnosti v jednotlivých městech vedly během následujícího ročníku k dalším posunům. Poradu o FFP v roce 1950 zahájil sekretář Ústřední rady odborů (dále jen ÚRO) Karel Marvan konstatováním, že je nutné připravit nové pojetí FFP, které „budou […] masovou, kulturně-politickou akcí o d b o r ů,[64] jimiž zmobilizujeme síly, které v řadách pracujících jsou, a které nám pomohou při budování nového společenského života“.[65] Na roli odborů při organizování FFP se zaměřím v kapitole 4.

[59] Zmiňovala se o tom noticka v *Mladé frontě*, uvádějící, že mezi městy bude „[…] denně letecká doprava […] budou denně dopravovány filmy k promítání – případně i novináři – kteří – jako vždy – chtěji být u všeho." Viz Pět minutek před Zlínem. *Mladá fronta*, 4, č. 178 (1. 8. 1948), s. 4. Mezi cestujícími byl mimo jiné i předseda vlády Antonín Zápotocký, jehož fotografii po návratu ze Zlína přineslo *Rudé právo v obrazech*, 1, č. 12 (7. 8. 1948), s. 1. Zmiňované reportéry pak reprezentoval například český scenárista, publicista a překladatel Oldřich Kautský, který byl „[…] jedním z těch šťastných, kteří mohli kdykoli nasednout do letadla a v době směšně krátké dostat se z Mariánských Lázní do Zlína a naopak." Kautský, Oldřich (1948): Mezi dvěma festivaly. *Kino*, 3, č. 26 (2. 7.), s. 549.

[60] –věk– (1949): Filmové festivaly pro pracující lid. *Rudé právo*, 29, č. 186 (10. 8.), s. 3.

[61] Slova proměněná v činy. Gottwaldov. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 273.

[62] Slova proměněná v činy. Plzeň. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 270.

[63] Na tom měly podíl především patronátní závody, jejichž organizační podíl se odrazil v rozdílných projevech, doprovodném programu (závody dle svým možností dodávaly na FFP svoje závodní hudby, sestavovaly estrádní programy), ale i výzdobě, která se také odvíjela od patronátů, ale lišit se mohl i plakát FFP pro daná místa.

[64] Zvýrazněno proložením v původním textu.

[65] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Záznam o poradě konané dne 18. IV. 1950 o 14. hod v zasedací síni ÚRO*, s. 2.

Je-li první ročník popisován jako „pokus“ a druhý jako „krystalizační jádro pro řadu nových filmových festivalů“,[66] je zarážející, jak se tento vývoj od třetího ročníku změnil. Ostatně roku 1950 proběhlo několik dalších změn. V oblasti distribuce došlo k výraznému omezení nabídky, kdy bylo staženo z oběhu 295 dlouhých filmů (a programů) zejména ze Západu, „[…] čímž nabyla programová náplň našich kin hodnoty z hlediska kulturně politického“.[67]

K festivalovým místům sice přibyl brněnský zimní stadion a letní kina v Hradci Králové, Českých Budějovicích, Košicích a Liberci[68], a FFP se tak rozšířil celkem na 10 měst, avšak poprvé byl nesoutěžní. Rok 1948 uvedl do praxe hlavní vymoženost FFP, dělnickou porotu. Následující ročník byla tato strategie zopakována jen v některých dalších městech, avšak ne zcela důsledně. A již třetí rok tento hlavní výdobytek FFP mizí docela. K důvodům se vrátím v kapitole 3.2. FFP se tak z akce s vlastní porotou, kterou lze chápat jako integrální součást festivalu, stává záhy po svém vzniku nejen nesoutěžní přehlídkou, ale mnohem více kulturně-politickou akcí, jejímž hlavním cílem bylo stát se „[…] mohutným mobilisačním prostředkem pracujících ke kulturní aktivitě a zároveň […] školou socialistického filmového umění“.[69] Ostré linie festivalu se začínají rozostřovat do režimní festivity, kde se filmová představení stávají prostředkem pro nabalení ideologických propagandistických pomůcek, jako byly přednášky, školení a diskuse prováděné před i po FFP.

V roce 1951 ke stávajícím deseti pořadatelským městům přibyly Banská Bystrica, Jihlava, Nitra, Olomouc, Pardubice, Praha, Prešov, Ústí nad Labem, Žilina, čímž počet míst přesáhl tehdejší počet letních kin – těch bylo v celém Československu 16, zatímco FFP byl pořádán na 19 místech.[70] Měnil se i charakter FFP, který se stal přehlídkou ideově vhodných filmů, zejména pak těch, které byly oceněny nebo získaly pozitivní ohlas na VI. MFF v Karlových Varech. Jakožto vedlejší důsledek tohoto napojení se dosavadní bojovná rétorika vůči MFF ještě více oslabila a periodika popisovala FFP jako „významný doplněk“.[71] FFP začaly být spíše než jako festival chápány jako jedny „[…] z největších kulturních manifestací v naší republice“,[72] či jako „[…] mohutné mírové manifestace našeho pracujícího lidu“.[73] Počet nabízených titulů oproti předešlému roku klesl na dvanáct celovečerních a několik dokumentárních filmů, což se odrazilo v návštěvnosti, která, ač byla předem odhadována až na 1,5 milionu,[74] dosáhla pouze 807 093 diváků.

Následující V. FFP v roce 1952 proběhl již ve dvaceti československých městech[75] a nabízel na 26 filmů.[76] Vzhledem k již tři roky probíhající válce v Koreji se

[66] Pilát, František (1949): Jedna z kritik našeho FFP. *Naše pravda*, 7, č. 31 (27. 8.), s. 7.
[67] Černík, Artuš (1950): *Výroční zpráva čs. Filmovnictví – 1950*. Praha: Československý státní film, s. 156.
[68] V Liberci byl FFP součástí oslav Dnů radosti osvobozeného pohraničí, viz Michajlov, Jindřich (1950): Sever a jih manifestuje lásku pracujících k pokrokovému filmu. Liberec – radostná účast pionýrů a mládeže. *Kino*, 5, č. 19 (14. 9.), s. 428.
[69] Filmové festivaly pracujících. *Svobodné slovo*, 6, (4. 8. 1950).
[70] Přestože shrnující texty většinou neuvádí kino v Loučkách u Litvínova, proběhl FFP i tam. Důvodem může být blízkost k Ústí nad Labem, kam byla směřována pozornost médií a FFP v Loučkách tak v tomto spojení poněkud zanikl, srov. Filmové festivaly pracujících. Loučky u Litvínova. Filmové informace, 2, č. 34 (23. 8. 1951), s. 21; Filmové festivaly pracujících. Ústí nad Labem. Filmové informace, 2, č. 35 (31. 8. 1951), s. 13.
[71] Viz např. Film – mírová zbraň v rukou pracujících. K závěru Filmových festivalů pracujících v Československu. *Kino*, 6, č. 19 (13. 9. 1951), s. 444.
[72] Dvořáček, Jaroslav (1951): Film jde k lidu. Vítězná cesta mírumilovného filmového umění na FFP. *Kino*, 6, č. 18 (30. 8.), s. 420.
[73] Kuba, Adolf (1951): FFP. Radostné filmové přehlídky. *Kino*, 6, č 18 (30. 8.), s. 422.
[74] Před zahájením Filmových festivalů pracujících. Film hlavním prostředkem kulturně politické výchovy v závodech. *Práce*, (13. 7. 1951).
[75] Jmenovitě to byly Hradec Králové, Jihlava, Liberec, Litvínov, Plzeň, Ústí nad Labem, Banská Bystrica, Košice, Nitra,

FFP stal především protiválečnou manifestací. Nahlížení filmů prizmatem „mírové zbraně“ měl toho roku ještě podpořit I. československý armádní filmový festival, který byl zahájen 4. srpna pod záštitou ministra národní obrany, armádního generála Alexeje Čepičky.[77] Akce byla první svého druhu a po zahájení v Praze ve velké hale Průmyslového paláce na Starém výstavišti[78] byla přenesena do všech letních výcvikových táborů československé armády.[79] Akce pod heslem „Lidové armády na stráži míru“[80] měla být dalším rozšířením snímků MFF, tentokrát mezi vojáky, avšak šlo o jednorázový podnik, který nebyl v dalších letech zopakován.

Další dva ročníky FFP byly uspořádány s ročními přestávkami, což potvrzuje faktickou závislost na MFF, který se v letech 1953 a 1955 nekonal.[81] Rok 1953 byl ovšem také rokem velkých změn spojených především s uvolněním režimu po smrti Josifa Vissarionoviče Stalina a Klementa Gottwalda. Jako určitá náhrada za FFP byla v roce 1953, pro posílení tržeb z letních kin, pořádána *Letní přehlídka barevných filmů*, která nabídla zejména české a sovětské snímky.[82] V roce 1955 se situace opakovala a absentující FFP v letních kinech tentokrát nahradila akce, která proběhla v rámci oslav 10. výročí ČSF. *Týden československých filmů* získal během 343 představení 265 tisíc diváků.[83] Tyto dvě obdobné přehlídky však nebyly podporovány mohutným propagačním a agitačním mechanismem FFP, takže ani jedna z akcí nedosáhla tak vysoké návštěvnosti jako FFP. To navíc vyvrací jeden z neustále opakovaných úspěchů FFP, tedy masovou účast diváků, a podporuje hypotézu o uměle zvyšované návštěvnosti. Ostatně o této strategii se začalo otevřeně psát koncem 80. let a zejména pak ve spojitosti s posledními dvěma ročníky, kdy značně poklesla návštěvnost, protože „[…] polevil i hromadný nábor a nákup vstupenek podniky a institucemi“.[84]

Ročníky 1954 a 1956 byly v určitém ohledu pořádány v podobných podmínkách: oba se konaly po roční festivalové odmlce, oba se ocitly v pozici jakéhosi nového začátku a zároveň intenzivnější snahy navázat na (byť jen na rok) přerušenou tradici. V roce 1954 bylo zdůrazněno sepětí s MFF společným heslem „Za mír, za přátelství mezi národy, za ušlechtilé snahy lidstva“ a akce se stejně jako před dvěma roky konala ve 20 městech, návštěvnost byla ovšem nižší.[85] Průběh ročníků 1954 a 1956 se jeví optikou dobových periodik jako velmi podobný a z jejich popisu je znát již jistá rutinní schematičnost. Deklarované cíle té doby lze shrnout jako „[…] prohloubení zájmu našich pracujících o pokrokové filmové umění a k dalšímu uplatnění filmu jako výchovného a masového kulturního prostředku“.[86] Jako jistou změnu ve vnímání FFP (a dost možná i projev tentokrát spontánní

Prešov, Žilina, Bratislava, Brno, Gottwaldov, Olomouc, Ostrava, České Budějovice, Kladno, Pardubice, Praha.

[76] Filmy jednotlivých FFP jsou uvedeny v příloze.

[77] Také naše armáda spatří nejnovější díla. *Kino*, 7, č. 17 (14. 8. 1952), s. 332.

[78] Hrbas, Jiří (1952): Velký kulturní svátek našeho lidu. Festivaly pracujících a první armádní filmový festival v roce 1952. *Kino*, 7, č. 18 (28. 8.), s. 350

[79] Filmové festivaly pracujících – masové rozvinuti úspěchu pokrokového filmového umění. *Věstník Československého státního filmu*, 6, č. 10 (25. 10. 1952), s. 56.

[80] Malina, Ant. (1952): Lidové armády na stráži míru. *Literární noviny*, 1, č. 27 (9. 8.), s. 4.

[81] Jak uvádí Jindřiška Bláhová, důvod *nekonání* MFF není z dostupných materiálů zcela zřejmý, neboť přinejmenším přípravy na rok 1953 proběhly. Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 299.

[82] Soupis filmů je uveden ve filmografické příloze.

[83] Viz Havelka, Jiří (1972): *Čs. filmové hospodářství 1951–1955, I. díl*. Praha: Československý filmový ústav, s. 60.

[84] Fiala, Richard (1990): FFP–zima 90: Poslední výstraha. *Zpravodaj ÚPF*, č. 6, s. 5.

[85] 782.900 diváků, zatímco v roce 1952 to bylo 810.800.

[86] Filmové festivaly pracujících. *Filmové informace*, 5, č. 27 (8. 7. 1954), s. 14.

divácké odezvy) lze vnímat nejvyšší návštěvnost komedie *Cirkus bude!*. Na ročníku 1954 je možné sledovat první posuny k uvolněnější atmosféře jak ve společnosti, tak i v samotném FFP, který se v dalších ročnících a zejména pak v 60. letech rozvinul do akce spíše rekreativní a zábavné, jejímž hlavním cílem bylo zvýšení návštěvnosti kin v letních měsících.

Zatímco rok 1954 znamenal lehký pokles zájmu, bylo tomu u VII. FFP v roce 1956 naopak. Návštěvnost dosáhla 851 000 diváků (některé zdroje uvádí číslo 898 114), čímž dosáhl FFP doposud nejvyšší návštěvnosti. Oproti roku 1954 ubylo mezi pořadatelskými městy Kladno, a FFP tak byl pořádán na 19 místech.

V roce 1956 bylo v letním kině v Karlových Varech poprvé předvedeno širokoúhlé promítání. Tato inovace se následně stala jedním z hlavních témat článků z let 1957 a 1958, kdy k neustále se opakujícím údajům o velikosti letních kin přibyla otázka, zda FFP bude již letos širokoúhlý. VIII. FFP 1957 byl pořádán v 18 městech a hlavním pozitivem byla pestrá filmová nabídka,[87] podporovaná silnou propagací. Pestřejší, intenzivnější a dalo by se říci i modernější způsob propagace taktéž odrážel změny atmosféry, ale zároveň musel být motivován snahou o další navýšení počtu diváků. Uspořádána byla televizní estráda s filmovými umělci.[88] Ohlas získala neobvyklá propagace a zároveň doprovodná akce, kdy před promítáním filmu *Dobrý voják Švejk* vyhrávala na pardubické hlavní třídě vojenská hudba v dobových uniformách.[89] Moderní metodou propagace byla atrakce pražského informačního střediska FFP (v Melantrichu na Václavském náměstí), v jehož výloze stála fotografie Jaroslava Marvana. Jeho hlas z magnetofonového pásku lákal na jednotlivé filmy, přičemž se rozsvěcely výjevy z komentovaných filmů.[90] V krajských městech byla zřízena propagační střediska festivalu, která mimo jiné nabízela předprodej lístků. Programy zahrnovaly krom časů začátků i předpokládanou dobu konce, aby tak divákům umožnily si udělat lepší představu o možnosti dopravy po skončení promítání. Ta byla navíc posílena přidanými spoji, aby uspokojila co možná nejvíce návštěvníků. Kromě tradičních součástí programů (projevy, vystoupení uměleckých souborů) přibyly různé soutěže, ať již o nejlepší festivalovou výzdobu, nebo akce se slosovatelnými vstupenkami. V rámci FFP v Plzni proběhla dokonce módní přehlídka. To vše ilustruje změnu nálady FFP, o které se psalo i v tisku: „[…] ještě žádný filmový festival v minulosti nepřinesl tak radostný obraz uvolnění mezinárodního napětí a nevyjádřil tak silně touhu po mírovém soužití mezi národy jako právě ten letošní“.[91] Další změnou byly „hvězdy“ festivalu – zatímco v předešlých ročnících se stále (byť tato tendence postupně slábla) zmiňovala jména politiků, byl tisk roku 1956 nakloněn spíše zahraničním delegátům a hereckým představitelům.[92]

[87]Při kompletaci programů z jednotlivých měst jsme dospěli s celkem 33 filmových titulů, kde čtveřici snímků z domácí produkce doplňovaly čtyři filmy sovětské, tři východoněmecké, dva francouzské (a sedm francouzsko–italských koprodukcí) a po dvou filmech z Maďarska, ale i Anglie. Zastoupena byla i kinematografie Finska, Egypta, Rumunska, Polska, Bulharska a dalších. Oproti předešlé dvacítce snímků ročníku 1956 šlo tedy o nárůst jak početní, tak i pestřejší v národnostním složení.

[88] Televizní estráda. *Filmové informace*, 8, č. 24 (26. 6. 1957), s. 19.

[89] zp (1957): Ani déšť neohrozil festival. *Lidová demokracie,* (28. 7.).

[90] –ru– (1958): Mluvící výkladní skříň. *Večerní Praha*, 5, č. 158 (6. 7.).

[91]Slavík, Svatopluk (1956): Nad filmovým festivalem pracujících v Jihlavě. *Jiskra*, Jihlava, (10.8.).

[92] Jako důkaz tohoto posunu lze vnímat promítání filmu *Kudy kam?* v němž jednu z rolí ztvárnila Nataša Gollová, jedna z hlavních protagonistek dobového dokumentu z II. Filmových žní, viz *Filmernte II. Filmové žně* (kamera: Pavel Hrdlička a Josef Míček, komentář: Jindřich Elbl; Prod: BAPOZ Zlín; Protektorát Čechy a Morava, 1941), online <https://youtu.be/ACiS-kntM60> (cit. 19. 9. 2016).

Atraktivizace, zlepšování služeb a jistě i program FFP vedl k tomu, že v roce 1957 přesáhl počet návštěvníků jeden milion. Na okraj poznamenejme, že rok 1957 byl co do návštěvnosti kin nejúspěšnějším rokem v dějinách Československa vůbec. Do kin v ČSR bylo v tom roce prodáno 148 257 000 vstupenek.[93] Od tohoto roku počala však návštěvnost pozvolna klesat.

IX. FFP 1958 byl ovlivněn oslavami 60 let československé kinematografie. Vedle nových filmů byla v jeho nabídce obnovená premiéra dramatu *Bílá nemoc*. V celkem 21 městech nabízel FFP pestrou škálu 32 filmů z 15 zemí.[94] Mohutná byla pak účast delegátů, kterých bylo 31 z ČSR a 92 ze zahraničí. Cizí delegace byly tvořeny převážně jedním či dvěma režiséry, několika novináři a herci. Českoslovenští hosté byli většinou tvůrci uváděných filmů.[95] Návštěvnost FFP přesáhla dosavadní výsledky a s 1 447 864 diváky se tak IX. FFP stal (až do r. 1963) v tomto ohledu nejúspěšnějším ročníkem.

Jakkoliv to replikace FFP do mnoha míst ČSR znesnadňovala, fungovaly MFF a FFP souběžně až do roku 1958. K zásadní změně došlo v roce 1959. MFF v Karlových Varech musel čelit konkurenci, neboť nově založený MFF v Moskvě si nárokoval kategorii „A", kterou Mezinárodní federace asociací filmových producentů FIAPF (Fédération Internationale des Associations de Produceurs de Film)[96] klasifikuje festivaly. MFF Karlovy Vary do této kategorie patřil již od roku 1956, pročež kvůli zásadě jednoho festivalu kategorie „A" v rámci východního bloku následovalo politické rozhodnutí, po němž se města v pořádání festivalu v letech 1953 až 1993 střídala.[97] FFP se tak ocitl v podobné situaci jako dříve, avšak díky výraznějšímu organizačnímu oddělení se situace z let 1953 a 1955 neopakovala.

Jubilejní X. FFP v roce 1959 předznamenal vývoj festivalu v 60. letech. Vzhledem k nemožnosti bezprostředního napojení na MFF započal FFP svoji cestu za osamostatněním. S ohledem na to, že si FFP sám zajišťoval zahraniční delegace, byl upraven jeho název na „Filmový festival pracujících s mezinárodní účastí". Změnou byl i návrat k charakteru soutěžní přehlídky – ta se nyní odehrála ve 22 městech a divákům nabídla celkem 20 filmů ze 14 zemí.[98] Hodnocením filmů bylo pověřeno sto namátkou vybraných diváků, kteří po zhlédnutí filmu vhazovali lístky s verdiktem do hlasovacích uren. Dále pak hodnotily krajské soutěžní komise a nejvýše byla národní porota, které předsedal tehdejší rektor AMU profesor A. M. Brousil a jejímiž členy byli například režiséři Martin Frič a Karel Steklý, kameramani Václav Huňka a Jan Kališ, spisovatel Jan Otčenášek, redaktor Čs. rozhlasu Jan Kliment, herečka Jiřina Šejbalová a další.[99] FFP se sice vrátil k soutěžnímu charakteru, ale přesto jej jako festival lze chápat jen s rezervou. Sice již nebyl výhradně „ozvěnami" MFF, avšak uváděné filmy byly tituly nakoupené do distribuce a tím pádem lze jejich uvedení v rámci FFP chápat jako jistý druh speciální (před)premiéry.[100] I samotný soutěžní charakter měl svá specifika, neboť každý film

[93] Pištora, Ladislav (1997): Filmoví návštěvníci a kina na území České republiky. Od roku 1945 do současnosti. *Iluminace*, 9, č. 2 (26), s. 86–87.
[94] Viz příloha.
[95] Mimořádný úspěch FFP 1958. *Filmové informace*, 9, č. 33 (13. 8. 1958), s. 15.
[96] www.fiapf.org.
[97] Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 305.
[98] Viz filmografická příloha.
[99] Nesveda, Albert (1959): Za radostný život, za přátelství národů. *Kino*, 14, č. 13 (25. 6.), s. 194.
[100] Ostatně fakt, že bylo uvedení některých titulů záměrně „zdržováno" na FFP, se stával terčem kritiky v pozdějších

získal uznání za účast a udíleny byly ceny ve čtyřech kategoriích – Filmy bojující za světový mír, Filmy usilující o sociální pokrok, Filmy mladých tvůrců a Veselohry.[101] FFP se sice vrátil k počátkům festivalu, kdy o vítězných filmech rozhodovali sami pracující, šlo ovšem o návrat pouze částečný, neboť divácké hlasy byly jen jednou ze součástí hlasování a rozhodování leželo patrně v rukách krajských soutěžních komisí a národní poroty. Navíc, jak ještě uvidíme, obnovený soutěžní charakter trval jen několik málo let.

2.5. Léta šedesátá

Od roku 1960 nesl FFP jako heslo „Filmovým uměním za krásu života, za komunismus". Je poněkud spekulativní hledat příčinu na straně nové Ústavy Československé socialistické republiky,[102] která ve své preambuli explicitně uváděla „Dovršujíce socialistickou výstavbu, přecházíme k budování socialistické společnosti a shromažďujeme síly pro přechod ke komunismu", faktem ale zůstává, že heslo provázelo FFP až do roku 1989.[103] Jeden z typických příznaků FFP v průběhu 60. let je značná změna rétoriky, která jej doprovázela. Dosavadní oslavné texty, doprovázející takřka v unifikovaném souznění FFP předešlých let, začaly být stále častěji prokládány kritikou. Ta se snažila nahlížet na akci z odlišných perspektiv a čas od času volala po změnách:

> „Festival v roce dvacátého výročí ČSSR [*sic*] by už totiž neměl mít labilní charakter a neměl by počítat s aktivitou obecenstva jako s předem danou vlastností festivalu. Jestliže je nepromyšlenou organizací zdiskreditována snaha tisíců obětavých aktivistů mimo Prahu, jestliže nejsou fair-play podmínky pro soutěžení a slova o zájmu diváků se stávají už jen frází (vždyť návštěvnost ještě není ukazatelem aktivity!), pak je čas něco změnit."[104]

Ačkoliv je tato kritika filmového historika Borise Jachnina psána z vnější pozice, tedy pohledem vnímavého pozorovatele a nikoliv organizátora FFP, naráží na několik bodů, které se staly terčem kritických zamyšlení právě i ze strany samotných pořadatelů FFP. V 60. letech se FFP dále rozšiřoval a dramaturgicky měnil. Zatímco v roce 1960 byl pořádán ve 23 městech, bylo to v roce 1969 již na 39 místech. Do filmové nabídky se začaly pozvolna vracet i produkce západních zemí a FFP se postupně stal spíše odpočinkovou a popularizační akcí nabízející filmy s vysokým diváckým potenciálem. Krom toho se v roce 1966 rozdělil na dvě akce. Příznačná byla ale i zmiňovaná změna rétoriky, která akci doprovázela. K posunům, které se naplno projevily v 60. letech, začalo docházet již od roku 1957, kdy byl díky částečné decentralizaci kinematografie decentralizován i FFP. Vládním nařízení č. 4/1957 Sb. ze dne 16. ledna 1957 o organisaci filmového podnikání[105] byla zřízena

letech, viz Janžura, Ladislav (1961): Dvanáctý. *Film a doba*, 7, č. 8–9, s. 521; Novotná, Drahomíra (1961): Ve stínu FFP. *Film a doba*, 7, č. 8–9, s. 641.

[101] Výsledky jubilejního X. FFP. *Filmové informace*, 10, č. 29 (22. 7. 1959), s. 18.

[102] *Ústavní zákon č. 100/1960 Sb. ze dne 11. července 1960*. <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html> (cit. 10. 5.2016); označovaná obecně jako „Socialistická ústava".

[103] Je na místě poznamenat, že totéž heslo měl ostatně i III. festival československého filmu v Ostravě (26. 2. – 5. 3. 1961), který probíhal, jako takřka veškeré filmové akce následujícího roku, tedy 1961, ve znamení oslav 40. výročí založení KSČ, viz Svými činy píšeme historii. *Záběr*, 12, č. 9 (15. 5. 1961), s. 1; Havelka, Jiří (1975): *Čs. filmové hospodářství 1961–1965*. Praha: Československý filmový ústav, s. 30.

[104] Jachnin, Boris (1964): Poznámky k organizaci FFP. *Film a doba*, 10, č. 12, s. 672.

[105] Vládní nařízení o organisaci filmového podnikání, č. 4/1957 Sb. In: *Sbírka zákonů České republiky, částka 3, 5. února 1957*, s. 60–61.

k 1. lednu 1957 Hlavní správa ČSF (kterou rok na to nahradila Ústřední správa ČSF) a Krajské filmové podniky (KFP). Ty podle §5 zajišťovaly péči o půjčování filmů a případně technické zajištění jejich veřejného promítání. Následující §6 upřesňoval, že „Správu kin a veřejné promítání filmů obstarávají od 1. dubna 1957 v českých krajích městské a místní národní výbory", přičemž si ministerstvo školství a kultury vymezovalo právo výjimečně svěřit správu kin a veřejné promítání filmů jiným organizacím. Tato decentralizace se promítla zejména díky krajským orgánům i do pořádání FFP, kdy větší organizační podíl přešel na odbory školství a kultury rad Krajských národních výborů (KNV) a později KFP. Jednotlivé FFP se tak měly stát významnou událostí celého kraje, které mj. začaly organizovat i vlastní delegace, jež byly obohaceny několika delegáty z MFF.

Popularitu a vyšší návštěvnost FFP lze (s rezervou) ilustrovat fotografií ČTK s frontou diváků před brněnským kinem Moskva (dnešní Univerzitní kino Scala) a doprovodným textem „Již po třinácté se bude konat v Brně Filmový festival pracujících. Přesto, že od této událostí nás dělí celých čtrnáct dní, mají brněnští občané o tuto masovou kulturní událost velký zájem. Před kinem Moskva, kde je propagační a předprodejní středisko se denně shromažďuje velké množství filmových příznivců, aby si včas zajistili lístky na přehlídku letošních nejlepších filmů. XIII. Filmový festival pracujících bude se konat od 23. června do 1. července 1962. Pohled na shromážděné příznivce bílého plátna, kteří si včas již zajišťují své místo na přehlídku letošních nejlepších filmů."[106]

2.5.1. První polovina 60. let

> „Náš filmový festival pracujících je a zůstane především novou formou propagace filmového umění. V tom je tato soutěž novinkou, v tom má i průkopnický charakter. Žádná soutěž na světě neslouží k tomu, aby přivedla do kin statisíce diváků a aby ukázala poslední výdobytky kinematografického umění."[107]

FFP jako akce, která „je a zůstane především novou formou propagace filmového umění", se začala vzdalovat od pojetí 50. let. Filmy zde promítané následně putovaly do běžné distribuce, a FFP tak lze chápat jako jejich předpremiéru v rámci specifického představení před masovým publikem. To však bylo po celá 60. léta terčem kritiky. Ladislav Janžura u příležitosti XII. FFP v roce 1962 káral Československý filmexport, který by měl být aktivnější při nákupu filmů, aby se FFP nestával jen akcí, do níž se kumulují atraktivní filmy připravené k distribuci: „[…] není totiž dost dobře možné, aby řada dobrých filmů byla ponechávána v rezervě pro FFP osm až deset měsíců. Tak by docházelo k velmi značné nevyrovnanosti v celoročním programu našich kin."[108] Podobně reagovala rok před ním Drahomíra Novotná, která tristní stav v distribuční nabídce shrnula do konstatování: „Co bylo nejlepší, šlo samozřejmě na FFP a normální program dostal až druhou várku."[109]

Během prvních let šesté dekády provázela FFP v tisku tři hlavní a vzájemně se proplétající témata – otázka jeho dalšího směřování a koncepce, vztah k MFF

[106] Bicna, Emil (1962, online): *Filmový festival pracujících, Brno, 11. 6. 1962*<http://multimedia.ctk.cz/?setSite=foto-detail-pagein&documentId=1867635&idx=12&select-continue=1> (cit. 27. 4. 2016). O vysoké návštěvnosti FFP hovořil také Miroslav Kavka, ve své době ředitel Správy kin v Jihlavě a později ředitel Krajského filmového podniku; Miroslav Kavka v rozhovoru s autorem (22. 3. 2010).
[107] Francl, Gustav (1960): Film musí za diváky. *Film a doba*, 6, č. 8–9, s. 619.
[108] Janžura, Ladislav (1961): Dvanáctý. *Film a doba*, 7, č. 8–9, s. 521.
[109] Novotná, Drahomíra (1961): Ve stínu FFP. *Film a doba*, 7, č. 8–9, s. 641.

a zejména pak jeho dramaturgie. První ročníky FFP v 60. letech doprovázela ještě doznívající optimistická rétorika 50. let. Bedřich Prokoš[110] popisoval festival jako výjimečnou akci: „Film se tak skutečně stává opravdu hybnou pákou socialistické kulturní revoluce, jejímž cílem je výchova nového člověka."[111] Na konci svého textu také lehce bilancoval a FFP roku 1960 popsal jako „nezbytnou a potřebnou součástí našeho kulturního života", která je významná nejen pro československé diváky a domácí filmovou tvorbu, ale skrze obdiv zahraničních hostů by mohla mít i mezinárodní dopad. Proto také tlumočí a kvituje s povděkem v diskusích vyslovenou myšlenku „spojit v budoucnu filmový festival pracujících ve svém závěru s filmovým festivalem mezinárodním, a tak nechat zaznít i na mezinárodním fóru hlas československého socialistického filmového diváka".[112]

Přestože se MFF a FFP byly nuceny rokem 1959 rozdělit, témata jejich opětovného propojení či zániku jednoho z nich, se cyklicky objevovala každý sudý rok, kdy byl MFF v Karlových Varech pořádán. Naopak v lichých letech, kdy probíhal MFF v Moskvě, podobné úvahy z tisku mizely. Hned v roce 1960 se ukázalo jako výhodné to, že se XI. FFP časově přesně kryl s XII. MFF v Karlových Varech a mohl tak využívat zahraniční delegace. Ty se údajně samy měly se zájmem ucházet o to, navštívit některý z FFP. Jak však ukázaly další ročníky, bylo to spíš zbožné přání pořadatelů. Ve skutečnosti totiž jejich počet postupně klesal, což bylo zdrojem zklamání a kritiky. Jen pro ilustraci – zatímco v roce 1960 navštívilo FFP celkem 92 zahraničních delegátů,[113] bylo to v roce 1962 již jen 37[114] a o dalších pět let později pouze 22.[115] Tento snižující se počet byl důsledkem těžko řešitelného problému. Zajišťování delegací v lichých letech, kdy nebylo možné využívat hosty z MFF v Karlových Varech, bylo náročné. Naopak v letech sudých dávala většina zahraničních hostů raději přednost západočeským lázním, než cestování po republice.[116] Tuto situaci ilustrují texty kritizující zacházení s festivalovými hosty. Ladislav Janžura si v roce 1961 posteskl: „Zdá se mi, že je málo, když delegaci jen představíme před promítáním filmu, necháme je pronést krátký, zpravidla nutně všeobecný projev o milém a srdečném uvítání – a ostatní čas delegáti stráví na cestách a při pohoštění do pozdních nočních hodin."[117]. To samé kritizovala o rok později Eva Strusková: „Bohužel, až příliš často se stávalo, že byli delegáti přivezeni do města, mohli si prohlédnout náměstí, eventuálně radnici, šli na večeři, kam je provázeli tři čtyři vyslaní funkcionáři, posléze byli představeni publiku a opět odvezeni dál."[118] Situace se nezměnila ani ve druhé polovině 60. let: „Bohužel, minulost nás poučila brát s rezervou veškeré informace o delegacích, zvláště

[110] V letech 1958–1965 ředitel Národního divadla a v roce 1960 předseda Národní poroty FFP. Vedle něj byli členy komise František Břetislav Kunc (hlavní dramaturg Československého filmu); režiséři Karel Kachyňa, Ján Lacko a Ludvík Toman (pozdější normalizační ústřední dramaturg Filmového studia Barrandov); kameraman Václav Huňka; Monika Gajdošová, dramaturgyně Studia hraných filmů v Bratislavě; Ivana Angelová z oddělení výchovné a kulturní práce ÚRO v Praze; Jaroslav Puchmertl za Ústřední výbor Národní fronty; František Goldschneider, redaktor *Světa v obrazech* a později šéfredaktor *Kina* a konečně i zástupce pracujících, Alois Gavla, hrdina socialistické práce z OKD. Tajemníkem národní poroty byl Karel Morava z Ústřední půjčovny filmů. Viz Složení národní poroty. *Filmové informace*, 11, č. 25 (22. 6. 1960), s. 18.

[111] Prokoš, Bedřich (1960): Filmové slavnosti našeho lidu. *Film a doba*, 6, č. 10, s. 649.

[112] Prokoš, Bedřich (1960): Filmové slavnosti našeho lidu. *Film a doba*, 6, č. 10, s. 650.

[113] Janžura, Ladislav (1960): Jedenáctý FFP. *Film a doba*, 6, č. 10, s. 656; Skončil filmový festival pracujících. *Záběr*, 11, č. 9 (9. 8. 1960), s. 2.

[114] Havelka, Jiří (1975): *Čs. filmové hospodářství 1961–1965*. Praha: Československý filmový ústav, s. 40.

[115] XVIII. Filmový festival pracujících skončil. *Filmové informace*, 18, č. 28 (12. 7. 1967), s. 20.

[116] Frhaj (1965a): Podívejte se za dveře! *Záběr*, 17, č. 6 (20. 4.), s. 2.

[117] Janžura, Ladislav (1961): Dvanáctý. *Film a doba*, 7, č. 8–9, s. 524 a 527.

[118] Strusková, Eva (1962): Zkušenosti z FFP (Glosy). *Film a doba*, 8, č. 8, s. 447.

zahraničních tvůrců a umělců. Překvapení se snesou mnohem lépe než zklamání. A to platí nejen o delegacích…“[119]

Co se však FFP v 60. letech dařilo, byla větší atraktivnost programu. Vyhlašovány byly účelové soutěže mezi jednotlivými pořadatelskými městy, docházelo k propojování dalších akcí (např. v Hradci Králové s hudebním festivalem,[120] v Praze se spartakiádou díky akci Filmový ostrov[121]) a mnohem větší důraz byl kladen na propagaci festivalu. Vedle vyloženě reklamních prvků (shazování fotografií z letadel, z nichž některé sloužily jako volné vstupenky) začala být v některých městech vydávána festivalová periodika. Zatímco v roce 1959 se svým zpravodajem (nebo večerníkem) mohli pochlubit organizátoři v Gottwaldově, Kladně a Mladé Boleslavi, tak o rok později se k vydávání vlastních žurnálů připojil Sokolov a Ostrava.[122] V roce 1965 vycházely obdobné tiskoviny již na 19 místech a v roce 1968 to bylo již na 23. Publikace často odrážely lokální charakter FFP a věnovaly se (doprovodným) programům v jednotlivých městech. Tato lokálnost se odrážela i v denním tisku. Když se totiž na stránkách *Filmu a doby* zamýšlel Ladislav Janžura,[123] poznamenal: „[…] ústřední tisk věnoval hlavní pozornost Mezinárodnímu filmovému festivalu v Karlových Varech, místní tisk se zaměřil plně na FFP“.[124]

Na FFP v roce 1960 přitáhly největší pozornost sovětský film *Balada o vojákovi* a italský *Generál della Rovere*. Zatímco první byl oceněn na festivalu v Cannes, druhý v Benátkách. To zavdalo příčinu k úvahám, v nichž se jako jedna z koncepcí zvažovala proměna FFP na „festival festivalů“, tedy masovou akci, která by sestavovala svůj program zejména z vítězných filmů filmových festivalů celého světa.[125] Bylo to ostatně také poprvé, kdy se otevřeně začaly vyzdvihovat filmy oceněné na zahraničních filmových festivalech. Přestože byl FFP již druhým rokem oddělen od MFF, narážela jeho realizace jednak na neujasněnou koncepci, ale i na fakt, že jakékoliv hlasování, ať již jednotlivých místních porot nebo diváků, se nemohlo zakládat na stejném programu. Distribuce stále (a s rozšiřujícím se počtem pořadatelských měst to bylo zjevnější) nebyla s to pokrýt týmiž filmovými tituly všechna festivalová města.[126]

O rok později, na XII. FFP v roce 1961, se vedle sebe ocitly snímky jako *Rocco a jeho bratři* a *Útěk v řetězech*, dramata, která si zasloužila chválu pro svoji pokrokovost a kritiku Západu,[127] avšak jejich návštěvnost patřila spíše k nižším. Oproti tomu divácky atraktivní barevný širokoúhlý dvojdílný film *Křižáci* přilákal mnohem větší pozornost, ale sklidil spíše rozpornou odezvu (přesto byl jeho režisér Aleksander Ford odměněn cenou za režii).[128]

---

[119] Chlupáč, Josef (1968): Gottwaldovská přehlídka. *Kulturní noviny*, 1, č. 12 (22. 3.), s. 6.
[120] Tunys, Ladislav (1984): *35 ročníků Filmového festivalu pracujících*. Praha: Ústřední půjčovna filmů, s. 16.
[121] Akce Filmový ostrov byla „[…] otevřena 7. 5. 1960 na Střeleckém ostrově, kde byla uspořádána výstava portrétů filmových herců a výstava Čs. filmového plakátu. Ve výstavní síni Helios byly promítány festivalové filmy a dětská pásma, na přírodním jevišti byly promenádní koncerty a divadelní představení pražských ochotníků a baletních studií. Havelka, Jiří (1973): *Čs. filmové hospodářství 1956–1960*. Praha: Československý filmový ústav, s. 66.
[122] Janžura, Ladislav (1960): Jedenáctý FFP. *Film a doba*, 6, č. 10, s. 655.
[123] Od roku 1957 pracovník Ústřední půjčovny filmů (dále jen ÚPF).
[124] Janžura, Ladislav (1960): Jedenáctý FFP. *Film a doba*, 6, č. 10, s. 655.
[125] Je na místě poznamenat, že dalším z uváděných filmů byl i Truffautův celovečerní debut *Nikdo mne nemá rád* (*Les Quatre cents coups*, François Truffaut, Francie, 1959), jehož režisér získal v roce 1959 v Cannes cenu za režii.
[126] XII. FFP se odehrával na 24 místech, a to od slavnostního zahájení v amfiteátru pod hradem v Bratislavě, až po slavnostní zakončení na zimním stadionu v Praze. Dalšími městy byly Jihlava, Martin, Brno, České Budějovice, Gottwaldov, Hradec Králové, Cheb, Kladno, Liberec, Mladá Boleslav, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Slaný, Ústí nad Labem, Bánská Bystrica, Košice, Nitra, Prešov, Vysoké Tatry, Žilina a Karlovy Vary.
[127] Morava, Karel (1961): Diváci a filmy na XII. FFP. *Film a doba*, 7, č. 8–9, s. 532, 534.
[128] Morava, Karel (1961): Diváci a filmy na XII. FFP. *Film a doba*, 7, č. 8–9, s. 534.

Výraznější vlna kritiky provázela další ročník, tedy XIII. FFP v roce 1962.[129] Zahajovací film *Baron Prášil* přinesl jisté rozčarování,[130] a to i přesto, že patřil ke snímkům nejnavštěvovanějším, podobně jako britské drama *Kapka medu* a italský *Sladký život*. Do programu FFP bylo připraveno celkem 19 celovečerních snímků, přičemž nejpočetněji byla zastoupena domácí tvorba. Tři zmíněné snímky však podnítily debatu o dramaturgickém složení FFP. Jejich návštěvnost sice byla vysoká, ale provázelo je rozpačité hodnocení diváků. Několik úvah vedlo k obecnému závěru, že ne všechny filmy, jakkoliv jsou umělecky hodnotné, jsou vhodné pro velké amfiteátry a letní kina. V glose „Více citu, více kultury" se Jan Žalman[131] zamýšlel nad „citem pro volbu prostředí", neboť právě tyto tituly jsou údajně vhodné pro komorní prostředí a jejich uvedením v obřích kinech jim distribuce prokazuje medvědí službu. Karel Morava[132] ve své studii „FFP – výsledky a perspektivy"[133] kriticky pohlíží na FFP, jehož rozvoj se dle něj zastavil. Právě na příkladu zmíněných snímků poukázal na možná rizika výběru. Po bilanci FFP a jeho programové nabídky nabízí definici jeho klíčových prvků. FFP je dle něj „[…] kulturní akce určená obyvatelstvu v místech, kde dochází k propojení ústřední linie se specifickými podmínkami a potřebami místního života".[134] Soutěžní charakter FFP je hlavním prostředkem aktivizace diváka, zvýšení jeho účasti na kulturním dění. To zesiluje masový charakter akce, jejíž neustálý rozvoj by měl být zásluhou snahy místních organizátorů. Klíčovým prvkem je však zejména program, který by měl oslovovat pokud možno co nejširší publikum. Morava však pokračuje, že filmy tohoto programu by neměly být za každou cenu populární „lidovky", ale jistě zde své místo mají všechny typy filmů veselých a optimistických (jakkoliv šlo o dosti vágní a nejasné „žánrové" označení), stejně jako tituly dobrodružné a napínavé. Důležitý je i počet uváděných snímků, neboť je třeba najít rovnováhu mezi dostatečnou pestrostí, ale zároveň vyrovnanou kvalitou. Text Karla Moravy výstižně shrnuje stav FFP v první polovině 60. let. Na jednu stranu byl FFP akcí s již mnohaletou tradicí, která mohla zavazovat ke snaze o její neustálé zlepšování a zdokonalování. Na stranu druhou je však patrná její přetrvávající nekoncepčnost a neujasněnost. Podobně nejasné byly požadavky kladené na uváděné filmy, které měly odpovídat jistým uměleckým kritériím, ale zároveň musely být vhodnými tituly do letních kin. Těmto nárokům však odpovídalo mnohem méně titulů, než by bylo třeba. Proto se úvahy o smyslu, cílech a perspektivách FFP rozvinuly i během dalších ročníků. Při XIV. FFP v roce 1963[135] byl hlavním impulzem film *Až přijde kocour* („převážná část diváků očekávala něco jiného"[136]), při XVI. FFP v roce 1965[137] takřka celý program,

[129] Počet festivalových míst opět o něco vzrostl, a to na 25 měst – FFP byl roku 1962 zahájen 15. 6. v Plzni a probíhal v několika etapách na dalších místech – patřily mezi ně Praha (kde FFP poprvé probíhal v nově otevřené Sportovní hale v Parku kultury a oddechu Júlia Fučíka), Bratislava, Domažlice, Cheb, Jihlava, Ostrava, Gottwaldov, Bánská Bystrica, Košice, Prešov, Kladno-Slaný, Mladá Boleslav, České Budějovice, Ústí nad Labem, Liberec (v novém letním kině vystavěném díky práci dobrovolníků), Hradec Králové, Pardubice, Brno, Olomouc, Karviná, Nitra, Žilina, Martin a Vysoké Tatry.

[130] Srov. Kliment, Jan (1962): Kinokritika. Baron Prášil. *Kino*, 17, č. 20 (4. 10.), s. 11. O nízké divácké odezvě psal i po letech Jiří Hrbas: "Nedostavil se však všemi předvídaný divácký ohlas. Aspoň u domácího obecenstva. Dokonce na FFP v letních amfiteátrech nedokázal strhnout diváky. Divákům vadilo pomalé tempo, málo strhující děj." Viz Hrbas, Jiří (1974): Karel Zeman. Půvab chlapecké romantiky II. *Film a doba*, 20, č. 2, s. 81.

[131] Žalman, Jan (1962): Více citu, více kultury. *Film a doba*, 8, č. 8, s. 448.

[132] Vedoucí oddělení průzkumu filmového diváka ve Filmovém ústavu a tajemník národní poroty FFP.

[133] Morava, Karel (1962): FFP výsledky a perspektivy. *Film a doba*, 8, č. 9–10, s. 531–533.

[134] Morava, Karel (1962): FFP výsledky a perspektivy. *Film a doba*, 8, č. 9–10, s. 532.

[135] Tentokrát již na 30 místech ve dnech 22. 6. – 7. 7. Oproti předešlému roku z pořadatelských měst ubyly Domažlice, ale naopak se FFP rozšířil do Kyjova, Litvínova, Opavy, Prostějova, Turnova a pořádán byl, jako obvykle v lichých letech, i v Karlových Varech.

[136] Morava, Karel (1963): Diváci a filmy na XIV. FFP. *Film a doba*, 9, č. 9, s. 453.

který byl s ohledem na 20. výročí osvobození republiky tvořen zejména filmy kladoucími důraz na protiválečnou a mírovou tématiku,[138] a jako takový byl shledán jako „[…] považlivě monotematický".[139]

Podobně jako Karel Morava[140] se v roce 1963 zamýšlel nad FFP vedoucí sekretariátu českého filmového a televizního svazu FITES Ludvík Pacovský.[141] Svůj text koncipoval jako pohled ze dvou (nejradikálnějších) postojů k FFP. Jeden vnímal FFP jako největší festival se špičkovými díly, ten druhý si kladl otázku: „Jakýpak je to vlastně festival? Uvádějí se normální distribuční díla, honí se především peníze a o nějakém skutečném oceňování filmů se také nedá mluvit."[142] Pacovský se snaží definovat koncepci FFP, jeho poslání a cíle. Důležité dle něj je zdůrazňovat stávající rysy (masovost kulturně politické akce, která má reálnou možnost vzbuzovat zájem, aktivizovat diváky a v neposlední řadě má ekonomický efekt) a nesnažit se za každou cenu o „zbenátštění" festivalu. Stejně jako Morava se i Pacovský pozastavil nad klíčovým prvkem a zároveň nejvíce řešeným problémem celého FFP, a to jeho dramaturgií.

Koncepce FFP v první polovině 60. let byla předmětem vnitřního pnutí – dosavadní snaha o výchovu diváků skrze špičková a závažná díla světové kinematografie se střetávala s ekonomickými požadavky a očekáváními, které FFP zákonitě přinášel. Uvedením umělecky hodnotného díla do amfiteátrů letních kin sice FFP plnil svoje kulturně politické poslání, ale ekonomické výsledky těchto titulů nemusely být odpovídající. Pacovský ve svém textu sice stále ještě zmiňuje požadavek dobré až vynikající úrovně dramaturgické složky, zároveň ale dodává, že je nutné, aby tato díla byla vhodná pro amfiteátrová promítání. A to je, dle jeho slov, daleko složitější požadavek. Je zde patrný posun ve vnímání prostorů FFP, tedy letních kin, na které se v 50. letech diskurz zaměřoval především jako na prostor sjednocující masy. V tomto místě měly být formovány tisíce a desetitisíce diváků. Film se stával prostředkem, který měl pomáhat plnit tyto cíle. Oproti tomu v 60. letech je patrný přesun ke vnímání filmu jako estetického objektu, jehož řádné recepci může daný prostor dokonce odporovat.

Uvedení některých titulů na FFP pak může sloužit často jako dobrá propagace pro jeho pozdější uvádění (což dokládá příkladem filmu *Až přijde kocour*). Klíčovým prvkem pro další rozvoj FFP shledává zvýšení pravomocí (ale i politického a odborného vzdělání) lokálních štábů, které by při programování festivalových filmů měly dbát na lokální charakteristiku festivalového místa. Stav FFP shrnula Drahomíra Novotná do konstatování: „Z tradice, která kdysi stála u zrodu filmových festivalů pracujících, nezbylo vlastně už nic."[143] Tím narážela především na „rozchod" MFF a FFP, který byl dle ní doveden do konce, čímž nemůže FFP utrpět, neboť má natolik pevnou pozici, že se MFF nemusí zaštiťovat.

Jubilejní XV. FFP v roce 1964 probíhal po slavnostním zahájení 27. června v Banské Bystrici na 31 místech až do 12. července. K divácky nejvděčnějším snímkům patřil zejména domácí *Limonádový Joe aneb Koňská opera*, na který přišlo

[137] V roce 1965 byl FFP pořádán na 32mísech (oproti roku 1963 přibyly Boskovice a Tachov). FFP byl slavnostně zahájen 11. 6. filmem *Atentát* ve Slaném a ukončen 28. 6. filmem *Obchod na korze* v Bratislavě.
[138] Program je shrnut ve filmografické příloze.
[139] Hořejší, Jan (1965): XVI. Filmový festival pracujících. *Kulturní tvorba*, 3, č. 24 (17. 6.), s. 13.
[140] Morava, Karel (1962): FFP výsledky a perspektivy. *Film a doba*, 8, č. 9–10, s. 531–533.
[141] Pacovský, Ludvík (1963): Pravdy a klamy kolem FFP. *Film a doba*, 9, č. 9, s. 449–452.
[142] Pacovský, Ludvík (1963): Pravdy a klamy kolem FFP. *Film a doba*, 9, č. 9, s. 449.
[143] Novotná, Drahomíra (1964): Festival festivalů? *Film a doba*, 10, č. 7, s. 380.

ve všech pořádajících městech bezmála čtvrt milionu diváků[144] a který získal poprvé udílenou Cenu československého filmového diváka.[145] S více než dvou set tisíci diváky následovala západoněmecká romantická komedie s Janou Brejchovou v hlavní roli *Zámek Gripsholm*. Na pomyslném třetím místě se s odstupem bezmála osmdesáti tisíc diváků umístila britská satirická komedie *Myš, která řvala*. K nejnavštěvovanějším snímkům patřily kriminální tituly – maďarský *Foto Háber*, východoněmecký *For Eyes Only – Přísně tajné* a japonský *Nebe a peklo*. V souhrnných článcích byl FFP roku 1964 chválen za pestrost filmové nabídky a ve výsledku vysokou návštěvnost, která, byť nižší než loňský rok (vina byla shledána na straně nepříznivého počasí), dosáhla bezmála 1 400 000 diváků.

Mnohem nižší návštěvnost měl XVI. FFP v roce 1965, tedy v roce oslav 20. výročí osvobození Československa, ale také v roce III. celostátní spartakiády. Obě události se odrazily v dramaturgické i pořadatelské složce FFP a také v jeho návštěvnosti. Tu snižoval zejména fakt, že pražský FFP se toho roku nekonal, neboť Sportovní hala byla využívána právě pro účely spartakiády.[146] Přestože to po roce 1960 bylo již podruhé, co byl FFP organizován v roce spartakiády, nevěnoval tisk tomuto potenciálnímu „střetu" dvou masových akcí přílišnou pozornost[147] a přinejmenším ten filmový si vystačil s konstatováním, že právě přípravy spartakiády v Praze jsou důvodem přesunu zahájení do nedalekého města Slaný.[148] To bylo vybráno pro svoje velké letní kino, ale i blízkost Praze. Výročí osvobození pak ovlivnilo výběr filmů, které tvořily zejména filmy (proti)válečné. Velkou cenu si odnesl *Norimberský proces*, hlavní cenu *Obchod na korze* a Cenu Československého diváka *Atentát*. Nejvyšší návštěvnost (v průměru však takřka poloviční než v předešlém roce) pak měl koprodukční snímek *Kdo jste, doktore Sorge?* a italsko-francouzský *Gepard*. Největší pozornost však ve výsledku vyvolal *Obchod na korze*. Snímek získal jednak Hlavní cenu, ale uznání obdrželi i hlavní herečtí představitelé, Ida Kaminská a Jozef Kroner (cenu získal ex aequo Burt Lancaster za roli ve filmu *Gepard*). Jako další projev popularizace FFP lze chápat vznik ceny Karel'65[149] časopisu *Kino*, kterého obdržel právě Jozef Kroner.

2.5.2. Příčiny vzniku podzimního FFP a další změny koncepce

FFP vznikl v roce 1948 jako soutěžní akce s ambicemi být svébytným festivalem. To bylo částečně zopakováno a replikováno při druhém ročníku. Ale již třetí ročník a následujících šest se proměnily v nesoutěžní přehlídku, na níž byl prezentován výběr filmů zprvu výhradně z MFF. Návrat k soutěžnímu charakteru v roce 1959 však netrval dlouho. De facto soutěžních bylo jen sedm ročníků v letech 1959–1965. Při XVI. FFP v roce 1965 se poněkud nekoncepční udílení cen snažil upřesnit statut FFP,[150] který ve svém pátém článku chápal *všechny* filmy jako soutěžní. Jejich hodnocení mělo probíhat podle dvou hlavních kritérií – podle

[144] Hodnocení XV. Filmového festivalu pracujících. *Filmové informace*, 15, č. 39 (23. 9. 1964), s. 18.
[145] Národní porota XV. FFP uděluje. *Záběr*, 15, č. 14 (21. 7. 1964), s. 3.
[146] Viz Frhaj (1965a): XVI. FFP a naše dva filmy. *Záběr*, 16, č. 12 (30. 6.), s. 1–2.
[147] Bylo by spekulativní domnívat se, že důvodem byl časový rozdíl – zatímco FFP probíhal ve dnech 12. – 27. 6., tak samotné spartakiádní cvičení pak ve dnech 1. – 4. 7. 1965, už jen proto, že přípravy obou podniků probíhaly dlouhodobě. Možná to bylo i proto, že III. spartakiáda byla ve srovnání s předešlými o poznání skromnější, kdy navíc „[…] hlavní starostí komunistického vedení bylo, aby se spartakiáda neprodražila."Srov. Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 168–169.
[148] XVI. Filmový festival pracujících. *Filmové informace*, 16, č. 21 (26. 5. 1965), s. 21.
[149] Měšťan, Vojtěch (1965): Pár otázek pro Karla. *Kino*, 20, č. 13 (1. 7.), s. 16.
[150] Statut pro práci místní a ~~ústřední~~ poroty FFP. *Filmové informace*, 16, č. 21 (26. 5. 1965), s. 22–23.

společenské závažnosti filmu a podle *umělecké úrovně*. Tato poněkud vágně formulovaná měřítka se snažil upřesnit šestý článek, podle nějž jsou ceny FFP v zásadě dvojí – celkové, tedy odměňující vyrovnanost všech složek, a dílčí, tedy individuální ceny pro některé složky filmu. Statut také dodal, že mimo to *může* být udělena Cena festivalového diváka, která bude přiznána filmu s největším ohlasem a návštěvností. Ta však v roce 1965 dosáhla pouze 1 100 000 diváků, což bylo o 300 000 méně než v předešlém roce a dokonce o 420 000 méně než v roce 1963.[151] Právě tato nepříliš povzbudivá čísla[152] a neustálá nekoncepčnost FFP, se staly jedním z témat závěrečného zasedání štábů XVI. FFP, který proběhl 30. září 1965 ve Filmovém klubu v Praze.[153] Vedoucí ústředního štábu Jiří Radiměřský[154] začal mimo jiné plánovat nadcházející ročník, který probíhal v roce 70. výročí vzniku kinematografie a měl se proto stát důstojnou oslavou tohoto výročí. Během zasedání byla nastíněna nová koncepce FFP, který by se měl rozdělit na část letní a podzimní. Letní část by setrvala v letních amfiteátrech a vyjma Ceny filmového diváka by byla nesoutěžní přehlídkou atraktivních titulů. Podzimní část se měla přesunout do klasických kin, kde by ve spolupráci s Filmovým klubem zasedala festivalová porota, která by hodnotila náročnější filmy.

Nad koncepcí FFP se na stránkách *Záběru* rozhovořil i Albert Nesveda.[155] Proběhlý XVI. ročník s vyhraněnou dramaturgií chválil díky „jednotné koncepci", která však byla i jeho záporem, neboť se díky tomu dostanou na FFP i filmy „slabší umělecké úrovně anebo takové, které zůstávají bez ohlasu u diváků".[156] Jako řešení do dalších let pak v rozhovoru shrnul tři nejzvažovanější řešení. První by ponechalo FFP jako festival filmů zábavných, detektivních, dobrodružných a podobných, ovšem při zachování umělecké úrovně. Druhým řešením by bylo právě rozdělení, kdy by se hrálo souběžně v letních a normálních kinech. Třetí koncepce by se vracela k již několikrát zmiňovanému „festivalu festivalů", kdy by FFP nabízel masovému publiku vítězné filmy ze světových mezinárodních přehlídek. Nesveda ale dodal, že tato koncepce by dříve či později narazila na problémy s obstaráváním práv a filmových kopií. Jako nejvhodnější chápal variantu první, ovšem s tím, že by se FFP oficializoval natolik, že by jednotlivé kinematografie přihlašovaly své filmy samy.

FFP se pozvolna začal posouvat z masové manifestace k populární akci plnící několik funkcí. Nebyl již výhradně *kulturně-politickou akcí*, ale mnohem více *akcí kulturní a společenskou*, která jednak zvyšovala návštěvnost v letních měsících, ale také mohla pro mnoho měst znamenat jednu z největších – přinejmenším kulturních nebo ještě přesněji filmových – událostí v průběhu roku.

Pro rok 1966 byla nakonec zvolena druhá varianta, kterou zmiňoval Albert Nesveda, byť ne v té koncepci, jak ji původně nastínil.[157] FFP se rozdělil na část letní a podzimní, přičemž slovy Jiřího Radiměřského bylo hlavní snahou, „[…] aby se

[151] Tunys, Ladislav (1984): *35 ročníků Filmového festivalu pracujících*. Praha: Ústřední půjčovna filmů, 65 s.; Havelka, Jiří (1976): *Čs. filmové hospodářství 1966–1970*. Praha: Československý filmový ústav, s. 21–25.

[152] Na vině mělo být – jak již tradičně – nepříznivé počasí, ale i nepořádání FFP v Praze, což mohlo ochudit akci o cca 120 tisíc diváků, viz Závěrečné zasedání XVI. FFP. *Filmové informace*, 15 (1965), č. 40, s. 24.

[153] Závěrečné zasedání XVI. FFP. *Filmové informace*, 15 (1965), č. 40, s. 24–26.

[154] Od roku 1959 vedoucí propagačního oddělení Ústřední půjčovny filmů a téhož roku i vedoucí tiskové a propagační komice X. FFP.

[155] Tajemník festivalového štábu FFP a vedoucí propagačního oddělení ÚPF.

[156] Frhaj (1965b): Nedokončená, prodloužená, a přece dokončená. *Záběr*, 16, č. 13 (15. 7.), s. 1.

[157] FFP by probíhal souběžně v kinech letních i klasických, přičemž tři dny by letní kina hrála atraktivní filmy, jeden den běžné kino filmy vážnějšího charakteru a následovaly by další tři dny v letním kině.

náročné filmy dostaly na slušné úrovni před náročného diváka“.[158] Na přelomu června a července tak v jednatřiceti městech celého Československa proběhl XVII. FFP, aby jej v říjnu až prosinci následovala jeho podzimní část.

Letní část nabídla 13 filmů, zejména komediálního charakteru s vyšším diváckým potenciálem – Cenu festivalového diváka (která dostala nový název „Festivalové paraplíčko“) získal *Muž z Ria*. V návštěvnosti jej následovaly *Včelí královna*, *Růžový panter*, *Cesta do manželské postele* a české tituly *Fantom Morrisvillu* a *Dýmky*. Program podzimní části FFP se oproti tomu skládal z většího množství filmů, které lze žánrově shrnout pod dramata. Festivalovou cenu „Zlaté paraplíčko“ si odnesly *Ostře sledované vlaky*, které byly uváděny spolu s filmy jako *Kočár do Vídně*, *Popely* či *Sedmá pečeť*. Celková návštěvnost obou akcí přesáhla dva miliony diváků,[159] ačkoliv podobně jako v předešlém roce utrpěla díky tomu, že pražský FFP neprobíhal ve Sportovní hale, nýbrž ve stálých kinech Alfa, Blaník a Sevastopol.[160] Důvodem nebyla tentokrát spartakiáda, ale finanční náročnost celé akce. Přenesením do klasických kin však jednak odpadla značná část podobných nákladů, ale filmy bylo možné hrát častěji a v technicky lépe vybavených sálech. Setřel se však manifestační ráz celé akce, k čemuž Bernard dodal: „Jsem přesvědčen, že dosavadní ráz FFP je již překonaný. Stačí porovnat programy prvních FFP s posledním a poznáme, že se z nich stávají takové nějaké ‚filmové slavnosti‘ nebo ‚filmové poutě‘ nebo něco podobného. Podle mého osobního názoru je FFP v letní době v Praze nevhodný. Lidé by měli být v té době co možná nejvíce v přírodě a ne v kinech.“[161]

Bernardův názor dokládá nejen organizační problémy v konkrétním místě, ale zároveň stále se měnící názory na FFP. Ve druhé polovině 60. let se stále častěji objevovaly texty řešící ne jeho koncepci, ale přímo jeho další *smysl*. Dobře to dokreslují dokumenty a plány publikované před FFP a po něm. Mnohé nebylo realizováno, dramaturgické složení se měnilo na poslední chvíli a také koncepce podzimního FFP nedostála původním závazkům, neboť ani na ní nefungovala ústřední porota, která na něj měla přenést svoji aktivitu z letní části. Podzimní FFP v roce 1966 však byl chápán jako začátek nové, již třetí etapy festivalu. A to i přesto, že to zprvu tak nevypadalo. Ljubomír Oliva na stránkách *Filmových a televizních novin* popisoval podzimní FFP jako jednorázovou akci, která byla „[…] sama o sobě a za dnešního stavu věcí prospěšná, ale obecně vzato jen potvrzuje nenormálnost situace“.[162] Těmito slovy narážel na nedostatky filmové distribuce, která spoléhala zejména na atraktivní tituly, přičemž umělecky náročnější filmy neměly dostatečnou a celoroční podporu. Přesto vítal (i když s dílčími výhradami k několika filmům) tuto akci, která v jeho popisu nebyla ani tak festivalem, jako spíš „značka kvality – certifikát, že jde o nadprůměrný, umělecky hodnotný film“.

Inspirativní vhled do vnímání proměny FFP v polovině 60. let nabízí text Pavla Švandy[163] „FFP po pubertě“.[164] Ve stručnosti sumarizuje dosavadní historii

[158] Frhaj (1966c): Na dokončené u Jiřího Radiměřského. *Záběr*, 17, č. 20 (30. 11.), s. 1.
[159] Konkrétně šlo o 1 510 000 diváků v letní a 550 093 v zimní části. Viz Tunys, Ladislav (1984): *35 ročníků Filmového festivalu pracujících*. Praha: Ústřední půjčovna filmů, 27 s.
[160] Dnes již zavřené kino Alfa se nalézalov Paláci u Stýblů v dolní části Václavského náměstí. Naopak v horní části náměstí, v Paláci Fénix bývalo kino Blaník, jehož prostory od roku 2013 funguje divadlo Studio DVA. Nedaleký Palác Sevastopol v ulici Na Příkopě skrýval v suterénu pod pasáží kino Sevastopol, jehož prostory byly koncem roku 2001 otevřeny jako Divadlo Broadway.
[161] Frhaj (1966b): Dnes o pražských kinech. *Záběr*, 17, č. 9 (1. 6.), s. 3.
[162] Oliva, Ljubomír (1966): Podzimní experiment. *Filmové a televizní noviny*, 1, č. 1, s. 3.
[163] Brněnský spisovatel, recenzent, v letech 1960–1968 vedoucí kina Družba, od roku 1992 pedagog na DAMU, viz rozhovor Pavla Skopala s Pavlem Švandou na internetových stránkách projektu *Filmová kultura: Brno 1945–1970.*

FFP, která „[…] představuje stručnou historii našich názorů na smysl a podstatu filmového umění“. Transformaci FFP dokládá jednak na změně vnějšího vzhledu:

> „Také letos nastupovali na pódia festivalových kin vlajkonoši za zvuku pochodů. Ale to už zdaleka nejsou ony pochody a ti vlajkonoši a zdá se dokonce, že už ani ne ony vlajky, které vidíme a slyšíme na dokumentárních záběrech z prvních ročníků. […] Už nevidíme nehybné obličeje stejnokrojovaných úderníků, jež tvořily stafáž jednotlivcům, kteří před promítáním drželi k davům nekonečné pedagogické promluvy. […] Místo toho již po několik let pozorujeme s potěšením nohaté vlajkonošky v polorevuálních kompozicích a tleskáme řečníkům předhánějícím se ve stručnosti.“[165]

Dle Švandy se ale posunulo i chápání funkce akce: „Jestliže se letos připustilo, že FFP není a nemůže být filmovým festivalem ‚v pravém smyslu‘, a jestliže se jasně konstatovalo, že letní kina mají značnou cenu jako střediska zábavy, oddechu, znamená to, že promluvil zdravý rozum.“[166] Jako velké pozitivum vnímal upuštění od „pyšné“ představy chápající a popisující FFP jako přehlídku současného stavu světové filmové tvorby („Jakživ ničím takovým nebyl!“). Na konci se pustil i do úvah o budoucnosti celého podniku: „[…] likvidovat FFP by dnes znamenalo vytvořit v našem ‚filmovém roce‘ velké prázdné místo. Obecenstvo si na tuto filmovou slavnost zvyklo do té míry, že by asi vyžadovalo náhradu. A nepřejme si vidět, jak by to dopadlo, kdyby pak tužbám diváků vyšli vstříc podnikaví místní činitelé. Rozumné řešení může být jen centrální, neboť jen celostátně závazný výběr filmů může zaručit minimální úroveň. Ostatně myslím, že další osudy FFP nezávisí na předběžných koncepcích, ale na úrovni běžné praxe Barrandova a Filmexportu.“[167] Švanda zde devět let po decentralizaci kinematografie a díky vlivu krajských organizací i na fungování FFP, poukazuje na nutnost centrálního a jednotného organizování takovéto masové akce. Stejně tak zmiňuje fakt, že její neustálé fungování bylo do určité míry výsledkem zvyku a rušením FFP by se ochudil filmový kalendář. To se projevilo i o 24 let později, kdy po zániku FFP proběhlo několik snah o navazující akce, byť jejich úspěch byl již spíše sporadický.

Vznik podzimního FFP v roce 1966 byl vnímán z různých stran rozdílnými způsoby. Pracovníci ČSF jej chápali jako dobrý způsob, jak dodat projekcím umělecky náročnějších filmů důstojnější ráz. Z druhé strany se však ozývaly hlasy kritiky, které naopak rozdělení FFP do dvou částí vnímaly jako nepříliš vydařený kompromis a ústupek. K nejradikálnějším kritikům této koncepce patřil mj. Jan Kliment, pozdější vedoucí oddělení kulturní politiky *Rudého práva* a hlavních představitel normalizační filmové kritiky. Varoval před „komercionalizací“ FFP, neboť „[…] koncepce, jistě dobře zamýšlená, se může lehce vymknout vlastním stvořitelům z rukou a zavléci letní část FFP – která je a určitě zůstane hlavní, masovou základnou celé velkorysé akce – do vod bezzásadovosti, do vod povrchní komerční atraktivnosti. To jistě nikdo nechce. Letos se to také ještě nestalo. Rozdělení festivalu do dvou částí však pro to vytváří objektivní předpoklady.“[168]

Dějiny distribuce, uvádění a recepce (online) <https://www.phil.muni.cz/dedur/?id=4513> (cit. 15. 8. 2016).
[164] Švanda, Pavel (1966): FFP po pubertě. *Film a doba*, 12, č. 9, s. 501.
[165] Švanda, Pavel (1966): FFP po pubertě. *Film a doba*, 12, č. 9, s. 501.
[166] Švanda, Pavel (1966): FFP po pubertě. *Film a doba*, 12, č. 9, s. 501.
[167] Švanda, Pavel (1966): FFP po pubertě. *Film a doba*, 12, č. 9, s. 501.
[168] Kliment, Jan (1966): Festival pracujících na rozcestí? *Kulturní tvorba*, 4, č. 27 (7. 7.), s. 4.

Rozdvojení FFP se nakonec nestalo jednorázovým experimentem, ale přetrvalo až do posledního ročníku, který za značně nižšího zájmu proběhl v roce 1990. Navíc se již rokem 1967 koncepčně začal posouvat směrem, před kterým varoval Jan Kliment – k poměrně jasnému rozdělení sil na letní filmové akce nabízející atraktivní filmy v amfiteátrech letních kin a na podzimní promítání uměleckých snímků v klasických kinech v programu pod hlavičkou FFP.

2.5.3. FFP? Letos opravdu naposledy!

Když Albert Nesveda na stránkách *Kina* uvažoval nad XVIII. FFP roku 1967, uvedl, že jeden z neměnných prvků, bylo „[…] každoročně striktně formulované stanovisko ústředních, krajských i místních organizátorů s výroky à la ‚tak letos jsme ten blázinec dělali už opravdu naposledy', které postupně do konce roku vykrystalizuje v aktivní účast na přípravě dalšího ročníku".[169] Tyto úvahy však přetrvávaly stejně jako neustále řešená nekoncepčnost FFP. Slibovaná ústřední porota nezasedala nejen v roce 1966, ale ani na další podzimní akci v roce 1967 a ceny byly udíleny jen ze strany Československé federace filmových klubů, ÚRO a časopisem *Kino*.[170] Místní poroty pak mohly dle vlastní úvahy udělit i další ceny. Divácká anketa se v roce 1968 zjednodušila – diváci po odchodu z kina vhazovali vstupenky do jedné ze tří připravených beden (vynikající, dobrý, špatný) podle toho, jak film hodnotili.

Další tři ročníky probíhaly, stejně jako předešlý, ve dvou termínech – na konci června v letních kinech a v říjnu až prosinci v kinech běžných. Zatímco v létě 1967 získávaly největší pozornost Brigitte Bardot a Jeanne Moreau v komedii *Viva Maria!*, na podzim přilákala do kin nejvíc diváků *Marketa Lazarová*. V následujících dvou letech získaly na FFP největší pozornost dobrodružný *Zálesák* a rok na to bezkonkurenčně Jasného *Všichni dobří rodáci*.

Před jubilejním dvacátým ročníkem FFP v roce 1969 se začaly objevovat zmínky, že „organizátoři uvažují o tom, že XX. festival se stane asi posledním. Chtějí pro podobné přehlídky filmů naší i zahraniční produkce hledat nové, přitažlivější formy."[171] XX. FFP byl slavnostně zahájen v Prešově u příležitosti oslav 50. výročí Slovenské republiky rad. Na FFP bylo (podle oficiálních pramenů) uváděno třináct filmů, avšak ve skutečnosti jich bylo víc, což opět dokládá nejasný organizační rámec akce. Zcela mimo plánované filmy tak byl uveden maďarský film *Jagerské hvězdy*, který jen v Košicích zhlédlo bezmála 33 000 diváků.[172] Přes 22 000 diváků navštívilo dobrodružný film *Smrt v červeném jaguáru* – taktéž v Košicích a taktéž mimo plán. Obdobně v plánu neuvedený *Fantomas* bodoval v Plzni (16 700 diváků).[173]

Tyto posuny oproti předem stanoveným plánům však mohou také odrážet další posun v organizaci FFP, neboť dosavadní hlavní pořadatel ÚPF omezil svoji činnost na minimum: „Už v uplynulých letech jsme se snažili postupně odstraňovat centrální řízení festivalu, neboť jsme došli k názoru, že jednotlivé místní štáby mohou daleko lépe než my, z centra, hodnotit, co je pro jejich město nejvýhodnější. Letos, jako každým rokem, připravila ÚPF pouze kolekci filmů, celkem 14 titulů a oni

[169] Nesveda, Albert (1967): XVIII. Filmový festival pracujících: Co přinese nového? *Kino*, 22, č. 12 (15. 6.), s. 8.
[170] Cenu „Karel 68" získal francouzský herec Michel Simon za roli ve filmu *Pépé a Claude* a cenu „Karel 69" Vladimír Menšík za roli Jořky Pyřka ve snímku *Všichni dobří rodáci*.
[171] mir (1968): Za mimořádně příznivého počasí... *Kulturní tvorba*, 6, č. 6 (8. 2.), s. 13.
[172] Letní část XX. FFP skončila. *Filmové a televizní noviny*, 3, č. 14–15 (9. 7. 1969), s. 7.
[173] Dodatečně k letní části Filmového festivalu pracujících. *Filmové informace*, 20, č. 27 (9. 7. 1969), s. 14.

si sami, dle vlastního uvážení, vybrali. Ve snaze o samosprávu jsme šli dokonce tak daleko, že jsme jim dali možnost, aby si v rámci určitého limitu určili i vstupné."[174] Kromě této novinky Albert Nesveda zmínil anketu, „[…] „v níž budou (diváci) dotazováni, zda si přejí pokračování FFP i v příštích letech".[175] FFP však pokračoval dál, ačkoliv jeho organizaci ovlivnily politické a společenské změny probíhající tzv. normalizace.

2.6. Normalizace a konec FFP

Další ročník FFP, tedy roku 1970, se odehrál pouze na Slovensku.[176] Dobový tisk však o FFP v roce 1970 takřka mlčí, což je zvláštní, uvážíme-li, že šlo o rok 25. výročí konce druhé světové války, ale také výročí zestátnění kinematografie. Při absenci dobových pramenů lze dojít k hypotéze, že důvody *mohly* být podobné jako u spartakiády, která byla rozhodnutím z konce října 1969 po delším váhání zrušena. Pro Petra Roubala to je „[…] dokladem pesimismu stranického vedení ohledně své schopnosti rychle stabilizovat situaci v Československu,"[177] a z toho plynoucí obava ze zneužití hromadných vystoupení a případných protirežimních manifestací, což by mohl být i důvod nepořádání FFP v celém jeho rozsahu.

Zatímco po celá 60. léta probíhal FFP ve znamení neustálých změn a posunů (podobně jako celá společnost ovlivněná reformním étosem), lze FFP v 70. a 80. letech vnímat jako zakonzervovaný do periodicky a již spíše jen setrvačností se opakující akce. Přestože se FFP i nadále rozšiřoval do dalších míst, jeho charakter se již příliš neměnil, jak tomu bylo v předešlých letech. Tato určitá stabilita se odrazila i v názvu. Zatímco do roku 1969 byly jednotlivé ročníky kontinuálně číslovány, zmizelo roku 1971 z označení FFP tradiční pořadové číslo a akce probíhala pod označením FFP '71, stejně jako pak po většinu 70. let.[178] Na FFP v 70. a 80. letech lze nahlížet jako na součást mimořádně formalizované a odosobněné festivity normalizace. Tu Kamil Činátl chápe jako „[…] cyklicky se opakující rytmus svátků, výročí a vyprázdněných rituálů moci".[179] FFP v průběhu 70. a 80. let více než vývoj v kinematografii reflektoval různá výročí a jubilea.

Přesto, abychom byli vůči posledním dvěma dekádám FFP spravedliví, je na místě poznamenat, že počet pořádajících míst se zvýšil na více než 80 (v roce 1990 dokonce na 95 a v případě zimního až na 141 v roce 1989) a mnoho na něm uvedených filmů v průběhu normalizačních let patří k nejnavštěvovanějším titulům té doby.[180] Tento důraz na atraktivitu a pestrost programu mohl být motivován

[174] Prosincová, Alexandra (1969): Telegraficky o Filmovém festivalu pracujících. *Kino*, 24, č. 12 (12. 6.), s. 1.
[175] Prosincová, Alexandra (1969): Telegraficky o Filmovém festivalu pracujících. *Kino*, 24, č. 12 (12. 6.), s. 16.
[176] Tunys, Ladislav (1984): *35 ročníků Filmového festivalu pracujících*. Praha: Ústřední půjčovna filmů, 65 s.; Havelka, Jiří (1976): *Čs. filmové hospodářství 1966–1970*. Praha: Československý filmový ústav, s. 84–85.
[177] Je na místě poznamenat, že v případě spartakiády bylo důvodů víc – od jara 1968 situaci komplikovala otázka obnovení Československé obce sokolské, ale také váznoucí výstavba nové východní tribuny na Strahovském stadionu. Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 172–175, 285.
[178] Nabízí se analogická situace u normalizačních spartakiád; srov. Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 169.
[179] Činátl, Kamil (2010): Časy normalizace. In: Bílek, Petr A. – Činátlová, Lenka (eds.): *Tesilová kavalerie. Popkulturní obrazy normalizace*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 166–187.
[180] Namátkou několik ročníků – **FFP '76:** *Marečku, podejte mi pero* (Oldřich Lipský, ČSR, 1976); **FFP '84:** *Poklad na stříbrném jezeře* (*Der Schatz im Silbersee*, Harald Reinl, NSR/Jugoslávie/Francie, 1962; obnovená premiéra); *Tootsie* (Sydney Pollack, USA, 1982); *Rána deštníkem* (*Le Coup du parapluie*, Gérard Oury, Francie, 1980); *Souboj o poklad Yankee Zephyru* (*Race for the Yankee Zephyr*, David Hemmings, Austrálie/Nový Zéland/USA, 1981); **FFP '85:** *Sexmise* (*Seksmisja*, Juliusz Machulski, Polsko, 1984); **FFP '86:** *Dva nosáči tankují super* (*Zwei Nasen tanken Super*, Dieter Pröttel, NSR, 1984); *Vesničko má středisková* (Jiří Menzel, ČSR, 1986); **FFP '87:** *Jestřábí žena* (*Ladyhawke*, Richard Donner, USA, 1985), *Diskopříběh* (Jaroslav Soukup, ČSR, 1987); **FFP '88:** *Copak je to za vojáka...* (Petr Tuček, ČSR, 1987), *Kamarád do deště* (Jaroslav Soukup, ČSR, 1988), *Dva nosáči a video* (*Die Einsteiger*, Sigi Rothemund, NSR,

snahou stmelit diváckou obec atomizovanou díky rozmachu sídlištní výstavby do panelákových bytů a díky rozkvětu individuálního trávení volného času do chat a chalup.

Pokud bychom měli poukázat na několik momentů, které si zaslouží bližší pozornost, je to prvně rok 1972. Koncepce podzimního FFP v harmonogramu kin narážela na každoroční Měsíc československo-sovětského přátelství,[181] v jehož rámci poněkud zanikal a zároveň projekcemi zabíral kina, kde byly v tomto období uváděny zejména sovětské filmy. V roce 1972 byl proto přesunut na zimu následujícího roku, kde poté pravidelně, od poloviny ledna do konce února, figuroval až do roku 1990.

Rok 1972 je však významný ještě ze dvou důvodů. Doba normalizace kladla důraz na zdůrazňování bratrských svazků zemí východního bloku. Často tak docházelo k mezinárodní spolupráci s NDR, a to nejen v rámci cestovního ruchu,[182] ale i výměnnými pobyty a družbami podniků. V roce 1962 byly v NDR z rozhodnutí ministra kultury založeny Letní filmové dny (*Sommerfilmtage*). Již od prvního ročníku tohoto „mladšího bratra FFP" (jak nazýval Letní filmové dny Alois Humplík[183]) navštěvovaly delegace českých tvůrců.[184] Už od druhé poloviny 60. let probíhala jednání snažící se tuto spolupráci utužit.[185] V průběhu 70. let následovaly další snahy o navázání spolupráce, vedoucí od dalších přátelských delegací, přes soutěže v návštěvnosti, až po společné vydávání propagačních materiálů. Tato spolupráce byla oficiálně zahájena právě v roce 1972, kdy byl vydán společný (dvojjazyčný) plakát, na obou akcích byla uvedena historická československo-východoněmecká koprodukční komedie *Ukradená bitva* a probíhala koordinace festivalů v Ústí nad Labem a v Karl-Marx Stadtu.[186] V dalších letech pak byly na Letních filmových dnech uvedeny filmy jako *Jáchyme, hoď ho do stroje*, *Hvězda padá vzhůru*, *Což takhle dát si špenát*, *Já už budu hodný, dědečku!* nebo *Vrchní, prchni*. Z dobových pramenů čiší nadšení a snahy organizátorů tuto spolupráci rozvinout ještě více. Některé plány hovořily dokonce o propojení vícero socialistických států podobnou akcí. Přesto šlo většinou spíše o spolupráci deklarovanou, kterou navíc ukončil rok 1983, kdy proběhly v NDR poslední XXI. Sommerfilmtage. Nahradila jej akce Kinossomer, s níž již FFP spolupráci nenavázal.

Další významnou změnou roku 1972 byl návrat k soutěžnímu charakteru. Během let 1972–1990 byly udíleny nejen Velké ceny FFP, Ceny FFP, Ceny ředitele FFP, Zvláštní ceny FFP, herecké ceny a čestná uznání, ale s nimi několik desítek dalších cen. Mezi ně patřily ceny pořádajících měst, resp. měst, kde byl FFP zahajován a zakončován,[187] ale i ceny spolupořádajících organizací.[188] U příležitosti

1985), *Honba za diamantem* (*Romancing the Stone*, Robert Zemeckis, Mexiko/USA, 1984); **FFP'89:** *Pyramida hrůzy* (*Young Sherlock Holmes*, Barry Levinson, USA/VB, 1985), *Slunce, seno a pár facek* (Zdeněk Troška, ČSR, 1989).

[181] Manifestace přátelství Československa vůči Sovětskému svazu byly od roku 1949 pravidelně pořádány od 7. listopadu (Velká říjnová socialistická revoluce) a ukončované 12. prosince (datum uzavření Smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi Československem a SSSR v roce 1943).

[182] NDR byla nejen našim turistům jednou z nejpřístupnějších zemí s mořským pobřežím, avšak v rámci tzv. Východního bloku šlo také o zemi se značně ortodoxním vedením, a proto byla družba s NDR normalizačním režimem

[183] Humplík, Alois (1967): Na týden Phileasem Foggem. *Kino*, 22, č. 15 (27. 7.), s. 12–13.

[184] Humplík, Alois (1966): Festival dlouhý 2000 km. *Kino*, 21, č. 17 (25. 8.), s. 4.

[185] Například v roce 1966 natáčel na Rujáně Waldemar Matuška a přijel na V. Sommerfilmtage v Berlíně jako delegát filmu *Fantom Morrisvillu*, přičemž jej doprovodila Jitka Zelenohorská. O dva roky později byl do NDR vyslán film *Konec agenta W43 prostřednictví psa pana Foustky* s delegáty Václavem Vorlíčkem a Květou Fialovou.

[186] Dnešní Chemnitz (česky též Saská Kamenice) nesl název Karl-Marx-Stadt v letech 1953–1990.

[187] Tuto tradici zahájilo v roce 1975 Ústí nad Labem (a znova pak v roce 1979), následovala města Kyjov (1976), Boskovice (1977, 1982), Martin (1978, 1984, 1990), Liberec (1978), Prešov (1979), Košice a Havířov (1980), Trnava

FFP byli také dekorováni vítězové ankety o nejoblíbenější herce z předešlého roku, v některých letech byly udíleny Ceny Martina Friče a Ceny Vladislava Vančury, stejně jako Ceny československé filmové kritiky. Přestože se FFP skrze ocenění snažil profilovat opět jako *festival*, šlo spíše o jakousi „hru na festival", byť to z pohledu pořadatelů tak vypadat nemuselo. Byla také patrná značná nekoncepčnost, neboť počet cen se rok od roku měnil a jejich význam byl spíše iluzorní.

Reflexe doprovázející FFP neustále zdůrazňovala jeho jedinečnost a mohutnost, která se projevovala stále větším počtem diváků. Ten sice byl v přímém protikladu ke klesající návštěvnosti kin, ta byla zapříčiněna zejména vzrůstajícím počtem pořádajících míst. Průměrná návštěvnost tak i v případě FFP klesala. Přestože program šel vstříc divákům, je z periodik druhé poloviny 80. let patrná značná setrvačnost. FFP se stává zpestřením letních měsíců, které vedle francouzských a amerických komedií doplňuje nabídkou obnovených premiér filmů. V období perestrojky se FFP dostává do stavu podstatné stagnace. Ačkoliv se ještě o něco zvýšil počet pořádajících měst a tím narostl i počet diváků, průměrná návštěvnost klesala, a to i přes atraktivní program. Pozvolna sílily hlasy volající po reorganizaci festivalu, či jeho konečném zrušení. Definitivní tečkou za FFP pak byly události roku 1989 a následující vývoj ve společnosti. Poslední akce pod hlavičkou FFP, proběhnuvší v roce 1990, tak už byly jen odrazem úspěchů minulých let, neboť pokles návštěvnosti byl v zimní části o 45%,[189] zatímco v letní o více než 56%.[190]

Hledání důvodů úpadku a následného zániku FFP přesahují rámec této práce. Pokusíme se ale jen naznačit několik momentů, které stojí za zvážení. Hlavní a nejprůkaznější z důvodů poklesu návštěvnosti FFP musíme hledat na straně poklesu návštěvnosti v Československu obecně. Jak jsme již zmínili, svého maxima dosáhla v roce 1957, aby následně začala klesat. Konkrétnější důvod, týkající se FFP, ale i představení v letních kinech obecně, je možné spatřovat v zavedení letního času v Československu v roce 1979.[191] To posunulo začátek programu letních kin o hodinu do pozdějších večerních hodin, čímž se mohla jejich atraktivita a přístupnost snížit. Pokud bychom hledali vinu na straně pořadatelů, spatřovala média nedostatky na straně snižující se propagace.[192]

Příčina poklesu diváků v kinech druhé poloviny 80. let byla, poněkud neprávem, hledána na straně odlivu k videotrhu. Pravdou však bylo, že videopřehrávače byly nedostatkovým zbožím. K realizaci prvních českých přístrojů Tesla Avex VM 6465, vyráběných v licenci nizozemské firmy Philips došlo až v roce 1987 a jejich cena byla bezmála 20 000.[193] První oficiální videopůjčovna ÚPF byla

---

a Písek (1981), Vysoké Tatry (1982), Nitra a Orlová (1983), Olomouc (1984), Košice a Chomutov (1985), Bratislava a Karlovy Vary (1986), Senice a Ostrava (1987), Trnava a Hradec Králové (1988), Bánská Bystrica a Slaný (1989) a Častolovice (1990).

[188] Udíleny tak byly ceny jako Cena Československého mírového výboru, Cena Svazu československo-sovětského přátelství, Cena Svazu československých dramatických umělců, Cena Ústřední půjčovny filmů, Cena Ústřední půjčovny filmů-Slovenské požičovny filmov, Cena Ústřední rady Pionýrské organizace Socialistického svazu mládeže, Cena Ústředního výboru Svazu družstevních rolníků nebo Čestné uznání Ústředního výboru Socialistického svazu mládeže

[189] Fiala, Richard (1990a): FFP – zima 90: Poslední výstraha. *Zpravodaj ÚPF*, č. 6, s. 5–7.

[190] Fiala, Richard (1990b): FFP – léto: zborcené harfy tón. *Zpravodaj ÚPF*, č. 9, s. 12–13.

[191] Nařízení vlády Československé socialistické republiky č. 36/1979 Sb., o zavedení letního času v letech 1979 a 1980. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československém, částka 5, 29. března 1979*, s. 104.

[192] Jak to později shrnul Richard Fiala: „Jeho propagace se spíše tenčila, reprezentační fondy sesychaly, delegace pomalu vytrácely, starosti byly i s holou výrobou kopií…" viz Fiala, Richard (1990b): FFP – léto: zborcené harfy tón. *Zpravodaj ÚPF*, č. 9, s. 12.

[193] Baráková, Jitka (1987): Otevřené možnosti (Ústřední půjčovna filmů Praha. Možnosti distribuce videokazet. Rozhovor). *Amatérský film a video*, 19, č. 10, s. 226–227.

navíc otevřena 1. července 1986 v Praze,[194] aby následovaly videopůjčovny v Brně, Ostravě, Gottwaldově a postupně i v dalších městech. Jejich nabídka však byla velmi skromná. Příslovečnou poslední kapkou pak byly politické změny započaté v roce 1989, po nichž FFP již jenom setrvačností proběhl za nízkého diváckého zájmu, aby rokem 1990 uzavřel svoji dvaačtyřicetiletou existenci.

FFP byl sice naposledy pořádán od 31. května do 25. června 1990, ale po jeho zániku se projevil jeden z jeho poměrně typických příznaků – akce fungovala do značné míry setrvačností, hnána jako živoucí organismus ze shora tvorbou plánů a tvorbou distribučních „balíků" filmů určených pro letní kina, ale i zespodu, organizační infrastrukturou. Když si Richard Fiala na závěr svého textu „FFP-léto: zborcené harfy tón" položil otázku „[…] pro ty, kteří pamatují lepší časy FFP: nebude nám přeci jen trochu chybět?"[195], nebylo třeba pro odpověď chodit příliš daleko, neboť již na říjen a listopad roku 1990 uvedla Československá federace filmových klubů ve svých *Informacích ČSFFK* balíček filmů pod názvem „Panorama světové kinematografie". Pětici snímků *Archa bláznů*, *Něco z Alenky*, *Tatarská poušť*, *Pelle Dobyvatel* a *Sex, lži a video* lze vnímat jako způsob prezentace filmů nakoupených s myšlenkou na již nerealizovaný zimní FFP v roce 1991.[196] I v době porevoluční, kdy se ÚPF transformovala do Lucernafilmu, můžeme najít snahu o navázání, a to již explicitně zmíněnou: „Náš největší filmový distributor, pražský Lucernafilm, se rozhodl zpestřit léto nabídkou divácky atraktivní kolekce nových filmů v rámci akce Léto s Lucernafilmem. Je to název sice méně vznešený než někdejší Filmový festival pracujících, ale popravdě řečeno smysl má týž. Přilákat v okurkové sezóně do kin a letních amfiteátrů maximální počet diváků, zpestřit společenský život ve vylidněných městech a naopak přinést dobrou zábavu do oživlých rekreačních oblastí. Nabídka na pořádání Léta se podle slov ředitele Lucernafilmu Jana Jíry setkala s nečekaně vstřícným ohlasem kinařů. Prakticky ve většině míst, kde se konával letní FFP, měli o pořádání Léta s Lucernafilmem zájem."[197] Příznačně pro porevoluční dobu, kdy se distribuce snažila uspokojit hlad po amerických snímcích, tvořily nabídku dva evropské snímky – italská westernová komedie *Lucky Luke*, francouzská špionážní komedie *Operace Corned Beef* – čtveřice filmu z USA – thriller *Psychopat ze San Franciska*, kriminální komedie *Poldovi v patách*, dobrodružná *Honba za Klenotem Nilu* a akční *Top Gun*.[198] Akce však dle dobových periodik proběhla pouze jednorázově v letních měsících roku 1992. Je však patrné, že FFP byl do značné míry vnímán jako zpestření letních měsíců a po jeho zániku zela v programovém kalendáři letních kin díra. Naopak jako pokračovatele zimní přehlídky je pak možné vnímat *Projekt 100*, který byl založen na základě ankety na Letní filmové škole v Uherském Hradišti v roce 1994. Podobně jako zimní FFP pak od roku 1995 tento projekt uváděl do kin umělecky hodnotná či kultovní díla světové a naší kinematografie.

FFP, stejně jako společnost a kinodistribuce, prošel za 42 let své existence několikerou proměnou. Dovolíme si historickou kapitolu shrnout pomocí pracovní hypotézy, či spíše pomůcky, která využitím minuskulí a majuskulí znázorňuje posuny ve fungování, ale i vnímání FFP v průběhu jeho trvání. První dva ročníky,

[194] Otevřena půjčovna videokazet. *Kino*, 41, č. 15 (24. 7. 1986), s. 2.
[195] Fiala, Richard (1990b): FFP – léto: zborcené harfy tón. *Zpravodaj ÚPF*, č. 9, s. 12–13.
[196] *Informace ČSFFK*, 1990, č. 3, s. 35–37.
[197] hh (1992): Léto s Lucernafilmem. *Kinorevue*, 2, č. 12 (5. 6.), s. 4–5.
[198] Předpokládané premiéry ve 2. čtvrtletí 1992 v České republice. *Filmový přehled*, 1992, č. 4, s. 2.

tedy 1948 a 1949, by šlo označit jako *FILMOVÝ FESTIVAL PRACUJÍCÍCH*. Všechny tři složky zde měly svoji nezaměnitelnou a dalo by se říci, srovnatelnou roli. Uváděné filmy, stejně jako festival. A to jak ve smyslu „filmový festival", tedy porovnávání a kompetice filmů posuzováním soutěžní porotou (či v roce 1949 porotami); tak i „festival pracujících". Filmová akce se stala současně oslavou práce, pracovních výkonů a výrobních úspěchů. Následovala bezmála dekáda *FILMOVÉHO festivalu PRACUJÍCÍCH*, kdy se v letech 1950–1958 dostávala do popředí zejména práce a filmy, zatímco rámec festivalovost nahradil obecnější rámec festivity. Již nešlo o soutěžní festival nýbrž festivitu ve smyslu oslavy či manifestace – v prvních letech zejména protiválečné a mírové. Pro toto období byl příznačný zesílený důraz na politický rámec akce a vytratila se role kompetetivní, takže žebříčky filmů byly vytvářeny jen na základě jejich návštěvnosti. Po nuceném oddělení od MFF začala éra, kterou lze definovat jako *FILMOVÝ FESTIVAL pracujících*. Akcentování práce a pracovního rázu přehlídky postupně ustupovalo do pozadí již v předešlých několika ročnících, ale od roku 1959 začalo mizet takřka úplně. Akce se od festivity konkretizovala zpět k festivalovosti a populární rozměr začal převažovat nad tím politickým. Udíleny byly ceny v různých kategoriích a v průběhu let 1959–1965 se organizátoři snažili FFP profilovat několika konkrétními směry. V první polovině 60. let poukazovala média na fakt, že ne všechny zde uváděné filmy jsou vhodné do prostoru letních kin. Zároveň však bylo patrné, že akce by neměla být pouze samoúčelnou atraktivizací programu kin letních měsíců. Zvažovány byly přinejmenším tři varianty, byť většinou poněkud vágně formulované. Od akce atraktivních filmů při zachování umělecké úrovně, přes souběžné uvádění v letních a klasických kinech, až po několikrát zmiňovanou koncepci „festivalu festivalů". Jak však sami organizátoři tušili, toto posledně zmiňované pojetí, kdy by FFP nabízel jakýsi výběr festivalových filmů z celého světa, by brzy narazilo na svoji realizovatelnost. Zvolena byla varianta rozdělení na letní a podzimní akci, která sice udržovala jednotnou hlavičku FFP, ale šlo de facto o dvě časoprostorově a dramaturgicky oddělené akce. FFP od roku 1966 lze vnímat jako *FILMOVÝ festival pracujících*. Tedy akci, jejímž klíčovým prvkem je uvádění filmů ve slavnostnějším a výjimečném rámci, kterému zůstala i v dalších letech hlavička FFP, a který se jasně vymezoval vůči všednímu představení v kinech. A to jak letních, tak klasických. Toto období trvalo do roku 1972, kdy byl obnoven soutěžní prvek a akci tak lze popsat opět jako *FILMOVÝ FESTIVAL pracujících*, přestože váha udílených cen byla spíše národního charakteru.

Podzimní FFP se navíc měl částečně přiblížit akci v jejich počátcích. Filmy měly být doprovázené diskusemi či přinejmenším lektorskými úvody. Ani k tomu však důsledně nedocházelo a FFP se posléze, v době tzv. normalizace, víceméně zakonzervoval a již se příliš nevyvíjel. Nic na tom nezměnil ani rok 1972, kdy byl přesunut podzimní FFP na zimu. Zároveň se u příležitosti již třiadvacátého ročníku oficializovala v té době již několik let trvající spolupráce s východoněmeckou akcí Sommerfilmtage. Jako opětovný návrat ke dříve zvažovaným koncepcím lze pak chápat rok 1975. Na zimních FFP se začaly uvádět snímky z MFF Karlovy Vary z předešlého roku. V sudých letech, kdy probíhal MFF v Moskvě, se dramaturgie snažila nabízet filmy oceněné na zahraničních festivalech a alespoň částečně tak realizovat koncepci „festivalu festivalů."

Asi největší proměnu, která však šla ruku v ruce s proměnami filmové distribuce obecně, lze ilustrovat na uváděných snímcích. První ročník provázely zejména (proti)válečné snímky a vedle *Osvětimi*, oceněné na MFF, získal největší pozornost snímek *Píseň tajgy*. Pokud bychom měli zobecnit a poněkud zjednodušit dramaturgii, byla na prvních ročnících patrná masivní převaha sovětských filmů a produkce tzv. lidově-demokratických států. V 50. letech nabrala dramaturgie „ostrý kurz", kdy byly v rámci protiválečné manifestace uváděny filmy ze Severní Koreje a Číny. Rok 1950 byl nadto rokem dramatického omezení počtu distribuovaných filmů, kdy byl omezen premiérový profil až na pouhých 74 snímků.[199]

Až teprve roky 1954 a 1956 přinesly do programu FFP větší poměr domácí produkce, ale i filmy z Francie, Velké Británie a USA. Postupná zvyšující se pestrost programu, a to jak co do žánrového složení, tak do národnostního zastoupení, byla jedním z faktických důvodů rozdělení FFP v roce 1966.

Nad to je třeba dodat, že programové složení se v průběhu FFP snažilo také reflektovat různá výročí (vznik kinematografie, vznik československé kinematografie, založení KSČ, osvobození Československa, znárodnění kinematografie, Vítězný únor, ale i samotná kulatá výročí FFP). V 70. a ještě více v 80. letech se dramaturgie letního FFP ještě více přiklonila k populárním žánrům, jako byly komedie a dobrodružné filmy, takže mezi nejúspěšnější tituly posledních let patřily filmy jako *Kamarád do deště*, *Copak je to za vojáka* nebo *Slunce seno a pár facek*, tedy snímky na míle vzdálené životopisným či válečným dramatům z prvních FFP. Přestože rok 1989 znamenal konec FFP a ročník 1990 lze chápat již jen jako dozvuk či spíše „dojezd" předem plánované akce, byla i poté patrná snaha na FFP navázat. Projevilo se zde jednak to, na co upozorňoval již v roce 1966 Pavel Švanda, tedy že si publikum zvyklo a ve filmovém kalendáři zánikem FFP vznikla mezera. Zároveň zde měla jistě nemalou roli snaha kinařů a dřívějších organizátorů pořádat podobné akce v letních kinech. Doba po roce 1990 však byla ve znamení překotných změn, zániku Ústředního ředitelství ČSF, ÚPF a KFP.[200] Zároveň však s novými možnostmi trávení volného času začala návštěva kin pozbývat svoji důležitost, a tak zatímco v roce 1989 přišlo do českých kin 51 452 520 diváků, bylo to v roce 1990 pouze 36 361 230.[201] Což byl nepochybně i jeden z důvodů, proč se i poslední dvě akce pod označením FFP setkaly již jen se zlomkem divácké pozornosti.

.

[199] Skopal, Pavel (2014): Filmová kultura severního trojúhelníku. Brno: Host, s. 166–167.

[200] K 31. prosinci 1990 bylo zrušeno Ústřední ředitelství ČSF a k 1. lednu 1991 vznikl jako nástupce ÚPFde facto pouze přejmenovaný státní podnik Lucernafilm (ke kterému se připojil pražský KFP), který v následujících měsících prošel složitou restrukturalizací. K problému proměny distribuce po r. 1989 viz Danielis, Aleš (2007): Česká filmová distribuce po roce 1989. *Iluminace*, 19, č. 1 (65), s. 53–104.

[201] *Přehledy, statistiky. Unie filmových distributorů* (online) <http://www.ufd.cz/prehledy-statistiky> (cit. 10. 7. 2016).

3. Dualita MFF a FFP

> „Dává-li mariánskolázeňský festival filmu úkol usilovati uměleckými prostředky filmové tvorby o nového člověka, o dokonalejší lidstvo, a posuzuje-li jeho porota filmy z tohoto hlediska, pak zlínský festival je realisací tohoto hlediska v praxi. Neboť novým člověkem, vytvářejícím dokonalejší lidstvo, je člověk práce, je pracující třída. Náš dělník, rolník, živnostník a duševní pracovník, to jen náš bojovník o novou společnost o socialismus. Tomuto pracujícímu člověku je věnován zlínský festival, který vytváří novou tradici filmových festivalů.“[202]

Základ této nové tradice byl poprvé realizován ve dnech 28. července až 3. srpna 1948 ve Zlíně pod zkratkou MFFP, tedy Mezinárodní filmový festival pracujících. Je na místě poznamenat, že adjektivum *mezinárodní* z názvu FFP zmizelo (pozdější prameny ho často ani neuvádějí) hned v roce 1949 a vrátilo se tam až v roce 1959, kdy byl organizován jako *FFP s mezinárodní účastí*. Přestože některé již citované texty se snažily FFP popisovat jako samostatnou a svébytnou akci, poukáži nyní na fakt, že šlo mnohem více o pandán, tedy doplňující protějšek MFF. Toto propojení bylo navíc v prvních letech velmi těsné a v mnoha ohledech se doslova kopírovalo. A to jak po stránce časové, rétorické, ale také dramaturgické a v neposlední řadě i po stránce personální. Uvažovat o FFP jako o samostatném festivalu ostatně komplikuje také fakt, že i v době, kdy byla na FFP přítomna soutěžní porota, rozhodovala tato o programu, který byl složen výhradně z výběru titulů z MFF. Jak ostatně zdůrazňoval výše citovaný děkan FAMU (a dlouholetý předseda poroty na MFF) A. M. Brousil, „gottwaldovský a mariánskolázeňský festival jsou spojité nádoby“. [203] Přesto tomu tak nebylo vždy a šlo spíše o vzniklou nutnost, což jsme naznačili již v kapitolách 2.1. a 2.2. Nad tímto pnutím se ve své studii o MFF pozastavila Jindřiška Bláhová, která výsledek vysvětluje tím, že „(Václav) Kopecký odsouhlasil Filmový festival pracujících ve Zlíně, ale zároveň zachoval festival v Mariánských Lázních. Státní film potřeboval mariánskolázeňský festival jako reprezentativní, obchodní a zahraničně politickou platformu. V následujících letech zlínský festival navazoval na mariánskolázeňský/karlovarský v unikátním tandemu – filmy oceněné v Karlových Varech směřovaly do Zlína, kde je posuzovali pracující. Kopecký ve svém zahajovacím projevu ve Zlíně rétoricky našel spojnici mezi oběma rivaly v boji proti filmovému kýči a v šíření pokrokové tvorby a tím i nového socialistického řádu na západ.“[204] Pomiňme nyní poněkud zjednodušující formulaci, neboť filmy nesměřovaly jen do Zlína, ale v dalších letech do desítky dalších měst po celé ČSR a navíc k jejich posouzení docházelo pouze v prvních dvou ročnících.

3.1. Časoprostorová dimenze

Pokud bychom měli časově co nejjednodušeji popsat oba podniky, lze říci, že MFF i FFP byly letní filmové akce. V rámci června až srpna (každý rok v poněkud

[202] Kopecký, Václav (1948b): Nové cesty československého filmu, In: *I. Mezinárodní filmový festival pracujících [program]*; Gottwaldov: [s.n.], s. 2–3.
[203] Brousil, A. M. (1949): Výsada filmového festivalu pracujících. In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 4.
[204] Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 263.

jiném termínu) byl zahájen nejprve **MFF** a později **FFP**. To platilo do roku 1960, kdy obě akce proběhly v absolutní časové shodě.[205] Pro názornost následuje grafické zobrazení let 1948–1960. Jak již víme, absentují roky 1953 a 1955 a v roce 1959 pak probíhal FFP již bez návaznosti na MFF, neboť ten proběhl toho roku v Moskvě.

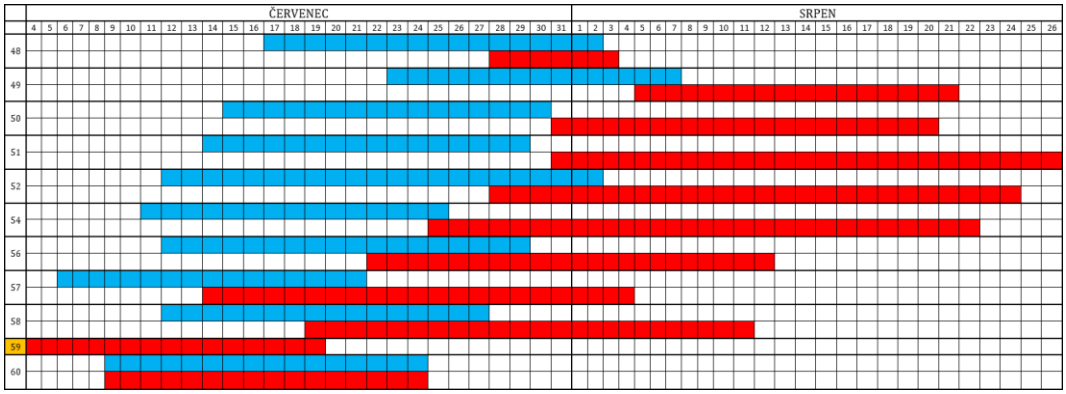

Obr. 1: MFF a FFP 1948–1960

Poté, vyjma roku 1968, začínal FFP vždy dříve než MFF. Přinejmenším z tohoto časového posunu je vidět, že se FFP oddělil. Navíc je patrné i „prodlužování" FFP, které bylo způsobeno postupným nárůstem festivalových míst a tím pádem i rozdělením akce do několika etap.

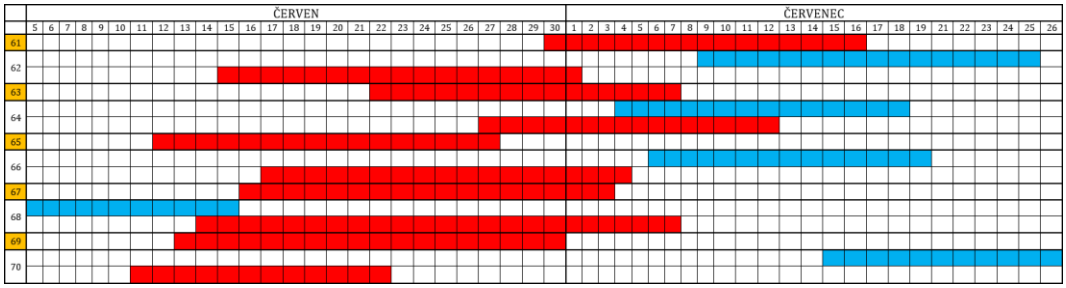

Obr. 2: MFF a FFP 1961–1970

V první polovině tzv. normalizace je časový posun ještě zřetelnější. Ačkoliv se v letech 1978 a 1980 (a jak uvidíme níže i v roce 1986) časově krylo zakončení FFP a zahájení MFF, šlo přinejmenším ve dvou případech pouze o časovou shodu. V době zahájení MFF byl FFP slavnostně zakončen v Liberci (1978)[206] a Havířově (1980).[207]

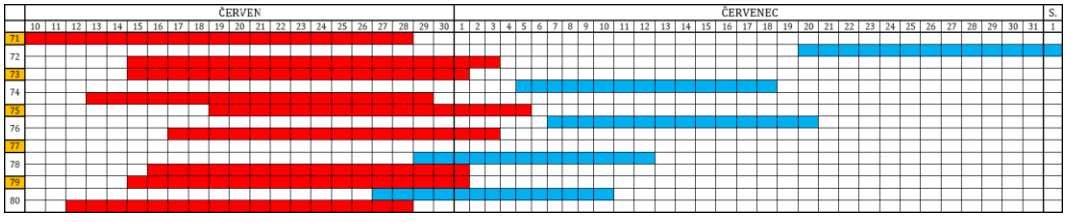

Obr. 3: MFF a FFP 1971–1980

Až teprve v roce 1986 se akce propojily i prostorově, kdy ke slavnostnímu zakončení došlo 4. července 1986 právě v Karlových Varech,[208] ale přestože šlo o protnutí času i prostoru, akce spolu nijak nekomunikovaly. V 80. letech se také

[205] 9.–24. července 1960.
[206] Kde bude FFP. *Záběr*, 11, č. 12 (2. 6. 1978), s. 1.
[207] Tunys, Ladislav (1984): *35 ročníků Filmového festivalu pracujících*. Praha: Ústřední půjčovna filmů, s. 55.

zahájení FFP přesunulo do dřívějších termínů, takže například „nejdelší“ FFP, právě v roce 1986, byl zahájen již 22. května v novém letním kině v Bratislavě.[209]

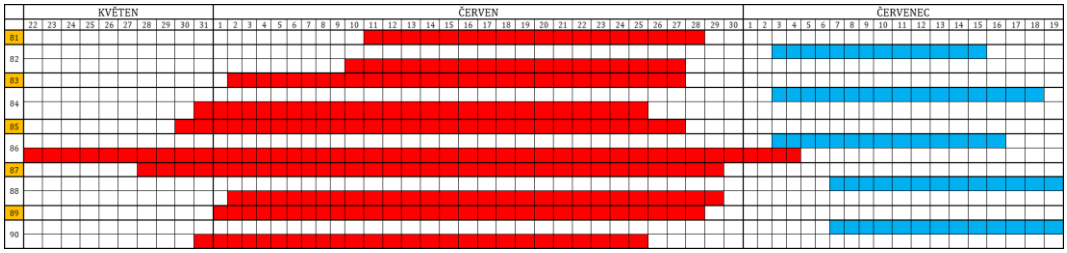

Obr. 4: MFF a FFP 1981–1990

Jakkoliv jde v tomto souhrnu zatím o pouhá data, lze z nich odhalit i určitá úskalí propojení obou akcí. Zápis I. přípravné konference FFP ze dne 5. června 1948[210] dobře ilustruje mohutné přípravy na první FFP. Krom jiného mezi Mariánskými Lázněmi a Zlínem vznikla letecká linka, takže jak filmy, tak i hosté mohli být přepravováni v krátkém čase z MFF na FFP. Tato vymoženost však již při druhém ročníku odpadla, a to i proto, že se FFP rozrostl do více měst. Komplikovala se tak distribuce filmových kopií, ale i logistika hostů.

Umístění akce do letních měsíců má v obou případech svoji zřejmou logiku. Na straně MFF šlo o jistou nápodobu Benátek, kdy lázeňské prostředí funguje jako místo „[…] kosmopolitního setkávání a turistického ruchu“.[211] Na straně FFP to vyplývalo z prostor, do nějž byl FFP projektován, tedy do letních kin. Ostatně i první ročníky akce, která dala základ MFF, byly napojeny na letní kino. Těžiště programu leželo v Mariánských Lázních, přičemž filmy byly den na to promítány i v nově zřízeném letním kině ve zhruba 60 km vzdálených Karlových Varech.[212] Tam se později festival přesunul, a to i přesto, že Karlovy Vary nebyly podle dostupných pramenů zcela ideálním místem.[213]

Na druhé straně republiky, na východě Moravy, bylo organizátory prvního ročníku FFP, Městským národním výborem ve Zlíně a národním podnikem Baťa,[214] vystavěno nové letní kino. Vzniklo podle projektu Zdeňky Hájkové na louce nad Studijním ústavem I[215] a patřilo k největším v ČSR.[216] Nabízelo 2 500 míst k sezení, což bylo množství odvozené od počtu sedadel ve zlínském Velkém kině,[217] kam se

---

[208] Veselý, Tugan (1986): FFP léto '86. *Záběr*, 19, č. 10 (20. 5.), s. 1.
[209] Veselý, Tugan (1986): FFP léto '86. *Záběr*, 19, č. 10 (20. 5.), s. 1.
[210] NA, Praha, f. 861 – Ministerstvo informací, kar. 235, inv. č. 581, *Filmový festival, Zlínské záležitosti*.
[211] Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 262; srov. –rz– (1947): Reprisa Filmového festivalu ve Zlíně? *Národní obroda*, 3, (20. 5.), kde je akce označena za „[…] významnou společenskou událost, která bude vítaným zpestřením lázeňské sezony a vzpruhou pro návštěvu těchto světových lázní.“
[212] Filmový festival v Československu s mezinárodní účastí. *Filmová práce*, 2, č. 26–27 (29. 6. 1946), s. 1.
[213] Kritizován byl městský charakter, stísněnost a nevábné okolí a jako vhodnější místo byly zvažovány slovenské Piešťany, kde však nebyl včas vybudován vyhovující amfiteátr. Ten Karlovy Vary již měly a výhodou bylo i kino v hotelu Pupp. Ten vedle možnosti lepšího ubytování měl na rozdíl od mariánskolázeňského Casina v sále balkon, což vyhovovalo požadavkům SNB, protože skýtal lepší možnost chránit ústavní činitele a významné hosty, viz VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, VI. mezinárodní filmový festival v roce 1951 v Karlových Varech, Důvodová zpráva, s. 1.
[214] První Filmový festival pracujících. *Filmové zpravodajství*, 4, č. 134 (16. 6. 1948), s. 1.
[215] Louka byla používána dříve pro lyžování a k témuž účelu začala být používána i po zániku kina v r. 1971, resp. jeho definitivní likvidaci v r. 1974, kdy na místě vznikl lyžařský svah. Lokalita byla zvolena jednak pro svoji přirozenou svažitost, ale i blízkost města a stálých kin, „kam se mohl v případě deště okamžitě přenést program,“ viz Aby dvacet tisíc lidí vidělo a slyšelo… In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.) (1949): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 6–9.
[216] Některé prameny dokonce uvádějí, že „Zlínské přírodní kino je největším tohoto druhu v Evropě“. Ve Zlíně je nevětší kino v Evropě. *Rudé právo*, 28, č. 175 (29. 7.), s. 1.
[217] –ke– (1948): Zlínští dovedou uhodit „hřebík“ na hlavičku. *Nová politika*, č. 127 (1. 8. 1948), s. 3.

mohli diváci přesunout v případě nepřízně počasí. Díky svažitému terénu však plátno o šířce 13,6 a výšce 10,5 metrů a projekční vzdálenosti 80 metrů mohlo sledovat 13 až 15 000 diváků a návštěvnost měla toto číslo často překračovat.[218] Čísla a rozměry, jako byla projekční vzdálenost, velikost plátna a údaje o kapacitách a návštěvnosti letních kin, patřily, zejména v prvních letech FFP, ke zcela typickým součástem publikovaných textů.

Podívejme se nyní na postupné rozšiřování FFP do celého Československa. Již rok 1949 přinesl první replikaci, takže zatímco MFF byl, podobně jako drtivá většina filmových festivalů, spojený pevně s jedním místem (pomineme-li nyní fakt, že první ročníky, organizované ředitelstvím lázní v Mariánských Lázních a Karlových Varech, se odehrávaly v obou západočeských lázeňských městech). Festival tak dodával prestiž místu a naopak specifická a výjimečná lokalita dodávala prestiž akci. To byl prvek, který masovou replikací FFP poněkud odpadal. Navíc bylo zřejmé směřování obou akcí – zatímco MFF se postupem času začal profilovat do pozice akce s mezinárodními ambicemi a dosahem, u FFP, jakkoliv mohla média při některých ročnících tvrdit opak, se proměňoval v akci ryze národní.

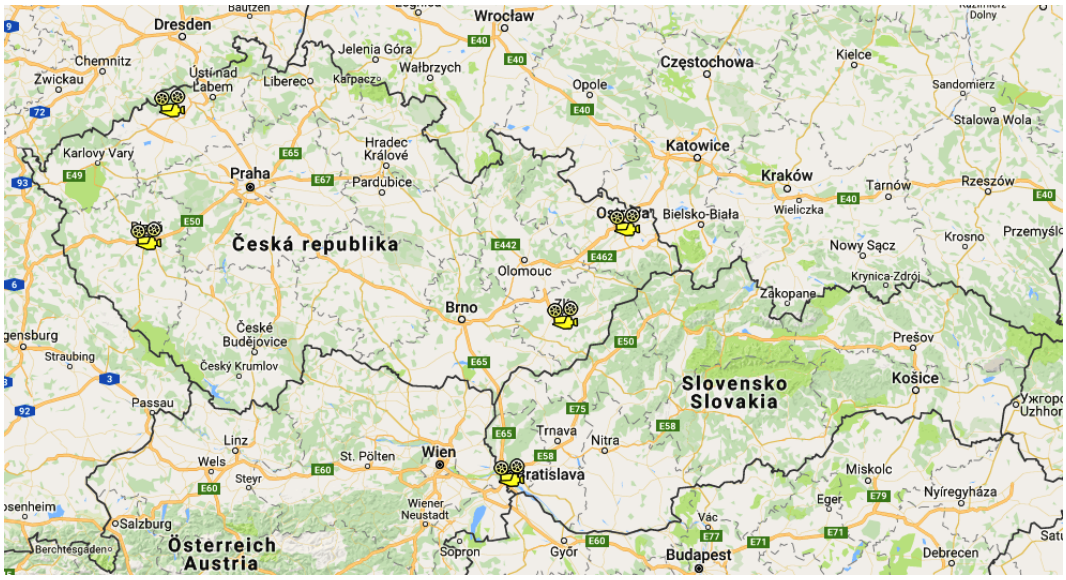

Obr. 5: II. FFP 1949

Jak bylo již řečeno, rok 1949 rozšířil FFP z Gottwaldova do dalších čtyř měst – Plzně, Mostu-Litvínova, Ostravy a Bratislavy. Zatímco Gottwaldov se mohl chlubit svým obřím letním kinem, v Plzni vzniklo v rámci výstaviště menší letní kino. Skýtalo sice 3 000 sedadel,[219] ale díky umístění mezi pavilony neumožňovalo takovou návštěvnost, jako gottwaldovské auditorium. Stejný počet sedadel pak mělo nově zbudované letní kino v Loučkách u Litvínova,[220] kam se vešlo ještě několik tisíc dalších diváků na travnatou plochu.[221] V Bratislavě bylo zbudováno letní kino v amfiteátru hned u paty – v té době ruin – bratislavského hradu.[222] Jeho prostory byly určeny až pro 10 000 diváků.[223] Mezi průmyslová centra patřila i Ostrava, kde

[218] Text v programu druhého ročníku se zmiňuje o 20 tisících. Aby dvacet tisíc lidí vidělo a slyšelo… In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.) (1949): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 6–9.
[219] Slova proměněná v činy. Plzeň. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 270.
[220] Později nesla lokalita jméno Údolí Antonína Zápotockého, viz Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 5, č. 7–8 (15. 8. 1951), s. 40.
[221] Slova proměněná v činy. Most-Litvínov. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 271.
[222] Slova proměněná v činy. Bratislava. Kino, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 274.
[223] A.K. – J.D. – J.K. (1950a): Festivaly pro pracující lid. Naši pracující pochopili dokonale myšlenku FFP. *Kino*, 7, č. 18

byl FFP uspořádán na částečně krytém zimním stadionu. Díky tomu mohla být alespoň část diváků ze sedmitisícové kapacity ušetřena povětrnostním podmínkám.[224]

Již druhý rok naznačil, jakou logiku rozšiřování FFP sledovalo – snahu ovlivnit diváky velkých průmyslových měst, a to i navzdory tomu, že v nich nemusela být k dispozici letní kina. Ta byla buď zbudovávána v rámci brigádních akcí, anebo byly v některých městech byly využívány alternativní prostory, jako byl například ostravský zimní stadion. Již následujícího roku se k městům pořádajícím FFP připojilo i největší město Moravy, Brno. I tam byl pro účely FFP upraven právě zimní stadion, který nabízel kapacitu pro 11 000–12 000diváků.[225]V Hradci Králové vzniklo na břehu řeky Orlice letní kino Mír, které dokázalo pojmout přibližně 7 000 návštěvníků.[226] O zhruba tisíc míst větší kapacitu mělo brigádníky zbudované, letní kino v zámecké zahradě v Liberci,[227] zatímco mnohem menší bylo pak kino v Českých Budějovicích. To mohlo pojmout „pouze" 3000 diváků.[228] Jak ukazuje mapa, FFP se rozšířil i do Košic, kde tamní kino v městském parku (tehdy Park generála Petrova) mohlo hostit až 9000 diváků.[229]

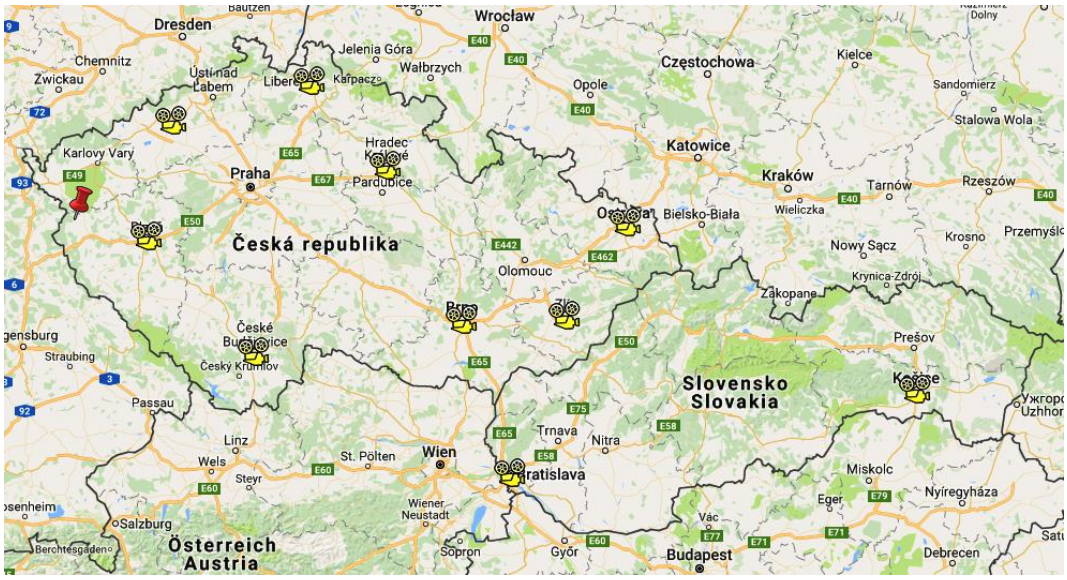

Obr. 6: III. FFP 1950

V roce 1950 se MFF již definitivně usídlil v Karlových Varech a jako v předešlých letech filmy z Mariánských Lázní putovaly do Karlových Varů, tento rok byl směr opačný. Uspořádán tam byl paralelní filmový festival „[…] pro domácí a zahraniční rekreanty ROH a pro nejlepší pracující v Mar. Lázních".[230] Podobná akce, kdy filmy z MFF v Karlových Varech byly promítány i v Mariánských Lázních, konkrétně v kině Kolonáda, proběhla i o rok později.[231]

(31. 8.), s. 405.
[224]Slova proměněná v činy. Ostrava. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 272.
[225]A. K. – J. D. – J. K. (1950b): Dojmy z festivalů pracujících. *Kino*, 5, č. 18 (31. 8.), s. 407.
[226]Kino je funkční do dnešní doby, pouze od roku 2004 nese nový název, Letní kino Širák, viz *Letní kino Širák. O kině* (online): <http://letnikinosirak.cz/areal/o-kine/> (cit. 4. 9. 2016).
[227] Michailov, Jindřich (1950): Sever a jih manifestuje lásku pracujících k pokrokovému filmu. Liberec – radostná účast pionýrů a mládeže. *Kino*, 5, č. 19 (14. 9.), s. 428.
[228]Nešlo však o kino Háječek, které bylo postaveno až v roce 1973. Toto letní kino, postavené v městském parku, bylo líčeno jako komorní, jako benjamínek festivalů, viz –kn– (1950): Sever a jih manifestuje lásku pracujících k pokrokovému filmu. Č. Budějovice – nadšený ohlas „Zocelených". *Kino*, 5, č. 19 (14. 9.), s. 429.
[229]Filmové festivaly pracujících na Slovensku. *Lidové noviny*, 59, č. 181 (3. 8. 1951).
[230]Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 4, č. 8(15. 8. 1950), s. 45.
[231]Havelka, Jiří (1972): Čs. filmové hospodářství 1951–1955, I. díl. Praha: Československý filmový ústav, s. 44.

Na dalších mapách je patrný nárůst počtu pořadatelských měst. Rok 1951 jich přidal dalších osm: Nitru, Bánskou Bystrici, Žilinu, Jihlavu Olomouc, Pardubice, Ústí nad Labem a konečně i Prahu. A stejně jako v předešlých letech i rok 1951 byl ve znamení budování nových amfiteátrů. V Nitře vznikl pod kopcem Zobor,[232] podobně pak byl vystavěn obří (do dnešní doby funkční) amfiteátr v Banské Bystrici.[233] V Žilině vnikl amfiteátr na Bôriku,[234] v Jihlavě pak v Březinových sadech[235] a v Pardubicích byly využity prostory Švermových sadů.[236] V Ústí nad Labem byl zvolen svahovitý terén sadů Květy Innemana,[237] kde vzniklo přírodní hlediště pro 14 000 diváků.[238]

Velké letní amfiteátry, jejichž kapacita se málokdy pohybovala pod 10 000, byly nejtypičtějším prostředím, v němž byly organizovány FFP. Někdy však bylo třeba – podobně jako v případě Brna a Ostravy, využít pro ryze letní akci, jakou bylo FFP, zimní stadion. V roce 1951 byl takto upraven ten v Olomouci, do nějž se vešlo na 9 000 diváků.[239] Výjimečné pak bylo místo určené pro FFP v hlavním městě. V Praze vzniklo jediné kompletně kryté kino FFP, a to v Průmyslovém paláci na Starém výstavišti.[240] S délkou 100 metrů a šířkou 50 metrů nabízelo místo pro 4 000 diváků, kteří měli možnost sledovat film na 70m^2 plátně.[241] Přestože šlo o úctyhodnou kapacitu, kterou ještě doplňovala představení v přírodním kině ve Stromovce,[242] šlo ve srovnání s desetitisícovými amfiteátry jiných měst, o prostor poněkud neuspokojující a pražský FFP byl hodnocen jako nejslabší.[243]

FFP se postupně rozrůstal do všech krajů Československa.[244] Těch bylo 13 v Česku (Brněnský, Českobudějovický, Gottwaldovský, Hradecký, Jihlavský, Karlovarský, Liberecký, Olomoucký, Ostravský, Pardubický, Plzeňský, Pražský

[232] Filmové festivaly pracujících na Slovensku. *Lidové noviny*, 59, č. 181 (3. 8. 1951).
[233]Filmové festivaly pracujících. Bánska Bystrica. *Filmové informace*, 2, č. 33 (16. 8. 1951), s. 12. Prostor kina, které nese v dnešní době Banskobystrický amfiteáter Paľa Bielika, byl po útlumu po roce 1989 zrekonstruován, v roce 2014 opět otevřen a od roku 2016 bylo obnoveno promítání, viz *BBamfiteater. História* (online) <http://www.bbamfiteater.sk/historia.php> (cit. 25. 8. 2016).
[234]*Aké bolo leto v Žiline pred 60-timi rokmi? Rekonštrukcia letného kina, aj spartakiáda!* (2015, online) <http://zilina.dnes24.sk/foto-ake-bolo-leto-v-ziline-pred-60-timi-rokmi-rekonstrukcia-letneho-kina-aj-spartakiada-213006> (cit. 12. 8. 2016).
[235]Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 5, č. 7-8 (15. 8. 1951), s. 41. Dnes lesopark Heulos, kde zbytky kina postupně chátrají, viz *Historie biografů v Jihlavě. Stará Jihlava* (online) <http://www.starajihlava.cz/clanek/historie-biografu-v-jihlave/> (cit. 9. 8. 2016); Kolařík, Michal (2013, online): Obří projekce se na plátno nevrátí. Z letního kina zmizí i část bunkru <http://jihlava.idnes.cz/lertni-kino-v-jihlave-prijde-o-promitaci-kabinu-fre-/jihlava-zpravy.aspx?c=A130417_1918118_jihlava-zpravy_mv> (cit. 11. 8. 2016).
[236]Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 5, č. 7–8 (15. 8. 1951), s. 41. Dříve (a nyní) Tyršovy sady.
[237]Film – mírová zbraň v rukou pracujících. K závěru Filmových festivalů pracujících v Československu. *Kino*, 6, č. 19 (13. 9. 1951), s. 444. Sady vznikly zestátněním soukromé zahrady židovského uhlobarona Ignaze Petschka, viz Krsek, Martin (2008, online): *Nejodvážnější zastřešení letního kina. ÚSTÍ///AUSSIG – architektura na severu Čech*. <http://www.usti-aussig.net/clanky/cist/nazev/25-nejodvaznejsi-zastreseni-letniho-kina> (cit. 10. 8. 2016)
[238] Historie Letního kina. Kulturní středisko města Ústí nad Labem (online) <http://www.ksul.cz/historie/historie_letniho_kina> (cit. 10. 8. 2016)
[239] Film – mírová zbraň v rukou pracujících. K závěru Filmových festivalů pracujících v Československu. *Kino*, 6, č. 19 (13. 9. 1951), s. 444.
[240]Tedy dnešní areál Výstaviště Praha Holešovice. V letech 1951–1954 byl Průmyslový palác zrekonstruován a přejmenován na Sjezdový palác a výstaviště pak na Park kultury a oddechu Julia Fučíka.
[241]Největší kryté kino v ČSR. *Kino*, 6, č. 18 (30. 8. 1951), s. 419; Největší kryté kino v ČSR. *Filmové informace*, 2, č. 32 (9. 8. 1951), s. 19.
[242] Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 5, č. 7–8 (15. 8. 1951), s. 40.
[243]NFA Praha, f. ČSF, kart. R4/A1/1P/5K, 1940–1952, *FFP 1951 – závěrečná zpráva*, s. 6–7.
[244]Novou ústavou a zákonem o krajském zřízení bylo k 1. 1. 1949 zrušeno zemské žízení a zavedeno bylo dělení na kraje, viz *Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. ze dne 9. června 1948,* <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html > (cit. 4. 9. 2016)
a Zákon č. 280/1948 Sb. ze dne 21. prosince 1948 o krajském zřízení. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, částka 101, 24. prosince 1948, s. 1581–1612*, <http://web.archive.org/web/20120402152905/http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1948/sb101-48.pdf> (cit. 4. 9. 2016).

a Ústecký) a 6 na Slovensku (Banskobystrický, Bratislavský, Košický, Nitranský, Prešovský a Žilinský). FFP byl již při třetím ročníku organizován v 18 z celkem 19 krajů, přičemž absentoval pouze Karlovarský. Tam však probíhal MFF, jehož filmy putovaly podobně jako v předešlém roce, i do Mariánských Lázní. Navíc byl v pražském kraji uspořádán v rámci Filmových festivalů pracujících od 28. srpna do 2. září *Týden sovětských a lidově demokratických filmů* na zimním stadionu v Kladně.[245]

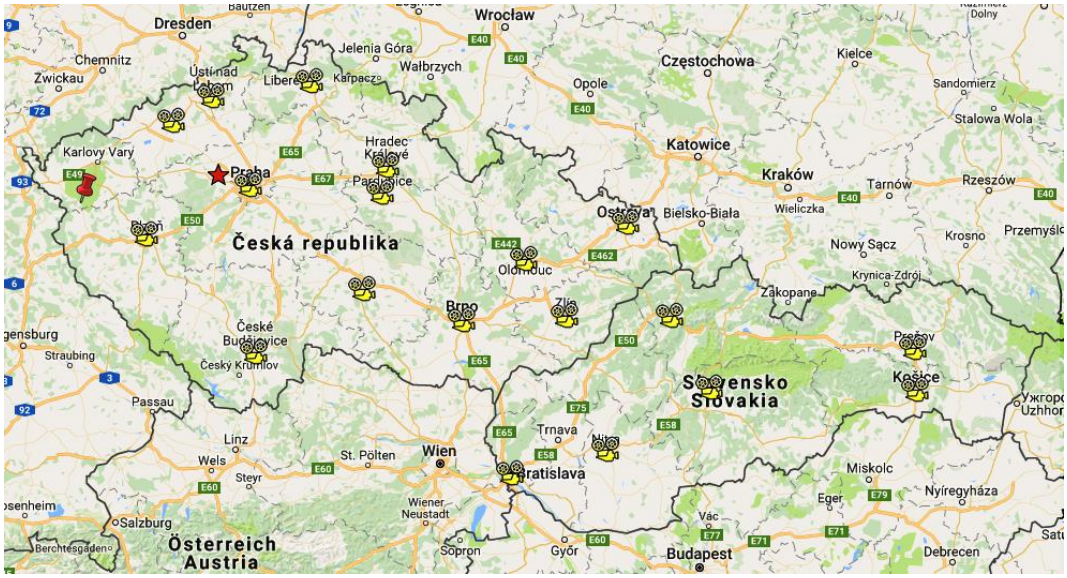

Obr. 7: IV. FFP 1951

Rok na to byl FFP pořádán již na 20 místech. Ke všem krajským městům se toho roku připojilo (nyní již se standardním programem FFP) i Kladno. Mezi lety 1952 a 1954 došlo jen k drobnému přesunu – FFP nebyl od roku 1954 pořádán v průmyslové zóně Most-Litvínov (do kina v Loučkách u Litvínova se FFP vrátil až v roce 1963), ale naopak přibyl Starý Smokovec ve Vysokých Tatrách. Tam byl na stráni obklopené ze třech stran lesem, vystavěn mohutný amfiteátr,[246] jehož kapacita měla dosahovat až 30 000 diváků.[247] Počet pořadatelských měst se tedy v letech 1952 a 1954 ustálil na dvaceti.

[245]Uvedena byla šestice filmů z FFP, konkrétně šlo o tituly *... a hvězdy září*, *Cesta ke štěstí*, *Dívka s bílými vlasy*, *Sonnenbruckové*, *Život zvítězí* a dokumentární *Vítězství čínského lidu*, viz Filmové festivaly v Československu. *Věstník Československého státního filmu*, 5, č. 7–8 (15. 8. 1951), s. 41.

[246] Jako mnoho letních kin vystavěných v rámci kinofikace a postupného rozšiřování FFP, je i obří amfiterátr ve Starém Smokovci minulostí. Dnes ho připomíná jen zchátralá provozní budova s projekční zdí, zatímco auditorium bylo přestavěno na parkoviště. O jeho původní podobě, byť již ne v té největší slávě, se zachoval důkaz díky dobrodružnému filmu *Orlie pierko*, který byl natáčen mj. zde, viz *Filmová místa. Orlí pírko* (online) <http://www.filmovamista.cz/1764-Orli-pirko?zaber=20625> (cit. 10. 8. 2016).

[247]–vč– (1954): Filmové slavnosti pracujících. *Kino*, 10, č. 18 (26. 8.), s. 279.

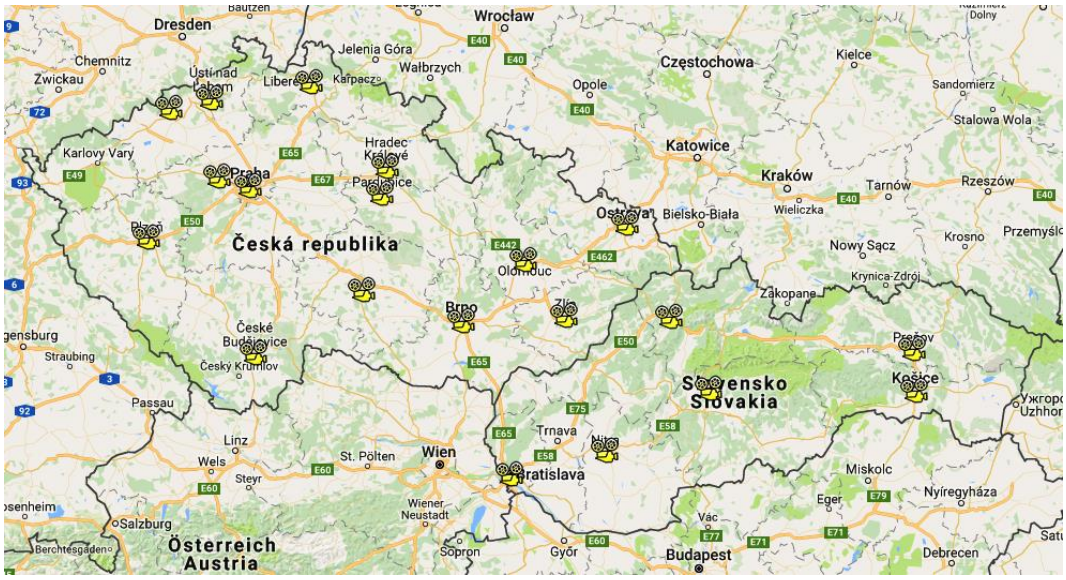

Obr. 8: V. FFP 1952

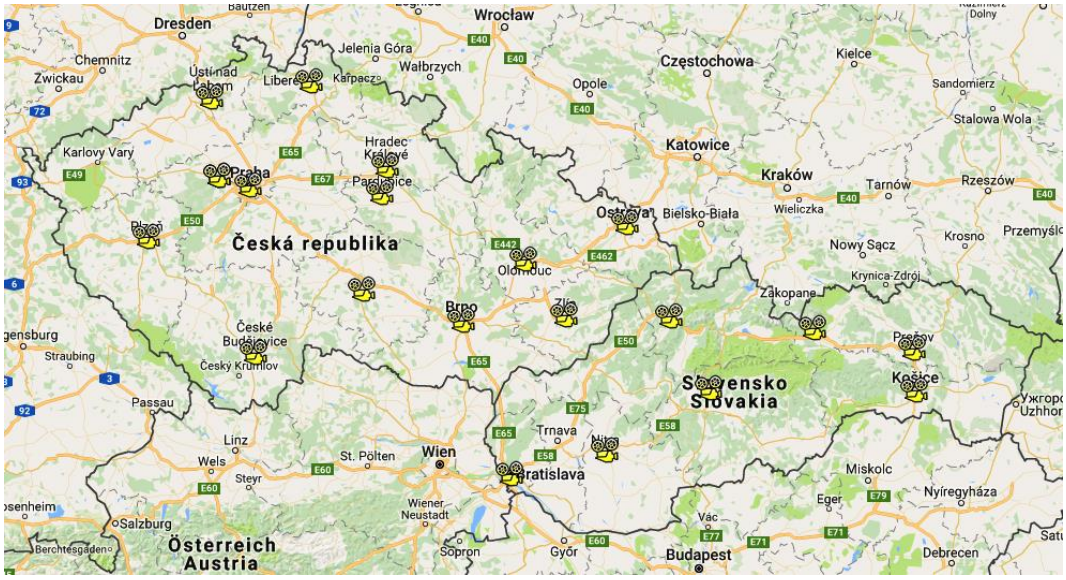

Obr. 9: VI. FFP 1954

Přestože vývoj FFP, co do počtu pořadatelských měst, doposud každým rokem nabýval na mohutnosti, přišly roky stagnace. Po další nucené roční pauze, v roce 1955 byl VII. FFP roku 1956 pořádán na 19 místech (z pořadatelských měst vypadlo na další tři roky Kladno) a v roce 1957 dokonce v 18 lokalitách (tentokrát nebyl FFP ještě v Košicích). Bylo to de facto poprvé, kdy se neustále deklarované zvyšování počtu míst zastavilo a lehce kleslo. Přesto se návštěvnost FFP mezi lety 1952 a 1957, kdy, jak víme, dosáhl počet diváků v československých kinech vrcholu, zvedla o dalších 24%.[248]

[248] Konkrétně z 810.800 v roce 1954 na 1.004.052 diváků v roce 1957, viz Tunys, Ladislav (1984): *35 ročníků Filmového festivalu pracujících*. Praha: Ústřední půjčovna filmů, s. 7.

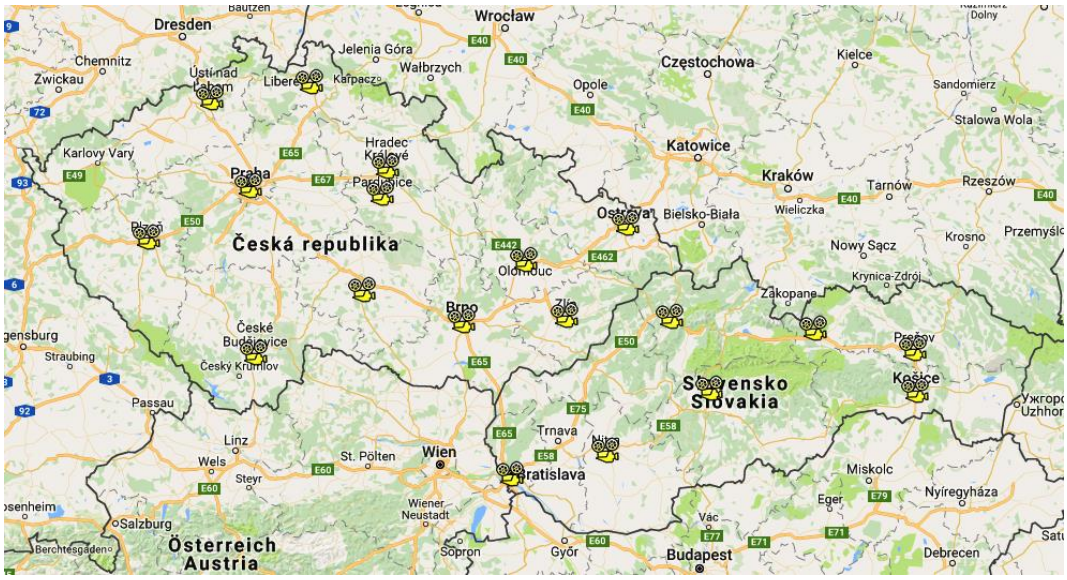

Obr. 10: VII. FFP 1956

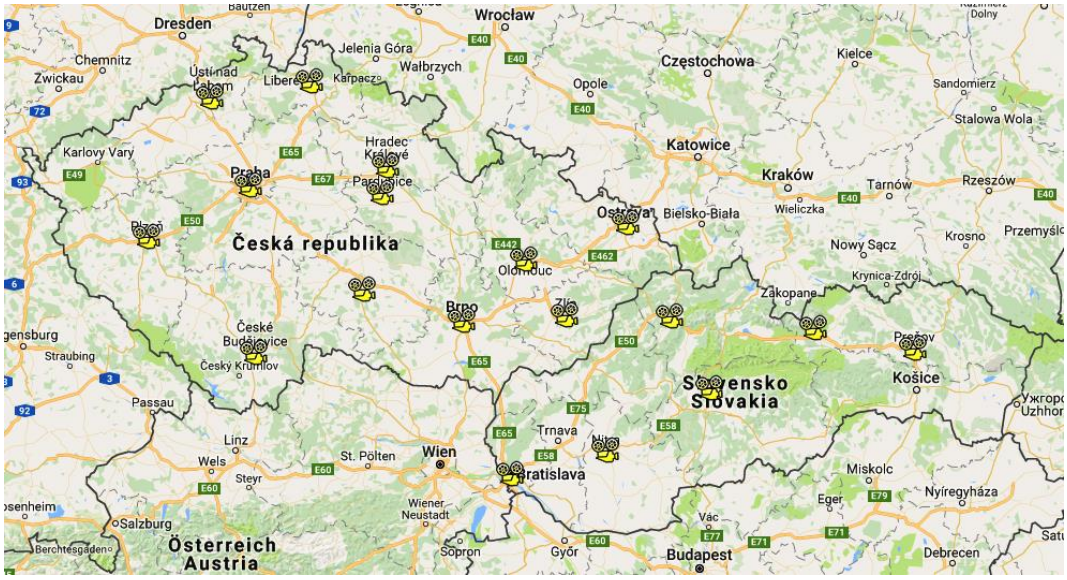

Obr. 11: VIII. FFP 1957

Pozvolný nárůst počtu pořadatelských měst přinesl až rok 1958. FFP se opět odehrával v Košicích a nově pak byl pořádán v Mladé Boleslavi a západočeském Sokolově. Na straně Mladé Boleslavi byla však hledána vina nižšího zájmu o FFP v Praze, zatímco Sokolov byl kritizován proto, že ve městě bylo k dispozici jen kapacitně nedostatečné klasické kamenné kino, takže muselo být pořádáno až pět představení denně.[249] Díky tomu se však umístil v počtu návštěvníků FFP na 3. místě.[250]

[249]Bystrov, Vladimír (1958): FFP 1958: Úspěch a problém. *Kino*, 13, č. 18 (28. 8.), s. 275–276.
[250]Víte, že... (1960) In.: *Filmový festival pracujících. Sokolov 1960, Kino MěstNV „Svět" – 9.–17. července. Festivalový program*. Sokolov: Štáb XI. FFP Sokolov – OŠK R ONV a MěstNV, s. 14.

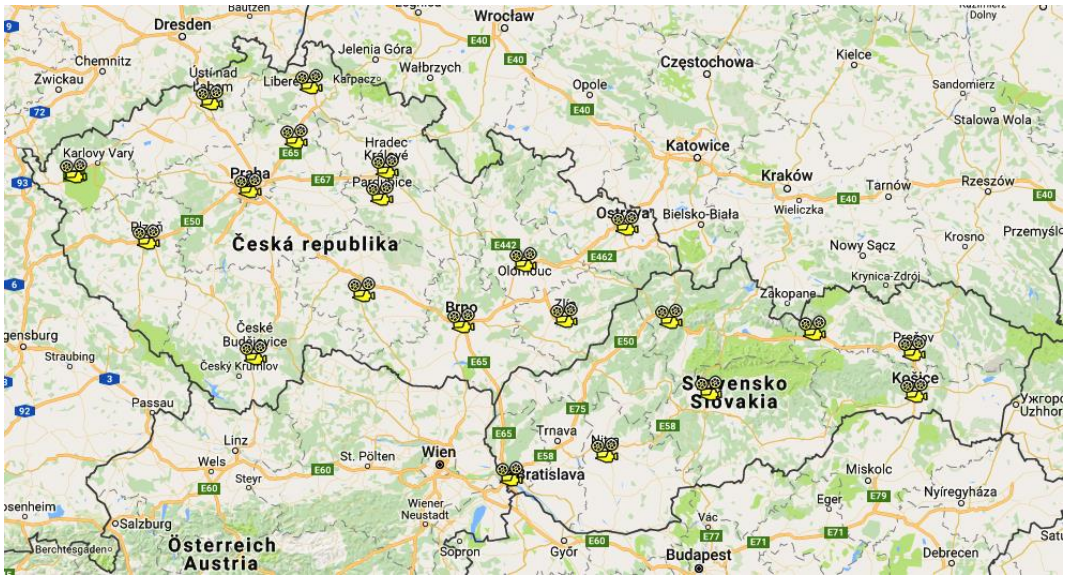

Obr. 12: IX. FFP 1958

Zatímco v letech 1948–1952 byl nárůst počtu pořádajících míst poměrně strmý, v dalších letech přibývala města již pomalejším tempem. Zatímco IX. ročník 1958 proběhl v 21 městech, tak následující jubilejní X. FFP roku 1959, byl pořádán ve 22 městech. Proběhl opět v Kladně a v západních Čechách se jeho dějství přesunulo ze Sokolova přímo do kolébky MMF, tedy do Karlových Varů. Jak již víme, rok 1959 byl první, kdy se (stejně tak jako ve všech následujících lichých letech až do roku 1993) nepořádal MFF.

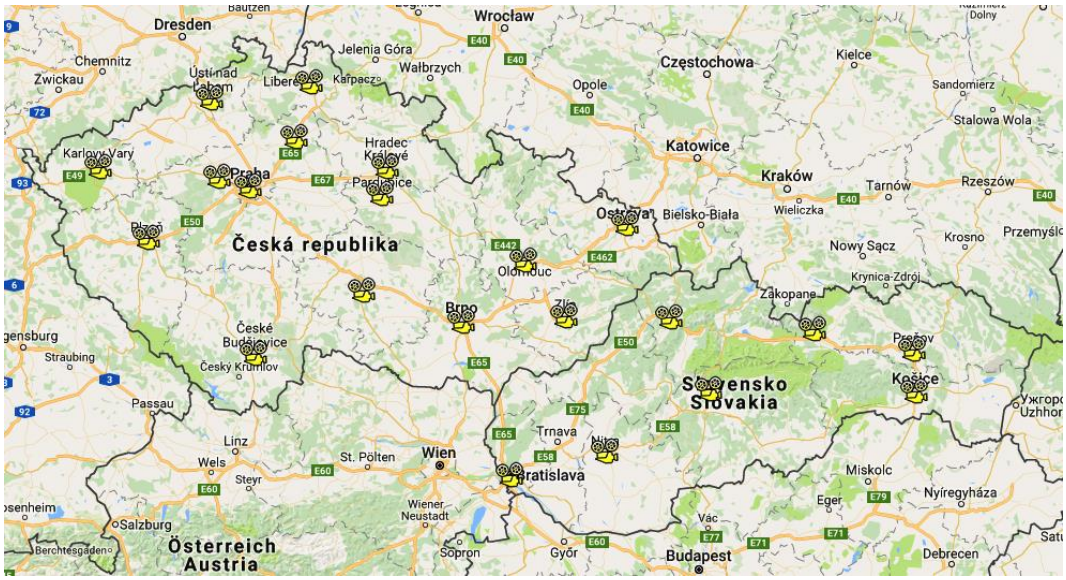

Obr. 13: X. FFP 1959

Od tohoto roku se tak střídal nejenom MFF v Karlových Varech a v Moskvě, ale zároveň MFF a FFP, který nahrazoval MFF v lichých letech. Rok na to se tedy FFP v západních Čechách odehrál v Sokolově a k pořadatelským městům přibyl Martin v Žilinském kraji na severozápadě Slovenska.[251]

[251]Letní kino na jihovýchodním okraji města je funkční do dnešní doby, viz *Amfiko – Letné kino Martin* (online) <http://www.amfiko.sk/> (cit. 14. 8. 2016).

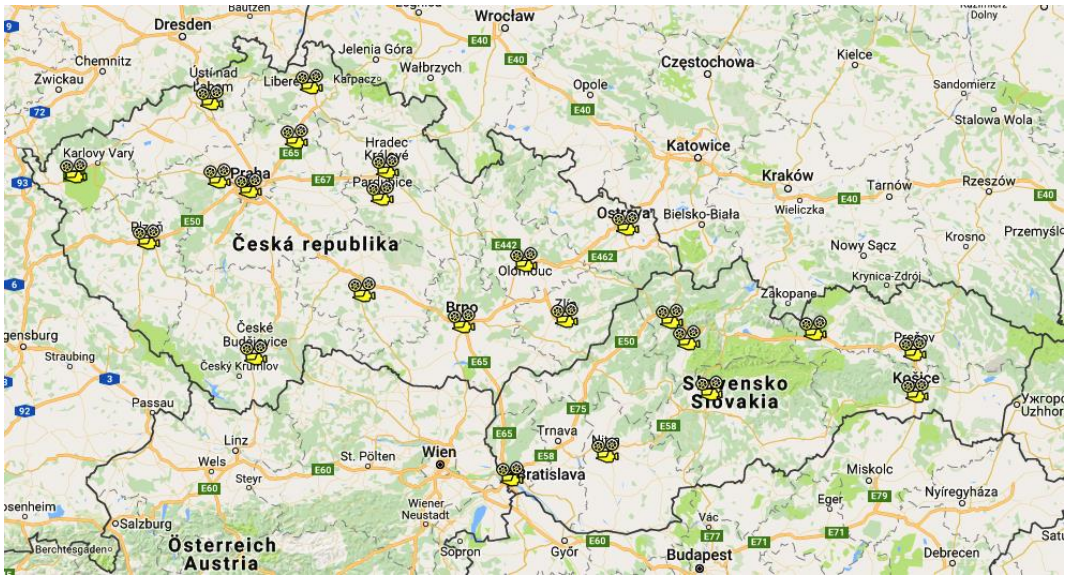

Obr. 14: XI. FFP 1960

Tempo rozšíření FFP v prvních letech bylo rychlé, masivní a v následujících letech již nepřekonané. Uvážíme-li, že se počet pořadatelských měst od druhého ročníku v roce 1949 do roku 1960 zvedl z 5 na 23, jde o 360% nárůst. V dalších dekádách se nárůst pořadatelských měst sice měnil, ale poněkud pozvolněji, a tak se do roku 1971 počet míst zvedl na 44[252] (připomeňme, že FFP v roce 1970 probíhal jen na Slovensku) a následně do roku 1980 na 63.[253] Během 80. let počet dále narůstal až na 80 v roce 1988[254] a celkem 95 v roce 1990.[255]

Pro ještě větší přehlednost uvádíme níže abecední seznam měst, která pořádala FFP v letech 1948-1960. Červená pole znamenají, že v daném roce akce ve městě proběhla. Druhý sloupec navíc zohledňuje, které z daných míst mělo statut krajského města.

ROK	kraj.	48	49	50	51	52	54	56	57	58	59	60
Banská Bystrica	✔											
Bratislava	✔											
Brno	✔											
České Budějovice	✔											
Gottwaldov	✔											
Hradec Králové	✔											
Jihlava	✔											
Karlovy Vary	✔											
Kladno												
Košice	✔											
Liberec	✔											
Martin												
Mladá Boleslav												
Most-Litvínov (Loučky)												
Nitra	✔											

[252]FFP '71 kde – kdy. *Záběr*, 4, č. 11 (27. 5. 1971), s. 1.
[253]Tunys, Ladislav (1984): *35 ročníků Filmového festivalu pracujících*. Praha: Ústřední půjčovna filmů, s. 55.
[254]Jaký byl 39. FFP – léto 1988. *Zpravodaj Československého filmu*, 14 (1988), č. 18, s. 33.
[255]Fiala, Richard (1990b): FFP –léto: zborcené harfy tón. *Zpravodaj ÚPF*, č. 9, s. 12–13.

Olomouc	✔											
Ostrava	✔											
Pardubice	✔											
Plzeň	✔											
Praha	✔											
Prešov	✔											
Sokolov												
Ústí nad Labem	✔											
Vysoké Tatry (Starý Smokovec)												
Žilina	✔											
CELKEM MĚST		**1**	**5**	**10**	**19**	**20**	**20**	**19**	**18**	**21**	**22**	**23**

Tab. 1: Města FFP 1948–1960

V této podkapitole jsme chtěli poukázat nejen na postupné rozšiřování FFP, ale i na fakt, že v rámci – na první pohled zřejmého – každoročního opakování a rozrůstání docházelo k různému „přelévání“, tedy že ne ve všech městech bylo pořádání FFP kontinuální. Je ale pravdou, že takováto absence FFP v tom či kterém městě byla jen málokdy předmětem dobového publicistického diskursu. Ten se většinou zaměřoval na výčet pořádajících měst, což doplnil kapacitou kin či shrnutím filmového programu. Bylo by proto spekulativní vyvozovat, proč v letech 1956–1957 nebyl pořádán FFP v Kladně, stejně tak proč se v roce 1957 neodehrával FFP v Košicích. Naopak určité závěry je možné vyvodit v případě FFP v Loučkách u Litvínova, kdy mohlo být zrušení FFP od roku 1954 zapříčiněno faktem, že po dva roky probíhalo FFP souběžně v relativně nedalekém a navíc krajském městě Ústí nad Labem. Tatáž situace nastala v případě Karlovarského kraje a města Sokolova. Vzhledem k tomu, že kryté kino Svět[256] bylo pro FFP shledáno jako nevhodné, proběhl v Sokolově (letní) FFP již jen v roce 1960,[257] zatímco v roce 1959 byl organizován v Karlových Varech. V pozdějších letech se pak sokolovské kino objevovalo v soupisu míst pořádajících podzimní FFP.

FFP se odehrával na čtyřech typech míst. Tím nejcharakterističtějším bylo letní kino či v dobové terminologii nejčastěji přírodní amfiteátr. Tyto prostory skýtaly tisíce a desetitisíce míst na sezení a další obří prostory „na stání“, či spíše na sezení na louce nebo zpevněném terénu. Většina velkokapacitních hledišť vznikala v přírodním prostředí, obklopena zelení, lesoparky, parky a sady. Stávaly se součástí velkých parků kultury a oddechu, které začaly vznikat podle sovětského vzoru. Bylo by však přehnané tvrdit, že nová letní kina vznikala výhradně s rostoucí popularitou FFP, jak to tvrdil již citovaný Jiří Havelka,[258] protože tyto prostory byly používány i mimo FFP. Kromě tradičního večerního letního promítání byly využívány i pro řadu denních aktivit, mezi něž patřily kulturně-politické akce, jako například závěry 1. máje, dekorování pionýrů, Svátek písní, Pěvecké slavnosti jihomoravského kraje, Rozloučení se školním rokem, ale i ryze zábavné podniky jako různé estrády, taneční

[256] Kino Svět, které se nalézalo v prostorách sokolovkého Hornického domu (dnes Městský dům kultury) bylo v rámci přestaveb v roce 1998 přeměněno na multifunkční (divadelní) sál, viz Kohoutkova - Gabrhelíková, Kateřina (online): Městský dům kultury Sokolov. In: *Databáze divadel / Divadelní architektura v Evropě*<http://www.theatre-architecture.eu/cs/db.html?theatreId=438> (cit. 14. 8. 2016).

[257] XI. Filmový festival pracujících (Příloha Filmových informací 23/60). *Filmové informace*, 11, č. 23 (8. 6. 1960), s. 19–21.

[258] Havelka, Jiří (1972): *Čs. filmové hospodářství 1951–1955, I. díl*. Praha: Československý filmový ústav, s. 341.

a hudební vystoupení.[259] V prostorách letního kina se také zrodil legendární hudební festival country & western hudby Porta.[260]

Druhým místem byly alternativní prostory, které byly pro promítání FFP adaptovány pouze dočasně a jejich účel byl během roku poněkud jiný. Nejčastěji šlo o zimní stadiony – v prvních letech to byl nejprve zimní stadion v Ostravě, posléze v Brně a dále pak v Kladně a Olomouci. Specifický byl pak prostor pro FFP v Praze, pro který vzniklo nejprve v roce 1951 obří kino v Průmyslovém paláci na Starém výstavišti. V roce 1956 se dějiště přesunulo na toho roku čerstvě zastřešený[261] zimní stadion,[262] aby jej v roce 1962 nahradil další krytý prostor, a to nově otevřená[263] Sportovní hala. Vždy šlo o obří krytá kina, avšak všechny tyto prostory měly jeden společný problém, a to finanční náročnost. Ve Sportovní hale byly organizovány jen tři ročníky, neboť FFP tam v roce 1965 neproběhl kvůli spartakiádě. Rok na to si Jiří Bernard, ředitel KFP Praha, posteskl, že „pořádání FFP ve Sportovní hale je pro nás vždy ztrátové nejméně půlmiliónem korun. Jenom postavení provizorní promítací kabiny, elektroinstalace, napnutí plátna a opony nás stojí Kčs 250 000. Na nájemném musíme zaplatit minimálně 10 000 Kčs za každé představení, bez ohledu kolik vybereme na vstupném“.[264] FFP se toho roku v Praze odehrál ve třech kamenných kinech.

A právě klasická kamenná kina byl třetí prostor, kde se mohl odehrávat FFP. V letech 1948–1960 však tato alternativa byla použita jen dvakrát, a to v letech 1958 a 1960 v kině Svět v Sokolově. Nesetkalo se to však se zcela jednoznačnou odezvou, podobně jako přenesení FFP v Praze roku 1966 do kin Alfa, Blaník a Sevastopol. Právě rok 1966 však znamenal další posun v rámci FFP, když byl pořádán první podzimní běh akce. Ta proběhla v celkem 86 městech po celém Československu. Zanesení na mapu vypadá následovně:

[259] *Retro: Letní kina* (r. Ivan Bareš, 2012) (online) <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/212411000360025/> (cit. 13. 4. 2016).
[260] *Mezinárodní festival PORTA v Ústí nad Labem* (online): <www.portausti-festival.cz/> (cit. 17. 8. 2016).
[261] Hlaváč, Jakub (2011, online): *Stadion v demolici, historie Štvanice je v troskách* <http://isport.blesk.cz/clanek/hokej/106103/stadion-v-demolici-historie-stvanice-je-v-troskach.html> (cit. 10. 8. 2016).
[262] V prvních krajích zakončeny FFP. *Filmové informace*, 16, č. 31 (1. 8. 1956), s. 17. Šlo o toho roku nově zastřešený
[263] Na místě Strojnického paláce z roku 1907 v pražské Stromovce vznikla podle projektu Ing. J. Bendíka a Ing. V. Horáka CSc. nová Sportovní hala, otevřená 7. března 1962. V současnosti je prostor pod názvem Tipsport Arena Praha v dlouhodobém užívání HC Sparta Praha, viz *Historie sportovní haly. Tipsport Arena Praha* (online): <http://tipsportarena-praha.cz/historie-sportovni-haly/?lang=cs> (cit. 19. 8. 2016).
[264] Frhaj (1966b): Dnes o pražských kinech. *Záběr*, 17, č. 9 (1. 6.), s. 3.

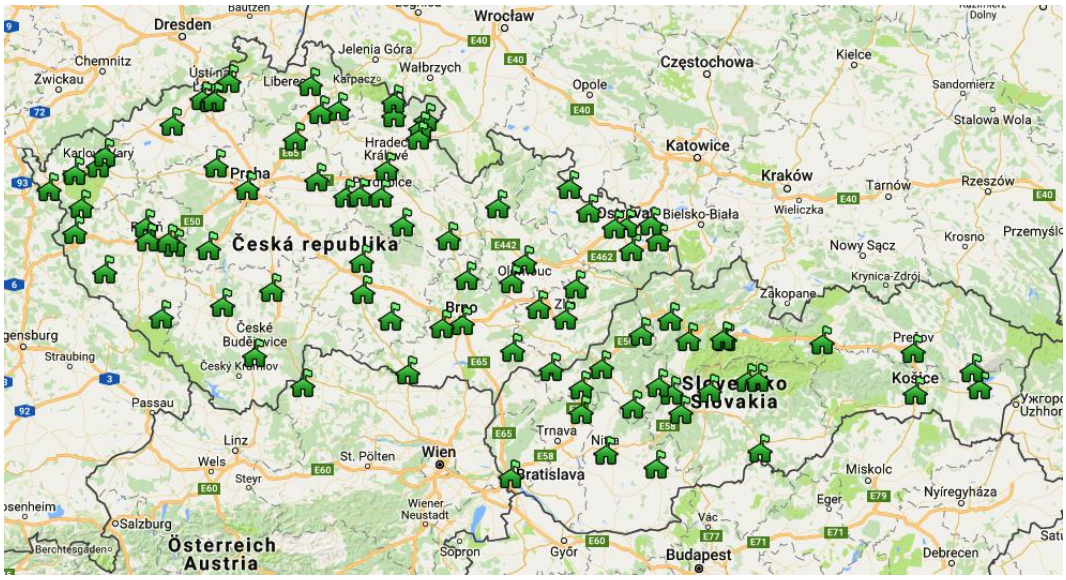

Obr. 15: FFP podzim 1966

Počet míst, kde byl pořádán podzimní a posléze zimní FFP rok od roku rostl, až dosáhl maxima 141 v roce 1989.[265] Postihnout rozšiřování (a jeho logiku) oné komornější části FFP se tedy zdá takřka nemožné.

Letní kina lákala svojí atraktivitou sdíleného diváckého zážitku zejména mladší publikum, což byl mimo jiné jeden ze závěrů diváckého výzkumu filmového teoretika Jaromíra Bulíčka a filmového analytika a publicisty Radko Hájka: „Více letní kino preferuje mládež od 15 do 30 let (80%), nejméně starší návštěvníci kina, kterým na letním kině značně vadí jednak chladno a déšť, jednak rušnost sledování filmu.“[266] Fakt, že na FFP nemusí být přítomé pouze ukázněné a homogenní vyspělé publikum, ale i poněkud problematická mládež, byla reflektovaná v roce 1957, kdy vycházely články proti „páskům“, fanouškům západní hudby a kultury.[267] Ostatně atraktivizací a určitým lákadlem pro mladší publikum mohl být i fakt, že při VIII. FFP bylo osm letních kin již přebudováno na širokoúhlou projekci. Konkrétně to byla letní kina v Ústí nad Labem, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Jihlavě, Praze, Bratislavě, Košicích a Banské Bystrici.[268] V Ústí nad Labem bylo 12 metrů široké plátno po přestavbě rozšířeno na 22 metrů, v Jihlavě bylo zbouráno původní proscénium v Březinových sadech.[269] Postupně byla přebudovávána další letní kina, neboť adaptace venkovních amfiteátrů byla stavebně i finančně méně náročnější, než transformace stálých kin. Hned na „prvním širokoúhlém FFP“ v roce 1957 byly

[265] –alko– (1989): Z jednání Čs. filmové rady. *Zpravodaj Československého filmu*, 15 (1989), č. 1–2, s. 33.

[266] Hájek, Radko (1981): Současná kultura filmového diváka ČSR. Závěrečná zpráva z výzkumu. In: *Texty Čs. filmového ústavu č. 17*. Praha: Československý filmový ústav, s. 34.

[267] Brněnská *Práce* například vyčinila „[…] neukázněnému obecenstvu, které naprosto neukázněně opouští svá místa a zaměňuje stupňovitá sedadla za schody. Stovky diváků netrpí výčitkami, že příští den na zablácená sedla zasednou třeba opět oni sami. Velmi bezohledné jednání vyvrcholilo ve středu: jeden z brněnských »pásků« přelézal zábradlí a nohou, pochopitelně zasunutou do příslovečné dvoupatrové obuvi, uhodil starší ženu do tváře. Mladík nenašel ani čas na omluvu a zbaběle utekl,“ –ger– (1957): Co se nelíbí na FFP. *Práce*. (26. 7.). Autor sloupku v plzeňské *Pravdě* kritizoval vysokou návštěvnost filmu *Doktor v domě* (*Doctor in the House*, Ralph Thomas, Velká Británie, 1954), v níž se „[...] projevila obzvláště mentalita části plzeňského obecenstva (zvláště mládeže), mezi níž figurovaly hlavně proslulé tváře rytířů smutné postavy´), kterou vždy spíše najdeme na filmu sice bezobsažném, zato však s hlavičkou ‚Made in Západ' nežli na dobrém díle produkce bez honosného a exotického názvu.“ –sed– (1957): Festivalové perličky. *Práce*, Plzeň, (16. 7.).

[268] FFP 1957. *Kino*, 12, č. 14 (4. 7. 1957), s. 210.

[269] Přípravy na FFP v krajích. *Filmové informace*, 8, č. 24 (12. 6. 1957), s. 18.

uvedeny čtyři širokoúhlé filmy, a to *Prolog*, *Mazurka lásky*, *Tři muži ve člunu* a *Zastavte vůz H 43-2301*.[270]

Zatímco MFF byl pevně spjat s Karlovými Vary (pomineme-li nyní fakt, že první ročníky byly organizovány v Mariánských Lázních a Karlových Varech), tak FFP neměl žádné jasné centrum a mezi místy, kde byl pořádán, lze jen těžko vytvořit jakoukoliv hierarchii. Nelze říci, že některé bylo důležitější než jiné. Jistě, byl tu první ročník a zakládající Zlín, tedy o rok později Gottwaldov. Ale jeho výjimečnost, přestože byl po celou dobu FFP a až do jeho konce, připomínán jako kolébka FFP, se postupem času setřela. Nepatřil k největším místům. Jeho kino postupem času svojí velikostí přerostly mnohem větší a modernější amfiteátry. Zatímco v první dekádě lze svým způsobem jako centrum chápat Karlovy Vary, odkud byly vybírány filmy (a delegace) a byly transformovány do programu FFP, v dalších letech tento faktor slábl.

FFP byl organizován v relativně delším časovém období, vždy ve třech až čtyřech fázích, do nichž byla rozložena jednotlivá města. Jistou uniformitu programu pod hlavičkou FFP pak narušoval lokální charakter míst. Od rozdílných charakteristik jednotlivých kin, amfiteátrů a alternativních prostor, přes doprovodné programy odrážející činnosti místních souborů, až po rozdílný program zapříčiněný nedostatečnou logistikou a počtem kopií. To vše lze shrnout do konstatování, že přestože byl FFP pořádán jako kompaktní celostátní akce, šlo o pořádání mnoha FFP po celé republice. Jinými slovy, FFP v Praze vypadal jinak než v Bratislavě, Chebu, či Jablonci nad Nisou.[271]

Rozšiřování FFP sledovalo v prvních letech jasný motiv, a to postihnout nejprve města, která jsou důležitá pro průmysl Československa. Například umístění na sever Moravy bylo zdůvodněno tak, že Ostrava „[…] je základní uzel, ve kterém tkví výstavba i přestavba našeho státu“,[272] zatímco další rozšíření roku 1950, konkrétně do jižních Čech, bylo zdůvodněno stanoviskem, že „v (Českých) Budějovicích je třeba posílit dělnickou třídu při získávání zemědělců.“[273] O Brně se téhož roku psalo, že „[…] stojí v popředí socialistického soutěžení, proto dostal festival, jelikož odtud vycházejí nové pracovní socialistické formy“.[274] FFP byl často hodnocen retrospektivně, a tak ze stenografického záznamu odborářské porady ze dne 18. dubna 1950[275] můžeme vyčíst i podrobnější důvody, jako byl nedostatek kulturního vyžití na Ostravsku,[276] ale i to, že FFP v Ostravě je nutností, protože „[…] tam je dnes těžiště II. roku pětiletky“.[277] Jak jsme také viděli, rozšiřování nemuselo

[270] Širokoúhlé filmy na FFP. *Filmové informace*, 8, č. 24 (12. 6. 1957), s. 19.
[271] Například tam bývali organizátoři velmi často nuceni přenést FFP z Letního kina (nedaleko tehdejšího Rudého /dnes Horního/ náměstí začalo – na poměry FFP skromné kino čítající 1400 míst – vznikat roku 1963 na prostorech bývalého hřbitova /přestal být užívaný r. 1892/) do nedalekého kina Radnice, a to kvůli velmi nepříznivému počasí. Vejnar, Otto v rozhovoru s autorem 25. a 26. června 2008.
[272] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Záznam o poradě konané dne 18. IV. 1950 o 14. hod v zasedací síni ÚRO*, s. 5.
[273] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Záznam o poradě konané dne 18. IV. 1950 o 14. hod v zasedací síni ÚRO*, s. 5.
[274] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Záznam o poradě konané dne 18. IV. 1950 o 14. hod v zasedací síni ÚRO*, s. 5.
[275] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Stenografický záznam z porady kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci Čsl. státního filmu, o filmových festivalech pracujících, která se konala 18. IV. 50 v zas. síni ÚRO, Praha, Perštýn 11, III. p. ve 14. hod*, 28 s.
[276] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Stenografický záznam z porady kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci Čsl. státního filmu, o filmových festivalech pracujících, která se konala 18. IV. 50 v zas. síni ÚRO, Praha, Perštýn 11, III. p. ve 14. hod*, s. 3.
[277] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Stenografický záznam z porady kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci Čsl. státního filmu, o filmových festivalech pracujících, která se konala 18. IV. 50 v zas. síni ÚRO, Praha,*

vždy sledovat již zbudovanou infrastrukturu. Naopak, pro FFP byly upravovány stávající podmínky. Stavěna byla nová letní kina, ale upravovány byly i alternativní prostory, čímž se posilovala kulturní infrastruktura.

3.2. Soutěžní a nesoutěžní / mezinárodní a národní

První FFP roku 1948 se vymezoval vůči jiným světovým festivalům, když ho dobový tisk popisoval jako první akci svého druhu, nový festival s nejspravedlivější porotou, pracujícími.[278] Ta byla složena z 260 kulturních referentů Revolučního odborového hnutí (ROH) a rozhodovala nad filmy dopravenými z MFF. Těch celovečerních bylo v západních Čechách toho roku promítnuto 26, na FFP pak polovina.[279] Na obou akcích nesměl chybět předseda vlády Antonín Zápotocký, který převzal záštitu nad III. MFF a zároveň byl čestným předsedou I. FFP. Podobně se kryly funkce ministra informací Václava Kopeckého, který byl v několika dobových pramenech pasován na strůjce FFP a který na obou akcích užíval titulu čestného předsedy. Chybět nesměl ani výše citovaný A. M. Brousil, takto předseda poroty MFF a člen poroty FFP.

Ačkoliv byl FFP pořádán v časové návaznosti (MFF ve dnech 17. července až 2. srpna[280] a FFP od 28. července do 3. srpna), pod stejným heslem jako MFF („O nového člověka, o dokonalejší lidstvo"), snažila se dobová periodika vytvořit určitou distanci. FFP neměl být konkurencí, ani pokračováním či opakováním, nýbrž akcí jedinečnou se zcela novým rázem, což bylo důsledně v tisku zdůrazňováno. Oldřich Kautský se na stránkách *Kina* nechal „[…] unést nadšením tisíců diváků z pracující třídy, reagujících na umělecké dílo zcela jinak, než obecenstvo v lázeňském Casinu".[281] Chválena byla i rozmanitost samotné akce, která byla „[…] mnohem pestřejší nežli festival mariánskolázeňský. Neomezuje se totiž jen na události filmové, nýbrž zahrnuje téměř všechny kulturní discipliny."[282] Doprovodné akce nabídly divákům vystoupení zlínské filharmonie, výstavu kresleného filmu, divadelní, taneční a národopisná vystoupení, ale i cvičení zlínské mládeže či výstavu architektury. Hlavní význam byl však spatřován v celkovém charakteru akce.

> „Po prvé v dějinách filmových festivalů – a v dějinách filmu vůbec – je předkládán výběr nejlepších filmů nikoli ‚hořejším deseti tisícům', nikoli tak zvané vybrané společnosti, tak zvané smetánce, nýbrž tomu, komu umění patří anebo — ve státech méně vyspělých nežli jsme my – patřit má.
>
> Užil jsem slov ‚vybraná společnost' a ‚smetánka'. A teď si uvědomuji, že těm, kdo nyní ve Zlíně přihlížejí filmovým dílům celého světa a hodnotí je, patří ony přídomky – ovšem chápané nikoli hanlivě či ironicky – mnohem spíše nežli obecenstvo kteréhokoliv filmového festivalu v Benátkách, Cannes, Locarnu či jinde. Neboť proč bychom nemohli nejzasloužilejší zaměstnance a nejlepší pracovníky nazvat smetánkou lidu naší republiky, společností doslova vybranou, a to co

Perštýn 11, III. p. ve 14. hod, s. 16.

[278] Wünsch, Ota (1948): Ve Zlíně je vybraná společnost. *Filmové noviny*, 2, č. 31 (30. 7.), s. 2.

[279] Program FFP je ve filmografické příloze.

[280] Tedy nikoliv do 20. 8. 1948, jak mylně uvádí Jiří Havelka a, čerpajíc patrně z něj, i Jindřiška Bláhová. MFF by tak trval 35 dní. Viz Výsledky soutěže filmového festivalu v Mariánských Lázních. *Filmové zpravodajství*, 4, č. 146 (3. 8.), s. 1.

[281] Kautský, Oldřich (1948): Mezi dvěma festivaly. *Kino*, 3, č. 26 (2. 7.), s. 549.

[282] Co se děje ve Zlíně? *Filmové noviny*, 2, č. 31 (30. 7. 1948), s. 1.

> nejlépe a nejodpovědněji? Tím spíše, že účastníci I. mezinárodního filmového festivalu pracujících ve Zlíně bohudík postrádají všech nectností, snobismu, proroctví, falešného estétství, prostě toho, s čím se lze setkat na běžných filmových festivalech."[283]

Text Oty Wünsche se nesl v podobném duchu jako většina dobových článků. Klíčové v nich bylo zdůrazňování procesu „demokratizace kultury". Zároveň se však zcela vyhýbal při popisování oněch „běžných" festivalů jakémukoliv srovnávání s akcí v západočeských lázních. Mnohem radikálnější byl Ivan Skála,[284] který konstatoval: „Zdraví a radostné ovzduší, jímž dýchá zlínský festival, ukazuje, jak opodstatněné a správné je přání, aby se příští rok konal jediný festival, festival pracujících."[285] V tomto stylu se nesl celý text, který mimo jiné pozitivum FFP spatřoval v tom, že „[…] dělnická porota se nezamýšlí nad formálními jemnostmi, ale jde hned k podstatě uměleckého díla. Co nám říká tento film? Jak nám to říká?" Ke zrušení MFF však nedošlo a tyto texty lze chápat jako nejradikálnější vyhraněnou snahu o tvorbu dojmu autonomie FFP. Hlavním rozdílem a přínosem měla být dělnická porota. K ní se ještě vrátíme v kapitole 4.1.2.

MFF se ve svém třetím ročníku teprve transformoval do soutěžního festivalu a krom standardních cen (režie, kamera, scénář, hudba, herecký výkon, dokument) udílel nově i nejvyšší cenu, Křišťálový globus. Krom nich „[…] vyhlásili organizátoři ještě další dvě specifická ocenění, v nichž se jasně odrážela ideologická rovina festivalu – Cenu práce ‚za film, který nejlépe ocení myšlenku práce' a Cenu míru ‚za film, který nejlépe vyjádří myšlenku míru'".[286] Tato dvě ocenění získala *Píseň tajgy* a *Ruská otázka*,[287] které byly analogicky oceněny na FFP. *Píseň tajgy* „[…] za to, že ukazuje pracujícím socialistické budování radostnou hudební formou", a *Ruská otázka*, protože „[…] ukazuje nejen nového nepřítele, ale i naše spojence v západních národech".[288] Obdobná byla situace i u italského filmu *Tragický hon*, jehož režisér Giuseppe de Santis obdržel na MFF čestné uznání,[289] zatímco FFP jej ocenil čestným uznáním za to, že „[…] nabádá italské dělníky a rolníky k boji o socialismus".[290] Na MFF byl ohodnocen také Arkadij Pervencev, scenárista filmu *Třetí úde*r,[291] který porota FFP ocenila za to, že „[…] ukazuje sílu socialistického státu v boji a dává jasnou výstrahu všem, kdo by chtěli vyvolat novou válku".[292] Největší pozornost toho roku na sebe přitáhlo polské drama *Osvětim*, které získalo na MFF hlavní cenu, tedy Křišťálový globus.[293] Porota FFP jej sice také ocenila, a to proto, že „[…] nedovolí zapomenout na hrůzy fašismu, uctívá památku milionů obětí nacismu a bojovníků proti němu",[294] avšak podle bodovacího systému jej zařadila až za

[283] Wünsch, Ota (1948): Ve Zlíně je vybraná společnost. *Filmové noviny*, 2, č. 31 (30. 7.), s. 2.
[284] Básník a od roku 1946 také kulturní redaktor *Rudého práva*.
[285] Skála, Ivan (1948): Festival pracujících - kulturní nadplán Zlína. *Rudé právo*, 28, č. 180 (4. 8.), s. 3.
[286] Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 280.
[287] Ta na MFF získala ještě cenu za hudbu Arama Chačaturjana, Havelka, Jiří (1970): *Československé filmové hospodářství 1945–1950*. Praha: Československý filmový ústav, s. 60.
[288] Jak rozhodla porota. In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.) (1949): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 14.
[289] Havelka, Jiří (1970): *Československé filmové hospodářství 1945–1950*. Praha: Československý filmový ústav, s. 60.
[290] Jak rozhodla porota. In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.) (1949): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 14.
[291] Havelka, Jiří (1970): *Československé filmové hospodářství 1945–1950*. Praha: Československý filmový ústav, s. 60.
[292] Jak rozhodla porota. In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.) (1949): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 14.
[293] Havelka, Jiří (1970): *Československé filmové hospodářství 1945–1950*. Praha: Československý filmový ústav, s. 60.
[294] Jak rozhodla porota. In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.) (1949): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21.*

faktického vítěze FFP, sovětský hudební snímek *Píseň tajgy*.[295] Ten porota ocenila zejména kvůli jeho optimistickému rázu.[296] V tomto momentě se rozhodnutí obou porot rozešlo, což mohl být jeden z důvodů vedoucích o dva roky později ke zrušení porot na FFP obecně. Ostatně právě na odborářské poradě roku 1950 bylo zdůrazněno, že „[…] již s hlediska mezinárodního není dobré, aby dělnické poroty měnily žebříček filmů, stanovený Mezinárodním filmovým festivalem".[297] Výše zmíněné citáty ilustrují, jak lze ceny FFP vnímat. Jejich udílení nebylo ani tak aktem ocenění kvalit uváděných filmů, ale mnohem více příčinou oné kvality. Tedy „vykonání" toho, že takto oceněné filmy slouží k výchově a formování diváků.

Uvedeno bylo i šest filmů, které neobdržely na MFF jediné ocenění a krom dvou výjimek tomu bylo obdobně i na FFP. Bez ocenění tak odešly maďarské *Obležení Besterce*,[298] dánská *Ditta, dcera člověka* a švýcarsko-američtí *Poznamenaní*. A zatímco americký snímek *Nejlepší léta našeho života*,[299] který přinesl na MFF cenu Williamu Wylerovi za režii a čestné uznání scenáristovi Robert E. Sherwoodovi, byl promítán bez výraznější odezvy (v hlasování poroty se umístil až na devátém místě),[300] vysloužil si britský kriminální film *Zrádná neděle* ostrou vlnu kritiky,[301] neboť „[…] byl přes svou technickou dokonalost takřka jednoznačně odsouzen pro svůj přešpatný ideový podklad. Bylo usneseno požádat Čs. státní film, aby vůbec nebyl do našich kin připuštěn, protože může ohrozit morálku naší mládeže a konec konců i dospělých. ‚Nepotřebujeme jedy tohoto druhu', pravil jeden z členů poroty, ‚protože jsou beznadějné, bezvýchodné a protidělnické.'"[302] Přestože se k tomuto názoru připojil i dobový tisk reakcemi jako „*Zrádná neděle* byl v jistém ohledu film režisérské virtuosity, ale jeho náplň je zcela nicotná",[303] nebo „[…] je to film nedobrý, nevhodný a – přinejmenším – nepotřebný",[304] byl, soudě dle programu pražských biografů, do kina nakonec uveden.[305] Faktický dopad rozhodnutí poroty FFP či jejich zamýšlená přání se s realizací většinou míjela, ale výjimkou je reakce na snímek *Bílá tma* Františka Čápa. Přestože film získal na MFF putovní národní cenu za nejlepší československý film (spojený s peněžitou odměnou 500 000 Kč),[306] stalo se jeho uvedení na FFP, jak si později ukážem v kapitole 4.1.2., pro jeho tvůrce osudným.

Jak již z historické kapitoly víme, FFP byl soutěžní akcí pouze po určitou dobu. Konkrétně v letech 1948–1949, následně pak 1959–1965 a nakonec i v letech 1972–1990. Největší výdobytek FFP, dělnická porota, fungovala na prvním ročníku ve Zlíně a následně byla replikována v roce 1949, ovšem pouze do některých míst.

8. 1949); Gottwaldov: n. p. Svit, s. 14.

[295] Kryštofek, Oldřich (1948b): Zlín hlásí: Dělnická porota rozhodla jednomyslně o nejlepších filmech. *Mladá fronta*, 4, č. 181 (5. 8.), s. 5.

[296] Také ve Zlíně úspěch slovanského filmu. Filmové noviny, 2, č. 32 (6. 8.1948), s. 1.

[297] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Záznam o poradě konané dne 18. IV. 1950 o 14. hod v zasedací síni ÚRO*, s. 4.

[298] Film známější pod titulem literární předlohy Kálmána Mikszátha, *Poslední hradní pán*.

[299] „Uvedením amerického filmu Nejlepší léta našeho života si filmový monopol nechával otevřený prostor pro případný nákup filmů od MPEA, s níž vedlo v období před festivalem ministerstvo informací intenzivní jednání. […] Organizátoři tak ještě, příznačně pro sektor filmu, lavírovali mezi Východem a Západem a mezi ekonomickými zájmy a ideologickými preferencemi" Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 283.

[300] Kryštofek, Oldřich (1948b): Zlín hlásí: Dělnická porota rozhodla jednomyslně o nejlepších filmech. *Mladá fronta*, 4, č. 181 (5. 8.), s. 5.

[301] V uváděném pořadí dle bodování byla na posledním, třináctém, místě.

[302] Kryštofek, Oldřich (1948a): Zprávy z obou festivalů. *Mladá fronta*, 4, č. 180 (4. 8.), s. 5.

[303] Festivalové defilé / Anglie. *Kino*, 4, č. 15 (21. 7. 1949), s. 219.

[304] žl (1948): Kritický zápisník. *Filmová okénka*, 1, č. 7 (31. 7.), s. 2.

[305] Program pražských kin. *Filmové noviny*, 2, č. 35 (27. 8. 1948), s. 8.

[306] Národní cena našeho festivalu. *Filmové noviny*, 2, č. 32 (6. 8. 1948), s. 1.

Navíc se jednoznačné propojení MFF a FFP se začalo již rokem 1949 komplikovat. IV. MFF probíhal od 23. července do 7. srpna a II. FFP na něj navazoval ve dnech 5. až 21. srpna jako jeho „součást […] pod záštitou ÚRO“,[307] ale srovnatelnost rozhodnutí byla mnohem menší, než v předešlém roce. Na MFF bylo uvedeno celkem 38 celovečerních filmů, z nichž byl výběr 16 titulů vyslán na FFP, respektive do již pěti míst, v nichž byl FFP pořádán. Kvůli nedostatku kopií však pro všech pět měst byly společné jen tři filmy. Jmenovitě *Setkání na Labi*, *Píď země* a *Rodná země*.[308] Tím pádem ani verdikt porot (tam kde vznikly) nebyl souměřitelný. Jejich rozhodnutí začalo ztrácet na důležitosti, hovořilo se dokonce o jeho „interním významu“,[309] přestože dokázalo „vysokou úroveň diváků a posuzovatelů z řad pracujících“.[310] Za nejúspěšnější filmy FFP v roce 1949 tak byly považovány ty s nejvyšší návštěvností. Pomyslnou vítěznou trojici tvořily sovětské snímky *Stalingradská bitva* a *Setkání na Labi* a maďarský film *Píď země*. Výsledky shrnul v srpnu 1949 *Věstník Československého státního filmu*[311] a jasným vítězem se stejně jako v Karlových Varech stala *Stalingradská bitva*. Pro názornost tabulka s filmy a oceněními.[312] Pořadí bylo de facto vytvořeno průnikem dvou přístupů – hodnocení poroty FFP (z Ostravy,[313] Gottwaldova[314] a Bratislavy[315]) a návštěvností (Plzeň[316] a Loučky u Litvínova,[317] v původním textu tedy Most).

FFP	Film	MFF	PLZEŇ	MOST	OSTRAVA	GOTTWALDOV	BRATISLAVA
1.	***Stalingradská bitva* (SSSR)**	Křišťálový globus	1	1	1	Cena vítězství	Nepromítán
2.	***Setkání na Labi* (SSSR)**	Cena míru	2	2	2	Cena míru	1
3.	***Píď země* (Maďarsko)**	Cena práce	3	3	6	Cena lid. demokracií	3
4.	***Rodná země* (USA)**	Cena pro scenáristy Lea Hurwitze, Bena Maddowa a Paula Stranda	4	4	4	Zlatý odznak režiséru Strandovi	4
5.-6.	***Pětistovka* (ČSR)**	-	5	5	5	Nepromítán	Nepromítán
	***Za vámi půjdou jiní* (Polsko)**	Čestná cena rež. Antoni Bohdziewicze	6	Nepromítán	3	Cena přátelství	6

Krom výše uvedených snímků byly na FFP oceněny Cenou práce ještě dva snímky. Shodou okolností oba životopisné, oba sovětské produkce a oba pojednávající o ruských vědcích. Tím prvním byl Ivan Petrovič Pavlov ve filmu

[307] Havelka, Jiří (1970): *Československé filmové hospodářství 1945–1950*. Praha: Československý filmový ústav, s. 63.
[308] Tunys, Ladislav (1984): *35 ročníků Filmového festivalu pracujících*. Praha: Ústřední půjčovna filmů, s. 7.
[309] Závěr filmových festivalů pracujících, *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 266.
[310] Závěr filmových festivalů pracujících, *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 266.
[311] Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 3, č. 7–8 (15. 8. 1949), s. 40–41.
[312] *Věstník Československého státního filmu*, 3, č. 7–8 (15. 8. 1949), s. 41.
[313] Tam vzniklo po vzoru gottwaldovské poroty šedesátičlenné plénum, viz Slova proměněná v činy. Ostrava. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 272.
[314] V místě vzniku FFP byla strategie zopakována a mnohonásobně zesílena, neboť porota II. FFP tam čítala 1 600 členů, viz Slova proměněná v činy. Gottwaldov. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 273.
[315] Bratislavská porota čítala pouhých 50 členů, viz Slova proměněná v činy. Bratislava. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 274.
[316] V Plzni se od sestavení poroty upustilo a namísto toho zde byla snaha vyvolat debaty po filmech v přilehlém pavilonu výstaviště, viz Slova proměněná v činy. Plzeň. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 270.
[317] V Loučkách u Litvínova nebyla také sestavena porota, navíc s ohledem na to, že diváci měli být z celého kraje a po představeních se proto rozjet ke svým domovům, nebyly realizovány ani diskuse po filmech, ale nahradit je měly diskuse v jednotlivých závodech, které organizovali kulturní referenti, viz Slova proměněná v činy. Most-Litvínov. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 271.

Akademik Pavlov (na MFF získal cenu za herecký výkon představitel titulní role Alexandr Borisov) a druhým Ivan Vladimirovič Mičurin ve filmu *Život v květech.*

Pokud by bylo možné o FFP v letech 1948–1949 uvažovat, přinejmenším díky samostatné porotě jako o festivalu, znamenal rok 1950 (a léta následující) ústup z tohoto započatého trendu. FFP se změnil v nesoutěžní přehlídku filmů MFF, které však byly ještě intenzivněji rámovány příslušným preferovaným čtením – prostřednictvím četných diskusí a školení, kterými se kulturní referenti snažili o převýchovu diváků. Je na místě zdůraznit slovo *snažili*, neboť toto úsilí často zůstávalo na rovině plánů, jejichž realizace nejednou selhávala, nebo nebyla důsledná. Zásadní vliv na proměnu FFP měl tentokrát jeho „mateřský" podnik. Na MFF došlo k zásadní změně v porotě, když byla rozšířena o „[…] zástupce odborů, zemědělců a.j."[318] a tím pádem se dělnické poroty v rámci FFP staly poněkud redundantními. Jako účelnější shledali odboráři metodu vyzkoušenou loňský rok v Plzni a v Loučkách u Litvínova, resp. celé mostecko-litvínovské oblasti, a to diskuse v závodech, „[...] kde se nakonec [film] stane majetkem všech a tak bude dělnickou třídou lépe zhodnocen".[319] V Gottwaldově na místo toho byli vyškoleni kulturní referenti, kteří *před* festivalem zajížděli do podniků a závodů a debatovali s pracujícími o významu filmu.

Změnila se však i nálada obou akcí. Jak uvádí Jindřiška Bláhová ve své studii o MFF, do „[…] programové koncepce a podoby v období 1950–1952 [se] promítly radikalizace mezinárodní politiky a válečný konflikt v Koreji, který vypukl měsíc před začátkem V. ročníku v roce 1950. […] Ve stínu války v Koreji se všechny tři ročníky proměnily v politickou manifestaci míru."[320] Totožnou proměnou prošel i FFP, kde bylo stejně jako na MFF upraveno heslo na „Za mír, za nového člověka, za dokonalejší lidstvo" a kde se téhož roku poprvé objevili účastníci z Číny a Koreje. FFP byl toho roku poprvé nesoutěžní, což se opakovalo i několik dalších let. Z osmatřiceti filmů MFF roku 1950 byl soubor 16 snímků[321] vyslán do již 10 měst. Nejúspěšnějším titulem toho roku byl sovětský dvoudílný *Pád Berlína*, který si z MFF odnášel nejvyšší ocenění a který na FFP mělo navštívit přes 90 000 diváků (z toho 40 000 jenom v Gottwaldově).[322]

Samotné filmy uváděné na FFP se však přinejmenším optikou dobového tisku v tu chvíli dostávaly spíše do pozadí. Důležitější byla repetitivně líčená čísla o vzrůstající mohutnosti akce, větším množství diváků a početnějších pracovních závazcích, které byly u příležitosti FFP vyhlašovány a o jejichž plnění byli diváci informováni před filmy.[323] Nebylo pak výjimkou, když se na stránkách filmového čtrnáctideníku *Kino* objevil například závazek dělníka z jičínského Agrostroje.[324]

[318] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Záznam o poradě konané dne 18. IV. 1950 o 14. hod v zasedací síni ÚRO*, s. 3.
[319] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Záznam o poradě konané dne 18. IV. 1950 o 14. hod v zasedací síni ÚRO*, s. 4.
[320] Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 295.
[321] Z toho 12 získalo na MFF jedno z udílených ocenění.
[322] Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 4, č. 8 (15. 8. 1950), s. 45.
[323] A.K. – J.D. – J.K. (1950a): Festivaly pro pracující lid. Naši pracující pochopili dokonale myšlenku FFP. *Kino*, 7, č. 18 (31. 8.), s. 404–405.
[324] „Na počest Filmového festivalu zpevňuji normu na torpédě o 7 %, což činí úsporu 5450 Kčs. A přesto, že zpevňuji po druhé na tomto výrobku, celkem již o 22%, můj výdělek nepoklesne. Po návratu z rekreace ještě důkladněji zkontroluji svůj pracovní postup a předpokládám, že ještě něco půjde dolů. Zdravím Filmový festival a přeji účastníkům mnoho poučení." Viz Dvořáček, Jaroslav (1950): Co nám řekli o festivalech. Závazky našich pracovníků a dojmy zahraničních delegátů. *Kino*, 7, č. 18 (31. 8.), s. 408.

Ostatně vyhlašování pracovních závazků patřilo k příznačné součásti další, jen o rok později zahájené akce s filmem, Filmového jara.[325]

Průběh dalších dvou ročníků v mnoha ohledech kopíroval rok 1950. Zůstala bojová rétorika, respektive protiválečná a mírová – heslo obou festivalů se v roce 1951 změnilo na „Za mír, za nového člověka, za lepší svět", aby se v následujícím roce vrátilo k „Za mír, za nového člověka, za dokonalejší lidstvo". FFP se i nadále rozšiřoval a manifestační nálada se projevovala svorně na obou akcích. To dokládá na straně MFF Bláhová transformací festivalu do organizované podoby setkávání filmových delegátů, která akci přibližovala kongresům, jako byly koncem roku 1950 proběhnuvší II. světový kongres obránců míru ve Varšavě a zasedání Světové rady míru v Berlíně z počátku roku 1951.[326] Jak shrnul Havelka: „Podle nového festivalového statutu bylo jeho účelem ocenit nejhodnotnější filmy z celého světa, které bojují za mír, pokrok a štěstí lidstva."[327] FFP pak byl líčen jako manifestace „[…] pokrokového filmového umění bojujícího za mír",[328] nebo „mohutné mírové manifestace našeho pracujícího lidu".[329] MFF roku 1951 nabídl krom všeho i 36 celovečerních filmů, z nichž na FFP putovala třetina, zatímco v následujícím roce bylo ze 49 dlouhých filmů uvedených na MFF uvedeno na FFP 23 titulů.

Provázanost MFF a FFP se intenzivně projevila v roce 1953 a následně i 1955. V těchto dvou letech nebyl MFF uspořádán. Jak uvádí Bláhová, není „[…] zcela jasné, proč československá vláda k takovému rozhodnutí došla – festival na rok 1953 se plánoval a dokumentace zahrnovala i poměrně detailní rozbor dovozu a vývozu filmů s jasným důrazem na možnost využití festivalu jako obchodní platformy".[330] Na straně FFP se již od začátku roku 1953 začalo jednat o tom, co s touto nenadálou přetržkou. V dopise ČSF pro ÚRO se dočteme, že „Ředitelství státního filmu je toho názoru, že filmové festivaly pracujících mají být konány bez ohledu na konání mezinárodního filmového festivalu. Soudruh ministr Kopecký nás však upozornil, že je nevyhnutelným v případě konání FFP obrátit se s příslušným návrhem na politický sekretariát. Takový návrh musel by být předložen oběma pořadateli, tj. Ústřední radou odborů a Československým státním filmem".[331] Dopis uvádí, že FFP by v roce, kdy nebude MFF, mohl být organizován jako záležitost vysloveně vnitropolitická a již nastiňuje určité plány. V praxi mělo jít o akci s nižším počtem uvedených filmů, které měly doprovázet pouze domácí delegace, a FFP se měl ještě více propojit s lidovou tvořivostí. Přesto v dalších měsících začala jednání směřovat k organizaci Filmových dní pracujících (FDP), protože „nedostatečná kvalita a omezený výběr filmů by mohl velmi poškodit dobrou pověst a tradici, kterou si již filmové festivaly pracujících získaly mezi našimi pracujícími […] nebylo by dobré pořádat FFP každý rok, ale pouze v tom roce, kdy je pořádán MFF. Mimo

[325] Květová, Hana (2012): Filmové jaro na vesnici 1951 až 1956. Historie kulturně-osvětové akce na českém venkově v 50. letech dvacátého století. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 392.
[326] Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 297.
[327] Havelka, Jiří (1972): *Čs. filmové hospodářství 1951–1955*. Praha: Československý filmový ústav, s. 42.
[328] Dvořáček, Jaroslav (1951): FFP jde k lidu. Vítězná cesta mírumilovného filmového umění na FFP. *Kino*, 6, č. 18 (30. 8.), s. 420.
[329] Kuba, Adolf (1951): FFP. Radostné filmové přehlídky. *Kino*, 6, č. 18 (30. 8.), s. 422.
[330] Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 299.
[331] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 143, i. j. 131, *Dopis Karla Marvana (k rukám s. Daubnera, 20. 1. 1953*, s. 1.

kvalitu a počet filmů je důležitá účast zahraničních delegací, které mají velký politický význam."[332] Ani FDP však nedospěly do své realizace, ale vzhledem k tomu, že na úrovni distribuce v letních měsících byl patrný zájem tuto mezeru ve filmovém kalendáři zaplnit, byla uspořádána akce *Letní přehlídka barevných filmů*.[333]Podobná situace nastala v roce 1955, kdy se k 10. výročí založení ČSF odehrála akce *Týden československých filmů*.

Zatímco FFP v roce 1954 navštívilo přes 782 000 diváků, účast na *Týdnu československého filmu* byla pouhým zlomkem – během 343 představení filmy shlédlo 265 000 diváků.[334] Odborářské prameny hledaly vinu na straně špatného počasí, které mělo zasáhnout takřka všechna pořadatelská města. Přestože šlo o akci „náhradní", projevily se na ní určité kontinuity. Mezi ně patřily doprovodné programy v podání patronátních závodů, úvody a snahy o debaty s diváky, byť jejich realizace neměla takový dopad jako v předešlých letech. Jistou zakořeněnost FFP ilustruje kritika plzeňské akce, kde „[…] učňovský soubor ZUŠ Plzeňských pivovarů při představování souboru vítal jejich konferenciér účastníky, jako účastníky ‚Filmového festivalu pracujících'".[335]

Ročníky mezi dvěma zrušenými akcemi, tedy VII. MFF ve dnech 11.–23. července a VI. FFP ve dnech 25. července – 22. srpna 1954 byly tradičně zaštítěny společným heslem „Za mír, za přátelství mezi národy, za ušlechtilé snahy lidstva". Přestože tato, byť jenom rétorická spojnice poukazovala na deklarovanou vnitřní jednotu obou akcí,[336] začal se MFF pozvolna měnit, což lze chápat jako první krok k oddělení. Karlovarská akce se totiž v roce 1954 začala posouvat „[…] z politické platformy v platformu více obchodní, jež by systematičtěji sloužila zájmům československého filmového monopolu […] Zároveň započal proces jeho integrace do evropského festivalového okruhu."[337] Ramena pomyslných nůžek mezi MFF a FFP se začala rozevírat. FFP sice na úrovni dramaturgie nabízel takřka výhradně výběr z filmů MFF, ale je zřejmé, že v jeho případě nelze o obchodní platformě hovořit ani v nejmenším, což de facto platí pro celou dobu jeho fungování.

3.2.1. Oddělování akcí (1954–1956)

Průběh ročníků 1954 a 1956 je líčen dobovými periodiky s již vzpomínanou rutinní schematičností. FFP nebyl od roku 1950 festivalem (přinejmenším v soutěžním smyslu), ale přehlídkou ideově příhodných filmů, nástrojem režimu k masové manifestaci souznění a souhlasu občanů/diváků s oficiální kulturní politikou, nástroj jejich výchovy prostřednictvím vybraných snímků a zároveň i zprostředkováním filmů MFF masám. Cíle FFP deklarované v té době lze shrnout jako „[…] prohloubení zájmu našich pracujících o pokrokové filmové umění a k dalšímu uplatnění filmu jako výchovného a masového kulturního prostředku".[338] Přesto se i na FFP od roku 1954 začaly projevovat změny, podobně jako tomu bylo

[332] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 143, i. j. 131, *Návrh na poradu oddělení (10. 4. 1953)*, s. 1.
[333] Havelka, Jiří (1972): *Čs. filmové hospodářství 1951–1955, I. díl*. Praha: Československý filmový ústav, s. 55.
[334] Havelka, Jiří (1972): *Čs. filmové hospodářství 1951–1955, I. díl*. Praha: Československý filmový ústav, s. 60.
[335] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 163, i. j. 145, *Zhodnocení akce „Týden čs. filmů" od 7. do 13. srpna 1955 v Plzni u příležitosti 10. výročí osvobození sovětskou armádou a 10. výročí znárodnění čs. filmu*, s. 2.
[336] Brousil, A. M. (1949): Výsada filmového festivalu pracujících. In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 4.
[337] Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 300.
[338] Filmové festivaly pracujících. *Filmové informace*, 5, č. 27 (8. 7.1954), s. 14.

v Karlových Varech. Uvolňující se atmosféru líčí Bláhová slovy: „Navzdory tvrzení týdeníku *Kino*, že ‚pracovní charakter našeho festivalu je naprosto správný, plesy a společenské okázalosti nepotřebuje,'[339] bylo zřejmé, že se atmosféra uvolnila – herci rozdávali autogramy a méně manifestovali, režiséři a hvězdy procházející se po kolonádách přivolávali pozornost diváků".[340] Uvolněnou atmosféru bylo možné sledovat i na FFP. Zatímco MFF ocenil Křišťálovým globem ex aequo sovětský snímek *Věrní přátelé* a americko-mexickou *Sůl země*, tak nejvíc diváků FFP přitáhla tuzemská komedie *Cirkus bude!*. To lze, byť spíše intuitivně, chápat jako projev tentokrát spontánní divácké odezvy. Posun FFP na dramaturgické úrovni dokazuje film, který na MFF uveden nebyl. Šlo o polské barevné drama *Pětka z Barské ulice*, které bylo na MFF v Cannes nominováno na tři ocenění a kde nakonec získalo Mezinárodní cenu. Uvedení tohoto snímku můžeme chápat jako první náznak později zvažované koncepce FFP jakožto „festivalu festivalů", který by nabízel divákům výběr z festivalových filmů z celé Evropy.

Jak bylo již řečeno, následující léto sice neproběhla ani jedna z akcí, ale rok 1955 znamenal další posun v jejich oddělování. V atmosféře uvolňujícího se napětí mezi Východem a Západem po ženevské konferenci (jakkoliv šlo o zmírnění přechodné) se začala více otevírat možnost kulturní spolupráce. ČSF začal v říjnu 1955 usilovat o zařazení MFF v Karlových Varech do kategorie A, čímž by se festival zařadil po bok Cannes, Benátek a nejmladšího přírůstku, Berlína.[341] Jak uvádí Bláhová: „Podmínkou pro vstup do Federace a pro zisk kategorie byl požadavek, že se karlovarský festival zbaví jakýchkoliv politických aspektů, že nebude udělovat Cenu obránců míru a boje za sociální pokrok a že se ve festivalovém hesle nebudou vyskytovat slova ‚za mír', která implikují, že Cannes a Benátky jsou proti míru. ČSF bez většího váhání ‚mír' odstranil – nové motto tak znělo ‚Za ušlechtilé vztahy mezi lidmi, za trvalé přátelství mezi národy' – a upravilo návrh statutu festivalu."[342] Jakkoliv šlo o drobný rétorický posun, naznačuje nám směřování obou akcí. MFF se snažil prosadit jako, když ne světová a globální, tak přinejmenším evropská festivalová akce srovnatelná s jinými mezinárodními soutěžemi. Organizátoři se proto neváhali přizpůsobit požadavkům FIAPF a opustili rétoriku tak typickou pro období studené války. Oproti tomu FFP byl toho roku zahájen týden před koncem MFF pod heslem „Za mír, za přátelství mezi národy, za ušlechtilé snahy lidstva". Už tento faktor odhaluje rozdílné směřování, rozdílné cílové publikum (jakkoliv je tento pojem, umístěný do roku 1956, anachronismem), odlišné čtení obou akcí. MFF se profilovalo do akce lokální, tedy spjaté s jednou a jedinečnou konkrétní lokalitou, kterou byly západočeské Karlovy Vary. Zároveň se však začal stále více transformovat do akce mezinárodní, jejíž dosah značně přesahoval hranice republiky. Oproti tomu se FFP neustálým rozšiřováním posunoval k akci celostátní, jejíž dosah však byl ryze národní. Mezi ročníky 1954 a 1956 se organizátorům podařilo navýšit počet míst i diváků. Zatímco v roce 1952 navštívilo FFP ve 20

[339] Bor, Vladimír (1954): Za VIII. MFF v Karlových Varech. *Kino*, 9, č. 17 (12. 8.), s. 264–267.
[340] Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 301.
[341] K problematice přijetí do FIAPF srov. Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 301–306.
[342] Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 302–303.

městech celkem 810 800 platících návštěvníků a v roce 1954 to bylo taktéž na 20 místech 782 900, tak roku 1955 vidělo filmy FFP v 19 městech celkem 851 000 diváků (některé zdroje uvádí číslo 898 114). Vyšší návštěvnost mohla být dosažena atraktivnějším programem i intenzivnější propagací. Uvedeno bylo sice 20 filmů, ale přímo z programu MFF jich bylo vybráno již jen 12. K nejúspěšnějším titulům (opět soudě dle návštěvnosti)[343] však patřil francouzsko-italský snímek *Kdyby všichni chlapi světa…*, který získal na MFF Křišťálový globus, maďarské *Malé světlé*, které si z MFF odneslo (ex aequo) zvláštní cenu poroty a sovětský *Rumjancevův případ*, oceněný na MFF cenou „Za úsilí o nového člověka". Částečně se tak mohl stvrzovat výběr MFF, avšak k dalším úspěšným titulům na FFP patřily i další filmy, na MFF neuvedené – československé snímky *Kudy kam?* a *Nevěra*, či jugoslávské *Pátrání* a polské *Rozhodnutí pilota Mareše*.

3.2.2. Festivalový „rozchod" (1957–1959)

Rok 1957 přinesl jednu z posledních zásadních změn ve fungování filmu v Československu, a to již zmiňovanou decentralizaci. Díky krajským orgánům se decentralizace promítla i do pořádání FFP, které se ještě více oddělily od MFF. Větší organizační podíl přešel na odbory školství a kultury rad Krajských národních výborů (KNV) a později na Krajské filmové podniky (KFP). FFP se měly stát významnou událostí celého kraje. Ty začaly organizovat i vlastní delegace, které doplňovali hosté z MFF.

I v roce 1957 se hesla obou akcí lišila, byť byla stejná jako v předchozím roce. Ještě více se však začala lišit dramaturgie obou akcí. Na svém jubilejním X. ročníku nabídl MFF 42 celovečerních snímků, z nichž 19 bylo uvedeno i na FFP.[344] Byly mezi nimi i některé na MFF oceněné snímky – Velkou cenou ověnčený indický film *Pod rouškou noci*; držitelé Hlavní ceny, maďarský *Pan profesor Hannibal* a sovětská *Výška*; zvláštní cenou za režii Andrzeje Munka vyznamenaný (ex aequo) polský snímek *Člověk na kolejích* a držitel zvláštní cena poroty, čínská *Novoroční oběť*. Návštěvnost některých těchto filmů vybraných pro FFP však nepatřila k nejvyšším. Projevoval se tak spontánní divácký zájem. Také bylo přiznáno,[345] že návštěvnost některých filmů FFP může být, a dokonce i je, vyvolávána uměle.[346]

Nejúspěšnějším filmem VIII. FFP se stala veselohra Karla Steklého *Dobrý voják Švejk*, za nímž se umístila v návštěvnosti velmi dobře anglická komedie *Tři muži ve člunu*, „[…] ač šlo o bezduchou komedii".[347] V té souvislosti dodala odborářská zpráva z FFP v Českých Budějovicích, že „[…] ve výchovné práci [jsme] dosud nedokázali ovlivnit vkus našich pracujících, přivést je na takové filmy, v nichž je zábava i poučení".[348] Jako příklad vhodného filmu byl uveden právě jeden z titulů

[343] Tunys, Ladislav (1984): *35 ročníků Filmového festivalu pracujících*. Praha: Ústřední půjčovna filmů, s. 12.
[344] Přičemž v programu byl i francouzský film *Zastavte vůz H 43-2301*, který byl uveden na IX. MFF v roce 1956.
[345] O problémech při plnění stanovených divácých kvót hovoří již odborářské prameny z roku 1949, viz VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Zpráva o průběhu Filmového pracujících v Loučkách 10. - 17. srpna 1949*, s. 3; resp. i v dalších letech, viz VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Hodnocení II. FFP v Liberci (14. -19. srpna 1951)*, s. 3
[346] Vzpomínal na to mimo jiné i Pavel Šanda, v rozhovoru s Pavlem Skopalem: „Ano, ta návštěvnost musela být spolehlivá. Podívejte, ono se i tady samozřejmě s tou návštěvností čarovalo zejména na letních kinech. Zejména tehdy, když se při Filmových festivalech pracujících soutěžilo o návštěvnost filmů; nebo i při běžném provozu se prodávaly lístky z jiné mazety na ten či onen film a tím se reálná návštěvnost zkreslovala. Procento se neodvažuji odhadnout. Nějak moc se o tom nemluvilo, i když se obecně vědělo, že se to dělá." Viz: *Filmová kultura: Brno 1945–1970. Dějiny distribuce, uvádění a recepce* (online) <https://www.phil.muni.cz/dedur/?id=4513> (cit. 15. 8. 2016).
[347] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Zhodnocení Filmového festivalu pracujících v Českých Budějovicích*, s. 1.
[348] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Zhodnocení Filmového festivalu pracujících v Českých*

vybraných z MFF, sovětský film *Výška*, jehož promítání však mělo plné hlediště jen díky „triku" organizátorů, kteří ponechali otevřená postranní vrata kina, což se střetlo s kritikou platících diváků.[349] Těch bylo nakonec na celém FFP přes jeden milion. Rok 1958 přinesl poslední z kontinuálně probíhajících MFF v Karlových Varech. Jeho XI. ročník proběhl ve dnech 12. až 27. července pod heslem „Za ušlechtilé vztahy mezi lidmi, za trvalé přátelství mezi národy". Časově se s ním překrýval začátek IX. FFP, který byl ve dnech 19. července až 11. srpna pod heslem „Za dovršení výstavby socialismu v naší vlasti – za trvalé přátelství mezi národy". Vysoká návštěvnost předchozího roku byla překonána, když FFP navštívilo 1 447 864 diváků. Odrazil se v tom patrně i fakt, že celý rok 1958 byl ve znamení mohutných oslav 60 let československé kinematografie,[350] ale také desátého výročí Vítězného února. Probíhala slavnostní promítání doprovázená přednáškami, ale i reprízy starších československých filmů (jedním z nich, uvedeným na FFP, byla *Bílá nemoc*). Nejúspěšnější FFP v 50. letech[351] si získal diváckou pozornost zejména filmovou nabídkou. Zatímco v předešlých letech výběr filmů z MFF doplňovaly dva až tři další tituly, tak tento ročník to byla již 1/3, tedy 11 filmů. Vedle domácích snímků mohli diváci kromě filmů ze SSSR zhlédnout i filmy z Japonska, Číny, Indie, Egypta, Francie, Itálie, Řecka, Bulharska či Rumunska. Mnohé uvedené filmy byly již oceněny na některém z MFF (Cannes, Benátky, Brusel a pochopitelně i Karlovy Vary), což opět zavdalo příčiny pro úvahy nad směřováním a dramaturgií FFP jako „festivalu festivalů".[352] K divácky nejúspěšnějším filmům roku 1958 patřily snímky *Jeřábi táhnou* (na MFF uveden mimo soutěž) a domácí snímek *Vynález zkázy*.

Tento postupný dramaturgický „rozchod" však byl z pohledu jednoho z hlavních organizátorů FFP, tedy odborů, vnímán negativně: „[…] je správné, že se některé vynikající filmy zajišťují pro FFP předem a nezávisle na karlovarském festivalu. Na druhé straně však je program FFP ochuzen tím, že řada dobrých filmů z Karlových Var se do jejich programů již nedostane, nehledě na to, že pracovníci ČSF se neřídili ani výběrem festivalové komise, nezařadili film jako ‚Zde jsou lvi', avšak zařadili několik filmů slabších, jež komise předtím zamítla. Tím se jednak snižuje úroveň festivalů pracujících, jednak ztrácejí svoji souvislost s Mezinárodním festivalem, a tím do značné míry i svůj význam. Pro budoucnost by se proto mělo doporučit, aby se FFP konaly v takovém termínu, který dovoluje zařadit nejlepší filmy z Karlových Var, dále aby výběrová komise FFP spolupracovala s výběrovou komisí pro MFF a aby její usnesení byla závazná."[353]

Jak však již víme, doporučení na souběžné pořádání MFF a FFP, stejně jako snaha propojení výběrových komisí narazila na nutnou změnu, kterou přinesl rok 1959. Se vznikem MFF v Moskvě přišlo také rozhodnutí o střídání Moskvy a Karlových Varů tak, aby ve východním bloku fungoval jen jeden MFF kategorie „A" a nebyla poškozena ani jedna strana. Proto byla zvolena dvouletá periodicita. V roce 1959 se tak FFP dostal do podobných okolností jako v letech 1953 a 1955, ale díky

Budějovicích, s. 2.

[349] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Zhodnocení Filmového festivalu pracujících v Českých Budějovicích*, s. 2

[350] Havelka, Jiří (1973*): Čs. filmové hospodářství 1956–1960*, Praha: Československý filmový ústav, s. 54–55.

[351] Počet diváků z roku 1958 byl překonán až v roce 1963, kdy FFP navštívilo přes 1 520 000 diváků. Po většinu 60. let se počet diváků na FFP pohyboval kolem 1,2 milionů. Hranice dvou milionů byla prolomena až v roce 1978, kdy se však FFP odehrával již v 61 městech. Vrcholem pak byl rok 1988, kdy FFP navštívily více jak 3 miliony diváků.

[352] Bystrov, Vladimír (1958): FFP 1958: Úspěch a problém, *Kino* 13, č. 18 (28. 8.), s. 275.

[353] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 202, i. j. 147, *Zpráva z delegace (Eva Vergeinerová, MFF – Karlovy Vary, 14. – 23. 7. 1958)*, s. 2.

změnám započatým v roce 1957, kdy se organizační tíha přenesla více na jednotlivé odbory školství a kultury rad KNV a později KFP, se situace neopakovala a akce se částečně vrátila ke kořenům.

Jubilejní X. FFP v roce 1959 se opět stal přehlídkou soutěžní s namátkou vybranou stovkou hlasujících diváků, jejichž hlasování spolu s verdikty krajských soutěžních komisí završovala národní porota pod předsednictvím tehdejšího rektora AMU A. M. Brousila. Ten byl v letech 1948–1966 a 1972–1982 předsedou festivalové poroty MFF v Karlových Varech. Statut X. FFP[354] umožňoval „[…] soutěžní předvedení nejlepších filmových děl všech světových produkcí […] filmy všech druhů, bez ohledu na to, zda již byly veřejně předváděny mimo zemi původu nebo v jiné mezinárodní soutěži".[355] Filmy, vybrané ředitelstvím festivalu, byly následně promítány i v široké distribuci. Z tohoto pohledu šlo stále spíše o jakousi slavnostní masovou předpremiéru. Všechny promítnuté filmy obdržely čestné uznání a vítězové byli vyznamenáni při závěrečném ceremoniálu ve Valdštejnském paláci v Praze.[356]

3.2.3. FFP na cestě k samostatnosti (od r. 1960)

Rok 1960 byl prvním, kdy se MFF a FFP měly odehrávat odděleně, byť tomu, jak jsme již viděli v kapitole 3.1., nic nenasvědčovalo. Dalo by se říci, že to s definitivním oddělením akcí bylo obdobné jako s deklarovanou samostatností prvních ročníků FFP. Spíše než o pevném propojení lze v následujících sudých letech hovořit o paralelní koexistenci MFF a FFP. V tisku se nadále objevovaly úvahy o možném opětovném propojení s MFF. K němu částečně došlo časem, díky podzimnímu/zimnímu FFP, na němž byly uváděny některé festivalové filmy z předešlého roku.

Obě akce probíhaly roku 1960 v absolutním časovém souběhu, a to od 9. do 24. července. A zatímco MFF měl ve svém heslu již tradiční „Za ušlechtilé vztahy mezi lidmi, za trvalé přátelství mezi národy", tak FFP se zaštítil heslem „Filmovým uměním za krásu života, za komunismus", které mu vydrželo až do roku 1989. Podobně jako v předešlém roce byl XI. FFP soutěžní. Národní porota pod předsednictvím angažovaného herce a odboráře Bedřicha Prokoše hodnotila filmy spolu s předsedy místních porot. V programu bylo celkem 23 titulů, přičemž osm z nich vycházelo z programu MFF.[357] Ani jeden z nich však nebyl oceněn na FFP, kde Velkou cenu obdržela *Balada o vojákovi* a hlavní ceny pak *Vyšší princip* a *Generál della Rovere*.[358] Nutnost střídání dvou MFF do značné míry poškodila a zbrzdila rozvoj a emancipaci MFF v Karlových Varech.[359]

Přesto ceny udílené na MFF byly natolik respektovány, že jsou zmiňovány v knihách a monografiích, stejně tak jako v současných online filmových

[354] Statut X. Filmového festivalu pracujících. *Zpravodajství Ústřední správy Československého filmu*, 1, 1959, č. 5, s. 2.
[355] Statut X. Filmového festivalu pracujících. *Zpravodajství Ústřední správy Československého filmu*, 1, 1959, č. 5, s. 2.
[356] *Československý filmový týdeník*, č. 31 (1959, r. Jaroslav Šikl).
[357] Jmenovitě to byl vítěz MMF, držitel Křišťálového globu, sovětský film *Serjožka*; dále pak dva filmy oceněné na MFF Hlavní cenou (západoněmecká *Růže pro státního návladního* a rumunská *Hořící řeka*; československý film *Smyk* (jehož režisér Zbyněk Brynych byl oceněn na MFF); švédská *Hra zvaná láska*, východoněmecko-polská koprodukční sci-fi *Mlčící hvězda* a československo-sovětská koprodukce *Přerušená píseň*. Srov. Havelka, Jiří (1973*): Čs. filmové hospodářství 1956–1960*, Praha: Československý filmový ústav, s. 64.
[358] Havelka, Jiří (1973*): Čs. filmové hospodářství 1956–1960*. Praha: Československý filmový ústav, s. 65.
[359] Bláhová, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 303–306.

databázích.[360] Hledáme-li však v těchto současných paměťových stopách ceny FFP, zdá se, jakoby udíleny vůbec nebyly, resp. jejich význam byl ryze národního charakteru a jejich faktický dopad spíše iluzorní. O jejich udělení rozhodovala porota, jejímiž předsedy byli v následujících letech herec a režisér Vítězslav Vejražka (1961),[361] dramatik Milan Jariš (1962 a 1963),[362] slovenský televizní režisér Ondrej Rajniak (1964)[363] a naposledy český režisér Radúz Činčera (1965).[364] Naposledy, protože FFP od roku 1966 opět nebyl soutěžní akcí a udíleny byly pouze divácké ceny pojmenované „Zlaté paraplíčko", případně cena časopisu *Kino* nazvaná „Karel" (+ číslovka daného roku).

Zatímco program lichých let byl zcela autonomní, v sudých letech se do kin pod hlavičkou FFP dostávaly i tituly z MFF, byť jich bylo stále méně. A tak zatímco v roce 1962 tvořily 1/3 programu, tak v roce 1964 šlo již jen pouhé dva tituly. V roce 1966 nebyl na FFP uveden žádný film z Karlových Varů. Rok 1968 předznamenal praxi dalších let, kdy začaly být filmy z MFF předešlého roku uváděny na podzimním (a později zimním) FFP. Přesto i v těchto letech došlo k „posvěcení" rozhodnutí MFF, když v roce 1962 držitel Křišťálového globu z MFF, sovětský snímek *Devět dní jednoho roku*, získal hlavní cenu na FFP.

Vztah a propojení MFF s FFP se v průběhu let 1948–1960 dramaticky měnily. V prvních dvou letech šlo de facto o spojité akce, a to jak na straně programu, tak na straně některých jmen, která nesměla chybět na obou akcích. FFP v letech 1948 a 1949 lze chápat jako projev nového a tolik proklamovaného trendu demokratizace kultury, kdy na straně dělnických porot FFP mělo docházet k jakémusi posvěcení rozhodnutí poroty MFF. Ta však byla v roce 1950 posílena i o zástupce odborů a poroty na FFP se tím pádem staly poněkud nadbytečné. Obě akce se však v následujících letech semkly a proměnily se v mírovou a protiválečnou manifestaci. Ono unikátní propojení se však již od roku 1954 začalo rozdělovat. Příčinu lze hledat v několika důvodech. Jedním z nich může být fakt, že s rostoucím počtem měst, organizujících FFP se snižovala možnost jeho dokonalé reprodukovatelnosti do všech míst. Obtíže nastávaly již na úrovni infrastruktury, avšak jak jsme viděli, FFP se šířil i do míst, kde nebyla letní kina. Problematická byla i distribuce filmů, hlavního prostředku demokratizace kultury, neboť vzhledem k nedostatku kopií se programy na jednotlivých místech lišily. Ještě patrnější to bylo na úrovni delegací, jejichž logistika se stávala stále komplikovanější a byla reflektována s určitou nelibostí. Jakkoliv měl FFP působit jako jednotná akce, je patrné, že díky tomuto rozšiřování začaly být možnosti reprodukovatelnosti stále nižší a prvky FFP pak musely nést mnohem více lokálních rysů. To, že se v roce 1959 neopakovala situace jako v letech 1953 a 1955, vděčil FFP s největší pravděpodobností decentralizaci z roku 1957. Díky ní ležela značná část organizace na bedrech krajských organizací, a FFP tak pokračoval v letech 1959–1965 jako soutěžní filmová přehlídka

Je však patrné, že MFF, jakkoliv některé snahy zpřetrhal rok 1959 a nucené střídání s Moskvou, byl akcí sice lokální, vázanou na jedinečnou lokalitu Karlových Varů, ale zároveň akcí s rostoucími mezinárodními ambicemi, obchodní platformou,

[360] Zde je míněna zejména *The Internet Movie Database (IMDb)*, *Česko-Slovenská filmová databáze*, či *Filmová databáze online FDb.cz*.
[361] Havelka, Jiří (1975): *Čs. filmové hospodářství 1961–1965.* Praha: Československý filmový ústav, s. 30.
[362] Havelka, Jiří (1975): *Čs. filmové hospodářství 1961–1965.* Praha: Československý filmový ústav, s. 40, 46.
[363] Havelka, Jiří (1975): *Čs. filmové hospodářství 1961–1965*. Praha: Československý filmový ústav, s. 57.
[364] Havelka, Jiří (1975): *Čs. filmové hospodářství 1961–1965*. Praha: Československý filmový ústav, s. 64.

která se rok co rok více profesionalizovala a postupně se zapojovala do evropského festivalového okruhu. Oproti tomu FFP, třebaže dobová periodika a archivní dokumenty neustále opakovala jeho celosvětovou výjimečnost a nesrovnatelnost, byl i přesto přese všechno akcí sice celostátní, ale zároveň ryze národní. Její smysl tkvěl především v posílení návštěvnosti letních kin, kdy byly během určeného období uváděny filmy v poněkud semknutější dramaturgii pod jednotnou hlavičkou FFP. Avšak dopad celé akce nebo ocenění, která byla v letech 1948–1949, následně 1959–1965 (a nakonec i 1972–1990) udílena, byl ryze národního charakteru a jen málokdy přesáhl hranice Československa.

4. Trojí funkce: manifestace, edukace, integrace

Přestože byl FFP přinejmenším v letech 1948–1958 přímo propojen s MFF a lze jej chápat spíše jako festivalové ozvěny, byly pro něj v této době příznačné tři vzájemně se prolínající funkce. První je *manifestační funkce*, kdy manifestační/oslavný rámec celé akce jasně odděloval všední den a všední představení od „FFP dne" a „FFP představení". V rámci manifestačního rázu FFP se odehrávaly doprovodné akce včetně závazků dělníků, prohlášení o jejich plnění či později protiválečné manifestace provolávající podporu korejskému lidu. Zatímco obdobný manifestační ráz je vysledovatelný (byť pochopitelně ne v tak masovém měřítku) i na MFF do roku 1954, tak druhá funkce, *edukace*, která se začala zesilovat již od roku 1949, byla realizována zejména prostřednictvím FFP. Tato edukace, vzdělávání, výchova nového diváka / nového člověka byla realizována skrze filmové úvody, proslovy, školení odborovými pracovníky a diskusemi vedenými s pracujícími před či po FFP. Cílem bylo využít filmu jakožto prostředku, který spojuje a stmeluje diváckou obec do homogenního celku, proměňuje jejich vnímání a jejich hodnotový systém.

Jak jsme však již poznamenali, tyto funkce, respektive jejich implementace do praxe, poněkud selhávaly. Při pročítání archivních pramenů sledujeme často poněkud trudný příběh. Ten začíná velkými plány, pokračuje jejich, poněkud nedokonalou realizací a končí v závěrečných shrnutích sumarizací všeho, co nevyšlo tak, jak bylo na počátku plánováno. Lze tedy říci, že skutečný dopad a výsledky v úvodu zmiňované *integrace*[365] (nebo lze použít termín *ideologická indoktrinace*),[366] která měla stmelit diváckou obec a proměnit jejich vnímání nové kulturní politiky, byly spíše iluzorní. Následující části se zaměří na první ročníky FFP, kdy se tyto funkce formovaly a zostřovaly, aby byly v dalších letech udržované a postupně opouštěné.

4.1. FFP 1948: Pokus, který vyšel

První FFP má, ve srovnání s dalšími ročníky, zvláštní postavení. Šlo o první akci svého druhu, na níž se projevilo hned na několika úrovních mísení doznívající doby, kultury a tradic s dobou novou. Přestože vliv odborů na akci a její využití zesílil a byl multiplikován až při druhém a následujících ročnících, tak nejvýraznější dopad, rozhodnutí dělnické poroty, se projevil právě v roce 1948. Pro lepší představu o charakteru celé akce, jejíž program byl v tisku zdůrazňován v porovnání s programem MFF jako mnohem pestřejší, a to i s ohledem na to, že „neomezuje se totiž jen na události filmové, nýbrž zahrnuje téměř všechny kulturní disciplíny",[367] si dovolíme jej shrnout.

4.1.1. Dozvuky kontinuity vs. nástup nové kulturní politiky

Oslavný ráz prvního ročníku FFP se nesl napříč celou akcí, která nabízela pestrý program. Pro něj bylo zcela typické (a o poznání méně pak pro ročník druhý) částečné *přetrvávání kontinuit*. Je třeba si uvědomit, že plánování celé akce probíhalo v průběhu roku a spadá tím pádem do tzv. „přechodného období", jak Jiří

[365] Takto jej chápe Pavel Skopal, srov. Skopal, Pavel (2014): *Filmová kultura severního trojúhelníku*. Brno: Host, s. 84.
[366] K tématu výchovy prostřednictvím „ideově-výchovných plánů" srov. Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 268–273.
[367] Co se děje ve Zlíně? *Filmové noviny*, 2, č. 31 (30. 7. 1948), s. 1.

Knapík[368] označuje etapu do podzimu 1948. Zatímco komunistická strana v letech 1945–1948 začala pozvolna ovládat jednotlivé složky kultury, tak období 1948–1952 lze chápat jako dobu „pokusu *proměnit* kulturu v nástroj převýchovy obyvatelstva".[369] Na podzim roku 1948 ÚV KSČ vyhlásil jednak tzv. ostrý kurz proti reakci,[370] ale začal také mocenský spor o pojetí kulturní politiky.[371] FFP v roce 1948 tak na jedné straně sice uváděl tři sovětské snímky (a po jednom filmu z produkce domácí, maďarské, polské), ale vedle nich i po snímku z produkce anglické, švýcarské, švédské a také jeden film americký.

Pestrost programu se neomezovala jen na samotné filmy, ale i na další různé akce pokrývající po týden celé odpoledne. Záštity nad prvním FFP se ujala Marta Gottwaldová, manželka prezidenta, která u příležitosti zahájení festivalu odhalila ve středu 28. července 1948 před 15. hodinou na patnáctimetrové administrativní budově Baťových závodů pamětní desku u příležitosti jmenování Klementa Gottwalda prvním čestným dělníkem národního podniku Baťa.[372] Odpoledne zahájila program v 17:30 Zlínská filharmonie[373] a ve 21:30 byl ohňostrojem zahájen samotný festival. Chybět nesměl ministr informací Václav Kopecký a jeho výše[374] citovaný zahajovací projev. Po něm již následovala premiéra filmu *Bílá tma*. Jak později uvidíme, uvedení filmu na FFP se pro jeho režiséra Františka Čápa stalo osudným.

Druhý festivalový den, čtvrtek 29. července, zahájilo otevření výstavy kresleného filmu ve Velké síni uměleckoprůmyslové školy na Masarykově náměstí.[375] Nabízela expozice loutkového[376] a kresleného[377] filmu, filmové architektury[378] a volné výtvarné práce ve filmu.[379] V 16:30 pak návštěvníky přírodního hlediště obšťastnili svým uměním členové pětadvacetičlenného tanečního divadla Umění lidu (podobně tomu tak bylo i následující den). Filmový program se odehrával na dvou místech – v 19:15 měl premiéru mexický film *Perla* ve Velkém kině a ve 21:30 ho v letním amfiteátru následoval švýcarsko-americký film *Poznamenaní*.

Třetí den, pátek 30. července, krom zmiňovaných tanečníků s novým programem[380] přinesl další dva filmy – ve Velkém kině uváděný maďarský film

[368] K přechodnému období a pozvolnému přebírání vlády nad kulturou srov. Knapík, Jiří (2006): *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři*. Praha: Libri, s. 29–108; Knapík, Jiří (2000): *Kdo spoutal naši kulturu*. Přerov: Šárka, s. 71–95.

[369] Kusák, Alexej (1998): *Kultura a politika v Československu 1945–1956*. Praha: Torst, s. 229.

[370] Jeho výrazem se stal mj. Zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československém, částka 85, 16. října 1948*, s. 1461–1473; srov. Knapík, Jiří (2004): *Únor a kultura. Sovětizace české kultury 1948–1950*. Praha: Libri, s. 120.

[371] Zjednodušeně šlo o spor Václava Kopeckého a Gustava Bareše, resp. Ministerstvem informací na straně jedné a Kulturním a propagačním oddělením ÚV KSČ (tzv. KULTPROP) na straně druhé. Srov. Knapík, Jiří (2006): *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři*. Praha: Libri, s. 29–108; Knapík, Jiří (2000): *Kdo spoutal naši kulturu*. Přerov: Šárka, s. 71–95.

[372] První mezinárodní festival pracujících. *Nová politika*, 1, č. 120 (24. 7. 1948), s. 4; Filmový festival pracujících ve Zlíně zahájen. *Rudé právo*, 30, č. 176 (30. 7. 1948), s. 1.

[373] Filharmonie předvedla symfonickou báseň *V Tatrách* Vítězslava Nováka, *Lašské tance* Leoše Janáčka a předehru z *1812* Petra Iljiče Čajkovského. Viz *I. Mezinárodní filmový festival pracujících [program]*. (1948), Gottwaldov: [s.n.], 48 s.

[374] Viz s. 17.

[375] Podobně jako byl Zlín 1. ledna 1949 přejmenován na Gottwaldov a Baťovy závody na Svit, tak i název náměstí se změnil na Náměstí Míru.

[376] Práce Jiřího Trnky, Karla Zemana a Hermíny Týrlové.

[377] J. Trnka, Zdeněk Seydl, František Freiwillig, Kamil Lhoták a Zdeněk Müller.

[378] Návrhy filmových výprav od architektů Jana Zázvorky, Jana Pacáka, Karla Škvora a Miroslava Hrachovce.

[379] Malířské a sochařské práce národního umělce Josefa Lady; V. Sedláček, F. Tichého, J. Lieslera, A. Strnadla, J. Lankáše a M. Bartoňkové.

[380] Taneční divadlo předvedlo čísla jako Paňáca z *Prodané nevěsty*, předehru z baletu Čert a Káča, tance na Kalmanovy melodie *Cikánské romance*, Ravelovo *Bolero*, *Bugatti Step* Jaroslava Ježka a desítky dalších.

Obležení Besterce a večer pak v přírodním hledišti „filmovou epopej o Velké vlastenecké válce" *Třetí úder*.

V sobotu program v 16 hodin zahájila zlínská průmyslová mládež svým vystoupením na stadionu Sokola Botostroj. Šlo o cvičení, které bylo předvedeno na posledním XI. všesokolském sletu v Praze, resp. o předvedení programu „[…] tak, jak byl určen před sletem a jak nemohl být pro organizační závady v plném rozsahu uskutečněn".[381] Tento všesokolský slet začal být připravován ještě v době poválečné demokracie, avšak k jeho realizaci došlo až na přelomu června až července 1948 a slet, respektive sletový průvod, přerostl v mohutnou protikomunistickou demonstraci.[382] O filmový program se toho dne dělila dvě (proti)válečná dramata – od 19:15 ve Velkém kině uváděné americké drama Williama Wylera *Nejlepší léta našeho života* a od 21:30 v letním kině polská *Osvětim*.

Neděle 1. srpna pak přinesla filmové matiné,[383] národopisné slavnosti valašsko-slováckého kraje,[384] a jako v předešlých dnech ve dvou kinech dva filmy – v podvečer uváděný italský *Tragický hon* a večer v letním amfiteátru sovětské drama *Ruská otázka*.

V pondělí pak v přírodním hledišti odstartovalo v 16 hodin „velké varieté". V rámci estrádního pásma vystoupili domácí a zahraniční umělci[385] a Oldřich Nový s pásmem českých písniček. Tato prvorepubliková hvězda byla však následně zkritizována se svým „starým salonním přednesem starých, měšťáckých, nesocialistických šantánů a kabaretních popěvků".[386] Filmovou náplň obstaral švédský snímek *Když louky kvetou* a sovětská *Píseň tajgy*.

Posledním dnem prvního FFP bylo úterý 3. srpna. Od 16:30 začali ve Velkém kině besedovat s diváky filmoví herci,[387] avšak jejich faktická účast byla mnohem nižší, než sliboval program. Kulturní redaktor *Mladé Fronty* Oldřich Kryštofek jim vyčinil slovy:

> „Pro většinu našich filmových herců, režisérů, pro většinu našich filmových pracovníků však festival neexistoval. Ačkoliv se mnozí z nich mohli upředstihnout v dřívějších dobách promenádováním se na korsech kdejakých snobských podniků. Tak tady není něco v pořádku. Snad někteří byli pracovně zaneprázdněni. Jiní se mohou vymlouvat na dovolenou, odpočinek a já nevím co ještě. Ale což opravdu tak málo

[381] *I. Mezinárodní filmový festival pracujících [program]*. (1948), Gottwaldov: [s.n.], s. 27.

[382] Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 112–113; Krejčiřík, Milan (online): *XI. všesokolský slet – jeden z posledních svobodných projevů*<http://www.totalita.cz/vzp/vzp_0002.php> (cit. 28. 4. 2016); Krejčiřík, Milan (online): *Nedáme si diktovat, koho máme milovat! Ať žije prezident Beneš! Slavnostní průvod účastníků XI. všesokolského sletu v Praze přerostl v obrovskou protikomunistickou demonstraci*. <http://milan.i-line.cz/gymnazium100let/slet1948.html> (cit. 28. 4. 2016)

[383] Originální program toto "filmové matinée" nijak nespecifikuje a dobobý tisk se o něm zmiňuje jen letmo, když Ivan Skála uvádí, že „Nedělní dopoledne přineslo mimo rámec soutěže promítnutý film *Vrahové mezi námi*, který vyrobila skupina pokrokových filmařů v ruské zóně," viz Skála, Ivan (1948): Festival pracujících - kulturní nadplán Zlína. Rudé právo, 28, č. 180 (4. 8.), s. 3. Nutno však podotknout, že šlo o speciální uvedení, neboť promítání bylo filmu povoleno až od 8. 9. 1949 a pražskou premiéru měl 17. 3. 1950, viz Vrahové mezi námi. *Filmový přehled*, 1950, č. 13 (7. 4. 1950), s. 21.

[384] Pestrý národopisný program tvořily koncerty lidových kapel, průvod krojovaných skupin od sokolovny do přírodního hlediště a následné představení krojů, tanců, zpěvů a her ze Slovenska, Hané, Valašska, Slovácka a Slovácka-Podluží.

[385] Šlo většinou o varietní umělce, ekvilibristé a artisté (akrobacie na hrazdách, žongléři…). *I. Mezinárodní filmový festival pracujících [program]*. (1948), Gottwaldov: [s.n.], s. 27.

[386] Kryštofek, Oldřich (1948c): Poučení ze Zlína. Kde zůstali filmoví pracovníci? Jakou kulturu lidu? *Mladá fronta*, č. 184 (8. 8.), s. 4.

[387] Účast podle programu prvního FFP přislíbili Jindřich Plachta, Ladislav Pešek, Jaroslav Průcha, Josef Pehr, Rudolf Deyl ml., Nataša Tánská, Vlasta Fabiánová, Vlasta Matulová, Marie Vášová, Jarmila Smejkalová, František Čáp a Ivan Jandl, dětský herec z filmu *Poznamenaní*.

> našich filmových umělců chtělo poznat reakci nejširších vrstev na filmovou práci? Což nechtějí pracovat se zřetelem na potřeby nejširších vrstev diváků? Je to chybou především pro ně. Mohli přijít a načerpat; pomohlo by to přemnohým. Takto se nebudou moci divit, když lidé nepochopí díla vytvářená bez ohledu na jejich potřeby."[388]

Ve Velkém kině byl po besedě uváděn poslední soutěžní snímek festivalu, anglický film *Zrádná neděle*. Večerní program pak tvořilo slavnostní zakončení FFP. Předány byly nejen ceny FFP, ale cenu práce z MFF v Mariánských Lázních předal předseda vlády a zároveň předseda ÚRO a čestný předseda FFP Antonín Zápotocký. Krom celovečerních filmů byl první FFP doprovázen ještě jedenácti krátkými snímky z domácí produkce.[389] Vstupenky a programy byly současně losem věcné tomboly dotované hodnotnými cenami pražské Filmové festivalové kanceláře.[390] Věcná loterie slibovala tisíce cen a vytištěný program obohacovala i tipovací tabulka, v níž mohli diváci označit pořadí filmů, resp. označit film, který podle jejich mínění „[…] pomůže urychlit nástup k socialismu". Hlediště kin byla zdobena filmovými plakáty, o jejichž kvalitě mohli diváci taktéž hlasovat.

Programu prvního FFP je zářným příkladem projevu přechodného období, v němž se kulturní politika pod nadvládou komunistického režimu teprve začínala proměňovat, a díky tomu zde ještě byly patrné dozvuky demokratického režimu. Na stadionu cvičí sokolská mládež,[391] v amfiteátru letního kina zpívá Oldřich Nový, zní zde tóny Jaroslava Ježka a promítány jsou i anglický a americký film. To vše však již v jasně stanoveném prorežimním oslavném rámci, kdy se například začíná redefinovat „hvězdný status". Média sice tu a tam informují o mladém Ivanu Jandlovi (dětská hvězda z filmu *Poznamenaní*), Ivanu Pyrjevovi (režisér *Písně tajgy*) nebo Michailu Rommovi (režisér *Ruské otázky*), ale z domácích hostů mnohem více zmínek zaznamenávají jména jako Marta Gottwaldová, Antonín Zápotocký, Václav Kopecký či Zdeněk Nejedlý bok po boku s velvyslanci Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Bulharské lidové republiky, Maďarské lidové republiky a Rumunské lidové republiky. Za největší rozdíl a přínos v porovnání s MFF, který byl pořádán takřka souběžně, byla považována zcela nová *dělnická porota*.

4.1.2. Dělnická porota a rostoucí vliv odborových organizací

Václav Kopecký ve svém zahajovacím projevu shrnul cíle celého FFP. Tím hlavním měl být „ofensivní nástup proti filmovému kýči", ale Kopecký zdůraznil také novou vymoženost tehdejší kulturní politiky – dělnické poroty, které byly poprvé vyzkoušeny právě u příležitosti FFP (a o několik měsíců později i na Divadelní žatvě).[392] Jak zmiňuje Jiří Knapík, porota složená z 260 kulturních referentů ROH byla jako obdobné poroty součástí nového „třídního" trendu, kdy byly tyto „veřejně

[388] Kryštofek, Oldřich (1948c): Poučení ze Zlína. Kde zůstali filmoví pracovníci? Jakou kulturu lidu? *Mladá fronta*, č. 184 (8. 8.), s. 4.
[389] Namátkou šlo o dokumentární film Jana Calábka *Starý smrk vypravuje*, animovanou *Ukolébavku* Hermíny Týrlové, *Pan Prokouk filmuje* Karla Zemana a další.
[390] Mezi cenami, které byly v průběhu festivalu vystaveny ve výkladní skříni Obchodního domu ve Zlíně, byly radiopřijímače, gramorádia, gramofony, desky, broušené sklo, knihy, porcelánové soupravy, chybět nesměla ani obuv, punčochy, pláště a duše kol, ale také motocykl značky Manet. *I. Mezinárodní filmový festival pracujících [program]*. (1948), Gottwaldov: [s.n.], s. 29.
[391] Je však na místě poznamenat, že represivní kroky prosti Sokolům v roce 1948 byly v porovnání s následujícími roky relativně mírné. Srov. Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 113–119.
[392] Jánský, Emanuel (ed.) (1948): *Divadelní žatva 1948: sborník dokumentů o novém československém divadle*. Praha: Umění lidu, 288 s.

vyzdvihované […] jako nová vymoženost a progresivní prvek tzv. demokratizace kultury“.[393] V této souvislosti Knapík také zmiňuje snahu komunistického režimu zainteresovat dělníky na kulturním dění, iniciovat a aktivizovat jejich činnou účast, či dokonce podněcovat samostatný podíl – jak tomu bylo např. ve Zlíně, kde již v roce 1946 vznikl z iniciativy tamního kulturního referenta základ pozdější *Filharmonie pracujících*.[394]

Film, jakožto umění nejmasovější (jak bylo neustále zdůrazňováno a citováno po boku notoricky známého výroku V. I. Lenina o filmu jako „uměním ze všech umění nejdůležitějším“) měli hodnotit právě pracující. O výchovný akcent této akce (a ročníků následujících) se postaralo zejména odborové hnutí, které se v novém režimu rozrostlo do mohutného aparátu, který se přímo či nepřímo podílel na takřka všech aspektech života pracujících filmem počínaje a rekreací konče.[395] Odborové organizace nejen že se podílely na pořádání FFP, ale ve vlastních závodních klubech spravovaly vlastní odborářská kina, která zprostředkovávala představení dokumentárních, instruktážních a agitačních filmů. Kromě kulturní a výchovné činnosti měli odboráři vlastní referáty pro divadlo či hudbu, svazový a závodní tisk nebo tělovýchovu a odborové školství.

Již jsme zmiňovali oceněné filmy a odmítnutí britského snímku *Zrádná neděle*, avšak mnohem důležitější a svým dopadem nejvýraznější, byla reakce dělnické poroty na film *Bílá tma* Františka Čápa. Snímek inspirovaný Slovenským národním povstáním sice měl mít „[…] v přeplněném hledišti kina velký úspěch“,[396] ale následující den v diskusi s dělnickou porotou zazněly „výhrady zejména k pathosu některých dialogů, vytýkány [byly] chyby v sestřihu a pasivita některých postav“.[397] Režisér Čáp se patrně cítil dotčen kritikou svého filmu, který krátce před tím získal na MFF putovní národní cenu za nejlepší československý film.[398] Možná proto směřoval k porotě FFP nelichotivou poznámku. Ať již zněla jakkoliv (například podle zlínských novin *Tep svobodné práce* měl pronést: „Dělníci jsou blbouni, filmům nerozumějí a mohou mi vlézt na záda“),[399] stala se mu tato pochybnost o kompetenci dělnické poroty osudnou. Nejen, že byl nazván živlem, „[…] jehož poměr k lidově demokratickému režimu je při nejmenším chladný“,[400] ale tento, za jiných okolností neškodný, výrok vedl k vlně kritiky na jeho adresu a vyústil v mohutnou kampaň,[401] jejímž výsledkem bylo faktické odstavení od jakékoliv další kariéry a Čápova nucená emigrace.[402]

---

[393] Knapík, Jiří (2004): *Únor a kultura. Sovětizace české kultury 1948–1950*, Praha: Libri, s. 107–109.
[394] Jánský, Emanuel (ed.) (1948): *Divadelní žatva 1948: sborník dokumentů o novém československém divadle*; Praha: Umění lidu.
[395] Ke změnám v rámci odborové organizace srov. Knapík, Jiří (2004): *Únor a kultura. Sovětizace české kultury 1948–1950*. Praha: Libri, s. 158–162; Knapík, Jiří (2006): *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři*. Praha: Libri, s. 38–39. Klíčovým textem, popisujícím proměnu odborů ve vztahu k zestátněnému filmu 1945–1948, je Pokorný, Jiří (1992): Odbory a znárodněný film. In: Klimeš, Ivan (ed.): *Filmový sborník historický, 3*. Praha: Český filmový ústav, s. 175–215.
[396] fz (1948): Filmový festival ve Zlíně zahájen. *Filmové zpravodajství*, 4, č. 143 (29. 7.), s. 1.
[397] fz (1948): Záběry z Filmového festivalu ve Zlíně. *Filmové zpravodajství*, 4, č. 144 (30. 7.), s. 1.
[398] Národní cena našeho festivalu. *Filmové noviny*, 2, č. 32 (6. 8. 1948), s. 1.
[399] Je to tak? *Filmové noviny* 2, č. 33 (13. 8. 1948), s. 2.
[400] Je to tak? *Filmové noviny* 2, č. 33 (13. 8. 1948), s. 2.
[401] Kauze Františka Čápa se v dílčí studii podrobně věnuje Jiří Knapík, viz Knapík, Jiří (2002): Dělnický soud nad Františkem Čápem. Iluminace, 14, č. 3 (47), s. 63–81; srov. VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 50, i. j. 49, *Rozhodnutí komise činné ve věci případu Františka Čápa ze dne 1. 10. 1948*; VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 50, i. j. 49, *Otevřený list dělnické porotě I. mezinárodního filmového festivalu pracujících ve Zlíně, 20. 8. 1948*.
[402] Poté co byl Čáp postupně odstaven ze všech tvůrčích funkcí, odešel v roce 1949 do exilu a vedle několika filmů v Západním Německu se zasadil zejména o rozvoj slovinské kinematografie.

Dělnická porota tak prokázala svoji roli. Jak v posouzení uváděných filmů, tak patrně i v nejviditelnějším výsledku, kterým byl odchod Františka Čápa ze země. Šlo o první zkoušku, jak realizovat nové pojetí kulturní politiky skrze intenzivní zapojení dělníků. Závěrečná zpráva ČSF pro Ministerstvo informací a osvěty (MIO) mimo jiné shrnula: „Mezinárodní filmový festival pracujících ve Zlíně pořádaný v tomto roce, jeho hospodářský výsledek a význam kulturně-politický může nám sloužit jako obraz a vodítko pro budoucí a uspořádání festivalu tohoto druhu.“[403] Zlínský FFP, který byl později popisován jako pokus,[404] který by bylo dobré zopakovat.

4.2. FFP od roku 1949: Do více měst!

Druhý FFP, jehož záštitu tentokrát obstarala Marie Zápotocká, se odehrával již v Gottwaldově, na který byl Zlín přejmenován k 1. lednu 1949 (stejně jako Baťovy závody na Svit). Tehdejší předseda ÚRO Antonín Zápotocký zaslal pracovníkům Svitu dopis, v němž shrnoval předešlé změny jako „[...] velký krok kupředu ve snaze odpoutat se od starého a přežitého“, a v témž stylu pokračoval dál: „Je potřebí všechny pracovníky v Baťových závodech převychovat, je potřeba všem pracovníkům vštípit nový názor na dnešní společnost.“[405] Právě odborářské prameny chápou jako základ dalších FFP až rok 1949,[406] kdy se festival odehrál v celkem pěti městech – vedle Gottwaldova byl festival z popudu Václava Kopeckého[407] rozšířen do dalších měst. ČSF jednal v březnu téhož roku se sekretářem ÚRO Karlem Marvanem, který přislíbil záštitu nad těmito akcemi. Ústřední ředitel ČSF Oldřich Macháček vyzval dopisem z 11. června 1949 příslušné KOR k přípravným pracím.[408] Jak již víme, FFP se toho roku rozšířil do Plzně, Mostu-Litvínova, Ostravy a Bratislavy. Některé motivace tohoto rozšiřování jsme zmiňovali již v kapitole 3.1. Jednoznačně šlo o rozšíření do průmyslově a zemědělsky významných měst, následně pak do všech měst krajských.

4.2.1. Replikace a komplikace

Ačkoliv znamenal FFP v roce 1949 pokračování založené tradice, projevily se i částečné změny. Přestože byl rozšířením FFP do více měst akcentován jeho masivnější dopad, viděli jsme již, že dokonalá realizace nebyla proveditelná a tím pádem ani verdikt porot nebyl souměřitelný. FFP roku 1949 byl zahájen 5. srpna v Plzni, kde bylo vystavěno v rámci výstaviště letní kino, které se v pozdějších letech stávalo pro svoji nedostatečnou kapacitu terčem kritiky.[409] Akci odstartoval snímek

[403] NA, Praha, f. 861 – Ministerstvo informací, kart. 235 inv. č. 581, *Filmový festival, Zlínské záležitosti, Sdělení pro sekretariát ústředního ředitelství k projednání do porady ústředního ředitele. Hospodářský výsledek MFFP ve Zlíně, 2. září 1948*, s. 5.
[404] Dvořáček, Jaroslav (1951): FFP jde k lidu. Vítězná cesta mírumilovného filmového umění na FFP. *Kino*, 6, č. 18 (30. 8.), s. 420.
[405] Zápotocký, Antonín (1949): Soudruh Zápotocký spolupracovníkům ve Svitu, souč.: Hodnotíme úspěchy II. FFP. *Naše pravda*, č. 31 (27. 8.), s. 7.
[406] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Příprava filmového festivalu v krajích*, *příloha*, s. 1; VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmový festival pracující letos v Českých Budějovicích*, s. 1; VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Zprávy pro OK 1 CAV - úvodník. Filmové festivaly pracujících, 4. 8. 1951*, s. 1; VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Návrh pro poradu ÚKPO, Filmové festivaly pracujících(24. 5. 1951)*, s. 2.
[407] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Stenografický záznam z porady kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci Čsl. státního filmu, o filmových festivalech pracujících, která se konala 18. IV. 50 v zas. síni ÚRO, Praha I, Perštýn 11, III. p. ve 14 hod*, s. 1.
[408] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Dopis Oldřicha Macháčka pro ÚRO*, s. 1.
[409] Mnohem větší amfiteátr Lochotín byl dokončen až v roce 1961.

Pětistovka,[410] který uvedla tajemnice KOR v Plzni a poslankyně KSČ Milada Netušilová. Krom uvítání a filmu obsahovalo odpoledne i recitační, zpěvní a hudební vložky.[411] Před promítáním zdůraznil ústřední ředitel distribuce ČSF Jaroslav Málek, že „[…] ČSF zřídil za tím účelem přírodní kina jako dar Čs. státního filmu pracujícím v prvém roce pětiletky. Kina se neomezí toliko na provoz festivalový, nýbrž budou sloužit obecenstvu i nadále."[412] Druhý den byl uveden maďarský film *Píď země*, který navštívilo přes 5 000 diváků. Třetí den následoval snímek *Setkání na Labi*, který obdržel na MFF Cenu míru a který doprovodila delegace tvořená krom režiséra filmu G. V. Alexandrova a hlavní ženskou představitelkou Ljubovou Orlovovou také filmovými pracovníky a novináři, kteří přijeli díky blízkosti Mariánských Lázní.[413] Hned v prvním místě druhého FFP absentovala dělnická porota a po promítání probíhaly diskuse s diváky, pro něž byl využíván přilehlý pavilon.

O pět dní později, tedy 10. srpna 1949, byl zahájen FFP pro severočeskou oblast Most-Litvínov. V Loučkách u Litvínova byl za pomocí brigádníků ze Stalinových závodů vybudován víceúčelový amfiteátr pro 3 000 sedících diváků,[414] který stejně jako většina nově zbudovaných amfiteátrů později hostil nejen FFP, ale i další kulturní akce. Před zahájením FFP (v Loučkách snímkem *Stalingradská bitva*)[415] shrnul náměstek ústředního ředitele ČSF Vlastimil Harnach jejich smysl. Mají nejen seznámit široké vrstvy našeho lidu s vynikajícími díly světové kinematografie, ale zároveň od nich získat kritiku, aby tvůrci měli vodítko k další práci.[416] Právě Harnachův projev se stal jedním z hlavních bodů kritiky prvního dne. Program začal se zpožděním, neboť se čekalo na sovětskou delegaci a před filmem mělo svůj projev celkem šest lidí: „Úvod byl velmi dlouhý a projevovala se nespokojenost diváků […] vymkl se nám ředitel filmu Harnach, který měl vymezenou desetiminutovou řeč a protáhl ji na půl hodiny."[417]

Úvodní projevy, jakkoliv měly být prostředkem zdůrazňujícím slavnostní okamžik a přítomné diváky měly pravděpodobně i směrovat ke správnému chápání následujícího filmu,[418] byly opakovaně zmiňovány jako jedna z bolestí FFP. Ostatně je ironií, že hlavní klad – tedy masovost akce, kterou umožňovala letní kina a velké amfiteátry (případně zimní stadiony a další prostory upravované pro promítání FFP tak, aby mohly pojmout několikatisícové kapacity), byl i často reflektovaným problémem. Vzhledem k venkovnímu promítání, jehož začátek často oddálily stále se prodlužující projevy a doprovodné programy, docházelo k pozdnímu ukončování představení a pracující se pak dostávali do svých domovů velmi pozdě. Což bylo de facto v přímém rozporu s tím, co akce na počátku 50. let deklarovala – tedy podnícení vyšší výkonnosti, upevňování norem a zvyšování produktivity.

Ani v Loučkách u Litvínova nevznikla dělnická porota, ale při prvním tamním ročníku byl zesílen *edukativní* a *výchovný prvek* celé akce:

[410] První film festivalu v Plzni. *Mladá fronta*, 5, č. 184 (9. 8. 1949), s. 4.
[411] Slova proměněná v činy. Plzeň. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 270.
[412] Slova proměněná v činy. Plzeň. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 270.
[413] Filmové festivaly pracujících. Plzeňský festival v plném proudu. *Mladá fronta*, 5, č. 212 (10. 8. 1948), s. 4.
[414] Slova proměněná v činy. Most-Litvínov. *Kino*, 4, 1949, č. 18 (1. 9. 1949), s. 271.
[415] Filmové festivaly pracujících. Ode dneška v Litvínově. *Mladá fronta*, 5, č. 212 (10. 8. 1948), s. 4.
[416] Slova proměněná v činy. Most-Litvínov. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 271.
[417] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Zpráva o průběhu Filmového festivalu pracujících v Loučkách 10. - 17. 8. 1949*, s. 4.
[418] Zde bohužel narážím na fakt, že se v žádném z archivních ani publikovaných pramenů nezachoval například konspekt nebo přepis nějakého z uváděných projevů.

„Nezřizovali jsme porotu, která by měla hodnotit filmy a určovat jejich pořadí, protože jsme byli přesvědčeni o tom, že účelem FFP je seznámení širokých vrstev se současnou světovou filmovou tvorbou, jejich zaujetí pro kritické stanovisko k jednotlivým filmům a konečně i to, že FFP má býti školou pro všechny pracující, jak se na filmy dívat, jak je hodnotit a tím také chápat poslání filmu jako kulturního a výchovného prostředku."[419]

Namísto toho byla dána přednost diskusím o filmu. Organizování těchto diskusí shledal pracovní výbor FFP jako užitečnější. Pro kulturní referenty, pořádající tyto besedy byl vydán *Sešit referenta FFP*, který vedle metodických pokynů obsahoval osm listů, každý pro jeden promítaný film. Krom toho referenti obdrželi popisky uváděných filmů, se kterými měli na jednotlivých závodech seznámit budoucí diváky. Ti byli navíc rekrutováni funkcionáři Okresní odborové rady (OOR) tak, aby byly splněny předem dané kvóty. Od nich však muselo být upuštěno, neboť počet 2 500 diváků na představení[420] se nedařilo plnit. Dopad na to měly i povětrnostní podmínky, které donutily organizátory přesunout promítání do tří litvínovských kin, „[…] která ovšem nestačila pojmout všechny zájemce",[421] Nepříliš úspěšné bylo i školení diváků, neboť mnozí odborářští pracovníci svůj úkol nebrali příliš svědomitě a *Sešit referenta FFP*, který měl být výsledkem živé diskuse s diváky, prostě a jednoduše bez vysvětlení rozdali. „Tam, kde se rozvířila diskuse o filmu, bylo to jedině v případě, že ji vedl politicky i věcně obeznámený soudruh. Je proto nutné pro příště předem tyto vedoucí diskuse o filmu vybrat a věnovat čas jejich instruktáži."[422] Plánovaná edukace tak začala krachovat již během svého prvního uvedení do praxe.

Třetím místem FFP v roce 1949 byla Ostrava, kde byl 12. srpna zahájen na částečně krytém zimním stadionu. To se osvědčilo zejména při špatném počasí, které nepříznivě ovlivňovalo FFP v letních kinech. Skýtal místo až pro 7 000 sedících diváků a líčení ostravské akce v nadšení dohánělo asi nejvýraznější gottwaldovskou. Festival zahájil za ČSF předseda Filmové rady a bývalý tajemník filmové komise KULTPROPu Bohdan Rossa a za Krajskou odborovou radu její předseda Jakub Peterka. Samotný film, polský válečný snímek *Za vámi půjdou jiní,*[423] uvedl jeho tvůrce režisér Antoni Bohdziewicz.[424] Na rozdíl od Plzně a Louček u Litvínova během FFP v Ostravě festivalová porota, která byla sestavena po gottwaldovském vzoru, zasedala. Plénum, sestavené ze šedesáti členů, se scházelo následující den po projekci, aby před večerním promítáním proneslo svoje rozhodnutí. Magazín *Kino* vylíčil jednání poroty takto:

„Mohli jsme být přítomni diskusi o polském filmu *Za vámi půjdou jiní*. Porota byla šedesátičlenná, ale diskuse byla veřejně přístupná dalším návštěvníkům festivalu. Bylo radostno sledovat, jak správně se stavěli jednotliví diskutující k problémům filmu. Především

[419] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Zpráva o průběhu Filmového festivalu pracujících v Loučkách 10. - 17. 8. 1949*, s. 3.
[420] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Zpráva o průběhu Filmového festivalu pracujících v Loučkách 10. - 17. 8. 1949*, s. 5.
[421] Slova proměněná v činy. Most-Litvínov. *Kino*, 4, 1949, č. 18 (1. 9. 1949), s. 271.
[422] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Dopis Kulturně – propagačního oddělení KOR – Ústí n./L. ze dne 24. 9. 1949*, s. 2.
[423] Další filmový festival pracujících. Nejvhodnější filmy do Ostravy. *Nová politika*, 2, č. 186 (11. 8. 1949).
[424] Slova proměněná v činy. Ostrava. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 272.

> oceňovali a rozbírali jeho myšlenkový, ideový podklad. Líbilo se jim, jak pravdivě a realisticky ukazuje film polský odboj za okupace, líbily se herecké výkony a režie. Velmi dobře vystihli diskutující záměr filmu, osvětlit úlohu pracující třídy v odboji a naproti tomu zobrazit pasivní stanovisko měšťanských vrstev […] Ale dělnická porota velmi jasně vystihla i kazy filmu. Jeho částečnou roztříštěnost, nebo slabší závěr, i když diskutující dobře chápali, co vedlo autory filmu k jejich pojetí. Některé postřehy dělnických porotců byly velmi bystré a překvapovalo, jak si diváci po jediném zhlédnutí všimli množství detailů, o nichž byste řekli, že ujdou pozornosti. Samozřejmě, že všichni diskutující neuhodili na poprvé hřebík rovnou na hlavičku. Někteří se dali svést k posuzování maličkostí a podružných věcí. Ale ihned dovedli pochopit a opravit svůj omyl. Máme dojem, že porota byla vybrána velmi dobře a že soustředila především skutečné dělníky. Poznalo se to v diskusi, kde hlasy intelektuálů nebyly vždy nejšťastnější a nejsprávnější. Zajímavě bylo sledovat, že si dělnici všímali především ideových otázek, jako vystižení úlohy pracující třídy, otázky, zda byla vyzdvižena pomoc Sovětského svazu odbojovému hnutí a pod.“[425]

Jen den po Ostravě byl zahájen FFP v místě svého zrodu, tedy Gottwaldově. Loňský pokus s dělnickou porotou byl nejen zopakován, ale mnohonásobně zesílen. V roce 1949 tak gottwaldovské plénum čítalo 1 600 členů a neomezovalo se jen na kulturní referenty ROH: „Tentokrát budeme trvat na tom, aby to nebyli placení funkcionáři ROH, nýbrž dělníci a dělnice, nejlepší úderníci a stachanovci, kteří budou rozhodovat o pořadí soutěžících filmů.“[426]

Z promítaných filmů měla porota vybrat ten, který „[…] nejlépe propaguje mezinárodní solidaritu pracujících usilující o světový mír“, zároveň „[…] svou náplní vede diváky k intensivní budovatelské práci“ a v neposlední řadě je zaměřen „[…] k vytváření nového charakteru socialistického člověka“.[427] Jinými slovy – gottwaldovský FFP měl mít „[…] poslání bojovníka za mír a poslání budovatelské. Z toho vyplynulo i posuzování filmů, které filmová dělnická porota posuzovala ze 4 hledisek a sice: 1/ ideovost, 2/ reálnost, 3/ lidovost a 4/ vytvoření postav hrdinů“.[428] Vyšší počet porotců však přinesl problémy, neboť „v plenu 1600 lidí nebylo ovšem možno rozvinouti diskusi tak, aby mohl být slyšen hlas většího počtu členů poroty, a proto konec konců byl sestavován závěrečný úsudek podle názoru členů předsednictva. […] Pro nedostatek času nebylo ovšem možno korigovat různé nesprávné dojmy a řídit diskusi tak, jak by to dovolovalo shromáždění menšího počtu členů.“[429]

Druhý ročník FFP v Gottwaldově byl sice ve výsledku hodnocen lépe, než první, neboť díky širší porotě „[…] byl festivalem pracujících nejen podle jména, ale i ve skutečnosti“,[430] avšak tentýž fakt působil problémy. *Ideové zhodnocení II. FFP v Gottwaldově* přiznává, že v porotě se našli i tací, kteří nechápali svůj úkol

[425] Slova proměněná v činy. Ostrava. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 272.
[426] Chystáme II. ročník Filmového festivalu pracujících. *Naše pravda*, 5, č. 23 (18. 6. 1949), s. 9.
[427] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Zápis schůze pracovního výboru filmového festivalu, která se konala dne 9. 7. 1949*.
[428] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Ideové zhodnocení II. FFP v Gottwaldově*, s. 5.
[429] Slova proměněná v činy. Gottwaldov. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 273.
[430] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Ideové zhodnocení II. FFP v Gottwaldově*, s. 1.

a dokonce se „[…] projevovali naprosto pasivně“.[431] Porotcům byly filmy promítnuty odpoledne před večerním představením, aby tak mohlo být jejich hodnocení oznamováno divákům večerního představení.[432] K tomu však mělo dojít jen dvakrát, byť archivní prameny o přesnějších důvodech mlčí.

Naopak, o čem se zmiňují jak archivní, tak publikované prameny poměrně hojně, byly doprovodné programy, které podobně jako na předešlém ročníku vyvolávaly kritiku. II. FFP v Gottwaldově snížil svoji programovou nabídku – zatímco I. FFP uváděl dva filmy denně, tedy nejprve ve Velkém kině a následně večer v přírodním hledišti, omezil se II. FFP již jen na jeden film za den. Ještě větší prostor dostávaly projevy a doprovodný program, který ovšem často nebyl „[…] z velké části zaměřen k potřebám dneška a dokonce ani neměl potřebnou ideovou náplň“,[433] Týkalo se to nejen bulharských divadelníků, kteří předvedli *Botostroj* v bulharštině,[434] ale i představení karlínského divadla se hrou Jana Wericha *Divotvorný hrnec*, které „[…] nezapadalo do rámce II. FFP, mimo to také ideově hra není na výši“.[435] Podobná kritika pak zaznívala stále intenzivněji i v dalších letech a mohla být i jednou z příčin dalších proměn festivalu.

Jako poslední byl zahájen 14. srpna 1949 první FFP na Slovensku. Na organizaci se podílela Slovenská odborová rada (SOR), a proto se o zahájení postaral mj. odborář Dezider Benau, který označil „[…] bratislavský festival za mierovou manifestáciu“.[436] Dějištěm byl bratislavský hradní amfiteátr, který mohl pojmout přes 7 000 diváků, avšak hned jeho zahájení bylo vzhledem k počasí přesunuto do kina Hviezda.[437] Hodnocení bratislavské padesátičlenné poroty bylo sice zevrubné, ale dělení na ideové a formální zpracování bylo shledáno jako příliš mechanické.[438]

Hlavními organizátory FFP byly ČSF a ÚRO, resp. nižší odborářské organizace (KOR, ev. OOR). Dobové dokumenty místy odhalují, že mezi organizátory vznikaly třecí plochy, a to i přesto, že obě organizace deklarovaly společný cíl. Tím byla proměna pasivního diváka v aktivního posuzovatele a svým způsobem i účastníka filmové tvorby. Názory a připomínky pracujících se totiž měly promítnout do praxe, kdy na ně měli ve svých dílech reagovat a využívat je sami tvůrci. Zatímco ČSF mohl sledovat ekonomickou stránku věci, zaměřovala se ÚRO na ideovou výchovu. Dokumentuje to například Porada Pracovního výboru FFP v Loučkách u Litvínova, ze dne 29. července 1949, kde došlo k výměně názorů mezi zástupci odborů a ČSF, neboť „všechno dosavadní jednání zástupců Čsl. stát. filmu totiž zanechávalo dojem, že […] pořádáním FFP sleduje jeden cíl; získat pokud možno největší finanční efekt“.[439] Rok na to zdůraznil František Kout, člen ústředního sekretariátu ÚRO, na poradě k FFP, že „[…] u filmových festivalů pracujících nejde o nějaký efekt hospodářský, ani finanční. Jde o to, aby účast na tomto festivalu byla pro dělníky odměnou a ctí pro ostatní, které tam dělníci

[431] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Ideové zhodnocení II. FFP v Gottwaldově*, s. 2.
[432] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Ideové zhodnocení II. FFP v Gottwaldově*, s. 1.
[433] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Ideové zhodnocení II. FFP v Gottwaldově*, s. 3
[434] Hodnotíme úspěchy II. FFP. *Naše pravda*, 7, č. 31 (27. 8. 1949), s. 7.; VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Ideové zhodnocení II. FFP v Gottwaldově*, s. 3
[435] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Ideové zhodnocení II. FFP v Gottwaldově*, s. 3.
[436] Slova proměněná v činy. Bratislava. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 274.
[437] -kl- (1949): Hovory o kultuře. Třikrát filmový festival pracujících. *Nová politika*, 2, č. 190 (16. 8. 1949), s. 3.
[438] Závěr filmových festivalů pracujících. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 266.
[439] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Zpráva o průběhu Filmového festivalu pracujících v Loučkách 10. - 17. 8. 1949*, s. 3.

pozvou".[440] Podobné spory o pojetí FFP z pohledu ČSF a ÚRO se v diskusích, zprávách a shrnutích FFP vracely takřka každý rok, kdy nejčastěji bylo kritizováno, že práce ČSF „[…] však je převážně zaměřena hospodářsky – méně politicky".[441]

4.3. FFP mobilizuje a propaguje

Jak jsme zmínili v kapitole 3.2, od roku 1950 byla obohacena o zástupce odborů porota na MFF a zdálo se nejen neúčelné, ale dokonce nevhodné, aby dělnická porota na FFP jakkoliv měnila či revidovala rozhodnutí poroty na MFF. Je pravděpodobné, že i proto se v roce 1950 posunul ráz FFP ještě dál. Chápeme-li rok 1948 jako pokus o svébytnou akci a rok 1949 jako snahu o její replikaci a zároveň změnu do prostředku masové výchovy pracujících ze strany odborů, pak lze rok 1950 vnímat jako přenesení těchto započatých snah do masové praxe. Ostatně jak ve svém projevu zdůraznil odborářský šéf Karel Marvan, FFP „[...] jsou československou specialitou. Ukazují nové formy, jimiž seznamujeme s filmem v prvé řadě dělnickou třídu, ukazujeme na jeho velký význam propagační a výchovný, i na jeho důležitost, jako významného prostředku odborářské výchovy", zároveň ale varovně dodal: „Nesmíme si namlouvat, že se již film u nás stal majetkem nejširších lidových mas. Stále ještě bojujeme se starou výchovou a starými předsudky, které nám zanechal film měšťácký. Bojujeme s nepochopením i v řadách našeho členstva, které někdy nechápe pokrokový, tendenční, socialistický film a jeho úlohu."[442] Právě FFP se měly stát prostředkem nápravy: „Z filmových festivalů pracujících musíme udělat mohutnou kulturně-politickou akci."[443]

Klíčovým slovem od roku 1950 se stala *mobilizace*. FFP měl všechny účastníky mobilizovat k nové činnosti, ke kulturní a tvůrčí aktivitě, k novému vnímání kultury. Večery FFP se měly všude měnit ve „[…] spontánní manifestace za mír, za mezinárodní solidaritu pracujících a za budování socialismu".[444] Ona několikrát zmiňovaná festivita se projevila v až exaltovaném slavnostním rázu celé akce. Jakkoliv je představení v letním kině svým způsobem výjimečným zážitkem, tak představení FFP v letním kině (případně dalších velkokapacitních prostorech) šlo ještě dál. V prostoru samotného kina nesměly chybět státní vlajky, a to jak naše, tak zahraniční, emblémy ROH, oficiální portréty – a to jak státníků, tak později i národních umělců,[445] transparenty s hesly o mírovém poslání filmu či květinová výzdoba. Zatímco tyto prvky lze chápat jako společné pro celé FFP, tak s rozšiřováním do dalších krajů se začala individualizovat i výzdoba. Slavnostní ráz akce doplňovaly v jednotlivých městech ještě doplňky patronátních závodů. Ať už šlo o jejich emblémy, portréty stachanovců, úderníků a zlepšovatelů nebo o diagramy plnění plánů.[446] Výzdoba se však neměla omezovat jen na prostor kina, ale měla zasáhnout celé město, potažmo celý okres. Dekorace s motivy FFP měly

[440] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Záznam o poradě konané dne 18. IV. 1950 o 14. hod v zasedací síni ÚRO*, s. 4.
[441] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Filmové festivaly pracujících 1952(zhodnocení)*, s. 1.
[442] V
OA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Záznam o poradě konané dne 18. IV. 1950 o 14. hod v zasedací síni ÚRO*, s. 1.
[444] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmové festivaly pracujících, význam a poslání letošních FFP, 11. listopadu 1950*, s. 1.
[445] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Návrh pro poradu ÚKPO, Filmové festivaly pracujících (24. 5. 1951)*, s. 3.
[446] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Návrh pro poradu ÚKPO, Filmové festivaly pracujících(24. 5. 1951)*, s. 4.

vítat návštěvníky již slavobránami na hranicích okresů, na náměstích, nádražích, významných budovách.[447] Například v Brně mělo být vylepeno na 3 000 krajských plakátů a 1 500 plakátů vydaných ČSF, na tramvaje byly umístěny transparenty, upoutávky s prapory FFP byly instalovány k hlavnímu nádraží, na Náměstí Svobody, do Stalinových sadů (dnešní Koliště) a ke stadionu. Vyzdobeny byly také výkladní skříně ve městě a všechna kina, která před film umísťovala diapozitivy propagující FFP.[448] Jako ozvláštnění lze chápat poprvé uplatněné shazování tisíců propagačních letáků z letadel v Českých Budějovicích a Ústí nad Labem[449] nebo propojení pořádajících měst skrze radioamatérské vysílače,[450] které měly návštěvníky informovat o dění v dalších městech pořádajících FFP[451] či přenášet zdravice z Prahy.[452]

Díky posunutí organizace na krajskou úroveň se začal FFP měnit. Vedle podobností lze sledovat ještě větší lokální rozdílnost, ostatně na několikrát citované poradě bylo doporučeno, aby ve filmovém výboru byli také „[…] ostatní zástupci kraje dle místních poměrů".[453] Jednotlivé KOR měly možnost vydat svůj festivalový plakát, čímž daly možnost krajským umělcům. Snaha odborů byla nemít FFP uniformní a uplatnit na nich svéráz každého kraje.[454] Lokální charakter se tak mohl projevit i v uvítání jednotlivých zahraničních delegací – např. v roce 1951 se na libereckém FFP setkali s velkým ohlasem delegáti z NDR, kteří následně navštívili podniky na Jablonecku, kde i po vysídlení Němců zůstala relativně vysoká část zaměstnanců německé národnosti.[455]

Do propagace FFP se pak měly zapojit závodní rozhlasy, pro které byly v časopise *Vysíláme* zveřejňovány texty pětiminutových relací, které se týkaly témat jako „Film ve stínu dolaru", „Z historie filmového přístroje", „Barevný film", „Kreslený a loutkový film", „Hudba ve filmu" nebo „Filmová veselohra".[456] Propagaci zajišťovaly i rozhlasové vozy a v neposlední řadě se o mobilizaci pracujících měly postarat anonymní soutěže o nejlepší návrh plakátu pro FFP. Pravděpodobně i proto, že v roce 1951 byly hlavní ceny rozděleny mezi dva akademické malíře,[457] rozhodli se odboráři pro další rok rozdělit soutěž na dvě kategorie, a to pro profesionální výtvarníky a výtvarníky lidové tvořivosti.[458]

---

[447] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmové festivaly pracujících, význam a poslání letošních FFP, 11. listopadu 1950*, s. 5.
[448] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Zpráva o průběhu filmového festivalu pracujících v Brně ve dnech 31. července až 6. srpna 1950 na brněnském národním stadioně,* s. 2.
[449] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmový festival pracujících v Č. Budějovicích. Plán propagace a agitace*, s. 1.
[450] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Ideové zaměření akce FFP*, s. 3; VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Zprávy pro OK 1 CAV - úvodník. Filmové festivaly pracujících, 4. 8. 1951*, s. 1-2.
[451] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Zprávy z ústředí (4. 8. 1951)*, s. 1-5.
[452] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Na vědomí s. Válka (Zdravice z Prahy 12. 8. 1951)*, s. 1.
[453] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Záznam o poradě konané dne 18. IV. 1950 o 14. hod v zasedací síni ÚRO*, s. 6.
[454] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmové festivaly pracujících, význam a poslání letošních FFP, 11. listopadu 1950*, s. 5.
[455] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Hodnocení II. Filmového festivalu pracujících, konaného od 14. do 19. srpna 1951 v Liberci*, s. 1. O relativně vysoké koncentraci německého obyvatelstva, pro které byly následně programovány i německé filmy ještě v 60. a 70. letech se zmiňoval i dlouholetý ředitel jabloneckých kin Otto Vejnar v rozhovoru s autorem (25. a 26. června 2008).
[456] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101*, Návrh pro poradu ÚKPO, Filmové festivaly pracujících (24. 5. 1951)*, s. 3.
[457] Brněnský František Chmelař a ostravský Josef Drha z Ostravy; VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Zpráva zhodnocení návrhů soutěže o nejlepší plakát FFP 1951*, s. 1–2.
[458] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Soutěžní řád celostátní mezikrajové soutěže o nejlepší plakát pro FFP 1952*, s. 1.

Zmiňované patronáty měly být jednak organizační výpomocí, ale zároveň také prostředkem individualizace jednotlivých FFP. Podniky daných měst měly podíl na organizaci tak, aby bylo zřejmé, který právě přebírá nad dnem záštitu.[459] Hrát měly závodní hudby a hudební soubory jednotlivých závodů, které se měly postarat i o estrádní program. Nejlepší pracovníci závodů se pak měli starat o proslov v jednotlivých dnech, krom úvodního, kdy se o něj měli dělit zástupci odborů, ČSF či důležití političtí činitelé.[460] Reprezentanti patronátních závodů se měli také postarat o uvítání delegací, sdělování pracovních výsledků, podíleli se na výzdobě a před akcí i o nábor návštěvníků na daný den. Vypracovávány byly ideové programy a nám pro rámcovou představu může posloužit ten pro České Budějovice.[461] Československý svaz mládeže tak měl záštitu nad tématem „Mládež, budoucnost národa", zatímco zástupci některé z továren „Budujeme továrny", místní JZD pak analogicky „Budujeme novou vesnici", zatímco místní divadlo nebo ochotníci ze závodního klubu přispěli s tématem „Po dobré práci dobrá zábava". Pozvolna utlačovaná organizace Sokol měla svůj den ideově naplnit pod heslem „Tělovýchovou ku zdraví národa", zástupci armády či místní vojenské posádky pak „Armáda jde k lidem" a Svaz československo-sovětského přátelství pak nepřekvapivě „Se Sovětským svazem na věčné časy".

Přestože byly plány velkolepé a přinejmenším na papíře se veškeré snahy zdály až olbřímí, dá se s určitou jistotou říci, že mnohé ze zamýšleného nevycházelo tak, jak mělo. Nebo přinejmenším ne po celou dobu. Plánovaná masová propagace často vyplývala ze schopností organizátorů v jednotlivých městech. Již v roce 1951 byla kritizována výzdoba v Bratislavě a Nitře, která byla malá, propagační materiály byly vytištěny a dodány pozdě a organizátoři patrně spoléhali na to, že po předešlých masových akcích bude dostatečný spontánní zájem.[462] Z dobových dokumentů je patrno, že zprvu masová výzdoba postupem let poněkud uvadala. Vinu lze hledat snad i na straně přerušené kontinuity v letech 1953 a 1955. V roce 1956 informovala odborářská pracovnice Eva Vergeinerová ve své zprávě z delegačních cest například o tom, že výzdoba v Hradci Králové omezila se toliko na kino samotné, kde slavnostní okamžiky FFP zdůrazňovaly jen prapory.[463] K podobnému závěru dospělo i zhodnocení FFP v Českých Budějovicích o rok později.[464]

Podobně problematická situace byla i s projevy. Zatímco na straně propagace je možné spatřovat důvody v úsporných opatřeních (veškeré náklady v rámci FFP hradil ČSF),[465] tak na straně úvodních slov a projevů bylo voláno po jejich omezeních přímo ze strany odborů. Již v roce 1950 si odborářský zástupce z Brna posteskl, že „[…] obvykle představení upadají, když tam někdo řeční. Pracující se chtějí zúčastnit filmu, neradi však poslouchají proslovy. Navrhuji, jestliže je představení přítomen herec nebo host, pak je dobře, když film zahájí, ale jinak to nedoporučuji. Bylo by

[459] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Návrh pro poradu ÚKPO, Filmové festivaly pracujících (24. 5. 1951)*, s. 4.
[460] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Rámcové směrnice pro organizaci Filmových festivalů pracujících 1952*, s. 6-7.
[461] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmový festival v Českých Budějovicích*, s. 2.
[462] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Tabulka shrnující FFP na Slovensku*, s. 1–2.
[463] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 175, i. j. 147, *Zpráva z delegační cesty (Eva Vergeinerová, Pardubice, Hradec Králové)*, s. 1
[464] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Zhodnocení Filmového festivalu pracujících v Českých Budějovicích*, s. 2.
[465] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmové festivaly pracujících, význam a poslání letošních FFP, 11. listopadu 1950*, s. 15.

lepší, kdyby byl vždy pouze 1 řečník."[466] V srpnu 1951 směřoval proto Leopold Válka, ústřední tajemník ÚKPO-ÚRO jednotlivým KOR dopis, v němž mimo jiné zdůraznil: „Zkušenost nám však ukázala, že v některých krajích organisátoři festivalu si dostatečně neuvědomili, že hlavní věcí festivalu je promítání filmů.[467] Projevy před promítáním jsou příliš dlouhé, všeobecné a obsahově se opakují, programy jsou zbytečně rozšiřovány, vystřídá se řada řečníků apod."[468]

Soudě dle reakcí v následujících letech však s tímto neduhem organizátoři bojovali i nadále, takže v roce 1952 odborářské směrnice opakovaly, aby kulturní vložky byly krátké a hutné a zároveň dodaly, že „[…] projevy řečníků je nutno co nejvíce zkracovat a omezovat na nejmenší míru".[469] Občas se navíc stávalo, že projevy jednotlivých účastníků se tematicky překrývaly, takže netrpěliví diváci byli, například po 20 minutách projevu předsedy KNV nuceni dalších 15 minut poslouchat takřka totožný projev zástupce patronátního závodu. Na tento problém bylo poukázáno ještě na poradě v roce 1957, kde bylo víceméně zopakováno stanovisko: „Ukazuje se rozumější [*sic*], aby na zahájení a závěr pronesl krátký projev čelný představitel kraje a jinak aby od dalších projevů bylo upuštěno."[470] Je tedy patrné, že ovlivňování diváků skrze úvodní projevy nefungovalo. Je však třeba poznamenat, že šlo o jev přítomný v některých městech, neboť v jiných bylo naopak kritizováno, že diváci jsou ponecháni jaksi sami sobě a představení díky absentujícímu uvítání nebo projevu zástupců patronátních závodů, chybí jistý slavnostní rámec.

I samotní nositelé patronátů byli kvůli své často liknavé[471] spoluúčasti na FFP podrobeni kritice, aby bylo nakonec v roce 1957 konstatováno, že „[…] i zde je třeba nového pohledu. Staré formy patronátů, jak jsme je znali z posledních let, již neodpovídají dnešní situaci."[472] Rok 1957 byl navíc díky decentralizaci dalším krokem k ještě větší individualizaci jednotlivých FFP a dá se říci, že vliv ÚRO na fungování v jednotlivých krajích začal pomalu slábnout.

Přestože mohutnost propagace a dalších průvodních jevů postupem let slábla, a to jak z důvodů ekonomických (výzdoba), logistických (delegace) či koncepčních (postupné krácení až mizení dlouhých úvodních projevů), byly snahy o slavnostní odlišení FFP stále patrné. I na dokumentech a fotografiích z 60 let[473] či, jakkoliv to přesahuje hlavní časový rámec studie, na záběrech z předposledního ročníku v roce 1989 vidíme defilé vlajkonošů, delegátů a projevů, jakkoliv se toto

[466] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Stenografický záznam z porady kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci Čsl. státního filmu, o filmových festivalech pracujících, která se konala 18. IV. 50 v zas. síni ÚRO, Praha I, Perštýn 11, III. p. ve 14 hod.*, s. 25.

[467] Podtrženo ve zdrojovém dokumentu.

[468] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Dopis adresovaný KOR v Brně, Olomouci, Plzni a Pardubicích, 18. 8. 1951*, s. 1

[469] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Rámcové směrnice pro organizaci Filmových festivalů pracujících 1952*, s. 6-7.

[470] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Záznam z porady o zajištění FFP 1957 (9. 4. 1957, zasedací místnost ÚRO)*, s. 3.

[471] Na nedostatečné zapojení patronátních závodů poukazuje Hana Květová i v případě Filmového jara na vesnici, viz Květová, Hana (2012): Filmové jaro na vesnici 1951 až 1956. Historie kulturně-osvětové akce na českém venkově v 50. letech dvacátého století. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 397.

[472] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Záznam z porady o zajištění FFP 1957 (9. 4. 1957, zasedací místnost ÚRO)*, s. 4.

[473] Slavnostní výzdoba, byť v mnohem střídmější podobě, je vidět na například FFP roku 1963 v Praze: "V Parku kultury a oddechu Julia Fučíka byla 28. června (1963) zahájena druhá poloviny XIV. Filmového festivalu pracujících (FFP) představením barevného širokoúhlého filmu režiséra Paľo Bielika *Jánošík*." viz Picha, Oldřich (1963, online): *Praha, Filmový festival pracujících, 28. 6. 1963*. <http://multimedia.ctk.cz/?setSite=foto-detail-pagein&documentId=2936541&idx=6&select-continue=1> (cit. 13. 9. 2016).

mohlo zásadně lišit město od města a soustředit se zejména na zahajovací[474] a závěrečné ceremoniály.[475]

4.4. FFP vychovává a edukuje

Odborářské dokumenty dělily plány a přípravy FFP do čtyř fází, přičemž intenzivní propagace a organizace (a s ním spojená výzdoba amfiteátrů, letních kin a dalších prostor určených pro program FFP) byly druhou a třetí fází. První fáze, která měla být předvojem a intenzivní ideologickou masáží pracujících ne nepodobnou té, která probíhala v rámci akce Filmové jaro na vesnici,[476] zahrnovala cyklus školení. Ten měl být zahájen již pět týdnů (v některých jednáních zazníval i požadavek na dva měsíce) před FFP. V závodních klubech měly probíhat cykly přednášek a debat, jejichž cílem bylo „[…] přesvědčovati lidi o významech pokrokových filmů", protože „[…] stále ještě lidé si myslí, že musí chodit do kina čistě za zábavou".[477] Odboráři se skrze FFP a filmy na nich uváděné snažili o „[…] soustavné převychovávání našeho filmového diváka […], kterého můžeme převychovat k novému nazírání na kulturně-politické poslání filmu".[478] Ostatně i člen dovozní komise ústředního ředitelství ČSF Jaroslav Pálenský poznamenal, že „vychovávat nového socialistického diváka, to je náš úkol".[479]

Jeden z důvodů této ideologicko-kulturní indoktrinace zazněl na poradě kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci ČSF v roce 1950. Zástupce Gottwaldova vznesl stížnost na fakt, že v roce 1949 se často stávalo to, že diváci odcházeli ještě před koncem filmu a jejich účast na následných diskusích byla spíše sporadická.[480] Proto byla zvolena jiná metoda – předem bylo vyškoleno 50 soudružek a soudruhů, kteří následně měli vyjíždět do celého gottwaldovského okresu a školit pracující tak, aby byli schopni o filmech hovořit. Ostatně i plánované a občas prováděné diskuse *po* filmech narážely na časový problém. Na téže poradě na to upozornil odborářský zástupce z Ostravy a dodal, že „o filmu předešlého dne

[474] Jak tomu bylo 1. července 1989 na zahájení 40. FFP v Bánské Bystrici; viz *Československý filmový týdeník 15/1989 - Magazín o filmu. 40. ročník FFP* (online) <https://youtu.be/hcL25_WCpi4> (cit. 5. 5. 2016).

[475] Ten v roce 1989 proběhl ve Slaném, kde FFP probíhal od 20. do 28. 6. 1989. Ve městě byla před FFP instalována výstava filmových plakátů a kostýmů, probíhal zde festivalový běh (o pohár předsedy festivalového štábu), zahájení doprovázela dechová hudba a cvičení aerobiku místních studentek a projev tajemníka OV KSČ. Ve městě vyhrávala i v dalších dnech dechová hudba místní Lidové školy umění, pionýři organizovali pro děti malování na náměstí, probíhal tradiční turnaj minigolfu (opět o pohár předsedy festivalového štábu). Závěrečný den pak doprovodila promenádní hudba, předseda MNV přijímá delegaci ÚPF a Filmového studia Barrandov, zatímco na pódiu letního kina se o dobrou zábavu stará Pavel Vítek a skupina GBS a v zázemí se chystají zástupci filmových delegací (nejviditelnější jsou představitelé filmu *Slunce, seno a pár facek*), které v závěrečný den uvádí Jan Rosák. Ceny přebírají Juraj Jakubisko a Rudolf Hrušinský a večer vrcholí ohňostrojem, po němž byl v hotelu Grand pořádán festivalový ples; viz *Filmový festival pracujících Slaný 1989* (r. Jiří Hnusík, Slaný TV, 1989) (online) <https://youtu.be/ksb0N11X8AQ> (cit. 7. 6. 2016).

[476] Byť ta v letech 1951-1956 probíhala s konkrétnějším zaměřením jednak jako prostředek demokratizace kultury, ale i jako socializace a venkova a přímý pomocník při kolektivizaci a zakládání JZD a JRD (a jako vedlejší projev suplovala akce i nedostatečnou kinofikaci venkova, viz Květová, Hana (2012): Filmové jaro na vesnici 1951 až 1956. Historie kulturně-osvětové akce na českém venkově v 50. letech dvacátého století. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 391-426.

[477] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Stenografický záznam z porady kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci Čsl. státního filmu, o filmových festivalech pracujících, která se konala 18. IV. 50 v zas. síni ÚRO, Praha I, Perštýn 11, III. p. ve 14 hod.,* s. 9.

[478] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Stenografický záznam z porady kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci Čsl. státního filmu, o filmových festivalech pracujících, která se konala 18. IV. 50 v zas. síni ÚRO, Praha I, Perštýn 11, III. p. ve 14 hod,* s. 9.

[479] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Stenografický záznam z porady kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci Čsl. státního filmu, o filmových festivalech pracujících, která se konala 18. IV. 50 v zas. síni ÚRO, Praha I, Perštýn 11, III. p. ve 14 hod,* s. 10.

[480] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Stenografický záznam z porady kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci Čsl. státního filmu, o filmových festivalech pracujících, která se konala 18. IV. 50 v zas. síni ÚRO, Praha I, Perštýn 11, III. p. ve 14 hod,* s. 7.

by se mělo hovořit, zhodnotit jej, následující den před představením a nikoliv po filmu – dělníci se pak vracejí domů pozdě a nemohou ráno nastoupit včas do práce“.[481] Z většiny zápisů z porad je zřejmý jistý rozpor a nespokojenost z diskrepance mezi plány a jejich realizací. Dělníci se buď diskusí neúčastnili, nebo tyto byly nedostatečně naplánovány. Poukazováno bylo i na fakt, že mnohem lépe by se diskutovalo v momentě, kdy by bylo možné film promítnout rovnou v rámci závodu.[482] Hlavním cílem bylo přeměnit vnímání filmu obdobně jako literatury,[483] ne jako prostředku zábavy, ale jako zdroje inspirace, a to především inspirace pro práci.[484]

Proto začali být školeni pracovníci, kteří se měli zprvu stát „[…] hlavním kádrem soutěžní komise, která bude hodnotit festivalové filmy“.[485] V momentě, kdy bylo od vytvoření porot upuštěno, byli tito plynule použiti jako agitátoři již před FFP. Měli dále školit další diváky a stát se tak propagátory pokrokového filmu, kteří „[…] pochopili aktivní smysl a přínos pro úsilí lidu o vybudování socialistické vlasti“.[486] Cíl byl stále stejný – proměnit vnímání filmu tak, aby v něm diváci viděli nejen prostředek zábavy, ale „[…] významného druha a pomocníka v každodenním úsilí, ve všech problémech veřejných i osobních“.[487] Zápisy z porad svědčí o masovosti této předfestivalové aktivity v rámci celého Československa. Postupně měly být na desítkách aktivů a přednášek vyškoleny stovky a tisíce pracujících (jen 500 jich mělo být v Bratislavě, 700 v Brně, v průměru 800 v Plzni, 900 jich mělo být na Ústecku a přes 1 400 v Gottwaldově).

Tyto snahy byly zesíleny o rok později, kdy měla být kampaň „[…] zaměřena k vedení boje za světový mír, k dalšímu prohloubení přátelství se Sovětským svazem a lidovými demokraciemi, k posílení mezinárodní solidarity dělnické třídy a boje pracujících v kapitalistických státech, k oživení a prohloubení zájmu našich pracujících o hodnotný film, zejména film sovětský, který je pro nás školou výstavby socialismu“.[488]

Vypracovány byly metodické pokyny, kterak organizovat před FFP cyklus přednášek a debat v závodních klubech. Pět týdnů bylo jasně rozděleno na jednotlivá témata, která v roce 1951 mělo zahájit „Film v boji za mír“ spojené s rozborem románu *Daleko od Moskvy* Vasilije Nikolajeviče Ažajeva. Druhý týden se nesl ve znamení debat s námětem „Poslání filmu v socialistické společnosti“ a debatou „Film v boji prosti záškodnictví“. Jako případové filmy byly určeny snímky *Dvojí tvář, Odhalená zrada*, nebo *Velký občan*, film, který „[…] by měl znát nejen každý komunista, ale každý poctivý občan republiky“.[489] Třetí týden pak v rámci

[481] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Stenografický záznam z porady kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci Čsl. státního filmu, o filmových festivalech pracujících, která se konala 18. IV. 50 v zas. síni ÚRO, Praha I, Perštýn 11, III. p. ve 14 hod.,* s. 21.
[482] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Zápis z porady festivalové komise, konané dne 5. 7. 1951 (Plzeň)*, s. 1.
[483] Za příklad byla dávána třeba kniha Vladimíra Fedoroviče Popova *Lidé z ocele*, která „pomohla zavést nové methody slévání na Ostravsku,“ VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Jak uspořádat cyklus přednášek a debat v závodních klubech u příležitosti Filmových festivalů pracujících*, s. 2.
[484] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Jak uspořádat cyklus přednášek a debat v závodních klubech u příležitosti Filmových festivalů pracujících*, s. 2.
[485] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmový festival pracujících v Brně, Dopis K. Marvanovi, 13. 2. 1950*, s. 2.
[486] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmové festivaly pracujících, význam a poslání letošních FFP, 11. listopadu 1950*, s. 7.
[487] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmové festivaly pracujících, význam a poslání letošních FFP, 11. listopadu 1950*, s. 8.
[488] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Návrh pro sekretariát ÚRO, projednáno se státním filmem*, s. 3.
[489] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Film v boji proti záškodnictví (nástin úvodu k besedě)*, s. 2.

tématu „Filmové umění SSSR a lidových demokracií“ provázela debata „Film pomáhá výstavbě socialistického průmyslu“ a rozbory filmů jako *Karhanova parta* nebo *Pětistovka*. Víceméně technickou část, do níž se ideologické snahy promítly nejméně, bylo čtvrté téma „Technika filmového pásu“, které se snažilo přiblížit vznik filmu od scénáře až po hotový snímek. Poslední debata „Film na pomoc nové vesnici“ použila pro rozbor filmy *Slepice a kostelník*, *Kubáňští kozáci* nebo *Vzbouření na vsi*.[490]

Nepřekvapí, že hlavní náplní těchto přednášek bylo dobově zcela příznačné černobílé nahlížení na jasné dělení na Východ a Západ, v tomto případě na sovětské filmy o ušlechtilých sovětských lidech, bojovnících za mír; zatímco v opozici stála dekadentní americká produkce, která byla popisována jako demoralizující, infikující, umrtvující city a přirovnávána byla ke goebbelsovskému nacistickému filmu.[491] Jako příklad dobrého umění bylo pochopitelně uváděno socialistické filmové umění a jeho tři hlavní znaky – společenská funkce, srozumitelnost a aktuálnost.[492] Tezovitost těchto školení se prolnula i do dalších let, kdy materiály pro školení v roce 1952 obsahovaly tytéž, případně jen lehce doplněné či upravené, materiály.[493] Opakována měla být i přednáška „Technika filmového pásu“,[494] která bez ideologického balastu vysvětlovala základní prvky filmu, velikost záběrů, záznam zvuku či fungování dabingu. Jejím autorem byl filmový publicista a pozdější zakladatel katedry dokumentaristiky na FAMU Antonín František Šulc. Soudě dle pozdějších materiálů však z pořadí přednášek nakonec vypadla.[495] Téhož roku bylo také doporučeno *nepořádat* diskuse o filmech bezprostředně po představení, ale přenést je do závodních klubů v příhodnějším termínu.[496] Týden před FFP měla být také na závodech a v závodních klubech uspořádána „filmová odpoledne“, která měla propojovat promítání filmů s diskusemi.[497] Jak však svědčí dobové prameny, ani tato snaha o proměnu divácké obce se nedařila.

Kinematografie stalinského období měla fungovat jako nástroj osvěty, prostředek pro šíření nového hodnotového systému[498] a utváření nového ideově vyspělého diváka.[499] Tento edukativní a výchovný prvek kinematografie jako by byl v rámci akcí FFP ještě koncentrovaný. Filmy byly obklopené projevy, úvody a diskusemi, avšak jejich realizace byla často nedůsledná a stávala se terčem kritiky. O faktickém dopadu na masy je však možné pochybovat. O jistý edukativní prvek se měly snažit první ročníky podzimního FFP, avšak tam mělo jít spíše o filmové úvody, než o nástroj kulturně-politické výchovy.

[490] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Návrh pro poradu ÚKPO, Filmové festivaly pracujících (24. 5. 1951)*, s. 2.
[491] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Film v boji za mír (Nástin úvodní přednášky 1. týdne)*, s. 1-2.
[492] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Poslání filmu v socialistické společnosti (nástin zásadní přednášky 2. týdne)*, s. 2.
[493] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Film v boji za mír (Nástin úvodní přednášky 1. týdne)*, s. 1.
[494] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Technika filmového pásu (Osnova zásadní přenášky 4. týdne)*, s. 1.
[495] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Rámcové směrnice pro organizaci Filmových festivalů pracujících 1952*, s. 4; VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Přednáškový materiál pro besedy k FFP 1952*, s. 1
[496] VOA Praha, f. ROH-ÚRO–KULT, kart. 138, i. j. 114, *Rámcové směrnice pro organizaci Filmových festivalů pracujících 1952*, s. 2.
[497] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Rámcové směrnice pro organizaci Filmových festivalů pracujících 1952*, s. 4.
[498] Pavel Skopal, srov. Skopal, Pavel (2014*): Filmová kultura severního trojúhelníku*. Brno: Host, s. 86, resp. 155–156.
[499] Pavel Skopal, srov. Skopal, Pavel (2014*): Filmová kultura severního trojúhelníku*. Brno: Host, s. 167, resp. problematice pojímání filmového publika se věnuje celá kapitola „III. Kina a diváci. Dějiny filmové recepce.“, s. 159–242.

4.5. FFP hodnotí, bilancuje, kritizuje

Čtvrtou a poslední fází v rámci organizování FFP pak bylo zhodnocení, během kterého se měly v závodních klubech zorganizovat s pracujícími besedy o promítnutých filmech. Na doporučení ÚRO měly být tyto diskuse eventuálně natočeny a popularizovány v krajském tisku. Shrnovaly se však nejen úspěchy, ale i nedostatky. Ty byly shledávány často na již zmiňované straně propagace. V ní navíc zaostával zejména denní tisk přinášející pouze stručné zprávy o FFP.[500]

Jak jsme viděli výše, kritice byly podrobeny mnohé součásti FFP. Pomineme-li nyní periodicky se opakující výtky ke špatnému počasí,[501] byla problémem již sama porota, jejíž členové patrně nedosahovali dostatečných kompetencí. Klasickým terčem kritiky byly zmiňované projevy, na jejichž problematičnost poukazovali odboráři od třetího ročníku FFP. Poměrně kuriózním případem pak byla jmenovitá kritika předsedy bratislavské Krajské odborové rady Štefana Šišky. Deník *Smena* mu vyčetl nezodpovědně připravený projev, v němž dokonce komolil jména sovětských herců a tvůrců, a článek uzavřel otázkou namířenou na KOR a krajské ředitelství ČSF, zda míní i nadále takto „reprezentovat".[502] Kritika mířila i do řad spoluorganizátorů a patronátních organizací, když bylo v roce 1951 lakonicky konstatováno, že „Svaz československo-sovětského přátelství se práce téměř neúčastnil".[503]

Výtky byly mířeny i na nedostatky v kinech. Jedním z nich byla jejich stále nedostačující kapacita, přičemž největší vlna kritiky tradičně mířila do hlavního města, kde absentující venkovní amfiteátr nahrazovaly alternativní prostory a nevelké letní kino ve Stromovce. V souvislosti s kiny bylo kritizováno i jejich nevhodné prostorové řešení. Například díky nesprávnému umístění pokladny v Gottwaldově se do prostranství kina mělo dostat při zahájení FFP odhadem 10 000 neplatících diváků.[504] Podobné problémy nastávaly i v dalších kinech, a proto bylo na závěr zdůrazněno, že výsledný počet diváků se vztahuje na platící, přičemž skutečný počet přítomných byl mnohem vyšší.[505] Což lze, byť implicitně, brát jako snahu prokázat obrovský divácký zájem o FFP.

Na nedostatky v rámci nesplněných plánů upozorňují záznamy odborářských porad již od roku 1950. Je příznačné, že do strojopisných zápisů bylo občas vpisováno tužkou, takže slovo *byly* šlo snadno nahradit slovem *mohly*: „FFP ~~byly~~ *mohly být* dobrým prostředkem k mobilizaci závodních klubů jako nositelů kulturního života a kulturní práce, jako organizátorů nových forem společenského

[500] Kritizován byl například nedostatečný zájem *Mladé fronty*, *Svobodného slova*, *Lidové demokracie* a *Zemědělských novin*; VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Celkové hodnocení kampaně tisku k FFP*, s. 1.

[501] To bylo reflektováno v tisku po celé trvání FFP, kdy bývala zkratka FFP transformována. Tak se bylo možné dočíst nejen v roce 1957: „Když ta přehlídka ve znaku FFP, to je nikoliv Filmový festival pracujících, ale ‚Furt, furt prší', tak snad pršet nebude;" viz Rů (1957): Nový filmový festival v Liberci. *Cesta míru: týdeník Krajského výboru Komunistické strany Československa v Liberci*, (13. 7.); ale například i o 16 let později: „Tři stupně nad nulou by svědčily spíše lyžařským závodům než letnímu festivalu. Diváci přicházeli do kin s prošívanými přikrývkami, spacími pytli, deštníky; na plakátech bylo tužkou psaná upozornění Furt a furt prší," viz Posbíráno na FFP. *Kino*, 28, č. 14 (16. 7. 1973), s. 2.

[502] Hosté si prý měli plácat hanbou do tváří, když slyšeli, kterak Štefan Šiška dělá ze Sergeje Bondarčuka Bombirčuka, delegátku Kokorevu překřtil na Kukurevu, herečku Šagalovou na Šigalovou a režiséra Alexandra Ivanova přejmenoval na Alexandra Vasilijeviče. Kokavský, Rudo (1954): Ach tie prejavy. *Smena*, Bratislava, 1954, (10. 8.).

[503] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Rámcové směrnice pro organizaci Filmových festivalů pracujících 1952*, s. 7. O tristních výsledcích patronátů, které měly přitáhnout diváky na ideologicky vhodné filmy obecně, se zmiňuje i Skopal, viz Skopal, Pavel (2014): Filmová kultura severního trojúhelníku. Brno: Host, s. 105–106.

[504] NFA Praha, f. ČSF, kart. R4/A1/1P/5K, 1940–1952, *Zpráva o FFP v Gottwaldově*, s. 2.

[505] NFA Praha, f. ČSF, kart. R4/A1/1P/5K, 1940–1952, *Filmové festivaly v číslech*, s. 1.

života pracujících. Tohoto prostředku jsme však neuměli využít k mobilizaci závodních klubů“.[506] Kritizován byl i fakt, že propojení FFP s podněcováním vyšších pracovních výkonů zůstávalo také spíše na úrovni plánů: „Nedostatkem bylo, že průběhem FFP přes obrovské nadšení, které vyvolaly, jsme nedovedli podnítit široké hnutí mírových závazků a spojit kampaň FFP s kampaní vstřícných plánů a prověrkou norem.“[507] Ideologická snaha zde začala narážet na určitou diváckou rezistenci: „Z rozhovorů s návštěvníky na filmovém festivalu bylo vidět, že jen část se dovedla učit z filmu, pro většinu znamenal filmový festival jen příležitost shlédnout nový film.“[508] Z dobových pramenů také není zřejmé, zda a v jakém rozsahu byly realizovány plánované diskuse. Jen z několika zmínek je patrné, že dané kvóty nebyly plněny, na aktivech byla slabá účast[509] a samotné zajištění debat v závodních klubech bylo občas tristní[510] nebo později už neprobíhaly vůbec.[511]

Chování diváků, kteří postupem let přestali být vnímáni jako jednolitá a formovatelná a spořádaná masa,[512] začalo být ostatně také jedním z terčů kritiky. V úvodu zmiňovaný Thomas Elsaesser ve své studii zmiňuje mimo jiné blízkost festivalů a karnevalů, a to zejména kvůli přítomnosti různých excesů. V případě FFP docházelo ovšem k těmto excesům buď zřídka, anebo se o nich média nezmiňovala. Během VI. FFP 1954 začalo být poukazováno na nepříjemné doprovodné jevy, mezi něž patřilo právě nevhodné chování diváků. Ostravská *Práce* podotkla, že „jen dva nehezké jevy ruší jinak tak pěkný filmový festival. Je to ještě ojedinělé pískání v hledišti, hlavně na místech k stání, a předčasné opouštění míst před ukončením filmu.“[513] Ostatně terčem kritiky byly i výsledky návštěvnosti, když v roce 1957 získal největší pozornost snímek *Dobrý voják Švejk*. Odborářská zpráva tento výsledek shrnula do trudného konstatování: „Z tohoto přehledu je možno posoudit, jak mnoho jsme dlužni výchovné práci mezi lidmi i v odborové organizaci. Hlavní zájem byl projevován o filmy s thematikou povrchní a nenáročnou, zvláště západních produkcí. Tak na příklad anglický film ‚Tři muži ve člunu‘ měl po Dobrém vojáku Švejkovi nejvyšší účast, ač šlo o bezduchou komedii. Přesto, že při odchodu byly pronášeny téměř všemi účastníky kritické poznámky k filmu a byl odsuzován, bude příště na podobném filmu znovu vysoká účast".[514] Na témže místě proběhla „aféra“ se sovětským filmem *Výška*, na němž si organizátoři dopomohli trikem s otevřenými postranními vraty, pročež „další dny se toho občané dožadovali opět, a když to učiněno nebylo, vyjadřovali se velmi nevhodně o tom, že se pouštěli lidé

[506] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmové festivaly pracujících, význam a poslání letošních FFP, 11. listopadu 1950*, s. 4.
[507] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmové festivaly pracujících, význam a poslání letošních FFP, 11. listopadu 1950*, s. 16.
[508] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Zpráva o zájezdu do Brna (s. Stýblo, 4. – 5. 8. 50)*, s. 1.
[509] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Hodnocení II. Filmového festivalu pracujících, konaného od 14. do 19. srpna 1951 v Liberci*, s. 3.
[510] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Zpráva o přípravách III. Filmového festivalu pracujících (Plzeň)*, s. 1
[511] Tristní stav v roce 1956 ilustrují zprávy podáváné z delegačních cest, viz VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 175, i. j. 147, *Zpráva z delegační cesty (Eva Vergeinerová, Liberec)*, s. 1; VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 175, i. j. 147, *Zpráva z delegační cesty (Eva Vergeinerová, Pardubice, Hradec Králové)*, s. 1.
[512] Je třeba podotknout, že podobně lze chápat spíše anekdotickou připomínku z roku 1950, kdy bylo chváleno nově postavené letní kino Mír v Hradci Králové na pravém břehu řeky Orlice: „Výhodou kina, jistě jedinou ze všech FFP bylo, že diváci, kterých se sešlo někdy i na 10 000 na jediné představeni, přišli do kina mnohdy i několik hodin před zahájením a volné chvilky trávili koupáním v sousední Orlici. Dokonce i při promítání bylo v řece spousta ‚černých‘ diváků, kteří už lístky nedostali a proto trpělivě dvě hodiny šlapali vodu, aby viděli film.“ A. K. – J. D. – J. K. (1950b): Dojmy z festivalů pracujících. *Kino*, 5, č. 18 (31. 8.), s. 407.
[513] Z ostravského filmového festivalu. *Práce*, Ostrava, (14. 8. 1954).
[514] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Zhodnocení Filmového festivalu pracujících v Českých Budějovicích,* s. 1.

zadarmo proto, že to byl ruský film a že pořadatelé nechtěli, aby bylo na něm prázdno“.[515]

Jakkoliv lze tuto poznámku chápat jako projev nedůslednosti lokálních činitelů, je dobrou ilustrací měnící se atmosféry stejně tak jako proměňujícího se chápání FFP. Ten byl v roce 1957 popisován již zcela jinou rétorikou: „[…] vycházíme z toho, že FFP jsou především naší vnitřní událostí, jejich výsledky a ohlas se projevují v našem životě, jsou naší československou zvláštností. Jde o to, abychom správně odhalili možnosti, které tato akce má, které jsou jiné než u Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech. Společně s ÚRO se domníváme, že když se nám FFP více podaří spojit s naším národním životem, podnítit tvůrčí iniciativu a vynalézavost funkcionářů v krajích, že tím větší bude také ohlas FFP v zahraničí.“[516] Téhož roku bylo chváleno, že „dobré je i to, že budeme mít proti minulému roku více veseloher a satirických filmů, které jsou tak žádány naší veřejností“.[517]

Kritika byla mířena i na zacházení se zahraničními delegacemi. Ta se sice objevovala i v předešlých letech, ale mířena byla spíše směrem jejich nedostatečného uvedení či další starosti o ně v rámci jejich návštěvy na FFP. Nyní bylo dáváno přímo na paměť, jak zacházet s delegáty ze západních zemí, neboť mezi nimi „[…] bude jistě většina pokrokových lidí, kteří si přejí mír a spolupráci mezi národy, i když ve všem třeba nesouhlasí s námi. S tím musíme počítat a nebudeme je zkoušet ze znalostí marxismu.“[518] Naráženo bylo na situaci z předešlého roku, kdy se měl do podobně nepříjemné situace dostat francouzský novinář.

[515] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Zhodnocení Filmového festivalu pracujících v Českých Budějovicích*, s. 2.
[516] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Záznam z porady o zajištění FFP 1957 (9. 4. 1957, zasedací místnost ÚRO)*, s. 1
[517] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Záznam z porady o zajištění FFP 1957 (9. 4. 1957, zasedací místnost ÚRO)*, s. 2.
[518] VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Záznam z porady o zajištění FFP 1957 (9. 4. 1957, zasedací místnost ÚRO),* s. 5.

5. Závěr

Předložená studie se snažila na Filmový festival pracujících pohlédnout z několika úhlů, přičemž si už z příčin zmíněných v úvodu nekladla za cíl být komplexním přehledem celé akce. Spíše než to byla vhledem do prvních let FFP, kde se v průběhu několika málo ročníků projevovaly snahy o nové pojetí kultury a kulturní politiky právě nastupujícím komunistickým režimem. Jeho snahy a cíle se odrážely v neustále se měnícím pojetí FFP, který od prvního ročníku v roce 1948 do desátého v roce 1959 prošel několikerou proměnou. Dramaturgickým složením filmového programu, proměnou doprovodných akcí ale zejména i důrazem na jeho využití a správné pochopení.

Archivní prameny, byť mnohé jsou buď zatím nedostupné, nebo ztracené, ilustrují stejně dobře jako prameny publikované, kterak se měnil charakter FFP během jeho první dekády. První ročník ve Zlíně využíval výhodnou polohu a infrastrukturu města podobně jako jen o pár let před tím Filmové žně, prazáklad filmových festivalů u nás. Přestože prameny deklarovaly snahu o navázání na Žně, přednost dostaly západní Čechy a potřeba podpořit poničenou pověst západočeských v tu chvíli zejména odegermanizováním postižených, lázní. Úspěch tak přinesl až Vítězný únor a nově nastolená politika. Když ministr informací Václav Kopecký svolil k organizování FFP, mohl tím sledovat i snahu proměnit Zlín a pracující Zlína, tedy průmyslového města stojícího zejména na odkazu soukromého podnikání firmy Baťa, prostřednictvím této nové akce. Jakkoliv jde o spekulaci, je zřejmé, že důvody vzniku FFP byly mnohem více *politické*, než kulturní a ekonomické. Totéž platí i pro jeho následné rozšiřování do dalších měst, přičemž i tam byla patrná logika postupného ovládnutí průmyslových center republiky a následné rozšiřování do krajských měst.

Pro FFP byly příznačné exaltované projevy stejně jako megalomanská výzdoba (kterou předstihnout mohly snad jen prvomájové průvody) a vše s ní spojené, která jasně oddělovala všední představení od představení FFP. Tyto prvky, přinejmenším částečně nebo spíše ve skromnější míře, přetrvaly až do pozdějších let, jakkoliv se již v 60. letech FFP na hony vzdálil původní koncepci a dramaturgii z 50. let. Reformní 60. léta naplnila i FFP novými plány, reorganizačními náladami a koncepčními změnami. Ostatně FFP byl v letech 1959–1965 opět nakrátko soutěžní akcí a od roku 1966 se jeho koncepce upřesnila a rozdělila na dvě akce – letní a podzimní (a později zimní).

V době tzv. normalizace se však FFP uzavřel do cyklicky se opakující akce s filmem, která byla sice vítaným zpestřením provozu letních kin v letních měsících, ale už v máločem se podobala FFP z jeho počátků. Spíše než festivalem se FFP stal značkou, symbolem pro několik dní uváděné filmy v letních a (pod)zimních kinech. Přesto i v rámci této doby, tedy v letech 1972–1990, se FFP vrátil k soutěžnímu charakteru, kdy byly uváděné filmy oceňovány rozličnými cenami. Jejich počet se v průběhu let měnil a kolísal, měnily se jejich názvy a nejasná byla jejich koncepce. Především ale jejich skutečná váha nebo snad mezinárodní dosah, byl spíše iluzorní. Jak jsem naznačil, šlo, byť opět s velkou rezervou a určitým respektem před pořadateli, kteří to dozajista takto nevnímali, spíše o jakousi „hru na festival“. Důležitost cen či jejich mezinárodní dosah byl víceméně iluzorní. Zatímco ocenění udělovaná na MFF nalezneme v soupisu cen filmových databází, v případě FFP jde

spíše o nahodilé a zřídkavé zmínky, a to i přesto, že cen FFP bylo za jeho existenci rozdáno kolem dvou stovek.

FFP byl projevem režimní festivity po celou dobu své existence. Oslavný a manifestační rámec byl přítomen, byť vždy v poněkud jiné míře, jak v 50., tak i 60. a pozdějších letech. Měnila se však konkretizace této festivity do festivalovosti, kdy se FFP vrátil ke kompetetivní složce programu a o uváděných filmech bylo rozhodováno a hlasováno (diváky, krajskými porotami, národní porotou). Po většinu sledovaného období však byl FFP mnohem více edukativním a výchovným prostředkem, který měl režimu pomáhat formovat diváckou obec.

Jak jsme si předvedli, přestože první ročníky zhusta doprovázely zmínky o jeho absolutní výjimečnosti a výhradnosti, nelze FFP vnímat jinak, než jako doplněk MFF, jeho ozvěny a rozšíření části programu do široké distribuce.[519] Zatímco MFF se postupem let začal rozvíjet do akce s mezinárodním dosahem (jakkoliv tento rozvoj zastavil rok 1959 a nutnost obročního střídání s Moskvou), tak FFP zůstal prakticky po celou dobu spíše interní národní akcí, a to i v momentě, kdy se pandán MFF-FFP začal rozdělovat (1954) a nakonec se rozdělil (1959). Propojení obou akcí se projevovalo v letech 1950–1952, kdy se obě staly protiválečnou manifestací a snad ještě výrazněji v roce 1953, kdy neproběhla ani jedna, a to i přesto, že plány na jejich uskutečnění byly v jednání. Totéž se opakovalo v roce 1955, a i díky decentralizaci z roku 1957 k tomu nedošlo v roce 1959, kdy se FFP osamostatnil a na další sedm let se stal soutěžní akcí. Přesto i v dalších letech doznívala snaha uvádět filmy MFF do měst organizujících FFP, což se projevilo v postupně slábnoucím počtu filmů z MFF a později i v částečném dramaturgickém propojení MFF a zimního FFP.

Co však bylo FFP v 50. letech vlastní, byla ona exaltovaná festivita a s ní spojené manifestační, edukační a integrační rámce. Zřetelné oddělení všedního dne oslavnou rétorikou, úvodními projevy, výzdobou, doprovodnými programy, delegáty, vlajkami, hymnami, patronáty a dalšími prostředky, které povyšovaly FFP nad běžná představení v letních kinech. Mohutnost této propagace postupem času mizela a zbavovala se některých atributů, ale přesto v nižší míře přetrvala až do konce FFP. Opět se nabízí srovnání s několikrát zmiňovanou spartakiádou. Její vzhled se postupem let také měnil, takže například na spartakiádě v roce 1975 nahradil sovětskou vlajku symbolický rudý prapor.[520] To připomíná vzpomínky citovaného spoluúčastníka dění (a vnímavého pozorovatele) Pavla Švandy, který tyto změny vnějšího vzhledu FFP popisoval již v 60. letech. Patrné také je, že FFP měl sloužit jako prostředek stmelení divácké obce. Prostřednictvím diskusí a předem připravených besed s jasným tematickým zaměřením měl měnit vnímání ideově vhodné kultury. Jak však ukázaly závěrečné bilance, plány často nedosáhly své realizace, selhávaly a narážely na limity pracujících (neschopnost diskutovat, pasivita, neochota se podobných aktivit vůbec zúčastňovat). Návštěvnost filmů FFP také ukázala, že diváci byli vůči těmto prostředkům integrace či ideologické indoktrinace relativně rezistentní a vyšší návštěvnost pak měly filmy ryze

[519] S určitou rezervou by tak šlo v současnosti označit akci *Vary ve vašem kině*, kdy společnost Aerofilms uvedla bezprostředně po skončení 51. MFF v Karlových Varech do širší distribuce americký snímek *Tohle je náš svět*, francouzskou detektivní komedie *Líná zátoka* a brazilské drama *Neonový býk*; viz *Vary ve vašem kině* (online) <http://www.aerofilms.cz/novinky/276-vary-ve-vasem-kine/> (cit. 7. 7. 2016).

[520] To však sledovalo i další prvek, o němž se zmiňuje Petr Roubal, „[…] jelikož rudý prapor svou hymnu nemá, vyřešil se i problém, jak by se při zpěvu sovětské hymny (v živém televizním vysílání) zachovalo či nezachovalo obecenstvo na tribunách." Viz Roubal, Petr (2016): Československé spartakiády. Praha: Academia, s. 181.

oddechové, což se setkávalo s kritikou kulturních referentů v rámci konstatování, že jejich práce nebyla dostatečná. Navíc je třeba zopakovat, že reálná návštěvnost nemusela vždy odpovídat vykazovaným číslům. Mohla být zvyšována vpouštěním diváků do kina (viz zmiňovaný „trik" s filmem *Výška*), ale zároveň je zřejmé, že počet prodaných lístků se absolutně nemusel krýt s reálným počtem diváků.[521] Přesto je ale patrné, že statisícová (a v pozdějších letech milionová) návštěvnost FFP musela také být krom snahy organizátorů zapříčiněna spontánním diváckým zájmem. Odpovídá to tezím Malteho Rolfa, který se věnoval sovětským rituálům moci. Ani ty totiž nemusely být jen nudnou ceremonií či nutným zlem, které diváci museli přetrpět, ale spíše se podobaly lidovým slavnostem. I to je situace podobná atmosféře kolem spartakiád, ačkoliv ty vyžadovaly neskonale aktivnější zapojení v mnohem delším časovém úseku.[522] Přesto u nich stejně jako v případě FFP šlo o jistý druh rituálů, které „[…] společnost mohla chápat […] jako smysluplné, aktivně se jich účastnit, vzpomínat a těšit se na ně, ale vůbec to neznamenalo, že také přejímala oficiální normy chování či oficiální diskurs".[523] Jak jsme si ukázali, snahy využít FFP v 50. letech pro masivní proměnu diváků / občanů a jejich převýchova v řádné konzumenty ideově vhodné kinematografie, se nezdařila. Pro FFP v jeho počátcích platí, že „[…] se vládnoucí moci podařilo vytvořit rituální rámec, nedokázala však zprostředkovat obsah rituálu".[524] Proto se také akce postupem času měnila a z prostředku integrace a ideologické indoktrinace se již na konci své první dekády začal měnit v oslavný rámec, jakousi „ochrannou známku", pod jejíž zkratkou FFP byl do kin uváděn rozmanitý výběr filmů.

[521] Na toto ostatně narážejí i pamětníci vzpomínající na FFP v pozdějších letech (byť je zřejmé, že situace po roce 1968 byla, v ohledu na přijímání sovětské kultury, zcela odlišná), kdy docházelo k těmto rozdílům zejména u sovětských filmů, na které bylo například do továren a podniků prodáno před 500 vstupenek, ale v hledišti byla večer jen desetina diváků; viz *Retro: Letní kina* (r. Ivan Bareš, 2012) (online) <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/212411000360025/> (cit. 13. 4. 2016).
[522] Nácvik trval zhruba 9 měsíců jednou až dvakrát týdně. Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 329.
[523] Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 15–16.
[524] Roubal, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 329.

6. Summary

Workers' Film Festival and its function in the cultural policy of the communist regime

My Thesis deals with the Workers' Film Festival (WFF). The largest film event in Czechoslovakia was established in Zlin in 1948; its last edition was held in 95 places in 1990. Despite its massive scale (or maybe due to it) researchers have not paid much attention to it yet. The study focuses primarily on the first 12 years, i.e. years 1948–1960.

The first part, which is methodological and conceptual, presents the key terminology and statements. It deals with the history of film festivals, typical festival locations, and main reasons of their establishment. However, the WFF is rather resistant to any theoretical classification and to define it as a film festival is somewhat tricky. Its commercial function was totally missing and, with the passage of time, the event also lacked other festival attributes. Rather than a festival, it should be understood as an expression of the regime's festivity, a manifestation tool, celebration and a periodically repeating ritual. In the 1950s, the film was used an integration tool which helped the regime educate viewers and change their system of values. The WFF along with its accompanying events, speeches and lectures intensified such efforts.

The second chapter aims to outline the WFF history from its beginning until 1990. In 1950, WFF transformed from a competition festival (as in 1948 and partially in 1949) into a cultural and political manifestation. However, the connection with the IFF remained the same because the WFF showed a selection of award-winning films. The connection was also demonstrated in 1953 and 1955 in which years neither of the events was held. In the mid-1950s, however, the two events started to drift apart. The IFF became a competition event with international ambitions. It was confirmed by awarding the "A" category by the FIAPF in 1956. The WFF continued to grow but its significance did not extend beyond the national border. The IFF in Karlovy Vary had to alternate with the IFF in Moscow from 1959. The WFF started a new era after it separated from the IFF; it started to change gradually. However, it only retained its renewed competition nature until 1965. After that the WFF became a non-competition show again. Moreover, it was split into two events because some films were not suitable for open air cinemas. They differed in time as well as dramaturgy. The last important change was made in 1972 when the WFF regained its competition nature. In the same year, its term was moved from autumn to the following year's winter and it was held every odd year since. Its program included films from the previous year's IFF. The last edition of the WFF demonstrated the inertia of its organization: from above, by creating plans and distribution packages, but also from below by the enthusiasm of its organizers. The year 1990 saw the end of the WFF, but there were some efforts to hold similar shows later on.

The third chapter deals with the duality between the IFF and the WFF. The IFF has been closely associated with a single location; it has been permanently held in Karlovy Vary since 1949. On contrary, the WFF was established as an event connected with the city of Zlin. However, the regional character was somewhat blurred by extending the WFF to other places such as open air cinemas, large

amphitheaters as well as alternative premises adapted for purposes of the WFF. The competition character of both events was also different. The IFF has awarded films throughout its entire existence; on the other hand, the WFF only had a competition nature only in some periods. Moreover, the WFF awards cannot be interpreted as an appreciation of the quality of films, but rather as a cause of their quality, i.e. "making" such awarded films educate and form the audience. The working class panel of judges, which was the greatest achievement of the WFF, operated only in 1948 and partially in 1949. Prize-awarding was based on another principle in the following years. The fame of WFF awards rarely extended beyond the borders of Czechoslovakia.

The fourth chapter deals with three functions of the WFF: manifestation, education, and integration. The chapter focuses on the analysis of the function and use of the WFF films by unions. Mass and massive replication, initiated in 1949, transformed a film event into a cultural and political instrument. It monitors the transformation and shift from the working class judges to cultural mediators who aimed to form the audience by means of lectures, introductions and discussions. However, like the panel of judges, such educational element was restricted by the limitations of its creators as well as recipients. Specialized literature often refers to a rather sad story. It always starts with great plans, continues with a rather imperfect implementation, and ends with a summary of everything which did not come out as it was planned at the beginning. The effect of most of the above described procedures which aimed to integrate (or ideologically indoctrinate) was rather illusive.

Překlad: Hana a Tomáš Havlíčkovi

7. Přehled ročníků a celovečerních filmů uvedených na FFP 1948–1970

Seznam filmů obsahuje tituly uvedené na jednotlivých ročnících FFP. Jak bylo poznamenáno, vzhledem k prostorovému charakteru akce nebylo možné promítat všechny filmy ve všech festivalových městech. Z výzkumu jsou taktéž patrny změny oproti oficiálně uveřejněným soupisům, neboť v průběhu FFP docházelo často k nahrazování filmů jinými, či doplňování dalších titulů. Důvody k tomu vedoucí byly patrně organizačního charakteru.

I. FFP (28. 7. – 3. 8. 1948)

- 1 místo – Zlín.
- 48 300 diváků.

- ***Bílá tma*** (František Čáp, Československo, 1948)
- ***Ditta, dcera člověka*** (*Ditte menneskebarn*, Bjarne Henning-Jensen, Dánsko, 1946)
- ***Když louky kvetou*** (*När ängarna blommar*, Hampe Faustman, Švédsko, 1946)
- ***Nejlepší léta našeho života*** (*The Best Years of Our Lives*, William Wyler, USA, 1946)
- ***Někde v Evropě*** (*Valahol Európában*, Géza von Radványi, Maďarsko, 1947)
- ***Obležení Besterce*** (aka *Poslední hradní pán*, *Beszterce ostroma*, Márton Keleti, Maďarsko, 1948)
- ***Osvětim*** (*Ostatni etap*, Wanda Jakubowska, Polsko, 1948)
- ***Píseň tajgy*** (*Skazanie o zemle sibirskoj*, Ivan Pyrjev, SSSR, 1947)
- ***Poznamenaní*** (*The Search*, Fred Zinnemann, Švýcarsko / USA, 1948)
- ***Ruská otázka*** (*Russkij vopros*, Michail Romm, SSSR, 1947)
- ***Tragický hon*** (*Caccia tragica*, Giuseppe de Santis, Itálie, 1947)
- ***Třetí úder*** (*Tretij udar*, Igor Savčenko, SSSR, 1948)
- ***Vrahové mezi námi*** (*Die Mörder sind unter uns*, Wolfgang Staudte, [Východní] Německo, 1946) – uveden mimo soutěž
- ***Zrádná neděle*** (*It Always Rains on Sunday*, Robert Hamer, Anglie, 1947)

II. FFP (5. 8. – 21. 8. 1949)

- 5 míst – Plzeň, Most-Litvínov, Ostrava, Gottwaldov, Bratislava.
- 242 300 diváků.

- ***Akademik Pavlov*** (*Akademik Ivan Pavlov*, Grigorij Ľvovič Rošaľ, SSSR, 1949)
- ***Boj na severu*** (*Skogen är vår arvedel*, Ivar Johansson, Švédsko, 1944)
- ***Boj o jižní točnu*** (*Scott of the Antarctic*, Charles Frend, Velká Británie, 1948)
- ***Hledá se poklad*** (*Skarb*, Leonard Buczkowski, Polsko, 1948)
- ***Maclovia***(*Maclovia*, Emilio Fernández, Mexiko, 1948)
- ***Na úsvitu*** (*Le Point du jour*, Louis Daquin, Francie, 1949)
- ***Pan Habětín odchází*** (Václav Gajer, ČSR, 1949)
- ***Pětistovka*** (Martin Frič, ČSR, 1949)
- ***Píď země*** (*Talpalatnyi föld*, Frigyes Bán, Maďarsko, 1948)
- ***Poklad na Siera Madre*** (*The Treasure of the Sierra Madre*, John Huston, USA, 1948)
- ***Přehlídka ztraceného času*** (*Les casse-pieds*, Jean Dréville, Francie, 1948)
- ***Rodná země*** (*Native Land*, Paul Strand, USA, 1942)
- ***Setkání na Labi*** (*Vstreča na Elbe*, Grigorij Alexandrov, SSSR, 1949)
- ***Stalingradská bitva*** (*Stalingradskaja bitva*, Vladimir Petrov, SSSR, 1949)
- ***Za vámi půjdou jiní*** (*Za wami pójda inni...*, Antoni Bohdziewicz, Polsko, 1949)
- ***Život v květech*** (*Mičurin*, Alexandr Dovženko, SSSR, 1948)

III. FFP (31. 7. – 20. 8. 1950)

- 10 míst – Brno, Most, Ostrava, Bratislava, Gottwaldov, Hradec Králové, Plzeň, České Budějovice, Košice, Liberec.

- 466 000 diváků.

- ***Bitva o život*** (*La Bataille de vie*, Louis Daquin, Francie, 1948)
- ***Čertův žleb*** (*Czarci zleb*, Aldo Vergano, Tadeusz Kanski, Polsko, 1950)
- ***Dcery Číny*** (*Čung-chua nü er*, Ling Ce Fung, Cea Čong, Čína, 1949)
- ***Dej nám tento den*** (*Give Us This Day*, Edward Dmytryk, Velká Británie, 1949)
- ***Dvě party*** (*Dwie brygady*, Eugeniusz Cękalski, Polsko, 1950)
- ***Chléb náš vezdejší*** (*Unser täglich Brot*, Slatan Dudow, NDR, 1949)
- ***Její úspěch*** (*Szabóné*, Félix Máriássy, Maďarsko, 1949)
- ***Kalin orel*** (*Kalin orelat*, Boris Borozanov, Bulharsko, 1950)
- ***Kubáňští kozáci*** (*Kubanskie kazaki*, Ivan Pyrjev, SSSR, 1949)
- ***Pád Berlína*** (*Padenije Berlina*, Michail Čiaureli, SSSR, 1949)
- ***Priehrada***(Paľo Bielik, ČSR, 1950)
- ***Rada bohů*** (*Der Rat der Götter*, Kurt Maetzig, NDR, 1950)
- ***Spiknutí odsouzených*** (*Zagovor obrečjonnych*, Michail Kalatozov, SSSR, 1950)
- ***Vesničanka*** (*Pueblerina*, Emilio Fernandez, Mexiko, 1950)
- ***Zbojník Matyi*** (*Lúdas Matyi*, Kálmán Nádasdy, Maďarsko, 1950)
- ***Zocelení*** (Martin Frič, ČSR, 1950)

IV. FFP (31. 7. – 26. 8. 1951)

- 19 míst – Bratislava, Košice, Nitra, Prešov, Bánská Bystrica, Gottwaldov, Hradec Králové, Ostrava, Žilina, Praha, České Budějovice, Jihlava, Liberec, Ústí nad Labem, Most-Litvínov, Brno, Olomouc, Pardubice, Plzeň.
- 807 100 diváků.

- ***... a hvězdy září*** (*Doneckie šachťory – bitva o ugoľ*, Leonid Lukov, SSSR, 1950)
- ***Cesta ke štěstí*** (Jiří Sequens, ČSR, 1951)
- ***Dívka s bílými vlasy*** (*Pchai mao nü*, Choui Khoua, Bin Wang, Čína, 1950)
- ***Město nepokořené*** (*Miasto nieujarzmione*, Jerzy Zarzycki, Polsko, 1951)
- ***Noví hrdinové a hrdinky*** (*Sin er nü jing-siung čuan*, Š'Tung-šang, Čína, 1950)
- ***Ocelový voják*** (*Kang-tchie čan*, Čcheng Jin, Čína, 1950)
- ***Osvobozená země*** (*Felszabadult föld*, Frigyes Bán, Maďarsko, 1951)
- ***Poplach*** (*Trevoga*, Zachari Žandov, Bulharsko, 1951)
- ***První start*** (*Pierwszy start*, Leonard Buczkowski, Polsko, 1951)
- ***Rytíř Zlaté hvězdy*** (*Kavaler zolotoj zvezdy*, Julij Rajzman, SSSR, 1950)
- ***Sonnenbruckové***(*Die Sonnenbrucks*, Georg C. Klaren, NDR, 1951)
- ***Život zvítězí*** (*Vlara invinge*, Dinu Negreanu, Rumunsko, 1951)

Program doplňovaly dokumentární filmy:

- ***Altajským krajem*** (*Po Altaju*, Lev Saakov, SSSR, 1950)
- ***Sovětský Azerbajdžán*** (*Sovetskij Azerbejdžan*, režie, F. Kiseljov, 1950)
- ***Sovětský Kazachstán*** (*Sovetskij Kazachstan*, Lidija Stepanova, SSSR, 1950)
- ***Sovětská Kirgizie*** (*Sovetskaja Kirgizia*, I. Posělskij, SSSR, 1950)
- ***Sovětský Turkmenistán*** (*Sovetskij Turkmenistan*, R. Karmen, SSSR, 1951)
- ***Vítězství čínského lidu*** (*Pobeda kitayskogo naroda*, Leonid Varlamov, SSSR, 1950)

V. FFP (28. 7. – 24. 8. 1952)

- 20 míst – Hradec Králové, Jihlava, Liberec, Litvínov-Loučky, Plzeň, Ústí nad Labem, Bánská Bystrica, Košice, Nitra, Prešov, Žilina, Bratislava, Brno, Gottwaldov, Olomouc, Ostrava, České Budějovice, Kladno, Pardubice, Praha.
- 810 800 diváků.

- ***Danka*** (*Danka*, Boris Borozanov, Ivan Fičev, Bulharsko, 1952)
- ***Chopinovo mládí*** (*Mlodość Chopina*, Alexander Ford, Polsko, 1952)

- ***Jitro nad řekou*** (*Utro nad Rodinata*, Anton Marinovič, Bulharsko, 1951)
- ***Křest ohněm*** (*Tüzkeresztség*, Frigyes Bán, Maďarsko, 1952)
- ***Lazy sa pohli*** (Paľo Bielik, ČSR, 1952)
- ***Mrzáček*** (*Si Pintjang*, Kotot Sukardi, Indonésie, 1951)
- ***Nezapomenutelný rok 1919*** (*Nezabyvajemyj 1919 god*, Michail Čiaureli, SSSR, 1952)
- ***Odporujte Americe, pomáhejte Koreji*** (*Resist America - aid Korea*, Sü Siao-ping, Čína / Severní Korea, 1951)
- ***Odsouzená vesnice*** (*Das Verurteilte Dorf*, Martin Hellberg, NDR, 1952)
- ***Osudy žen*** (*Frauenschicksale*, Slatan Dudow, NDR, 1952)
- ***Pan Fabre*** (*Monsieur Fabre*, Henri Diamant-Berger, Francie, 1951)
- ***Paní Déryová*** (*Déryné*, László Kalmár, Maďarsko, 1951)
- ***Poklad ptačího ostrova*** (Karel Zeman, ČSR, 1952)
- ***Pozor, banditi!*** (*Achtung! Banditi!*, Carlo Lizzani, Itálie, 1951)
- ***Prvé dny*** (aka *První dny*, *Pierwsze dni*, Stanislaw Rózewicz, Jan Rybkowski, Polsko, 1951)
- ***Přátelství zvítězí*** (*Freundschaft siegt*, Ivan Pyrjev, Andrew Thorndike, Joris Ivens, Andrej Frolov, Dmitrij Vasiljev, SSSR/NDR, 1951)
- ***Pyšná princezna*** (Bořivoj Zeman, ČSR, 1952)
- ***Rudá vlajka na zelené skále*** (*Cchui kang chung čchin*, Čang Ťün-siang, Čína, 1951)
- ***S harpunou za velrybami*** (*Sovetskij kitoboj*, R. I. Setkinová, SSSR, 1951)
- ***Sjednoťte se pro zítřek*** (*Tchuan-tie-čchi-lai ming-tchien*, Čao Ming, Čína, 1950)
- ***Splněný sen*** (*Mitrea Cocor*, Victor Iliu, Rumunsko, 1952)
- ***Velké dobrodružství*** (Miloš Makovec, ČSR, 1952)
- ***Vítězný pochod*** (Ivan Frič, ČSR, 1952)
- ***Závod míru Varšava-Berlín-Praha 1952*** (František Papoušek, ČSR, 1952)
- ***Zítra se bude tančit všude*** (Vladimír Vlček, Československo, 1952)
- ***Zlomená pouta*** (*Taras Ševčenko*, Vladimir Naumov, Alexandr Alov, SSSR, 1951)
- ***Znovu na frontu*** (*Ron chan-chon*, Čen San-In, Severní Korea, 1951)

Letní přehlídka barevných filmů (1953)

MFF ani FFP nebyly v roce 1953 pořádány, jako náhrada sloužila akce *Letní přehlídka barevných filmů.*

- ***Co vyprávěli lovci*** (*Povesť ob ochote*, Alexander a Jevgenij Alexejevovi, SSSR, 1952)
- ***Daleko od Moskvy*** (*Daleko ot Moskvy*, Alexandr Stolper, SSSR, 1950)
- ***Dobrodružství v sibiřském expresu*** (*Pojezd idjot na Vostok*, Julij Rajzman, SSSR, 1948)
- ***Dovolená s Andělem*** (Bořivoj Zeman, ČSR, 1952)
- ***Kvetoucí Ukrajina*** (*Cvetuščaja Ukrajina*, Michail Sluckij, SSSR, 1950)
- ***Mladá léta*** (Václav Krška, ČSR, 1952)
- ***Muži v sedle*** (*Smelyje ljudi*, Konstantin Judin, SSSR, 1950)
- ***Nástup*** (Otakar Vávra, ČSR, 1952)
- ***Osudy žen*** (*Frauenschicksale*, Slatan Dudow, NDR, 1952)
- ***Podivné manželství*** (*Különös házasság*, Márton Keleti Maďarsko, 1951)
- ***Sovětská Arménie*** (*Sovetskaja Armenia*, A. Ovanesova, SSSR, 1951)
- ***Sovětská Kirgizie*** (*Sovetskaja Kirgizia*, I. Posělskij, SSSR, 1950)
- ***Sovětský Uzbekistán*** (*Sovetskij Uzbekistan*, Lidija Stepanova, SSSR, 1951)
- ***Trosečník z otrokářské lodi*** (*Maximka*, Vladimir Braun, SSSR [Ukrajina], 1952)
- ***Ve dnech míru*** (*V mirnije dni*, Vladimir Braun SSSR, 1950)
- ***Ve světlech manéže*** (*Na arene cirka*, Leonid Varlamov, SSSR, 1951)
- ***Venkovský lékař*** (*Selskij vrač*, Sergej Gerasimov, SSSR, 1951)
- ***Zítra se bude tančit všude*** (Vladimír Vlček, ČSR, 1952)

VI. FFP (25. 7. – 22. 8. 1954)

- 20 míst – Gottwaldov, Hradec Králové, Jihlava, Liberec, Pardubice, Ústí nad Labem, Bánská Bystrica, Košice, Nitra, Prešov, Vysoké Tatry (Starý Smokovec), Žilina, Bratislava, Brno, Olomouc, Ostrava, České Budějovice, Kladno, Plzeň, Praha.
- 782 900 diváků.

- ***Agent č. 13*** (*Ob etom zabyvat nelzja*, Leonid Lukov, SSSR, 1954)
- ***Botostroj*** (K. M. Walló, ČSR, 1954)
- ***Cirkus bude!*** (Oldřich Lipský, 1954)
- ***Dobrý den, slone*** (*Buongiorno, elefante!*, Gianni Franciolini, Itálie, 1952)
- ***Dobytí Kóty 270*** (*Zhi qu Huashan*, Kuo Wej, Čína, 1953)
- ***Ernst Thälmann – Syn své třídy*** (*Ernst Thälmann – Sohn seiner Klasse*, Kurt Maetzig, NDR, 1954)
- ***Genevieva*** (*Genevieve*, Henry Cornelius, Velká Británie, 1953)
- ***Ještě svatba nebyla…*** (Jaroslav Mach, ČSR, 1954)
- ***Lovci krabů*** (*Kanikosen*, Sô Yamamura, Japonsko, 1953)
- ***Nebezpečný náklad*** (*Gefährliche Fracht*, Gustav von Wangenheim, NDR, 1954)
- ***Osudy dobrého vojáka Švejka*** (Jiří Trnka, ČSR, 1956)
- ***Pětka z Barské ulice*** (*Piątka z ulicy Barskiej*, Aleksander Ford, Polsko, 1954)
- ***Píseň o člověku*** (*Pesen za čoveka*, Borislav Šaraliev, Bulharsko, 1953)
- ***Pro 14 životů*** (*Életjel*, Zoltán Fábri, Maďarsko, 1954)
- ***Rákocsiho poručík*** (*Rákóczi hadnagya*, Frigyes Bán, Maďarsko, 1954)
- ***Sůl země*** (*Salt of the Earth*, Herbert J. Biberman, USA / Mexiko, 1954)
- ***Tři mušketýři*** (*Les Trois mousquetaires*, André Hunebelle, Itálie / Francie, 1953)
- ***Věrní přátelé*** (*Věrnyje druzja*, Michail Konstantinovič Kalatozov, SSSR, 1954)
- ***Vnuci trubačovi*** (*Nepotii gornistului*, Dinu Negreanu, Rumunsko, 1953)
- ***Zářijoví hrdinové*** (*Septemvrijci*, Zachari Žandov, Bulharsko, 1953)

Týden československých filmů (1955)

V roce 1955 nebyl pořádán MFF ani FFP. Náhradou se stala akce *Týden československých filmů*, která probíhala v rámci oslav 10. výročí ČSF. Během 343 představení filmy shlédlo 265 tisíc diváků.

- ***Cesta do pravěku*** (Karel Zeman, Československo, 1955)
- ***Cirkus Hurvínek*** (Jiří Trnka, Československo, 1955)
- ***Dobrodružství na Zlaté zátoce*** (Břetislav Pojar, Československo, 1955)
- ***Návštěva z oblak*** (Miloš Makovec, Československo, 1955)

VII. FFP (22. 7. – 12. 8. 1956)

- 19 míst – Praha, Gottwaldov, Hradec Králové, Liberec, Pardubice, Ústí nad Labem, Brno, České Budějovice, Jihlava, Olomouc, Ostrava, Žilina, Bratislava, Bánská Bystrica, Košice, Nitra, Prešov, Vysoké Tatry.
- 851 100 diváků.

- ***Berlínská romance*** (*Eine Berliner Romanze*, Gerhard Klein, NDR, 1956)
- ***Devdas*** (*Devdas*, Bimal Roy, Indie, 1955)
- ***Ernst Thälmann, vůdce své třídy*** (*Ernst Thälmann – Führer seiner Klasse*, Kurt Maetzig, NDR, 1955)
- ***Jan Žižka*** (Otakar Vávra, ČSR, 1955)
- ***Kamenné horizonty*** (*Horizontes de piedra*, Román Viñoly Barreto, Argentina, 1955)
- ***Kudy kam?*** (Vladimír Borský, ČSR, 1956)

- ***Kdyby všichni chlapi světa…*** (*Si tous les gars du monde* / *S.O.S. Lutezia*, Christian-Jaque, Francie / Itálie, 1955)
- ***Malé světlé*** (*Egy pikoló világos*, Félix Máriássy, Maďarsko, 1955)
- ***Manželství dr. Danwitze*** (*Die Ehe des Dr. med. Danwitz*, Arthur Maria Rabenalt, NDR, 1956)
- ***Na mou odpovědnost*** (*Pe raspunderea mea*, Paul Calinescu, Rumunsko, 1956)
- ***Nevěra*** (K. M. Walló, ČSR, 1956)
- ***Osudy dobrého vojáka Švejka*** (Jiří Trnka, ČSR, 1956)
- ***Pátrání*** (*Potraga*, Žorž Skrigin, Jugoslávie, 1956)
- ***Poplach v horách*** (*Alarma in munti*, Dinu Negreanu, Rumunsko, 1956)
- ***Průzkum na řece Jang-c'*** (*Reconnaissance Across the Yangtze*, Tang Siao-tan, Čína, 1954)
- ***Rozhodnutí pilota Mareše*** (*Sprawa pilota Maresza*, Zbigniew Kuźmiński, Leonard Buczkowski, Polsko, 1955)
- ***Rumjancevův případ*** (*Delo Rumjanceva*, Josif Chejfic, SSSR, 1955)
- ***Stalo se na ulici*** (*Tova se sluči na ulicata*, Janko Jankov. Bulharsko, 1955)
- ***Villa Borghese*** (*Villa Borghese*, Vittorio De Sica, Gianni Franciolini, Itálie / Francie, 1953)
- ***Vina Vladimíra Olmera*** (Václav Gajer, ČSR, 1956)

VIII. FFP (14. 7. – 4. 8. 1957)

  - 18 míst – Praha, Hradec Králové, Plzeň Ústí nad Labem, Brno, České Budějovice, Gottwaldov, Jihlava, Liberec, Olomouc, Pardubice, Bratislava, Bánská Bystrica, Nitra, Ostrava, Prešov, Vysoké Tatry, Žilina.
  - 1 004 052 diváků.

- ***Bratři*** (*Zemlja*, Zachari Žandov, Bulharsko, 1957)
- ***Člověk na kolejích*** (*Człowiek na torze*, Andrzej Munk, Polsko, 1957)
- ***Dobrý voják Švejk*** (Karel Steklý, ČSR, 1956)
- ***Doktor v domě*** (*Doctor in the House*, Ralph Thomas, Anglie, 1954)
- ***Don Quijote*** (*Don Kichot*, Grigorij Kozincev, SSSR, 1957)
- ***Dvě přiznání*** (*Két vallomás*, Márton Keleti, Maďarsko, 1957)
- ***Falešná karta*** (*Der Hauptmann von Köln*, Slatan Dudow, NDR, 1956)
- ***Gervaisa*** (*Gervaise*, René Clément, Francie / Itálie, 1956)
- ***Juha*** (*Juha*, T. J. Särkkä, Finsko, 1956)
- ***Karnevalová noc*** (*Karnavalnaja noč*, Eľdar Alexandrovič Rjazanov, SSSR, 1956)
- ***Lidé a vlci*** (*Uomini e lupi*, Leopoldo Savona, Giuseppe De Santis, Itálie / Francie, 1956)
- ***Manžel dvou žen*** (*Il Bigamo*, Luciano Emmer, Itálie / Francie, 1956)
- ***Mazurka lásky*** (*Mazurke der Liebe*, Hans Müller, NDR, 1957)
- ***Nedívej se zpátky, synu*** (*Neokreći se, sine!*, Branko Bauer, Jugoslávie, 1956)
- ***Nejlepší část*** (La meilleure part, Yves Allégret, Francie / Itálie, 1956)
- *Novoroční oběť* (*Zhu Fu*, Sang Chu, Čína, 1956)
- *Pan profesor Hannibal* (*Hannibal tanár úr*, Zoltán Fábri, Maďarsko, 1956)
- *Pět slepic a nebe* (*Cinco Gallinas y el Cielo*, Rubén W. Cavalloti, Argentina, 1957)
- *Pod rouškou noci* (*Jagte raho*, Šombhu Mitra, Amit Maitra, Indie, 1956)
- *Poklady Rudého moře* (*Les trésors de la Mer Rouge*, Michel Rocca, Francie, 1955)
- ***Posledná bosorka*** (Vladimír Bahna, ČSR, 1956)
- ***Procházka Prahou*** (Bohumil Vošahlík, ČSR, 1956)
- ***Prolog*** (*Prolog*, Jefim Dzigan, SSSR, 1956)
- ***Proti všem*** (Otakar Vávra, ČSR, 1956)
- ***Rozvrácená pevnost*** (*Citadela sfarîmata*, Haralambie Boros, Rumunsko, 1957)
- ***Rytíř štěstěny*** (*Glücksritter*, Arthur Maria Rabenalt, NDR, 1957)

- ***Římské povídky*** (*Racconti romani*, Gianni Franciolini, Itálie / Francie, 1955)
- ***Svět ticha*** (*Le Monde du silence*, Louis Malle, Jacques-Yves Cousteau, Francie / Itálie, 1956)
- ***Ten, který musí zemřít*** (*Celui qui doit mourir*, Jules Dassin, Francie / Itálie, 1957
- ***Tři muži ve člunu*** (*Three Men in a Boat*, Ken Annakin, Anglie, 1956)
- ***Výška*** (*Vysota*, Alexandr Zarchi, SSSR, 1957)
- ***Zastavte vůz H 43-2301*** (*Les Assassins du dimanche*, Alex Joffé, Francie, 1956)
- ***Země snů*** (*Terre de Reve*, Kamal el Cheikh, Egypt, 1957)

IX. FFP (19. 7. – 11. 8. 1958)

  - 21 míst – Praha, České Budějovice, Liberec, Mladá Boleslav, Plzeň, Sokolov, Ústí nad Labem, Brno, Gottwaldov, Hradec Králové, Jihlava, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Bratislava, Bánská Bystrica, Košice, Nitra, Prešov, Vysoké Tatry, Žilina.
  - 1 447 864 diváků.

- ***Akce Teutonský meč*** (*Unternehmen Teutonenschwert*, Andrew Thorndike, Annelie Thorndike, NDR, 1958)
- ***Benkei se nevrátí*** (*Dosanko*, Seigo Kaneko, Japonsko, 1957)
- ***Bílá nemoc*** (Hugo Haas, ČSR, 1937)
- ***Co řekne žena*** (Jaroslav Mach, ČSR / Polsko, 1958)
- ***Dívka v černém*** (*To koritsi me ta mavra*, Michalis Kakojannis, Řecko, 1956)
- ***Drak*** (*Cerf-volant du bout du monde*, Roger Pigaut, Francie / Čína, 1958)
- ***Gerakové*** (*Geratzite*, Anton Marinovič, Bulharsko, 1958)
- ***Ilja Muromec*** (*Ilja Muromec*, Alexandr Ptuško, SSSR, 1956)
- ***Jeřábi táhnou*** (*Leťjat žuravli*, Michail Kalatozov, SSSR, 1957)
- ***Kolo*** (*La roue*, André Hauget, Francie, 1956)
- ***Manželství Terezy Etiennové*** (*Thérèse Étienne*, Denys de La Patellière, Francie / Itálie, 1958)
- ***Matka Indie*** (*Bharat Mata*, Mehboob Khan, Indie, 1957)
- ***Morálka paní Dulské*** (Jiří Krejčík, ČSR, 1958)
- ***Nad námi jedno nebe*** (*Nad nami odno nebo*, Arša Ovanesová, SSSR, 1957)
- ***Nevlastní bratři*** (*Ibo kjódai*, Mijodži Ieki, Japonsko, 1957)
- ***Otcové a synové*** (*Padri e figli*, Mario Monicelli, Itálie, 1957)
- ***Pánem svého těla*** (*Svoga tela gospodar*, Fedor Hanzekovic, Jugoslávie, 1957)
- ***Rozdělené město*** (*Berlin - Ecke Schönhauser*, Gerhard Klein, NDR, 1957)
- ***Říše slunce*** (*L'impero del sole*, Enrico Gras, Mario Craveri, Itálie, 1956)
- ***Severní předměstí Ria*** (*Rio Zona Norte*, Nelson Pereira dos Santos, Brazílie, 1957
- ***Smolař*** (*Comme un cheveu sur la soupe*, Maurice Régamey, Francie, 1957)
- ***Solný sloup*** (*Sóbálvány*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1958)
- ***Šeříková brána*** (*Porte des Lilas*, René Clair, Francie / Itálie, 1957)
- ***Tamango*** (*Tamango*, John Berry, Itálie / Francie, 1957)
- ***Točité schody*** (*Csigalépcsö*, Frigyes Bán, Maďarsko, 1957)
- ***Tosca*** (*Tosca*, Carmine Gallone, Itálie, 1957)
- ***Ulice plná překvapení*** (*Ulica polna neožidannostej*, Sergej Sideljov, SSSR, 1957)
- ***Velká modrá cesta*** (*La Grande strada azzurra*, Gillo Pontecorvo, Itálie / Francie / NSR, 1957)
- ***Vynález zkázy*** (Karel Zeman, ČSR, 1958)
- ***Země našich otců*** (*Arduna el khadra*, Ahmed Diaeddin, Youssef Gohar, Egypt, 1957)
- ***Zrození mrtvého města*** (aka *Vzkříšení mrtvého města*; *Eruptia*, Liviu Ciulei, Rumunsko, 1957)

X. FFP (4. – 19. 7. 1959)

- 22 míst – Praha, České Budějovice, Gottwaldov, Hradec Králové, Jihlava, Karlovy Vary, Kladno, Liberec, Mladá Boleslav, Plzeň, Ústí nad Labem, Bratislava, Brno, Bánská Bystrica, Košice, Nitra, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Prešov, Vysoké Tatry, Žilina.
- 1 430 000 diváků.

- ***Cyklista*** (*Cyklisten*, Henning Carlsen, Dánsko, 1958)
- ***Čistič bot*** (*Boot Polish*, Prakáš Arors, Indie, 1954)
- ***Dechovka*** (*Fanfare*, Bert Haanstra, Holandsko, 1958)
- ***Devětatřicátá brigáda*** (*A 39-es dandár*, Károly Makk, Maďarsko, 1959)
- ***Domov*** (*Otčij dom*, Lev A. Kulidžanov, SSSR, 1959)
- ***Eskadra Netopýr*** (*Geschwader Fledermaus*, Erich Engel, NDR, 1959)
- ***Haló, to je omyl*** (*Alo? Ati gresit numarul*, Andrei Calarasu, Rumunsko, 1958)
- ***Křižovatky*** (Pavel Blumenfeld, ČSR, 1959)
- ***Lékař a šarlatán*** (*Il Medico e lo stregone*, Mario Monicelli, Itálie / Francie, 1957)
- ***Místo nahoře*** (*Room at the Top*, Jack Clayton, Velká Británie, 1959)
- ***Mořská duše*** (*Haihun*, Sü Tchao, Čína, 1957)
- ***Můj strýček*** (*Mon oncle*, Jacques Tati, Itálie / Francie, 1958)
- ***Orel se nevzdává*** (*Orzel*, Leonard Buckzowski, Polsko, 1958)
- ***Ostrov odsouzených*** (*Na malkiya ostrov*, Rangel Valčanov, Bulharsko, 1958)
- ***Osud člověka*** (*Suďba čeloveka*, Sergej Bondarčuk, SSSR, 1959)
- ***Petrolejová sonda542*** (*Pusi 542*, Illo Oando, Albánie, 1952)
- ***Rikša*** (*Shujinsen*, Hiroši Inagaki, Japonsko, 1956)
- ***Sen noci svatojánské*** (Jiří Trnka, ČSR, 1958)
- ***Služka*** (*Édes Anna*, Zoltán Fábri, Maďarsko, 1958)
- ***Smrtonosný mrak*** (*Daigo Fukuryu-Maru*, Kaneto Šindó, Japonsko, 1958)
- ***Taková láska*** (Jiří Weiss, ČSR, 1959)

XI. FFP (9. – 24. 7. 1960)

- 23 míst – Bratislava, Bánská Bystrica, Gottwaldov, Košice, Martin, Nitra, Ostrava, Prešov, Sokolov, Vysoké Tatry, Žilina, Praha, Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Jihlava, Kladno, Liberec, Mladá Boleslav, Olomouc, Pardubice, Plzeň, Ústí nad Labem.
- 1 120 000 diváků.

- ***Atentát*** (*Merénylet*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1960)
- ***Balada o vojákovi*** (*Ballada o soldate*, Grigorij Čuchraj, SSSR, 1959)
- ***Dračí údolí*** (*V jedinom stroju*, Jefim Dzigan, Sue Wei Gan Čína / SSSR, 1959)
- ***Generál della Rovere*** (*Il Generale della Rovere*, Roberto Rossellini, Itálie / Francie, 1959)
- ***Hořící řeka*** (*Valurile Dunarii*, Liviu Ciulei, Rumunsko, 1959)
- ***Hra zvaná láska*** (*Den Kära leken*, Kenne Fant, 1959, Švédsko)
- ***Luční ulice*** (*Rue des Prairies*, Denys de La Patellière, Francie, 1959)
- ***Mlčící hvězda*** (*Der schweigende Stern*, Hieronim Przybyl, Kurt Maetzig, Hugo Grimaldi, NDR / Polsko, 1960)
- ***Nenávist*** (*Sapphire*, Basil Dearden, Velká Británie, 1958)
- ***Nikdo mne nemá rád*** (*Les Quatre cents coups*, François Truffaut, Francie, 1959)
- ***Pomsta*** (*La venganza*, Juan Antonio Bardem, Itálie / Španělsko, 1958)
- ***Prohraná sázka*** (*Ozornyje povoroty*, Julij Kun, Kalio Kijsk, SSSR, 1960)
- ***Přerušená píseň*** (Nikoloz Sanišvili, František Žáček, SSSR / Československo, 1959)
- ***Příběh čisté lásky*** (*Jun'ai monogatari*, Tadaši Imai, Japonsko, 1957)

- ***Růže pro státního návladního*** (*Rosen für den Staatsanwalt*, Wolfgang Staudte, NSR, 1959)
- ***Serjožka*** (*Serjoža*, Georgi Danelija, 1960)
- ***Smyk*** (Zbyněk Brynych, Československo, 1960)
- ***Tajný úkol*** (*Parvi urok*, Vladimir Petrov, Rangel Valčanov, Bulharsko, 1960)
- ***U nás v Mechově*** (Vladimír Sís, Československo, 1960)
- ***Vystěhovalci*** (*Los Desairraigados*, Gilberto Gazcon, Mexiko, 1960)
- ***Vyšší princip*** (Jiří Krejčík, Československo, 1960)
- ***Zmýlená neplatí*** (*I Soliti ignoti*, Mario Monicelli, Itálie, Itálie, 1958)

XII. FFP (30. 6. – 16. 7. 1961)

  - 24 míst – Bratislava (slavnostní zahájení pod Bratislavským hradem), Jihava, Martin, Brno, České Budějovice, Gottwaldov, Hradec Králové, Cheb, Kladno, Liberec, Mladá Boleslav, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Slaný, Ústí nad Labem, Bánská Bystrica, Košice, Nitra, Prešov, Vysoké Tatry, Žilina, Karlovy Vary, Praha (slavnostní zakončení na zimním stadionu).
  - 1 180 000 diváků.

- ***… a byli jsme mladí*** (*A byahme mladi*, Binka Željazkova, Bulharsko, 1961)
- ***Darclée***(*Darclée*, Mihai Iacob, Rumunsko, 1961)
- ***Dvě patra štestí*** (Két emelet boldogság, János Herskó, Maďarsko, 1960)
- ***Kde alibi nestačí*** (Vladimír Čech, Československo, 1961)
- ***Kde řeky mají slunce*** (Václav Krška, Československo, 1961)
- ***Křižáci I, II*** (*Krzyczacy*, Aleksander Ford, Polsko, 1960)
- ***Leťte, holubi*** (*Proščajtě, golubi*, Jakov Segel, SSSR, 1961)
- ***Nad střechou světa*** (*Flying over the Roof of the World*, Li En-ťie, Čína, 1960)
- ***Naše země*** (*Bakuon to daichi*, Hideo Sekikawa, Japonsko, 1957)
- ***Noční host*** (Otakar Vávra, Československo, 1961)
- ***Pět nábojnic*** (*Fünf Patronenhülsen*, Frank Beyer, NDR, 1960)
- ***Pohled do očí*** (Oldřich Daněk, Československo, 1961)
- ***Posvícení*** (*Kirmes*, Wolfgang Staudte, NSR, 1960)
- ***Pouta*** (Karel Kachyňa, Československo, 1961)
- ***Rocco a jeho bratři*** (*Rocco e i suoi fratelli*, Luchino Visconti, Francice / Itálie, 1960)
- ***Spadla s měsíce*** (Zdeněk Podskalský, Československo, 1961)
- ***Útěk v řetězech*** (*The Defiant Ones*, Stanley Kramer, USA, 1958)
- ***Valčík pro milión*** (Josef Mach, Československo, 1961)
- ***Vrať se, Afriko!*** (*Come Back, Africa*; Lionel Rogosin, USA, 1959)
- ***Žalobníci*** (Ivo Novák, Československo, 1960)

XIII. FFP (15. 6. – 1. 7. 1962)

  - 25 míst – Plzeň (slavnostní zahájení), Praha, Bratislava, Domažlice, Cheb, Jihlava, Ostrava, Gottwaldov, Bánská Bystrica, Košice, Prešov, Kladno-Slaný, Mladá Boleslav, České Budějovice, Ústí nad Labem, Liberec, Hradec Králové, Pardubice, Brno, Olomouc, Karviná, Nitra, Žilina, Martin, Vysoké Tatry.
  - 1 076 484 diváků.

- ***Akce Kalimantan*** (Vladimír Sís, Československo / Indonésie, 1962)
- ***Babeta jde do války*** (*Babette s'en va-t-en guerre*, Christian - Jaque, Francie, 1959)
- ***Baron Prášil*** (Karel Zeman, Československo 1961)
- ***Bitva na pochodu*** (*Bitva v puti*, Vladimír Basov, SSSR, 1961)
- ***Budapešťské střechy*** (*Pesti háztetök*, András Kovács, Maďarsko, 1962)
- ***Devět dní jednoho roku*** (*9 dnej odnogo goda*, Michail Romm, SSSR, 1961)
- ***Jaká slast žít*** (*Che gioia vivere*, René Clément, Itálie, 1960)

- ***Kapka medu*** (*A Taste of Honey*, Tony Richardson, Velká Británie, 1961)
- ***Královské děti*** (*Königskinder*, Frank Beyer, NDR, 1962)
- ***Lidé nad Čertovou stěnou*** (Emanuel Kaněra, Československo, 1962)
- ***Muž své ženy*** (*Maz swojej zony*, Stanislaw Bareja, Polsko, 1962)
- ***Polnočná omša*** (Jiří Krejčík, Československo, 1962)
- ***Proslulý 702*** (*Celebrul 702*, Mihai Iacob, Rumunsko, 1962)
- ***Sladký život*** (*La Dolce vita*, Federico Fellini, Itálie, 1960)
- ***Slunce a stín*** (*Slantzeto i syankata*, Rangel Valčanov, Bulharsko, 1962)
- ***Smrt má jednu tvář*** (*Der Tod hat ein Gesicht*, Joachim Hasler, NDR, 1962)
- ***Smrt na Cukrovém ostrově*** (Jiří Sequens, Československo, 1961)
- ***Strašidla ze Spessartu*** (*Das Spukschloß im Spessart*, Kurt Hoffmann, NSR, 1960
- ***Všechno zlato světa*** (*Tout l'or du monde*, René Clair, Francie, 1961)
- ***Zelené obzory*** (Ivo Novák, Československo, 1962)

XIV. FFP (22. 6. – 7. 7. 1963)

- 30 míst – Bratislava (slavnostní zahájení pod bratislavským hradem), Bánská Bystrica, Brno, Gottwaldov, Karviná, Košice, Kyjov, Martin, Nitra, Olomouc, Opava, Ostrava, Prešov, Vysoké Tatry, Žilina, České Budějovice, Hradec Králové, Cheb, Jihlava, Karlovy Vary, Liberec, Litvínov, Mladá Boleslav, Pardubice, Plzeň, Praha, Prostějov, Slaný, Turnov, Ústí nad Labem.
- 1 520 000 diváků.

- ***Až přijde kocour*** (Vojtěch Jasný, Československo, 1963)
- ***Byt*** (*The Apartment*, Billy Wilder, USA, 1960)
- ***Gangsteři a filantropové*** (*Gangsterzy i filantropi*, Jerzy Hoffman, Edward Skórzewski, Polsko, 1963)
- ***Ikarie XB 1*** (Jindřich Polák, Československo, 1963) (mimo soutěž)
- ***Jánošík I., II.*** (Paľo Bielik, Československo, 1962)
- ***Malachiášův zázrak*** (*Das Wunder des Malachias*, Bernhard Wicki, NSR, 1961)
- ***Nahý mezi vlky*** (*Nackt unter Wölfen*, Frank Beyer, NDR, 1963)
- ***Pekelník*** (*The Devil's Disciple*, Guy Hamilton, Velká Británie, 1959)
- ***Pohled s mostu*** (*Vu du pont*, Sidney Lumet, Francie / Itálie, 1962)
- ***Rozvod po italsku*** (*Divorzio all'italiana*, Pietro Germi, Itálie, 1961)
- ***Schody odvahy*** (*Stepenice hrabrosti*, Otto Deneš, Jugoslávie, 1962)
- ***Velká cesta*** (*Bolšaja doroga*, Jurij Ozerov, SSSR / Československo, 1962)
- ***Zmoklá neděle*** (*Esös vasárnap*, Márton Keleti, Maďarsko, 1962)

XV. FFP (27. 6. – 12. 7. 1964)

- 31 míst – Bánská Bystrica (slavnostní zahájení), Praha, Boskovice, Bratislava, Brno, Gottwaldov, Karviná, Košice, Kyjov, Martin, Nitra, Olomouc, Opava, Ostrava, Prešov, Prostějov, Vysoké Tatry, Žilina, České Budějovice, Hradec Králové, Cheb, Jihlava, Liberec, Litvínov, Mladá Boleslav, Pardubice, Plzeň, Slaný, Tachov, Turnov, Ústí nad Labem.
- 1 340 000 diváků.

- ***Archimedov zákon*** (Andrej Lettrich, Československo, 1964)
- ***Codin*** (*Codine*, Henri Colpi, Francie / Rumunsko, 1962)
- ***Čtyři neapolské dny*** (*LeQuattro giornate di Napoli*, Nanni Loy, Itálie, 1962)
- ***For Eyes Only – Přísně tajné*** (*For Eyes Only*, János Veiczi, NDR, 1961)
- ***Foto Háber*** (*Fotó Háber*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1963)
- ***Hadrář*** (*El Hombre de papel*, Ismael Rodríguez, Mexiko, 1963)
- ***Chodím po Moskvě*** (*Ja šagaju po Moskve*, Georgi Danelija, SSSR, 1963)
- ***Limonádový Joe aneb Koňská opera*** (Oldřich Lipský, Československo, 1964)

- ***Myš, která řvala*** (*The Mouse That Roared*, Jack Arnold, Velká Británie, 1959)
- ***Nápadník*** (*Le soupirant*, Pierre Étaix, Francie, 1962)
- ***Nebe a peklo*** (*Tengoku to jigoku*, Akira Kurosawa, Japonsko, 1963)
- ***Obžalovaný*** (Ján Kadár, Elmar Klos, Československo, 1964)
- ***Pasažerka*** (*Pasazerka*, Witold Lesiewicz, Andrzej Munk, Polsko, 1963)
- ***S mečem a štítem*** (*Ivaljo*, Georgi Avramov, Bulharsko, 1963)
- ***Ten sportovní život*** (*This Sporting Life*, Lindsay Anderson, Velká Británie, 1963)
- ***Tváří v tvář*** (*Licem u lice*, Branko Bauer, Jugoslávie, 1963)
- ***Zámek Gripsholm*** (*Schloss Gripsholm*, Kurt Hoffman, NSR, 1963)

XVI. FFP (12. – 27. 6. 1965)

- 32míst – Slaný (slavnostní zahájení), Boskovice, Brno, České Budějovice, Gottwaldov, Hradec Králové, Cheb, Jihlava, Karlovy Vary, Kyjov, Liberec, Litvínov, Mladá Boleslav, Pardubice, Plzeň, Prostějov, Tachov, Turnov, Ústí nad Labem, Bánská Bystrica, Karviná, Košice, Martin, Nitra, Olomouc, Opava, Ostrava, Prešov, Vysoké Tatry, Ždiar nad Hronom, Žilina, Bratislava (slavnostní zakončení).
- 1 100 000 diváků.

- ***A sedmnáct jim bylo let...*** (Így jöttem, Miklós Jancsó, Maďarsko, 1965)
- ***Atentát*** (Jiří Sequens, Československo, 1964)
- ***Gepard*** (*Il Gattopardo*, Luchino Visconti, Itálie / Francie, 1963)
- ***Chvějící se země*** (*Pjaď zemli*, Andrej Smirnov, Boris Jašin, SSSR, 1964)
- ***Ital ve Varšavě*** (*Giuseppe w Warszawie*, Stanislaw Lenartowicz, Polsko, 1964)
- ***Kdo jste, doktore Sorge?*** (*Qui êtes-vous, Monsieur Sorge?*, Yves Ciampi, Francie / NSR / Itálie / Japonsko, 1961)
- ***Neumlčený zločin*** (*Chronik eines Morde*, Joachim Hassler, NDR, 1965)
- ***Norimberský proces*** (*Judgment at Nuremberg*, Stanley Kramer, USA, 1961)
- ***Obchod na korze*** (Ján Kadár, Elmar Klos, Československo, 1965)
- ***Pán ze společnosti*** (*Un monsieur de compagnie*, Phillipe de Broca, Francie, 1964)
- ***Pánská jízda*** (*Herrenpartie*, Wolfgang Staudte, NSR / Jugoslávie, 1964)

XVII. FFP (17. 6. – 4. 7. 1966)

- 31 míst – Košice (slavnostní zahájení), Bánská Bystrica, Karviná, Martin, Nitra, Olomouc, Opava, Ostrava, Plzeň, Prešov, Trenčín, Vysoké Tatry, Žilina, Boskovice, Brno, České Budějovice, Domažlice, Gottwaldov, Hradec Králové, Cheb, Jihlava, Kyjov, Liberec, Litvínov, Mladá Boleslav, Pardubice, Prostějov, Slaný, Tachov, Turnov, Ústí nad Labem.
- 1 510 000 diváků.

- ***Cesta do manželské postele*** (*Reise ins Ehebett*, Joachim Hasler, NDR, 1966)
- ***Dáma na kole****jích* (Ladislav Rychman, Československo, 1966)
- ***Den štěstí*** (*Den sčastia*, Josif Chejfic, SSSR, 1963)
- ***Dýmky*** (Vojtěch Jasný, Československo / Rakousko, 1966)
- ***Faraon*** (*Faraon*, Jerzy Kawalerowicz, Polsko, 1966)
- ***Fantom Morrisvillu*** (Bořivoj Zeman, Československo, 1966)
- ***Majster kat*** (Paľo Bielik, Československo, 1966)
- ***Muž z Ria*** (*L' Homme de Rio*, Philippe de Broca, Itálie / Francie, 1964)
- ***Muži a boj*** (*A köszívü ember fiai*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1965)
- ***Olympiáda Tokio*** (*Tôkyô orimpikku*, Kon Ičikawa, Japonsko, 1965)
- ***Přistání v mlze*** (*Dni ljotnyje*, Nikolaj Litus, Leonid Rizin, Igor Větrov, SSSR, 1965)
- ***Růžový panter*** (*The Pink Panther*, Blake Edwards, Velká Británie / USA, 1963)
- ***Tom Jones*** (*Tom Jones*, Tony Richardson, Velká Británie, 1963)
- ***Včelí královna*** (*L' Ape regina*, Marco Ferreri, Itálie / Francie, 1963)

FFP podzim 1966 (14. 10. – 1. 12. 1966)

- 86 míst (z toho 60 v Česku a 26 na Slovensku) – Michalovce, Nitra, Prešov, Tábor (11.–17. 11.), Praha (14. 10.–17. 11., U hradeb), Lučenec, Žiar nad Hronom (14.–20. 11.), Nové mesto nad Váhom, Písek, Strážské (17.–24. 11.), Handlová, Partyzánské, Piešťany, Podbrezová, Považská Bystrica (19.–25. 11.), Žilina (20.–30. 10.), Brno (20.–31. 10., Družba), Boskovice, České Budějovice, Český Těšín, Frýdek-Místek, Gottwaldov, Karviná, Krnov, Mladá Boleslav, Most, Olomouc, Opava, Ostrava, Pardubice, Police nad Moravou, Poruba, Prostějov, Přelouč, Semily, Slaný, Šumperk, Telčice, Trutnov, Turnov, Ústí nad Labem, Znojmo, Žacléř (21.–28. 10.), České Velenice, Prievidza, Ružomberok (22.–28. 10.), Bratislava (22.–28. 10., Hviezda; 1.–6. 11., Dimitrov; 16.–27. 11., Mier), Poprad (26. 11.–1. 12.), Bánská Bystrica, Brezno n. Hr., Havlíčkův Brod, Hronov, Chabařovice, Cheb, Jihlava, Karlovy Vary, Komárno, Levice, Liberec, Mariánské Lázně, Náchod, Poděbrady, Příbram, Skuteč, Sokolov, Sušice, Svitavy, Tachov, Trenčín, Třebíč (28. 10.–3. 11.), Děčín, Horní Bříza, Horšovský Týn, Hradec Králové, Hrádek u Rokycan, Krásné Brezno, Kroměříž, Kyjov, Ostrov, Rokycany, Velká n. Vel (4.–10. 11.), Plzeň (4.–10. 11., Moskva), Košice (4.–10. 11., Tatra a Slovan), Martin (4.–10. 11., 26. 11.–1. 12., Strojár), Rybárpole (7.–12. 11.).
- 550 093 diváků.

- ***Alphaville*** (*Alphaville, une étrange aventure de Lemmy Caution*, Jean-Luc Godard, Francie / Itálie, 1965)
- ***Beznadějní*** (*Szegénylegények*, Miklós Jancsó, Maďarsko, 1966)
- ***Drahý John*** (*Käre John*, Lars-Magnus Lindgren, Švédsko, 1964)
- ***Je mi 20 let*** (*Mne dvadtsať let*, Marlen Chucijev, SSSR, 1964)
- ***Kočár do Vídně*** (Karel Kachyňa, Československo, 1966)
- ***Noc*** (*La Notte*, Michelangelo Antonioni, Itálie / Francie, 1961)
- ***Ostře sledované vlaky*** (Jiří Menzel, Československo, 1966)
- ***Popely*** (*Popioly*, Andrzej Wajda, Polsko, 1965)
- ***Poslední měsíc podzimu*** (*Poslednij mesjac oseni*, Vadim Derbenyov, SSSR, 1966)
- ***Rudá setba*** (*Seara Vermelha*, Alberto D'Aversa, Brazílie, 1964)
- ***Sedmá pečeť*** (*Det junde inseglet*, Ingmar Bergman, Švédsko, 1957)
- ***Siedmy kontinent*** (Dušan Vukotić, Jugoslávie / Československo, 1966)
- ***Stará dáma se baví*** (*La Vieille dame indigne*, René Allio, Francie, 1965)
- ***Tři*** (*Tri*, Aleksandar Petrović, Jugoslávie, 1965)
- ***Tudy prošla žena*** (*Nunca pasa nada*, Juan Antonio Bardem, Španělsko / Francie, 1963)
- ***Vlak bez jízdního řádu*** (*Vlak bez voznog reda*, Veljko Bulajić, Jugoslávie, 1959)
- ***Za krále, za vlast*** (*King & Country*, Joseph Losey, Velká Británie, 1964)
- ***Zkažené děvče*** (*Hikô shôjo*, Kiriro Urayama, Japonsko, 1963)

XVIII. FFP (16. 6. – 3. 7. 1967)

- 36 míst – Nitra (slavnostní zahájení), Praha (v kinech Blaník, Sevastopol a U hradeb), Bánská Bystrica, Bratislava, Jihlava, Karviná, Košice, Martin, Olomouc, Opava, Ostrava, Plzeň, Prešov, Trenčín, Vysoké Tatry, Žiar nad Hronom, Žilina, Boskovice, Brno, České Budějovice, Domažlice, Gottwaldov, Hradec Králové, Cheb, Klatovy, Kyjov, Liberec, Litvínov, Mladá Boleslav, Pardubice, Prostějov, Slaný, Špindlerův Mlýn, Tachov, Turnov, Ústí nad Labem.
- 1 270 000 diváků.

- ***Dákové*** (*Dacii, Sergiu Nicolaescu*, Rumunsko / Francie, 1966)
- ***Dívka s třemi velbloudy*** (Václav Krška, Československo, 1967)
- ***Maryška a Napoleon*** (*Marysia i Napoleon*, Leonard Buczkowski, Polsko, 1966)
- ***Pahorek*** (*The Hill*, Sidney Lumet, Velká Británie, 1965)

- ***Pozor na auto*** (*Beregis avtomobilja*, El'dar Alexandrovič Rjazanov, SSSR, 1966)
- ***Svatba jako řemen*** (Jiří Krejčík, Československo, 1967)
- ***Svatební noc v dešti*** (*Hochzeitsnacht im Regen*, Horst Seemann, NDR, 1967)
- ***Ta naše písnička česká*** (Zdeněk Podskalský, Československo, 1967)
- ***Uherský magnát*** (*Egy magyar nábob*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1966)
- ***Včera, dnes a zítra*** (*Ieri, oggi, domani*, Vittonlo de Sica, Itálie / Francie, 1963)
- ***Viva Maria!*** (*Viva María!*, Louis Malle, Francie / Itálie, 1965)
- ***Vojna a mír I*** (*Vojna i mir I: Andrei Bolkonsky*, Sergej Bondarčuk, SSSR, 1965)
- ***Zoltán Karpáthy*** (*Kárpáthy Zoltán*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1966)

FFP podzim 1967 (6. 10. – 14. 2. 1967)

  - 132míst (z toho 83 v Česku a 49 na Slovensku) – Bánská Bystrica, Boskovice, Bratislava, Brezno n. Hr., Brezová p. Br, Brno, Bruntál, Česká Lípa, České Budějovice, České Velenice, Český Těšín, Děčín, Galanta, Gottwaldov, Havířov, Hlohovec, Horní Bříza, Horšovský Týn, Hradec Králové, Hrádek u Rokycan, Hranice na Moravě, Hronov, Humenné, Chabařovice, Cheb, Chomutov, Jihlava, Jindřichův Hradec, Kadaň, Karlovy Vary, Karviná, Kežmarok, Kladno, Klatovy, Komárno, Kralupy nad Vltavou, Krnov, Kroměříž, Ledeč nad Sázavou, Levice, Liberec, Liptovský Mikuláš, Litoměřice, Litvínov, Lučenec, Malacky, Mariánské Lázně, Martin, Mimoň, Místek, Mladá Boleslav, Most, Náchod, Neštěmice, Nitra, Nové mesto nad Váhom, Nové Zámky, Nový Bor, Nový Jičín, Olomouc, Opava, Ostrava, Ostrov nad O., Pardubice, Partyzánské, Písek, Plzeň, Podbořany, Podbrezová, Poděbrady, Police nad Moravou, Poprad, Poruba, Považská Bystrica, Praha, Prešov, Prievidza, Prostějov, Přelouč, Přerov, Příbram, Rokycany, Rožňava, Rumburk, Ružomberok, Rybárpole, Sečovce, Semily, Senica, Skuteč, Slaný, Snína, Sokolov, Spišská Nová Ves, Strážské, Sušice, Svit, Svitavy, Šamorín, Špindlerův Mlýn, Štúrovo, Šumperk, Tábor, Tachov, Telčice, Teplice, Topolčany, Trebišov, Trenčianské Teplice, Trenčín, Trnava, Trutnov, Třebíč, Třinec, Turnov, Ústí nad Labem, Vejprty, Velký Krtíš, Zábřeh na Moravě, Znojmo, Žacléř, Železný Brod, Žiar nad Hronom, Žilina, Šala (Hutník a Mladá Garda), Zvolen (Slovan a ROH), Košice (Tatra a Slovan).
  - 498 612 diváků (351 600 a 147 000).
- ***A co dále, Baltazare*** (*Au hasard Balthazar*, Robert Bresson, Francie / Švédsko, 1966)
- ***Bláznivý Petříček*** (*Pierrot le fou*, Jean-Luc Godard, Francie / Itálie, 1965)
- ***Červencový déšť*** (*Juľskij dožď*, Marlen Chucijev, SSSR, 1966)
- ***Fortel, a jak ho získat*** (*The Knack ...and How to Get It*, Richard Lester, Velká Británie, 1965)
- ***Kristove roky*** (*Juraj Jakubisko*, Československo, 1967)
- ***Markéta Lazarová*** (František Vláčil, Československo, 1967)
- ***Mladý Törless*** (*Der Junge Törless*, Volker Schlöndorff, NSR / Francie, 1966)
- ***Nemilovaná*** (*Niekochana*, Janusz Nasfeter, Polsko, 1966)
- ***Noc nevěsty*** (Karel Kachyňa, Československo, 1967)
- ***Otec*** (*Apa*, István Szabó, Maďarsko, 1966)
- ***Pan Toši*** (*Bwana Toshi no uta*, Susumu Hani, Japonsko, 1965)
- ***První učitel*** (*Pervyj učitel*, Andrej Končalovskij, SSSR, 1965)
- ***Pušky*** (*Os Fuzis*, Ruy Guerra, Brazílie / Argentina, 1964)
- ***Rozloučení se včerejškem*** (*Abschied von gestern - (Anita G.)*, Alexander Kluge, NSR, 1966)
- ***Sen*** (*San*, Mladomir 'Purisa' Djordjević, Jugoslávie, 1966)
- ***Těžká léta*** (*Anni difficili*, Luigi Zampa, Itálie, 1948)

XIX. FFP (14. 6. – 7. 7. 1968)

- 35 míst – Nitra (zahájení), Bánská Bystrica, Boskovice, Bratislava, České Budějovice, Domažlice, Holešov, Hradec Králové, Cheb, Jihlava, Karviná, Klatovy, Košice, Kroměříž, Kyjov, Liberec, Litvínov, Martin, Mladá Boleslav, Olomouc, Opava, Ostrava, Pardubice, Písek, Prešov, Prostějov, Slaný, Špindlerův Mlýn, Tachov, Trenčín, Turnov, Ústí nad Labem, Vysoké Tatry, Žiar nad Hronom, Žilina, Brno (jen přehlídka festivalových filmů), Gottwaldov (jen přehlídka festivalových filmů).
- 1 020 000 diváků.

- ***Ach, ty ženy!*** (*Tanulmány a nökröl*, Márton Keleti. Maďarsko, 1967)
- ***Anna Kareninová*** (*Anna Karenina*, Alexandr Zarchy, SSSR, 1967)
- ***Dámy a pánové*** (*Signore & signori*, Pietro Germi, Itálie / Francie, 1965)
- ***Jak ukrást Venuši*** (*How to Steal a Million*, William Wyler, USA, 1966)
- ***Jarní vody*** (Václav Krška, Československo, 1968)
- ***Kulhavý ďábel*** (Juraj Herz, Československo, 1968)
- ***Maratón*** (Ivo Novák, Československo, 1968)
- ***Nákupčí peří*** (*Skupljaci perja*, Aleksandar Petrović, Jugoslávie, 1967)
- ***Pépé a Claude*** (*Le Vieil homme et l'enfant*, Claude Berri, Francie, 1967)
- ***Pomoc!*** (*Help!*, Richard Lester, Velká Británie, 1965)
- ***Sladký čas Kalimagdory*** (Leopold Lahola, Československo / NSR, 1968)
- ***Slečinky z Rochefortu*** (*Les Demoiselles de Rochefort*, Agnès Varda, Jacques Demy, Francie, 1967)
- ***Tvůj současník*** (*Tvoj sovremennik*, Julij Rajzman, SSSR, 1967)
- ***Vojna a mír IV*** (*Vojna i mir IV: Pierre Bezukhov*, Sergej Bondarčuk, SSSR, 1967)
- ***Volání divočiny*** (*Born Free*, Tom McGowan, James Hill, Velká Británie / USA, 1966)
- ***Zálesák*** (*The Trap*, Sidney Hayers, Kanada / Velká Británie, 1966)
- ***Žhavé léto*** (*Heisser Sommer*, Joachim Hasler, NDR, 1968)

FFP podzim 1968 (4. 10. – 12. 12. 1968)

- 112 míst.
- 465 706 diváků.

- ***Anděl zkázy*** (*El Ángel exterminador*, Luis Buñuel, Mexiko, 1962)
- ***Až budu mrtev*** (*Kad budem mrtav i beo*, Živojin Pavlović, Jugoslávie, 1967)
- ***Flinta v žitě*** (*Make Love Not War - Die Liebesgeschichte unserer Zeit*, Werner Klett, NSR, 1968)
- ***Havraní čtvrť*** (*Kvarteret korpen*, Bo Widerberg, Švédsko, 1963)
- ***Mlčení*** (*Tystnaden*, Ingmar Bergman, Švédsko, 1963)
- ***Muška*** (*Mouchette*, Robert Bresson, Francie, 1967)
- ***Muž, ktorý luže*** (*L' Homme qui ment*, Alain Robbe – Grillet, Martin Hollý, Francie / Československo, 1968)
- ***Oidipus král*** (*Edipo re*, Pier Paolo Pasolini, Itálie, 1967)
- ***Písečná žena*** (*Suna no onna*, Hiroshi Teshigahara, Japonsko, 1964)
- ***Sladký pták mládí*** (*Sweet Bird of Youth*, Richard Brooks, USA, 1962)
- ***V neděli v 6 ráno*** (*Duminica la ora 6*, Lucian Pintilie, Rumunsko, 1965)
- ***Vojáček*** (*Le Petit soldat*, Jean-Luc Godard, Francie, 1963)
- ***Vzpomínky*** (*Memorias del subdesarrollo*, Tomás Gutiérrez Alea, Kuba, 1968)
- ***Vzpoura*** (*Jói-uči: Hairió tsuma šimacu*, Masaki Kobajaši, Japonsko, 1967)
- ***Zbehovia a pútnici*** (Juraj Jakubisko, Československo / Itálie, 1968)[525]
- ***Zeď*** (*Le Mur*, Serge Roullet, Francie, 1967)
- ***Zločin v šantánu*** (Jiří Menzel, Československo, 1968)

[525] Film byl patrně vyřazen z programu FFP a uveden nebyl.

- ***Zvětšenina*** (*Blow-up*, Michelangelo Antonioni, Velká Británie / Itálie / USA, 1966)

XX. FFP (13. – 30. 6. 1969)

  - 39 měst, z toho 29 českých a 10 slovenských – Prešov (slavnostní zahájení u příležitosti 50. výročí vzniku Slovenské republiky rad), Bánská Bystrica, Bratislava, Brno, České Budějovice, Domažlice, Gottwaldov, Hodonín, Holešov, Hradec Králové, Cheb, Chomutov, Jihlava, Karviná, Klatovy, Kolín, Košice, Kroměříž, Kyjov, Liberec, Litvínov, Martin, Mladá Boleslav, Nitra, Olomouc, Opava, Ostrava, Pardubice, Písek, Plzeň, Prostějov, Slaný, Tachov, Trenčín, Turnov, Vysoké Tatry, Žiar nad Hronom, Žilina, Ústí nad Labem (slavnostní zakončení).
  - 1 020 000–1 250 000.
- ***Benjamin*** *(Benjamin*, Michel Deville, Francie, 1968)
- ***Blázen z laboratoře číslo 4*** (*Le Fou du labo IV*, Jacques Besnard, Francie, 1967)
- ***Brancaleonova armáda*** (*L' Armata Brancaleone*, Mario Monicelli, Itálie / Francie / Španělsko, 1966)
- ***Hádej, kdo přijde na večeři*** (*Guess Who's Coming to Dinner*, Stanley Kramer, USA, 1967)
- ***Idiot v Paříži*** (*Un idiot a Paris*, Serge Korber, Francie, 1967)
- ***Oskar*** (*Oscar*, Edouard Molinaro, Francie, 1967)
- ***Panu učiteli s láskou*** (*To Sir, with Love*, James Clavell, Velká Británie, 1967)
- ***Průvodce ženatého muže*** (*A Guide for the Married Man*, Gene Kelly, USA, 1967)
- ***Slasti Otce vlasti*** (Karel Steklý, Československo, 1969)
- ***Trajánův sloup*** (*Columna*, Mircea Dragan, Rumunsko / NSR, 1968)
- ***Tygr a kočička*** (*Il Tigre*, Dino Risi, USA / Itálie, 1967)
- ***Utrpení mladého Boháčka*** (František Filip, Československo, 1969)
- ***Všichni dobří rodáci*** (Vojtěch Jasný, Československo, 1968)
  + promítané (v plánech nezahrnuty) snímky
- ***Egerské hvězdy*** (*Egri csillagok I*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1968)
- ***Fantomas*** (Fantômas, André Hunebelle, Francie / Itálie, 1964)
- ***Smrt v červeném jaguáru*** (*Der Tod im roten Jaguar*, Harald Reinl, NSR / Itálie, 1968)

FFP podzim 1969 (15. 10. – 12. 12. 1969)

  - 100 míst (z toho 85 v Česku a 15 na Slovensku).
  - 423 425 diváků.
- ***Adelheid*** (František Vláčil, Československo, 1969)
- ***Brzy bude konec světa*** (*Bice skoro propast sveta*, Aleksandar Petrović, Jugoslávie / Francie, 1968)
- ***Deň náš každodenný*** (Otakar Krivánek, Československo, 1969)
- ***Dívka na jednu sezónu*** (*Rautaciosul adolescent*, Gheorghe Vitanidis, Rumunsko, 1968)
- ***Dobrodružství*** (*L' Avventura*, Michelangelo Antonioni, Itálie / Francie, 1960)
- ***Hlad*** (*Sult*, Henning Carlsen, Dánsko / Norsko / Švédsko, 1966)
- ***Jeptiška*** (*La Religieuse*, Jacques Rivette, Francie, 1966)
- ***Když padá listí*** (*Giorgobistve*, Otar Iosseliani, SSSR / Gruzie, 1966)
- ***Marat – Sade*** (*Marat / Sade*, Peter Brook, Velká Británie, 1967)
- ***Morgan – případ zralý k léčení*** (*Morgan: A Suitable Case for Treatment*, Karel Reisz, Velká Británie, 1966)
- ***Pac a pusu*** (*Puss & kram*, Jonas Cornell, Švédsko, 1967)
- ***Rebel bez příčiny*** (*Rebel Without a Cause*, Nicholas Ray, USA, 1955)
- ***Ticho a křik*** (*Csend és kiáltás*, Miklós Jancsó, Maďarsko, 1967)
- ***Život Matoušův*** (*Zywot Mateusza*, Witold Leszczynski, Polsko, 1967)

XXI. FFP (11. – 22. 6. 1970)

- 10 měst pouze na Slovensku – Bánská Bystrica, Bratislava, Košice, Martin, Nitra, Prešov, Trenčín, Vysoké Tatry, Žiar nad Hronom, Žilina.
- 776 000 diváků.

- ***Bílé slunce pouště*** (*Beloje solnce pustyni*, Vladimir Motyl, SSSR, 1970)
- ***Bílí vlci*** (*Weiße Wölfe*, Konrad Petzold, NDR / Jugoslávie, 1969)
- ***Cvokové*** (*Les Cracks*, Alex Joffé, Francie / Itálie, 1968)
- ***Hejtman Florián*** (*Hauptmann Florian von der Mühle*, Werner W. Wallroth, NDR / Maďarsko, 1968)
- ***Hraběnka z Hongkongu*** (*A Countess from Hong Kong*, Charles Chaplin, Velká Británie, 1967)
- ***Medená veža*** (Martin Hollý, Československo, 1970)
- ***Mnoho opatrnosti pro nic*** (*Prudence and the Pill*, Ronald Neame, Velká Británie, 1968)
- ***Nezapomenutelná léta*** (*Nezabyvajemije gody*,Ilja Kopalin, 1957)
- ***Osvobození I – Ohnivá duha*** (*Osvoboždënie – Ogněnnaja duga*, Jurij Ozerov, SSSR / NDR / Itálie / Jugoslávie, 1967)
- ***Osvobození II – Průlom*** (*Osvoboždenie – Proryv*, Jurij Ozerov, SSSR / NDR / Itálie / Jugoslávie / Polsko, 1969)
- ***Pan Wolodyjowski*** (*Pan Wolodyjowski*, Jerzy Hoffman, Polsko, 1969)
- ***Planeta opic*** (*Planet of the Apes*, Franklin J. Schaffner, USA, 1968)
- ***Ptáci*** (*The Birds*, Alfred Hitchcock, USA, 1963)
- ***Špiónka beze jména*** (*Fräulein Doktor*, Alberto Lattuada, Itálie / Jugoslávie, 1969)
- ***Výstřely na Broadwayi*** (*Todesschüsse am Broadway*, Harald Reinl, NSR, 1968)
- ***Zbojníkova milenka*** (*L' Amante di Gramigna*, Carlo Lizzani, Itálie / Bulharsko, 1969)

8. Filmografie

8.1. Citované filmy

- ***... a byli jsme mladí*** (*A byahme mladi*, Binka Željazkova, Bulharsko, 1961)
- ***... a hvězdy září*** (*Doneckie šachťory – bitva o ugoľ*, Leonid Lukov, SSSR, 1950)
- ***A co dále, Baltazare*** (*Au hasard Balthazar*, Robert Bresson, Francie / Švédsko, 1966)
- ***A sedmnáct jim bylo let...*** (*Így jöttem*, Miklós Jancsó, Maďarsko, 1965)
- ***Adelheid*** (František Vláčil, Československo, 1969)
- ***Agent č. 13*** (*Ob etom zabyvat nelzja*, Leonid Lukov, SSSR, 1954)
- ***Ach, ty ženy!*** (*Tanulmány a nökröl*, Márton Keleti, Maďarsko, 1967)
- ***Akademik Pavlov*** (*Akademik Ivan Pavlov*, Grigorij Ľvovič Rošaľ, SSSR, 1949)
- ***Akce Kalimantan*** (Vladimír Sís, Československo / Indonésie, 1962)
- ***Akce Teutonský meč*** (*Unternehmen Teutonenschwert*, Andrew Thorndike, Annelie Thorndike, NDR, 1958)
- ***Alphaville*** (*Alphaville, une étrange aventure de Lemmy Caution*, Jean-Luc Godard, Francie / Itálie, 1965)
- ***Altajským krajem*** (*Po Altaju*, Lev Saakov, SSSR, 1950)
- ***Anděl zkázy*** (*El Ángel exterminador*, Luis Buñuel, Mexiko, 1962)
- ***Anna Kareninová*** (*Anna Karenina*, Alexandr Zarchy, SSSR, 1967)
- ***Archa bláznů*** (Ivan Balaďa, Československo, 1970)
- ***Archimedov zákon*** (Andrej Lettrich, Československo, 1964)
- ***Atentát*** (Jiří Sequens, Československo, 1964)
- ***Atentát*** (*Merénylet*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1960)
- ***Až budu mrtev*** (*Kad budem mrtav i beo*, Živojin Pavlović, Jugoslávie, 1967)
- ***Až přijde kocour*** (Vojtěch Jasný, Československo, 1963)
- ***Babeta jde do války*** (*Babette s'en va-t-en guerre*, Christian - Jaque, Francie, 1959)
- ***Babí léto*** (*Siromaško ljato*, Milen Nikolov, Bulharsko, 1973)
- ***Balada o vojákovi*** (*Ballada o soldate*, Grigorij Čuchraj, SSSR, 1959)
- ***Baron Prášil*** (Karel Zeman, Československo 1961)
- ***Benjamin*** *(Benjamin*, Michel Deville, Francie, 1968)
- ***Benkei se nevrátí*** (*Dosanko*, Seigo Kaneko, Japonsko, 1957)
- ***Berlínská romance*** (*Eine Berliner Romanze*, Gerhard Klein, NDR, 1956)
- ***Beznadějní*** (*Szegénylegények*, Miklós Jancsó, Maďarsko, 1966)
- ***Bílá nemoc*** (Hugo Haas, Československo, 1937)
- ***Bílá tma*** (František Čáp, Československo, 1948)
- ***Bílé slunce pouště*** (*Beloje solnce pustyni*, Vladimir Motyl, SSSR, 1970)
- ***Bílí vlci*** (*Weiße Wölfe*, Konrad Petzold, NDR / Jugoslávie, 1969)
- ***Bitva na pochodu*** (*Bitva v puti*, Vladimír Basov, SSSR, 1961)
- ***Bitva o život*** (*La Bataille de vie*, Louis Daquin, Francie, 1948)
- ***Blázen z laboratoře číslo 4*** (*Le Fou du labo IV*, Jacques Besnard, Francie, 1967)
- ***Bláznivý Petříček*** (*Pierrot le fou*, Jean-Luc Godard, Francie / Itálie, 1965)
- ***Blokáda*** (*Blokada: Lužskij ruběž, Pulkovskij meredian*, Michail Jeršov, SSSR, 1974)
- ***Boj na severu*** (*Skogen är vår arvedel*, Ivar Johansson, Švédsko, 1944)
- ***Boj o jižní točnu*** (*Scott of the Antarctic*, Charles Frend, Velká Británie, 1948)
- ***Botostroj*** (K. M. Walló, Československo, 1954)
- ***Brancaleonova armáda*** (*L' Armata Brancaleone*, Mario Monicelli, Itálie / Francie / Španělsko, 1966)
- ***Bratři*** (*Zemlja*, Zachari Žandov, Bulharsko, 1957)

- ***Brzy bude konec světa*** (*Bice skoro propast sveta*, Aleksandar Petrović, Jugoslávie / Francie, 1968)
- ***Budapešťské střechy*** (*Pesti háztetök*, András Kovács, Maďarsko, 1962)
- ***Byt*** (*The Apartment*, Billy Wilder, USA, 1960)
- ***Cesta do manželské postele*** (*Reise ins Ehebett*, Joachim Hasler, NDR, 1966)
- ***Cesta do pravěku*** (Karel Zeman, Československo, 1955)
- ***Cesta ke štěstí*** (Jiří Sequens, Československo, 1951)
- ***Cirkus bude!*** (Oldřich Lipský, 1954)
- ***Cirkus Hurvínek*** (Jiří Trnka, Československo, 1955)
- ***Co řekne žena*** (Jaroslav Mach, Československo / Polsko, 1958)
- ***Co vyprávěli lovci*** (*Povesť ob ochote*, Alexander a Jevgenij Alexejevovi, SSSR, 1952)
- ***Codin*** (*Codine*, Henri Colpi, Francie / Rumunsko, 1962)
- ***Copak je to za vojáka...*** (Petr Tuček, Československo, 1987)
- ***Což takhle dát si špenát*** (Václav Vorlíček, Československo, 1977)
- ***Cvokové*** (*Les Cracks*, Alex Joffé, Francie / Itálie, 1968)
- ***Cyklista*** (*Cyklisten*, Henning Carlsen, Dánsko, 1958)
- ***Čertův žleb*** (*Czarci zleb*, Aldo Vergano, Tadeusz Kanski, Polsko, 1950)
- ***Červencový déšť*** (*Juľskij dožď*, Marlen Chucijev, SSSR, 1966)
- ***Čistič bot*** (*Boot Polish*, Prakáš Arors, Indie, 1954)
- ***Člověk na kolejích*** (*Człowiek na torze*, Andrzej Munk, Polsko, 1957)
- ***Čtyři neapolské dny*** (*LeQuattro giornate di Napoli*, Nanni Loy, Itálie, 1962)
- ***Dákové*** (*Dacii, Sergiu Nicolaescu*, Rumunsko / Francie, 1966)
- ***Daleko od Moskvy*** (*Daleko ot Moskvy*, Alexandr Stolper, SSSR, 1950)
- ***Dáma na kolejích*** (Ladislav Rychman, Československo, 1966)
- ***Dámy a pánové*** (*Signore & signori*, Pietro Germi, Itálie / Francie, 1965)
- ***Danka*** (*Danka*, Boris Borozanov, Ivan Fičev, Bulharsko, 1952)
- ***Darclée*** (*Darclée*, Mihai Iacob, Rumunsko, 1961)
- ***Dcery Číny*** (*Čung-chua nü er*, Ling Ce Fung, Cea Čong, Čína, 1949)
- ***Dechovka*** (*Fanfare*, Bert Haanstra, Holandsko, 1958)
- ***Dej nám tento den*** (*Give Us This Day*, Edward Dmytryk, Velká Británie, 1949)
- ***Deň náš každodenný*** (Otakar Krivánek, Československo, 1969)
- ***Den štěstí*** (*Den sčastia*, Josif Chejfic, SSSR, 1963)
- ***Devdas*** (*Devdas*, Bimal Roy, Indie, 1955)
- ***Devět dní jednoho roku*** (*9 dnej odnogo goda*, Michail Romm, SSSR, 1961)
- ***Devětatřicátá brigáda*** (*A 39-es dandár*, Károly Makk, Maďarsko, 1959)
- ***Diskopříběh*** (Jaroslav Soukup, Československo, 1987)
- ***Ditta, dcera člověka*** (*Ditte menneskebarn*, Bjarne Henning-Jensen, Dánsko, 1946)
- ***Dívka na jednu sezónu*** (*Rautaciosul adolescent*, Gheorghe Vitanidis, Rumunsko, 1968)
- ***Dívka na koštěti*** (Václav Vorlíček, Československo, 1971)
- ***Dívka s bílými vlasy*** (*Pchai mao nü*, Choui Khoua, Bin Wang, Čína, 1950)
- ***Dívka s třemi velbloudy*** (Václav Krška, Československo, 1967)
- ***Dívka v černém*** (*To koritsi me ta mavra*, Michalis Kakojannis, Řecko, 1956)
- ***Dobrodružství*** (*L' Avventura*, Michelangelo Antonioni, Itálie / Francie, 1960)
- ***Dobrodružství na Zlaté zátoce*** (Břetislav Pojar, Československo, 1955)
- ***Dobrodružství v sibiřském expresu*** (*Pojezd idjot na Vostok*, Julij Rajzman, SSSR, 1948)
- ***Dobrý den, slone*** (*Buongiorno, elefante!*, Gianni Franciolini, Itálie, 1952)
- ***Dobrý voják Švejk*** (Karel Steklý, Československo, 1956)
- ***Dobytí Kóty 270*** (*Zhi qu Huashan*, Kuo Wej, Čína, 1953)
- ***Doktor v domě*** (*Doctor in the House*, Ralph Thomas, Anglie, 1954)

- ***Domov*** (*Otčij dom*, Lev A. Kulidžanov, SSSR, 1959)
- ***Don Quijote*** (*Don Kichot*, Grigorij Kozincev, SSSR, 1957)
- ***Dovolená s Andělem*** (Bořivoj Zeman, Československo, 1952)
- ***Dračí údolí*** (*V jedinom stroju*, Jefim Dzigan, Sue Wei Gan Čína / SSSR, 1959)
- ***Drahý John*** (*Käre John*, Lars-Magnus Lindgren, Švédsko, 1964)
- ***Drak*** (*Cerf-volant du bout du monde*, Roger Pigaut, Francie / Čína, 1958)
- ***Důstojníci*** (*Oficery*, Vladimír Rogovoj, SSSR, 1971)
- ***Dva nosáči a video*** (*Die Einsteiger*, Sigi Rothemund, NSR, 1985)
- ***Dva nosáči tankují super*** (*Zwei Nasen tanken Super*, Dieter Pröttel, NSR, 1984)
- ***Dvě party*** (*Dwie brygady*, Eugeniusz Cękalski, Polsko, 1950)
- ***Dvě patra štestí*** (*Két emelet boldogság*, János Herskó, Maďarsko, 1960)
- ***Dvě přiznání*** (*Két vallomás*, Márton Keleti, Maďarsko, 1957)
- ***Dvojí tvář*** (*Partijnyj bilet*, Ivan Pyrjev, 1936)
- ***Dýmky*** (Vojtěch Jasný, Československo / Rakousko, 1966)
- ***Egerské hvězdy*** (*Egri csillagok I*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1968)
- ***Ernst Thälmann – Syn své třídy*** (*Ernst Thälmann – Sohn seiner Klasse*, Kurt Maetzig, NDR, 1954)
- ***Ernst Thälmann, vůdce své třídy*** (*Ernst Thälmann – Führer seiner Klasse*, Kurt Maetzig, NDR, 1955)
- ***Eskadra Netopýr*** (*Geschwader Fledermaus*, Erich Engel, NDR, 1959)
- ***Falešná karta*** (*Der Hauptmann von Köln*, Slatan Dudow, NDR, 1956)
- ***Fantom Morrisvillu*** (Bořivoj Zeman, Československo, 1966)
- ***Fantomas*** (*Fantômas*, André Hunebelle, Francie / Itálie, 1964)
- ***Faraon*** (*Faraon*, Jerzy Kawalerowicz, Polsko, 1966)
- ***Flinta v žitě*** (*Make Love Not War – Die Liebesgeschichte unserer Zeit*, Werner Klett, NSR, 1968)
- ***For Eyes Only – Přísně tajné*** (*For Eyes Only*, János Veiczi, NDR, 1961)
- ***Fortel, a jak ho získat*** (*The Knack... and How to Get It*, Richard Lester, Velká Británie, 1965)
- ***Foto Háber*** (*Fotó Háber*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1963)
- ***Gangsteři a filantropové*** (*Gangsterzy i filantropi*, Jerzy Hoffman, Edward Skórzewski, Polsko, 1963)
- ***Generál della Rovere*** (*Il Generale della Rovere*, Roberto Rossellini, Itálie / Francie, 1959)
- ***Genevieva*** (*Genevieve*, Henry Cornelius, Velká Británie, 1953)
- ***Gepard*** (*Il Gattopardo*, Luchino Visconti, Itálie / Francie, 1963)
- ***Gerakové*** (*Geratzite*, Anton Marinovič, Bulharsko, 1958)
- ***Gervaisa*** (*Gervaise*, René Clément, Francie / Itálie, 1956)
- ***Hádej, kdo přijde na večeři*** (*Guess Who's Coming to Dinner*, Stanley Kramer, USA, 1967)
- ***Hadrář*** (*El Hombre de papel*, Ismael Rodríguez, Mexiko, 1963)
- ***Haló, to je omyl*** (*Alo? Ati gresit numarul*, Andrei Calarasu, Rumunsko, 1958)
- ***Havraní čtvrť*** (*Kvarteret korpen*, Bo Widerberg, Švédsko, 1963)
- ***Hejtman Florián*** (*Hauptmann Florian von der Mühle*, Werner W. Wallroth, NDR / Maďarsko, 1968)
- ***Hlad*** (*Sult*, Henning Carlsen, Dánsko / Norsko / Švédsko, 1966)
- ***Hledá se poklad*** (*Skarb*, Leonard Buczkowski, Polsko, 1948)
- ***Honba za diamantem*** (*Romancing the Stone*, Robert Zemeckis, Mexiko / USA, 1984)
- ***Honba za Klenotem Nilu*** (*The Jewel of the Nile*, Lewis Teague, USA, 1985)
- ***Hořící řeka*** (*Valurile Dunarii*, Liviu Ciulei, Rumunsko, 1959)
- ***Hra zvaná láska*** (*Den Kära leken*, Kenne Fant, 1959, Švédsko)

- ***Hraběnka z Hongkongu*** (*A Countess from Hong Kong*, Charles Chaplin, Velká Británie, 1967)
- ***Hriech Kataríny Padychovej*** (Martin Hollý ml., Československo, 1973)
- ***Hvězda padá vzhůru*** (Ladislav Rychman, Československo, 1973)
- ***Chléb náš vezdejší*** (*Unser täglich Brot*, Slatan Dudow, NDR, 1949)
- ***Chodím po Moskvě*** (*Ja šagaju po Moskve*, Georgi Danelija, SSSR, 1963)
- ***Chopinovo mládí*** (*Mlodosc Chopina*, Alexander Ford, Polsko, 1952)
- ***Chvějící se země*** (*Pjaď zemli*, Andrej Smirnov, Boris Jašin, SSSR, 1964)
- ***Idiot v Paříži*** (*Un idiot a Paris*, Serge Korber, Francie, 1967)
- ***Ikarie XB 1*** (Jindřich Polák, Československo, 1963)
- ***Ilja Muromec*** (*Ilja Muromec*, Alexandr Ptuško, SSSR, 1956)
- ***Ital ve Varšavě*** (*Giuseppe w Warszawie*, Stanislaw Lenartowicz, Polsko, 1964)
- ***Ivan Vasiljevič mění povolání*** (Ivan Vasiljevič meňajet professiju, Leonid Gajdaj, SSSR, 1973)
- ***Já už budu hodný, dědečku!*** (Petr Schulhoff, Československo, 1978)
- ***Jáchyme, hoď ho do stroje*** (Oldřich Lipský, Československo, 1974)
- ***Jak ukrást Venuši*** (*How to Steal a Million*, William Wyler, USA, 1966)
- ***Jaká slast žít*** (*Che gioia vivere*, René Clément, Itálie, 1960)
- ***Jan Žižka*** (Otakar Vávra, Československo, 1955)
- ***Jánošík I., II.*** (Paľo Bielik, Československo, 1962)
- ***Jarní vody*** (Václav Krška, Československo, 1968)
- ***Je mi 20 let*** (*Mne dvadtsať let*, Marlen Chucijev, SSSR, 1964)
- ***Její úspěch*** (*Szabóném*, Félix Máriássy, Maďarsko, 1949)
- ***Jeptiška*** (*La Religieuse*, Jacques Rivette, Francie, 1966)
- ***Jeřábi táhnou*** (*Leťjat žuravli*, Michail Kalatozov, SSSR, 1957)
- ***Jestřábí žena*** (*Ladyhawke*, Richard Donner, USA, 1985)
- ***Ještě svatba nebyla…*** (Jaroslav Mach, Československo, 1954)
- ***Jezdec formule risk*** (Antonín Kachlík, Československo, 1973)
- ***Jitro nad řekou*** (*Utro nad Rodinata*, Anton Marinovič, Bulharsko, 1951)
- ***Joe Hill*** (Bo Widerberg, Švédsko / USA, 1971)
- ***Juha*** (*Juha*, T. J. Särkkä, Finsko, 1956)
- ***Kalin orel*** (*Kalin orelat*, Boris Borozanov, Bulharsko, 1950)
- ***Kamarád do deště*** (Jaroslav Soukup, Československo, 1988)
- ***Kamenné horizonty*** (*Horizontes de piedra*, Román Viñoly Barreto, Argentina, 1955)
- ***Kapka medu*** (*A Taste of Honey*, Tony Richardson, Velká Británie, 1961)
- ***Karhanova parta*** (Zdeněk Hofbauer, Československo, 1950)
- ***Karnevalová noc*** (*Karnavalnaja noč*, Eľdar Alexandrovič Rjazanov, SSSR, 1956)
- ***Kde alibi nestačí*** (Vladimír Čech, Československo, 1961)
- ***Kde řeky mají slunce*** (Václav Krška, Československo, 1961)
- ***Kdo jste, doktore Sorge?*** (*Qui êtes-vous, Monsieur Sorge?*, Yves Ciampi, Francie / NSR / Itálie / Japonsko, 1961)
- ***Kdyby všichni chlapi světa…*** (*Si tous les gars du monde* / *S.O.S. Lutezia*, Christian-Jaque, Francie / Itálie, 1955)
- ***Když louky kvetou*** (*När ängarna blommar*, Hampe Faustman, Švédsko, 1946)
- ***Když padá listí*** (*Giorgobistve*, Otar Iosseliani, SSSR / Gruzie, 1966)
- ***Kočár do Vídně*** (Karel Kachyňa, Československo, 1966)
- ***Kolo*** (*La roue*, André Hauget, Francie, 1956)
- ***Koně se také střílejí*** (*They Shoot Horses, Don't They?*, Sydney Pollack, USA, 1969)
- ***Konec agenta W43 prostřednictví psa pana Foustky*** (Václav Vorlíček, Československo, 1967)

- ***Královské děti*** (*Königskinder*, Frank Beyer, NDR, 1962)
- ***Kristove roky*** (Juraj Jakubisko, Československo, 1967)
- ***Kronika žhavého léta*** (Jiří Sequens st., Československo, 1973)
- ***Křest ohněm*** (*Tüzkeresztség*, Frigyes Bán, Maďarsko, 1952)
- ***Křižáci I, II*** (*Krzyczacy*, Aleksander Ford, Polsko, 1960)
- ***Křižovatky*** (Pavel Blumenfeld, Československo, 1959)
- ***Kubáňští kozáci*** (*Kubanskie kazaki*, Ivan Pyrjev, SSSR, 1949)
- ***Kudy kam?*** (Vladimír Borský, Československo, 1956)
- ***Kulhavý ďábel*** (Juraj Herz, Československo, 1968)
- ***Kvetoucí Ukrajina*** (*Cvetuščaja Ukrajina*, Michail Sluckij, SSSR, 1950)
- ***Lazy sa pohli*** (Paľo Bielik, Československo, 1952)
- ***Lékař a šarlatán*** (*Il Medico e lo stregone*, Mario Monicelli, Itálie / Francie, 1957)
- ***Leťte, holubi*** (*Proščajtě, golubi*, Jakov Segel, SSSR, 1961)
- ***Lidé a vlci*** (*Uomini e lupi*, Leopoldo Savona, Giuseppe De Santis, Itálie / Francie, 1956)
- ***Lidé nad Čertovou stěnou*** (Emanuel Kaněra, Československo, 1962)
- ***Limonádový Joe aneb Koňská opera*** (Oldřich Lipský, Československo, 1964)
- ***Líná zátoka*** (*Ma loute*, Bruno Dumont, Francie, 2016)
- ***Lovci krabů*** (*Kanikosen*, Sô Yamamura, Japonsko, 1953)
- ***Lucky Luke*** (*Lucky Luke*, Terence Hill, Itálie, 1991)
- ***Luční ulice*** (*Rue des Prairies*, Denys de La Patellière, Francie, 1959)
- ***Maclovia*** (*Maclovia*, Emilio Fernández, Mexiko, 1948)
- ***Majster kat*** (Paľo Bielik, Československo, 1966)
- ***Malachiášův zázrak*** (*Das Wunder des Malachias*, Bernhard Wicki, NSR, 1961)
- ***Malé světlé*** (*Egy pikoló világos*, Félix Máriássy, Maďarsko, 1955)
- ***Malý velký muž*** (*Little Big Man*, Arthur Penn, USA, 1970)
- ***Manžel dvou žen*** (*Il Bigamo*, Luciano Emmer, Itálie / Francie, 1956)
- ***Manželství dr.Danwitze*** (*Die Ehe des Dr. med. Danwitz*, Arthur Maria Rabenalt, NDR, 1956)
- ***Manželství Terezy Etiennové*** (*Thérèse Étienne*, Denys de La Patellière, Francie / Itálie, 1958)
- ***Marat – Sade*** (*Marat / Sade*, Peter Brook, Velká Británie, 1967)
- ***Maratón*** (Ivo Novák, Československo, 1968)
- ***Marečku, podejte mi pero*** (Oldřich Lipský, Československo, 1976)
- ***Markéta Lazarová*** (František Vláčil, Československo, 1967)
- ***Maryška a Napoleon*** (*Marysia i Napoleon*, Leonard Buczkowski, Polsko, 1966)
- ***Matka Indie*** (*Bharat Mata*, Mehboob Khan, Indie, 1957)
- ***Mazurka lásky*** (*Mazurke der Liebe*, Hans Müller, NDR, 1957)
- ***Medená veža*** (Martin Hollý, Československo, 1970)
- ***Melodie Verijské čtvrti*** (*Veris ubnis melodiebi*, Giorgi Šengelaja, Gruzie / SSSR, 1973)
- ***Město nepokořené*** (*Miasto nieujarzmione*, Jerzy Zarzycki, Polsko, 1951)
- ***Místo nahoře*** (*Room at the Top*, Jack Clayton, Velká Británie, 1959)
- ***Mladá léta*** (Václav Krška, Československo, 1952)
- ***Mladý Törless*** (*Der Junge Törless*, Volker Schlöndorff, NSR / Francie, 1966)
- ***Mlčení*** (*Tystnaden*, Ingmar Bergman, Švédsko, 1963)
- ***Mlčící hvězda*** (*Der schweigende Stern*, Hieronim Przybyl, Kurt Maetzig, Hugo Grimaldi, NDR / Polsko, 1960)
- ***Mnoho opatrnosti pro nic*** (*Prudence and the Pill*, Ronald Neame, Velká Británie, 1968)
- ***Morálka paní Dulské*** (Jiří Krejčík, Československo, 1958)
- ***Morgan – případ zralý k léčení*** (*Morgan: A Suitable Case for Treatment*, Karel Reisz, Velká Británie, 1966)

- ***Mořská duše*** (*Haihun*, Sü Tchao, Čína, 1957)
- ***Motýli tady nežijí*** (Miro Bernat, Československo, 1958)
- ***Mrzáček*** (*Si Pintjang*, Kotot Sukardi, Indonésie, 1951)
- ***Můj strýček*** (*Mon oncle*, Jacques Tati, Itálie / Francie, 1958)
- ***Muška*** (*Mouchette*, Robert Bresson, Francie, 1967)
- ***Muž své ženy*** (*Maz swojej zony*, Stanislaw Bareja, Polsko, 1962)
- ***Muž z Ria*** (*L' Homme de Rio*, Philippe de Broca, Itálie / Francie, 1964)
- ***Muž, ktorý luže*** (*L' Homme qui ment*, Alain Robbe – Grillet, Martin Hollý, Francie / Československo, 1968)
- ***Muži a boj*** (*A köszívü ember fiai*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1965)
- ***Muži v sedle*** (*Smelyje ljudi*, Konstantin Judin, SSSR, 1950)
- ***Myš, která řvala*** (*The Mouse That Roared*, Jack Arnold, Velká Británie, 1959)
- ***Na mou odpovědnost*** (*Pe raspunderea mea*, Paul Calinescu, Rumunsko, 1956)
- ***Na úsvitu*** (*Le Point du jour*, Louis Daquin, Francie, 1949)
- ***Nad deníkem Anny Frankové*** (*Ein Tagebuch für Anne Frank*, Joachim Hellwig, NDR, 1959)
- ***Nad námi jedno nebe*** (*Nad nami odno nebo*, Arša Ovanesová, SSSR, 1957)
- ***Nad střechou světa*** (*Flying over the Roof of the World*, Li En-ťie, Čína, 1960)
- ***Náhlé vzplanutí*** (*Strohfeuer*, Volker Schlöndorff, NSR, 1972)
- ***Nahý mezi vlky*** (*Nackt unter Wölfen*, Frank Beyer, NDR, 1963)
- ***Nákupčí peří*** (*Skupljaci perja*, Aleksandar Petrović, Jugoslávie, 1967)
- ***Nápadník*** (*Le soupirant*, Pierre Étaix, Francie, 1962)
- ***Nástup*** (Otakar Vávra, Československo, 1952)
- ***Naše země*** (*Bakuon to daichi*, Hideo Sekikawa, Japonsko, 1957)
- ***Návštěva z oblak*** (Miloš Makovec, Československo, 1955)
- ***Neapol vidět a...*** (Nápolyt látni és..., István Bácskai Lauro, Maďarsko, 1973)
- ***Nebe a peklo*** (*Tengoku to jigoku*, Akira Kurosawa, Japonsko, 1963)
- ***Nebezpečný náklad*** (*Gefährliche Fracht*, Gustav von Wangenheim, NDR, 1954)
- ***Nebojsa*** (Július Matula, Československo, 1988)
- ***Něco z Alenky*** (Jan Švankmajer, Československo / Švýcarsko, 1988)
- ***Nedívej se zpátky, synu*** (*Neokreći se, sine!*, Branko Bauer, Jugoslávie, 1956)
- ***Nejlepší část*** (*La meilleure part*, Yves Allégret, Francie / Itálie, 1956)
- ***Nejlepší léta našeho života*** (*The Best Years of Our Lives*, William Wyler, USA, 1946)
- ***Někde v Evropě*** (*Valahol Európában*, Géza von Radványi, Maďarsko, 1947)
- ***Nemilovaná*** (*Niekochana*, Janusz Nasfeter, Polsko, 1966)
- ***Nenávist*** (*Sapphire*, Basil Dearden, Velká Británie, 1958)
- ***Neonový býk*** (*Boi neon*, Gabriel Mascaro, Brazílie / Uruguay / Nizozemsko / Španělsko, 2015)
- ***Neumlčený zločin*** (*Chronik eines Morde*, Joachim Hassler, NDR, 1965)
- ***Nevěra*** (K. M. Walló, Československo, 1956)
- ***Nevlastní bratři*** (*Ibo kjódai*, Mijodži Ieki, Japonsko, 1957)
- ***Nezapomenutelná léta*** (*Nezabyvajemije gody*,Ilja Kopalin, 1957)
- ***Nezapomenutelný rok 1919*** (*Nezabyvajemyj 1919 god*, Michail Čiaureli, SSSR, 1952)
- ***Nikdo mne nemá rád*** (*Les Quatre cents coups*, François Truffaut, Francie, 1959)
- ***Noc*** (*La Notte*, Michelangelo Antonioni, Itálie / Francie, 1961)
- ***Noc nevěsty*** (Karel Kachyňa, Československo, 1967)
- ***Noční host*** (Otakar Vávra, Československo, 1961)
- ***Norimberský proces*** (*Judgment at Nuremberg*, Stanley Kramer, USA, 1961)
- ***Noví hrdinové a hrdinky*** (*Sin er nü jing-siung čuan*, Š'Tung-šang, Čína, 1950)
- ***Novoroční oběť*** (*Zhu Fu*, Sang Chu, Čína, 1956)

- ***Obchod na korze*** (Ján Kadár, Elmar Klos, Československo, 1965)
- ***Obležení Besterce*** (aka *Poslední hradní pán*, *Beszterce ostroma*, Márton Keleti, Maďarsko, 1948)
- ***Obžalovaný*** (Ján Kadár, Elmar Klos, Československo, 1964)
- ***Ocelový voják*** (*Kang-tchie čan*, Čcheng Jin, Čína, 1950)
- ***Odhalená zrada*** (*Zagovor obrečjonnych*, Michail Kalatozov, SSSR, 1950)
- ***Odporujte Americe, pomáhejte Koreji*** (*Resist America - aid Korea*, Sü Siao-ping, Čína / Severní Korea, 1951)
- ***Odsouzená vesnice*** (*Das Verurteilte Dorf*, Martin Hellberg, NDR, 1952)
- ***Oidipus král*** (*Edipo re*, Pier Paolo Pasolini, Itálie, 1967)
- ***Olympiáda Tokio*** (*Tôkyô orimpikku*, Kon Ičikawa, Japonsko, 1965)
- ***On a ona*** (*Le Coppie*; Alberto Sordi, Mario Monicelli, Vittorio De Sica; Itálie, 1970
- ***Operace Corned Beef*** (*L'Opération Corned Beef*, Jean-Marie Poiré, Francie, 1991)
- ***Orel se nevzdává*** (*Orzel*, Leonard Buckzowski, Polsko, 1958)
- ***Orlie pierko*** (Martin Hollý ml., Československo, 1971)
- ***Oskar*** (*Oscar*, Edouard Molinaro, Francie, 1967)
- ***Ostrov odsouzených*** (*Na malkiya ostrov*, Rangel Valčanov, Bulharsko, 1958)
- ***Ostrov v ohni*** (Queimada, Gillo Pontecorvo, Itálie / Francie, 1969)
- ***Ostře sledované vlaky*** (Jiří Menzel, Československo, 1966)
- ***Osud člověka*** (*Suďba čeloveka*, Sergej Bondarčuk, SSSR, 1959)
- ***Osudy dobrého vojáka Švejka*** (Jiří Trnka, Československo, 1956)
- ***Osudy žen*** (*Frauenschicksale*, Slatan Dudow, NDR, 1952)
- ***Osvětim*** (*Ostatni etap*, Wanda Jakubowska, Polsko, 1948)
- ***Osvobozená země*** (*Felszabadult fald*, Frigyes Bán, Maďarsko, 1951)
- ***Osvobození I – Ohnivá duha*** (*Osvoboždění – Ogněnnaja duga*, Jurij Ozerov, SSSR / NDR / Itálie / Jugoslávie, 1967)
- ***Osvobození II - Průlom*** (*Osvoboždenie – Proryv*, Jurij Ozerov, SSSR / NDR / Itálie / Jugoslávie / Polsko, 1969)
- ***Osvobození III – Směr hlavního úderu*** (*Osvoboždenije – Napravlenije Glavnovo udara*, Jurij Ozerov, SSSR / NDR / Polsko / Itálie / Jugoslávie, 1970)
- ***Osvobození IV. – Bitva o Berlín*** (*Osvobožděnije 4: Bitva za Berlin*, Jurij Ozerov, SSSR / NDR / Polsko, 1971)
- ***Osvobození V. – Poslední úder*** (*Osvobožděnije 5: Poslednij šturm*, Jurij Ozerov, SSSR / NDR / Polsko / Jugoslávie / Itálie, 1971)
- ***Otcové a synové*** (*Padri e figli*, Mario Monicelli, Itálie, 1957)
- ***Otec*** (*Apa*, István Szabó, Maďarsko, 1966)
- ***Outsider*** (Zdenek Sirový, Československo, 1987)
- ***Pac a pusu*** (*Puss & kram*, Jonas Cornell, Švédsko, 1967)
- ***Pád Berlína*** (*Padenije Berlina*, Michail Čiaureli, SSSR, 1949)
- ***Pahorek*** (*The Hill*, Sidney Lumet, Velká Británie, 1965)
- ***Pan Fabre*** (*Monsieur Fabre*, Henri Diamant-Berger, Francie, 1951)
- ***Pan Habětín odchází*** (Václav Gajer, Československo, 1949)
- ***Pan profesor Hannibal*** (*Hannibal tanár*, Zoltán Fábri, Maďarsko, 1956)
- ***Pan Prokouk filmuje*** (Karel Zeman, Československo, 1948)
- ***Pan Toši*** (*Bwana Toshi no uta*, Susumu Hani, Japonsko, 1965)
- ***Pan Wolodyjowski*** (*Pan Wolodyjowski*, Jerzy Hoffman, Polsko, 1969)
- ***Pán ze společnosti*** (*Un monsieur de compagnie*, Phillipe de Broca, Francie, 1964)
- ***Pánem svého těla*** (*Svoga tela gospodar*, Fedor Hanzekovic, Jugoslávie, 1957)
- ***Paní Déryová*** (*Déryné*, László Kalmár, Maďarsko, 1951)
- ***Pánská jízda*** (*Herrenpartie*, Wolfgang Staudte, NSR / Jugoslávie, 1964)

- ***Panu učiteli s láskou*** (*To Sir, with Love*, James Clavell, Velká Británie, 1967)
- ***Pasažerka*** (*Pasazerka*, Witold Lesiewicz, Andrzej Munk, Polsko, 1963)
- ***Pátrání*** (*Potraga*, Žorž Skrigin, Jugoslávie, 1956)
- ***Pekelník*** (*The Devil's Disciple*, Guy Hamilton, Velká Británie, 1959)
- ***Pelle Dobyvatel*** (*Pelle Erobreren* / *Pelle Erövraren*, Bille August, Dánsko / Švédsko, 1987)
- ***Pépé a Claude*** (*Le Vieil homme et l'enfant*, Claude Berri, Francie, 1967)
- ***Perla*** (*La Perla*, Emilio Fernández, Mexiko / USA, 1947)
- ***Pět nábojnic*** (*Fünf Patronenhülsen*, Frank Beyer, NDR, 1960)
- ***Pět slepic a nebe*** (*Cinco Gallinas y el Cielo*, Rubén W. Cavalloti, Argentina, 1957)
- ***Pětistovka*** (Martin Frič, Československo, 1949)
- ***Pětka z Barské ulice*** (*Piątka z ulicy Barskiej*, Aleksander Ford, Polsko, 1954)
- ***Petrolejová sonda542*** (*Pusi 542*, Illo Oando, Albánie, 1952)
- ***Píď země*** (*Talpalatnyi föld*, Frigyes Bán, Maďarsko, 1948)
- ***Písečná žena*** (*Suna no onna*, Hiroshi Teshigahara, Japonsko, 1964)
- ***Píseň o člověku*** (*Pesen za čoveka*, Borislav Šaraliev, Bulharsko, 1953)
- ***Píseň tajgy*** (*Skazanie o zemle sibirskoj*, Ivan Pyrjev, SSSR, 1947)
- ***Planeta opic*** (*Planet of the Apes*, Franklin J. Schaffner, USA, 1968)
- ***Pod rouškou noci*** (*Jagte raho*, Šombhu Mitra, Amit Maitra, Indie, 1956)
- ***Podivné manželství*** (*Különös házasság*, Márton Keleti Maďarsko, 1951)
- ***Podivné vyšetřování*** (*Indagine su un cittadino al di sopra di ogni sospetto*, Elio Petri, Itálie, 1970)
- ***Pohled do očí*** (Oldřich Daněk, Československo, 1961)
- ***Pohled s mostu*** (*Vu du pont*, Sidney Lumet, Francie / Itálie, 1962)
- ***Poklad na Siera Madre*** (*The Treasure of the Sierra Madre*, John Huston, USA, 1948)
- ***Poklad na stříbrném jezeře*** (*Der Schatz im Silbersee*, Harald Reinl, NSR / Jugoslávie / Francie, 1962)
- ***Poklad ptačího ostrova*** (Karel Zeman, Československo, 1952)
- ***Poklady Rudého moře*** (*Les trésors de la Mer Rouge*, Michel Rocca, Francie, 1955)
- ***Poldovi v patách*** (*The Hard Way*, John Badham, USA, 1991)
- ***Polnočná omša*** (Jiří Krejčík, Československo, 1962)
- ***Pomoc!*** (*Help!*, Richard Lester, Velká Británie, 1965)
- ***Pomoc! Doktor se topí!*** (*Help, de dokter verzuipt!* Nikolai van der Heyde, Nizozemsko, 1974
- ***Pomsta*** (*La venganza*, Juan Antonio Bardem, Itálie / Španělsko, 1958)
- ***Popely*** (*Popioly*, Andrzej Wajda, Polsko, 1965)
- ***Poplach*** (*Trevoga*, Zachari Žandov, Bulharsko, 1951)
- ***Poplach v horách*** (*Alarma in munti*, Dinu Negreanu, Rumunsko, 1956)
- ***Posledná bosorka*** (Vladimír Bahna, Československo, 1956)
- ***Poslední měsíc podzimu*** (*Poslednij mesjac oseni*, Vadim Derbenyov, SSSR, 1966)
- ***Posvícení*** (*Kirmes*, Wolfgang Staudte, NSR, 1960)
- ***Potopa*** (*Potop*, Jerzy Hoffman, Polsko / Sovětský svaz, 1974)
- ***Pouta*** (Karel Kachyňa, Československo, 1961)
- ***Poznamenaní*** (*The Search*, Fred Zinnemann, Švýcarsko / USA, 1948)
- ***Pozor na auto*** (*Beregis avtomobilja*, Eľdar Alexandrovič Rjazanov, SSSR, 1966)
- ***Pozor, banditi!*** (*Achtung! Banditi!*, Carlo Lizzani, Itálie, 1951)
- ***Priehrada*** (Paľo Bielik, Československo, 1950)
- ***Pro 14 životů*** (*Életjel*, Zoltán Fábri, Maďarsko, 1954)
- ***Prohraná sázka*** (*Ozornyje povoroty*, Julij Kun, Kalio Kijsk, SSSR, 1960)
- ***Procházka Prahou*** (Bohumil Vošahlík, Československo, 1956)

- ***Prolog*** (*Prolog*, Jefim Dzigan, SSSR, 1956)
- ***Proslulý 702*** (*Celebrul 702*, Mihai Iacob, Rumunsko, 1962)
- ***Proti všem*** (Otakar Vávra, Československo, 1956)
- ***Průvodce ženatého muže*** (*A Guide for the Married Man*, Gene Kelly, USA, 1967)
- ***Průzkum na řece Jang-c'*** (*Reconnaissance Across the Yangtze*, Tang Siao-tan, Čína, 1954)
- ***Prvé dny*** (aka *První dny*, *Pierwsze dni*, Stanislaw Rózewicz, Jan Rybkowski, Polsko, 1951)
- ***První start*** (*Pierwszy start*, Leonard Buczkowski, Polsko, 1951)
- ***První učitel*** (*Pervyj učitel*, Andrej Končalovskij, SSSR, 1965)
- ***Přátelství zvítězí*** (*Freundschaft siegt*, Ivan Pyrjev, Andrew Thorndike, Joris Ivens, Andrej Frolov, Dmitrij Vasiljev, SSSR / NDR, 1951)
- ***Přehlídka ztraceného času*** (*Les casse-pieds*, Jean Dréville, Francie, 1948)
- ***Přerušená píseň*** (*Nikoloz Sanišvili*, František Žáček, SSSR / Československo, 1959)
- ***Příběh čisté lásky*** (*Jun'ai monogatari*, Tadaši Imai, Japonsko, 1957)
- ***Přistání v mlze*** (*Dni ljotnyje*, Nikolaj Litus, Leonid Rizin, Igor Větrov, SSSR, 1965)
- ***Psychopat ze San Franciska*** (*Pacific Heights*, John Schlesinger, USA, 1990)
- ***Ptáci*** (*The Birds*, Alfred Hitchcock, USA, 1963)
- ***Pušky*** (*Os Fuzis*, Ruy Guerra, Brazílie / Argentina, 1964)
- ***Pyramida hrůzy*** (*Young Sherlock Holmes*, Barry Levinson, USA / VB, 1985)
- ***Pyšná princezna*** (Bořivoj Zeman, Československo, 1952)
- ***Rada bohů*** (*Der Rat der Götter*, Kurt Maetzig, NDR, 1950)
- ***Rákocsiho poručík*** (*Rákóczi hadnagya*, Frigyes Bán, Maďarsko, 1954)
- ***Rána deštníkem*** (*Le Coup du parapluie*, Gérard Oury, Francie, 1980)
- ***Rebel bez příčiny*** (*Rebel Without a Cause*, Nicholas Ray, USA, 1955)
- ***Rikša*** (*Shujinsen*, Hiroši Inagaki, Japonsko, 1956)
- ***Rocco a jeho bratři*** (*Rocco e i suoi fratelli*, Luchino Visconti, Francice / Itálie, 1960)
- ***Rodná země*** (*Native Land*, Paul Strand, USA, 1942)
- ***Rozdělené město*** (*Berlin – Ecke Schönhauser*, Gerhard Klein, NDR, 1957)
- ***Rozhodnutí pilota Mareše*** (*Sprawa pilota Maresza*, Zbigniew Kuźmiński, Leonard Buczkowski, Polsko, 1955)
- ***Rozloučení s Petrohradem*** (*Proščanije s Peterburgom*, Jan Frid, Sovětský svaz, 1972)
- ***Rozloučení se včerejškem*** (*Abschied von gestern – [Anita G.]*, Alexander Kluge, NSR, 1966)
- ***Rozvod po italsku*** (*Divorzio all'italiana*, Pietro Germi, Itálie, 1961)
- ***Rozvrácená pevnost*** (*Citadela sfarîmata*, Haralambie Boros, Rumunsko, 1957)
- ***Rudá setba*** (*Seara Vermelha*, Alberto D'Aversa, Brazílie, 1964)
- ***Rudá vlajka na zelené skále*** (*Cchui kang chung čchin*, Čang Ťün-siang, Čína, 1951)
- ***Rumjancevův případ*** (*Delo Rumjanceva*, Josif Chejfic, SSSR, 1955)
- ***Ruská otázka*** (*Russkij vopros*, Michail Romm, SSSR, 1947)
- ***Růže pro státního návladního*** (*Rosen für den Staatsanwalt*, Wolfgang Staudte, NSR, 1959)
- ***Růžový panter*** (*The Pink Panther*, Blake Edwards, Velká Británie / USA, 1963)
- ***Rytíř štěstěny*** (*Glücksritter*, Arthur Maria Rabenalt, NDR, 1957)
- ***Rytíř Zlaté hvězdy*** (*Kavaler zolotoj zvezdy*, Julij Rajzman, SSSR, 1950)
- ***Římské povídky*** (*Racconti romani*, Gianni Franciolini, Itálie / Francie, 1955)
- ***Říše slunce*** (*L'impero del sole*, Enrico Gras, Mario Craveri, Itálie, 1956)
- ***S harpunou za velrybami*** (*Sovetskij kitoboj*, R. I. Setkinová, SSSR, 1951)
- ***S mečem a štítem*** (*Ivaljo*, Georgi Avramov, Bulharsko, 1963)
- ***Sedmá pečeť*** (*Det junde inseglet*, Ingmar Bergman, Švédsko, 1957)
- ***Sedmero umění*** (*7 Arte*, Ion Popesco Gopo, Rumunsko, 1958)
- ***Sen*** (*San*, Mladomir 'Purisa' Djordjević, Jugoslávie, 1966)

- ***Sen noci svatojánské*** (Jiří Trnka, Československo, 1958)
- ***Serjožka*** (*Serjoža*, Georgi Danelija, 1960)
- ***Setkání na Labi*** (*Vstreča na Elbe*, Grigorij Alexandrov, SSSR, 1949)
- ***Severní předměstí Ria*** (*Rio Zona Norte*, Nelson Pereira dos Santos, Brazílie, 1957
- ***Sex, lži a video*** (*Sex, Lies, and Videotape*, Steven Soderbergh, USA, 1989)
- ***Sexmise*** (*Seksmisja*, Juliusz Machulski, Polsko, 1984)
- ***Schody odvahy*** (*Stepenice hrabrosti*, Otto Deneš, Jugoslávie, 1962)
- ***Siedmy kontinent*** (Dušan Vukotić, Jugoslávie / Československo, 1966)
- ***Sjednoťte se pro zítřek*** (*Tchuan-tie-čchi-lai ming-tchien*, Čao Ming, Čína, 1950)
- ***Sladký čas Kalimagdory*** (Leopold Lahola, Československo / NSR, 1968)
- ***Sladký pták mládí*** (*Sweet Bird of Youth*, Richard Brooks, USA, 1962)
- ***Sladký život*** (*La Dolce vita*, Federico Fellini, Itálie, 1960)
- ***Slasti Otce vlasti*** (Karel Steklý, Československo, 1969)
- ***Slečinky z Rochefortu*** (*Les Demoiselles de Rochefort*, Agnès Varda, Jacques Demy, Francie, 1967)
- ***Slepice a kostelník*** (Oldřich Lipský, Jan Strejček, Československo, 1950)
- ***Slunce a stín*** (*Slantzeto i syankata*, Rangel Valčanov, Bulharsko, 1962)
- ***Slunce, seno a pár facek*** (Zdeněk Troška, Československo, 1989)
- ***Služka*** (*Édes Anna*, Zoltán Fábri, Maďarsko, 1958)
- ***Smolař*** (*Comme un cheveu sur la soupe*, Maurice Régamey, Francie, 1957)
- ***Smrt má jednu tvář*** (*Der Tod hat ein Gesicht*, Joachim Hasler, NDR, 1962)
- ***Smrt na Cukrovém ostrově*** (Jiří Sequens, Československo, 1961)
- ***Smrt v červeném jaguáru*** (*Der Tod im roten Jaguar*, Harald Reinl, NSR / Itálie, 1968)
- ***Smrtonosný mrak*** (*Daigo Fukuryu-Maru*, Kaneto Šindó, Japonsko, 1958)
- ***Smyk*** (Zbyněk Brynych, Československo, 1960)
- ***Sokolovo*** (Otakar Vávra, Československo / Sovětský svaz, 1974)
- ***Solný sloup*** (*Sóbálvány*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1958)
- ***Sonnenbruckové*** (*Die Sonnenbrucks*, Georg C. Klaren, NDR, 1951)
- ***Souboj o poklad Yankee Zephyru*** (*Race for the Yankee Zephyr*, David Hemmings, Austrálie / Nový Zéland / USA, 1981)
- ***Sovětská Arménie*** (*Sovetskaja Armenia*, A. Ovanesova, SSSR, 1951)
- ***Sovětská Kirgizie*** (*Sovetskaja Kirgizia*, I. Posělskij, SSSR, 1950)
- ***Sovětský Azerbajdžán*** (*Sovetskij Azerbejdžan*, režie, F. Kiseljov, 1950)
- ***Sovětský Kazachstán*** (*Sovetskij Kazachstan*, Lidija Stepanova, SSSR, 1950)
- ***Sovětský Turkmenistán*** (*Sovetskij Turkmenistan*, R. Karmen, SSSR, 1951)
- ***Sovětský Uzbekistán*** (*Sovetskij Uzbekistan*, Lidija Stepanova, SSSR, 1951)
- ***Spadla s měsíce*** (Zdeněk Podskalský, Československo, 1961)
- ***Spiknutí odsouzených*** (*Zagovor obrečjonnych*, Michail Kalatozov, SSSR, 1950)
- ***Splněný sen*** (*Mitrea Cocor*, Victor Iliu, Rumunsko, 1952)
- ***Stalingradská bitva*** (*Stalingradskaja bitva*, Vladimir Petrov, SSSR, 1949)
- ***Stalo se na ulici*** (*Tova se sluči na ulicata*, Janko Jankov, Bulharsko, 1955)
- ***Stará dáma se baví*** (*La Vieille dame indigne*, René Allio, Francie, 1965)
- ***Starý smrk vypravuje*** (Jan Calábek, Československo, 1947)
- ***Strašidla ze Spessartu*** (*Das Spukschloß im Spessart*, Kurt Hoffmann, NSR, 1960
- ***Stretnutie*** (Andrej Lettrich, Československo, 1975)
- ***Sůl země*** (*Salt of the Earth*, Herbert J. Biberman, USA / Mexiko, 1954)
- ***Svatba jako řemen*** (Jiří Krejčík, Československo, 1967)
- ***Svatební noc v dešti*** (*Hochzeitsnacht im Regen*, Horst Seemann, NDR, 1967)
- ***Svět ticha*** (*Le Monde du silence*, Louis Malle, Jacques-Yves Cousteau, Francie / Itálie, 1956)

- ***Šeříková brána*** (*Porte des Lilas*, René Clair, Francie / Itálie, 1957)
- ***Špiónka beze jména*** (*Fräulein Doktor*, Alberto Lattuada, Itálie / Jugoslávie, 1969)
- ***Ta naše písnička česká*** (Zdeněk Podskalský, Československo, 1967)
- ***Tajný úkol*** (*Parvi urok*, Vladimir Petrov, Rangel Valčanov, Bulharsko, 1960)
- ***Taková láska*** (Jiří Weiss, Československo, 1959)
- ***Tamango*** (*Tamango*, John Berry, Itálie / Francie, 1957)
- ***Tatarská poušť*** (*Die Tatarenwüste*, Valerio Zurlini, Itálie / Francie / Írán / NSR, 1976)
- ***Ten sportovní život*** (*This Sporting Life*, Lindsay Anderson, Velká Británie, 1963)
- ***Ten, který musí zemřít*** (*Celui qui doit mourir*, Jules Dassin, Francie / Itálie, 1957
- ***Těžká léta*** (*Anni difficili*, Luigi Zampa, Itálie, 1948)
- ***Ticho a křik*** (*Csend és kiáltás*, Miklós Jancsó, Maďarsko, 1967)
- ***Točité schody*** (*Csigalépcsö*, Frigyes Bán, Maďarsko, 1957)
- ***Tohle je náš svět*** (*Captain Fantastic*, Matt Ross, USA, 2016)
- ***Tom Jones*** (*Tom Jones*, Tony Richardson, Velká Británie, 1963)
- ***Tootsie*** (Sydney Pollack, USA, 1982)
- ***Top Gun*** (Tony Scott, USA, 1986)
- ***Tosca*** (*Tosca*, Carmine Gallone, Itálie, 1957)
- ***Tragický hon*** (*Caccia tragica*, Giuseppe de Santis, Itálie, 1947)
- ***Trajánův sloup*** (*Columna*, Mircea Dragan, Rumunsko / NSR, 1968)
- ***Trofei neznámého strelca*** (Vladislav Pavlovič, Československo, 1974)
- ***Trosečník z otrokářské lodi*** (*Maximka*, Vladimir Braun, SSSR [Ukrajina], 1952)
- ***Třetí úder*** (*Tretij udar*, Igor Savčenko, SSSR)
- ***Tři*** (*Tri*, Aleksandar Petrović, Jugoslávie, 1965)
- ***Tři mušketýři*** (*Les Trois mousquetaires*, André Hunebelle, Itálie / Francie, 1953)
- ***Tři muži ve člunu*** (*Three Men in a Boat*, Ken Annakin, Anglie, 1956)
- ***Tudy prošla žena*** (*Nunca pasa nada*, Juan Antonio Bardem, Španělsko / Francie, 1963)
- ***Tváří v tvář*** (*Licem u lice*, Branko Bauer, Jugoslávie, 1963)
- ***Tvůj současník*** (*Tvoj sovremennik*, Julij Rajzman, SSSR, 1967)
- ***Tygr a kočička*** (*Il Tigre*, Dino Risi, USA / Itálie, 1967)
- ***U nás v Mechově*** (Vladimír Sís, Československo, 1960)
- ***Uherský magnát*** (*Egy magyar nábob*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1966)
- ***Ukolébavka*** (Hermína Týrlová, Československo, 1947)
- ***Ukradená bitva*** (*Die Gestohlene Schlacht*, Erwin Stranka, NDR / Československo, 1972)
- ***Ulice plná překvapení*** (*Ulica polna neožidannostej*, Sergej Sideljov, SSSR, 1957)
- ***Útěk v řetězech*** (*The Defiant Ones*, Stanley Kramer, USA, 1958)
- ***Utekajme, už ide!*** (Dušan Rapoš, Československo, 1986)
- ***Utrpení mladého Boháčka*** (František Filip, Československo, 1969)
- ***V neděli v 6 ráno*** (*Duminica la ora 6*, Lucian Pintilie, Rumunsko, 1965)
- ***V oněch letech*** (*Aquellos años* , Felipe Cazals, Mexiko, 1973)
- ***Valčík pro milión*** (Josef Mach, Československo, 1961)
- ***Včelí královna*** (*L' Ape regina*, Marco Ferreri, Itálie / Francie, 1963)
- ***Včera, dnes a zítra*** (*Ieri, oggi, domani*, Vittonlo de Sica, Itálie / Francie, 1963)
- ***Ve dnech míru*** (*V mirnije dni*, Vladimir Braun SSSR, 1950)
- ***Ve světlech manéže*** (*Na arene cirka*, Leonid Varlamov, SSSR, 1951)
- ***Velká cesta*** (*Bolšaja doroga*, Jurij Ozerov, SSSR / Československo, 1962)
- ***Velká modrá cesta*** (*La Grande strada azzurra*, Gillo Pontecorvo, Itálie / Francie / NSR, 1957)
- ***Velké dobrodružství*** (Miloš Makovec, Československo, 1952)
- ***Velký občan*** (*Velikij graždanin*, Fridrich Ermler, SSSR, 1937)

- ***Venkovský lékař*** (*Selskij vrač*, Sergej Gerasimov, SSSR, 1951)
- ***Věrní přátelé*** (*Věrnyje druzja*, Michail Konstantinovič Kalatozov, SSSR, 1954)
- ***Vesničanka*** (*Pueblerina*, Emilio Fernandez, Mexiko, 1950)
- ***Vesničko má středisková*** (Jiří Menzel, Československo, 1986)
- ***Villa Borghese*** (*Villa Borghese*, Vittorio De Sica, Gianni Franciolini, Itálie / Francie, 1953)
- ***Vina Vladimíra Olmera*** (Václav Gajer, Československo, 1956)
- ***Vítězný pochod*** (Ivan Frič, Československo, 1952)
- ***Vítězství čínského lidu*** (*Pobeda kitayskogo naroda*, Leonid Varlamov, SSSR, 1950)
- ***Viva Maria!*** (*Viva María!*, Louis Malle, Francie / Itálie, 1965)
- ***Vlak bez jízdního řádu*** (*Vlak bez voznog reda*, Veljko Bulajić, Jugoslávie, 1959)
- ***Vnuci trubačovi*** (*Nepotii gornistului*, Dinu Negreanu, Rumunsko, 1953)
- ***Vojáček*** (*Le Petit soldat*, Jean-Luc Godard, Francie, 1963)
- ***Vojna a mír I*** (*Vojna i mir I: Andrei Bolkonsky*, Sergej Bondarčuk, SSSR, 1965)
- ***Vojna a mír IV*** (*Vojna i mir IV: Pierre Bezukhov*, Sergej Bondarčuk, SSSR, 1967)
- ***Volání divočiny*** (*Born Free*, Tom McGowan, James Hill, Velká Británie / USA, 1966)
- ***Vrahové mezi námi*** (*Die Mörder sind unter uns*, Wolfgang Staudte, [Východní] Německo, 1946)
- ***Vrať se, Afriko!*** (*Come Back, Africa*; Lionel Rogosin, USA, 1959)
- ***Vrchní, prchni*** (Ladislav Smoljak, Československo, 1980)
- ***Všechno zlato světa*** (*Tout l'or du monde*, René Clair, Francie, 1961)
- ***Všichni dobří rodáci*** (Vojtěch Jasný, Československo, 1968)
- ***Vynález zkázy*** (Karel Zeman, Československo, 1958)
- ***Vysoká modrá zeď*** (Vladimír Čech, Československo, 1973)
- ***Vystěhovalci*** (*Los Desairraigados*, Gilberto Gazcon, Mexiko, 1960)
- ***Výstřely na Broadwayi*** (*Todesschüsse am Broadway*, Harald Reinl, NSR, 1968)
- ***Výška*** (*Vysota*, Alexandr Zarchy, SSSR, 1957)
- ***Vyšší princip*** (Jiří Krejčík, Československo, 1960)
- ***Vzali nohy na ramena*** (*La Poudre d'escampette*, Philippe de Broca, Francie / Itálie, 1971)
- ***Vzbouření na vsi*** (Josef Mach, Československo, 1949)
- ***Vzpomínky*** (*Memorias del subdesarrollo*, Tomás Gutiérrez Alea, Kuba, 1968)
- ***Vzpoura*** (*Jói-uči: Hairió tsuma šimacu*, Masaki Kobajaši, Japonsko, 1967)
- ***Za krále, za vlast*** (*King & Country*, Joseph Losey, Velká Británie, 1964)
- ***Za vámi půjdou jiní*** (*Za wami pójda inni...*, Antoni Bohdziewicz, Polsko, 1949)
- ***Zálesák*** (*The Trap*, Sidney Hayers, Kanada / Velká Británie, 1966)
- ***Zámek Gripsholm*** (*Schloss Gripsholm*, Kurt Hoffman, NSR, 1963)
- ***Zářijoví hrdinové*** (*Septemvrijci*, Zachari Žandov, Bulharsko, 1953)
- ***Zastavte vůz H 43-2301*** (*Les Assassins du dimanche*, Alex Joffé, Francie, 1956)
- ***Závod míru Varšava-Berlín-Praha 1952*** (František Papoušek, Československo, 1952)
- ***Zbehovia a pútnici*** (Juraj Jakubisko, Československo / Itálie, 1968)
- ***Zbojník Matyi*** (*Lúdas Matyi*, Kálmán Nádasdy, Maďarsko, 1950)
- ***Zbojníkova milenka*** (*L' Amante di Gramigna*, Carlo Lizzani, Itálie / Bulharsko, 1969)
- ***Zbraně pro Prahu*** (Ivo Toman, Československo, 1974)
- ***Zeď*** (*Le Mur*, Serge Roullet, Francie, 1967)
- ***Zelené obzory*** (Ivo Novák, Československo, 1962)
- ***Země našich otců*** (*Arduna el khadra*, Ahmed Diaeddin, Youssef Gohar, Egypt, 1957)
- ***Země snů*** (*Terre de Reve*, Kamal el Cheikh, Egypt, 1957)
- ***Zítra se bude tančit všude*** (Vladimír Vlček, Československo, 1952)
- ***Zkažené děvče*** (*Hikô shôjo*, Kiriro Urayama, Japonsko, 1963)

- ***Zločin v šantánu*** (Jiří Menzel, Československo, 1968)
- ***Zlomená pouta*** (*Taras Ševčenko*, Vladimir Naumov, Alexandr Alov, SSSR, 1951)
- ***Zmoklá neděle*** (*Esös vasárnap*, Márton Keleti, Maďarsko, 1962)
- ***Zmýlená neplatí*** (*I Soliti ignoti*, Mario Monicelli, Itálie, Itálie, 1958)
- ***Znovu na frontu*** (*Ron chan-chon*, Čen San-In, Severní Korea, 1951)
- ***Zocelení*** (Martin Frič, Československo, 1950)
- ***Zoltán Karpáthy*** (*Kárpáthy Zoltán*, Zoltán Várkonyi, Maďarsko, 1966)
- ***Zrádná neděle*** (*It Always Rains on Sunday*, Robert Hamer, Anglie, 1947)
- ***Zrození mrtvého města*** (aka *Vzkříšení mrtvého města*; *Eruptia*, Liviu Ciulei, Rumunsko, 1957)
- ***Zvětšenina*** (*Blow-up*, Michelangelo Antonioni, Velká Británie / Itálie / USA, 1966)
- ***Žalobníci*** (Ivo Novák, Československo, 1960)
- ***Žhavé léto*** (*Heisser Sommer*, Joachim Hasler, NDR, 1968)
- ***Život Matoušův*** (*Zywot Mateusza*, Witold Leszczynski, Polsko, 1967)
- ***Život v květech*** (*Mičurin*, Alexandr Dovženko, SSSR, 1948)
- ***Život zvítězí*** (*Vlara invinge*, Dinu Negreanu, Rumunsko, 1951)

8.2. Další audiovizuální díla

- ***Československý filmový týdeník 31/1959*** (r. Jaroslav Šikl)
- ***Československý filmový týdeník 15/1989 - Magazín o filmu. 40. ročník FFP*** (online) <https://youtu.be/hcL25_WCpi4> (cit. 5. 5. 2016)
- ***Filmernte II. Filmové žně*** (kamera: Pavel Hrdlička a Josef Míček, komentář: Jindřich Elbl; Prod: BAPOZ Zlín; Protektorát Čechy a Morava, 1941), online < https://youtu.be/ACiS-kntM60> (cit. 19. 9. 2016)
- ***Filmový festival pracujících Slaný 1989*** (r. Jiří Hnusík, Slaný TV, 1989) (online) <https://youtu.be/ksb0N11X8AQ> (cit. 7. 6. 2016)
- ***Retro: Letní kina*** (r. Ivan Bareš, 2012) (online) <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/212411000360025/> (cit. 13. 4. 2016)

9. Použité zdroje

9.1. Literatura

- ADAMOVIČ, Ivan (ed.): *Encyklopedie fantastického filmu*. Praha: Cinema, 230 s.
- BALÍK, Stanislav – HLOUŠEK, Vít – HOLZER, Jan – ŠEDO, Jakub (2007): *Politický systém českých zemí 1948–1989*. Brno: Masarykova univerzita, 184 s.
- BERNARD, Jan – FRÝDLOVÁ, Pavla (1988): *Malý labyrint filmu*. Praha: Albatros, 510 s.
- BÍLEK, Petr A. – ČINÁTLOVÁ, Lenka (eds.) (2010): *Tesilová kavalerie. Popkulturní obrazy normalizace*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 256 s.
- BLECH, Richard (ed.) (1974): *Malá encyklopédia filmu*. Bratislava: Obzor, 802 s.
- BROŽ, Jaroslav – FRÝDA, Myrtil (1988) *666 profilů zahraničních režisérů*. Praha: Československý filmový ústav, 558 s.
- BRUMMER, Alexandr – KONEČNÝ, Michal (2015): Brno stalinistické. Průvodce městem. Brno: Host, 287 s.
- BŘEZINA, Václav (1997): *Lexikon českého filmu*. Praha: Cinema, 552 s.
- ČERNÍK, Artuš (1950): *Výroční zpráva o čs. filmovnictví – 1950*. Praha: Československý státní film, 340 s.
- ČINÁTL, Kamil (2010): Časy normalizace. In: Bílek, Petr A. – Činátlová, Lenka (eds.): *Tesilová kavalerie. Popkulturní obrazy normalizace*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 166–187.
- DAYAN, Daniel (1997): In quest of a festival. (Sundance Film Festival). *National Forum*, 1997, č. 77 (22. 9.), s. 41–47.
- DE VALCK, Marijke (2003): Nové objevení Evropy (Historický přehled fenoménu filmových festivalů). *Iluminace*, 15, č. 1 (49), s. 31–51.
- DE VALCK, Marijke (2007): *Film Festivals: From European Geopolitics to Global Cinephilia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 276 s.
- DVOŘÁK, Jan (2005): *Malý slovník managementu divadla*. Praha: Pražská scéna, 311 s.
- ELSAESSER, Thomas (2005): Film Festival Networks (The New Topographies of Cinema in Europe). In: Elsaesser, Thomas (ed.): *European Cinema: Face to Face with Hollywood*. Amsterdam: Amsterdam University Press, s. 82–107.
- FEIGELSON, Kristian – KOPAL, Petr (2012) (eds.): *Film a dějiny 3. Politická kamera – film a stalinismus*. Praha: Casablanca, Ústav pro studium totalitních režimů, 568 s.
- FIKEJZ, Miloš (2002a): *Slovník zahraničních filmových herců konce XX. století. A–K*. Praha: Volvox Globator, 753 s.
- FIKEJZ, Miloš (2002b): *Slovník zahraničních filmových herců konce XX. století. L–Z*. Praha: Volvox Globator, 748 s.
- HÁBOVÁ, Milada – VYSEKALOVÁ, Jitka (eds.) (1981): *Československá kinematografie*. Praha: Československý filmový ústav, 115 s.
- HÁJEK, Miloš – RYŠÁNKOVÁ, Jarmila (eds.) (1990): *Svět a Československo ve 20. století*. Praha: Horizont, 184 s.
- HAVELKA, Jiří (1953): *50 let československého filmu*. Praha: Československý státní film, 336 s.
- HAVELKA, Jiří (1965): *Film v číslech a událostech (k 20 létům čs. filmu)*. Praha: Československý filmový ústav, 98 s.
- HAVELKA, Jiří (1967): *Kronika našeho filmu 1898–1965*. Praha: Filmový ústav, 253 s.
- HAVELKA, Jiří (1970): *Československé filmové hospodářství 1945–1950*. Praha: Československý filmový ústav, 478 s.
- HAVELKA, Jiří (1972): *Čs. filmové hospodářství 1951–1955, I. díl*. Praha: Československý filmový ústav, 401 s.
- HAVELKA, Jiří (1973*): Čs. filmové hospodářství 1956–1960*. Praha: Československý

filmový ústav, 486 s.
- HAVELKA, Jiří (1975): *Čs. filmové hospodářství 1961–1965.* Praha: Československý filmový ústav, 606 s.
- HAVELKA, Jiří (1976): *Čs. filmové hospodářství 1966–1970.* Praha: Československý filmový ústav, 556 s.
- HERFURT, Ivan (1986): *Zlatý fond světové kinematografie. 100 filmů vybraných anketou Unesco*. Praha: Horizont, 317 s.
- HULÁKOVÁ, Marie (1969): Demokratizace kultury. Přístup k problému. *Sociologický časopis*, 5, č. 3, s. 293–303.
- CHOWANIEC, Petr (2007): *Protektorátní přehlídka Filmové žně. Vznik festivalu jako nové formy propagace domácího filmu na základech výstav, cen a filmových týdnů*. Brno: Masarykova univerzita (rukopis, magisterská diplomová práce), 177 s.
- JÁNSKÝ, Emanuel (ed.) (1948): *Divadelní žatva 1948: sborník dokumentů o novém československém divadle*; Praha: Umění lidu, 288 s.
- KADLEC, Vladimír (1991): *Podivné konce našich prezidentů*. Hradec Králové: Kruh, 329 s.
- KLIMEŠ, Lumír (1998): *Slovník cizích slov*. Praha: SPN, 863 s.
- KNAPÍK, Jiří (2000): *Kdo spoutal naši kulturu*. Přerov: Šárka, 205 s.
- KNAPÍK, Jiří (2004): *Únor a kultura. Sovětizace české kultury 1948–1950*. Praha: Libri, 359 s.
- KNAPÍK, Jiří (2006): *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři*. Praha: Libri, 399 s.
- KUSÁK, Alexej (1998): *Kultura a politika v Československu 1945–1956*. Praha: Torst, 663 s.
- KVĚTOVÁ, Hana (2009): *Filmové jaro na vesnici 1951–1956: Historie kulturně osvětové akce na českém venkově v 50. letech 20. století*. Brno: Masarykova univerzita (rukopis, bakalářská práce), 63 s.
- KVĚTOVÁ, Hana (2012): Filmové jaro na vesnici 1951 až 1956. Historie kulturně–osvětové akce na českém venkově v 50. letech dvacátého století. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 391–426.
- LEVINSKÝ, Otto – STRÁNSKÝ, Antonín (eds.) (1974): *Film a filmová technika*. Praha: SNTL – Nakladatelství technické literatury, 353 s.
- LEVINSKÝ, Otto – STRÁNSKÝ, Antonín (eds.) (1974): *Film a filmová technika*. Praha: SNTL / Nakladatelství technické literatury, 356 s.
- LIZNA, Tomáš (2013): *Filmový festival Pracujících v Boskovicích*. Brno: Filozofická fakulta MU (rukopis, bakalářská práce), 51 s.
- LOPOUR, Jaroslav (2015): *Filmová Česká Třebová. Sv. 1. Českotřebovská kina v letech 1911–2015*. Česká Třebová: Městské muzeum Česká Třebová, 157 s.
- MACURA, Vladimír (2008): *Šťastný věk (a jiné studie o socialistické kultuře)*. Praha: Academia, 352 s.
- MENCL, Vojtěch – HÁJEK, Miloš – OTÁHAL, Milan – KADLECOVÁ, Erika (1990): *Křižovatky 20. století. Světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*. Praha: Naše vojsko, 400 s.
- MORAVA, Karel – PONDĚLÍČEK, Ivo (1969): *Proměny filmového hlediště v ČSR*. Film a doba, 15, č. 6, s. 286–289.
- POKORNÝ, Jiří (1992): Odbory a znárodněný film. In: Klimeš, Ivan (ed.): *Filmový sborník historický, 3*. Praha: Český filmový ústav, s. 175–215.
- PŘÁDNÁ, Stanislava (1990a) (ed.): *Filmové portréty 1*. Praha: Čs. filmový ústav, 152 s.
- PŘÁDNÁ, Stanislava (1990b) (ed.): *Filmové portréty 2*. Praha: Čs. filmový ústav, 156 s.
- ROLF, Malte (2006): *Das sowjetische Massenfest*. Hamburg: Hamburger Edition, 453 s.

- ROUBAL, Petr (2016): *Československé spartakiády*. Praha: Academia, s. 329.
- SKOPAL, Pavel (2012): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, 560 s.
- SKOPAL, Pavel (2014): *Filmová kultura severního trojúhelníku*. Brno: Host, 388 s.
- SOBOTKOVÁ, Jitka (2011): *Komunistické slavnosti v Československu v letech 1948–1989*. Olomouc: Univerzita Palackého (rukopis, disertační práce), 180 s.
- STRINGER, Julian (2003): Globální města a ekonomie mezinárodních filmových festivalů. In: *Iluminace*, 15, č. 1 (49) s. 53–62; přel, Jakub Kučera (Global Cities and the International Film Festival Economy, 2001).
- SZCZEPANIK, Petr (ed.) (2004): *Nová filmová historie. Antologie současného myšlení o dějinách kinematografie a audiovizuální kultury*. Praha: Herrmann a synové, 528 s.
- ŠTÁBLA, Zdeněk – TAUSSIG, Pavel (1981): *KSČ a československá kinematografie (výbor dokumentů z let 1945–1980)*. Praha: Československý filmový ústav, 148 s.
- ŠTORKOVÁ, Pavla (2007): *„Zliennale". Filmový festival „Filmové žně" v letech 1940–1941 ve Zlíně*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci (rukopis, bakalářská práce), 63 s.
- THOMPSONOVÁ, Kristin – BORDWELL, David (2007): *Dějiny filmu. Přehled světové kinematografie*. Praha: Akademie múzických umění v Praze / Nakladatelství Lidové noviny, 845 s., přel. Helena Bendová, Jan Bernard, Michal Bregant, Zdeněk Holý, Vít Janeček, Petr Kubica, Taťána Marková, Markéta Šerá, Martin Škapa, Stanislav Ulver (Film History: An Introduction, 1994).
- TICHÝ, Vladimír (ed.) (1985): *Panorama československého filmu*. Praha: Panorama, 248 s.
- TÖTEBERG, Michael (ed.) (2005): *Lexikon světového filmu*. Praha: Orpheus, 643 s., přel. Veronika Dudková, Marcela Marešová, Petra Köpplová, Petr Kurka (Metzler Film Lexikon, 2003).
- VARÁDI, Klára (2010): *Filmová lidová universita 1952–1960: Historie a role kulturně osvětové akce v rámci utváření nové kulturní politiky*, Brno: Masarykova univerzita (rukopis, bakalářská práce), 83 s.

9.2. Publikované prameny

- XI. Filmový festival pracujících (Příloha Filmových informací 23/60). *Filmové informace*, 11, č. 23 (8. 6. 1960), s. 19–21
- XVI. Filmový festival pracujících. *Filmové informace*, 16, č. 21 (26. 5. 1965), s. 21.
- XVIII. Filmový festival pracujících skončil. *Filmové informace*, 18, č. 28 (12. 7.1967), s. 20.
- 37. Filmový festival pracujících – léto '86 (22. 5. – 4. 7.). *Filmový přehled*, 1986, Rejstřík, s. 19–20.
- 39. Filmový festival pracujících – léto '88 (2. – 29. 6.). *Filmový přehled*, 1988, Rejstřík, s. 20.
- 40. Filmový festival pracujících – léto '89 (1. – 28. 6.). *Filmový přehled*, 1989, Rejstřík, s. 19.
- A. K. – J. D. – J. K. (1950a): Festivaly pro pracující lid. Naši pracující pochopili dokonale myšlenku FFP. *Kino*, 5, č. 18 (31. 8.), s. 404–405.
- A. K. – J. D. – J. K. (1950b): Dojmy z festivalů pracujících. *Kino*, 5, č. 18 (31. 8.), s. 406–407.
- Aby dvacet tisíc lidí vidělo a slyšelo… In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.) (1949): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 6–9.
- –ALKO– (1989): Z jednání Čs. filmové rady. *Zpravodaj Československého filmu*, 15 (1989), č. 1–2, s. 33–34.
- *Amfiko – Letné kino Martin* (online) <http://www.amfiko.sk/> (cit. 14. 8. 2016).
- BARÁKOVÁ, Jitka (1987): Otevřené možnosti (Ústřední půjčovna filmů Praha. Možnosti distribuce videokazet. Rozhovor). *Amatérský film a video*, 19, č. 10, s. 226–227.
- *BBamfiteater. História* (online) <http://www.bbamfiteater.sk/historia.php> (cit. 25. 8.

2016).
- BICNA, Emil (1962): *Filmový festival pracujících, Brno, 11. 6. 1962*<http://multimedia.ctk.cz/?setSite=foto-detail-pagein&documentId=1867635&idx=12&select-continue=1> (cit. 27. 4. 2016).
- –BJ– (1946): Byl jsem na filmovém festivalu. *Svobodný zítřek*, 2, (5. 9.).
- BLÁHOVÁ, Jindřiška (2012): Národní, mezinárodní, globální. Proměny rolí filmového festivalu v Mariánských Lázních / Karlových Varech 1946 až 1959. In: Skopal, Pavel (ed.): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 255–311.
- BOR, Vladimír (1954): Za VIII. MFF v Karlových Varech. *Kino*, 9, č. 17 (12. 8.), s. 264–267.
- BRANKO, Pavel (1950): Filmové festivaly pracujících 1950. *Práca*, (15. 7.).
- BROUSIL, A. M. (1949): Výsada filmového festivalu pracujících. In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 4–5.
- BROŽ, Jaroslav (1946): Festivaly jinde a u nás. *Filmová práce*, 2, č. 26–27 (29. 6.), s. 1.
- BYSTROV, Vladimír (1958): FFP 1958: Úspěch a problém, *Kino* 13, č. 18 (28. 8.), s. 275–277.
- CITOVSKÝ, František (1949): I. Filmový festival pracujících. In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 3.
- Ceny FFP – léto '77. *Záběr*, 10, č, 15 (15. 7. 1977), s. 1.
- Ceny FFP – léto '79. *Záběr*, 14, č. 14 (13. 7. 1979), s 2.
- Ceny 32. FFP – léto '81. *Kino*, 36, č. 14 (14. 7. 1981), s. 2.
- Ceny 32. FFP – léto '81. *Záběr*, 14, č. 15 (24. 7. 1981), s. 2.
- Ceny FFP – léto '86. *Zpravodaj Československého filmu*, 12 (1986), č. 29, s. 14–15.
- Ceny FFP – léto '89. *Zpravodaj Československého filmu*, 15 (1989), č. 14–15, s. 55–57.
- Co se děje ve Zlíně? *Filmové noviny*, 2, č. 31 (30. 7. 1948), s. 1.
- Další filmový festival pracujících. Nejvhodnější filmy do Ostravy. *Nová politika*, 2, č. 186 (11. 8. 1949).
- DANIELIS, Aleš (2007): Česká filmová distribuce po roce 1989. *Iluminace*, 19, č. 1 (65), s. 53–104.
- Dodatečně k letní části Filmového festivalu pracujících. *Filmové informace*, 20, č. 27 (9. 7. 1969), s. 14.
- DVOŘÁČEK, Jaroslav (1950): Co nám řekli o festivalech. Závazky našich pracovníků a dojmy zahraničních delegátů. *Kino*, 7, č. 18 (31. 8.), s. 408.
- DVOŘÁČEK, Jaroslav (1951): FFP jde k lidu. Vítězná cesta mírumilovného filmového umění na FFP. *Kino*, 6, č. 18 (30. 8.), s. 420.
- Festivalové defilé / Anglie. *Kino*, 4, č. 15 (21. 7. 1949), s. 219.
- FFP 1957. *Kino*, 12, č. 14 (4. 7. 1957), s. 210.
- FFP '71 kde – kdy. *Záběr*, 4, č. 11 (27. 5. 1971), s. 1.
- FFP '72 skončil. *Kino*, 27, č. 15(20. 7. 1972), s. 6.
- FFP '74 skončil. *Kino*, 29, č. 14 (16. 7. 1974), s. 2.
- FFP – léto '87. *Zpravodaj Československého filmu*, 13 (1987), č. 9, s. 46.
- FIALA, Richard (1990a): FFP–zima 90: Poslední výstraha. *Zpravodaj ÚPF*, č. 6, s. 5–7.
- FIALA, Richard (1990b): FFP–léto: zborcené harfy tón. *Zpravodaj ÚPF*, č. 9, s. 12–13.
- Film – mírová zbraň v rukou pracujících. K závěru Filmových festivalů pracujících v Československu. *Kino*, 6, č. 19 (13. 9. 1951), s. 444.
- Film jde k lidu. Vítězná cesta mírumilovného filmového umění na FFP. *Kino*, 6, č. 18 (30. 8. 1951), s 420–421.
- Filmové festivaly pracujících. Ode dneška v Litvínově. *Mladá fronta*, 5, č. 212 (10. 9.

1949), s. 4.
- Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 4, č. 8(15. 8. 1950), s. 45.
- Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 5, č. 7–8 (15. 8. 1951), s. 37–42.
- Filmové festivaly pracujících – masové rozvinuti úspěchu pokrokového filmového umění. *Věstník Československého státního filmu*, 6, č. 10 (25. 10. 1952), s. 55–56.
- Filmové festivaly pracujících. *Filmové informace*, 5, č. 27 (8. 7.1954), s. 14.
- Filmové festivaly pracujících. Ode dneška v Litvínově. *Mladá fronta*, 5, č. 212 (10. 8. 1948), s. 4.
- Filmové festivaly pracujících. Plzeňský festival v plném proudu. *Mladá fronta*, 5, č. 212 (10. 8. 1948), s. 4.
- Filmové festivaly pracujících. *Svobodné slovo*, 6, (4. 8. 1950).
- Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 3, č. 7–8 (15. 8. 1949), s. 40–41.
- Filmové festivaly pracujících. *Věstník Československého státního filmu*, 4, č. 8 (15. 8. 1950), s. 45.
- Filmové festivaly pracujících. Bánska Bystrica. *Filmové informace*, 2, č. 33 (16. 8. 1951), s. 12.
- Filmové festivaly pracujících na Slovensku. *Lidové noviny*, 59, č. 181 (3. 8. 1951).
- Filmový festival v Československu s mezinárodní účastí. *Filmová práce*, 2, č. 26–27 (29. 6. 1946), s. 1.
- Filmové festivaly v Československu. *Věstník Československého státního filmu*, 5, č. 7–8 (15. 8. 1951), s. 37–41.
- Filmový festival pracujících ve Zlíně zahájen. *Rudé právo*, 30, č. 176 (30. 7. 1948), s. 1.
- FRANCL, Gustav (1960): Film musí za diváky. *Film a doba*, 6, č. 8–9, s. 619.
- FRHAJ (1965a): XVI. FFP a naše dva filmy. *Záběr*, 16, č. 12 (30. 6.), s. 1–2.
- FRHAJ (1965b): Nedokončená, prodloužená, a přece dokončená. *Záběr*, 16, č. 13 (15. 7.), s. 1.
- FRHAJ (1966a): Podívejte se za dveře! *Záběr*, 17, č. 6 (20. 4.), s. 2.
- FRHAJ (1966b): Dnes o pražských kinech. *Záběr*, 17, č. 9 (1. 6.), s. 3.
- FRHAJ (1966c): Na dokončené u Jiřího Radiměřského. *Záběr*, 17, č. 20 (30. 11.), s. 1.
- FZ (1948a): Filmový festival ve Zlíně zahájen. *Filmové zpravodajství*, 4, č. 143 (29. 7.), s. 1.
- FZ (1948b): Záběry z Filmového festivalu ve Zlíně. *Filmové zpravodajství*, 4, č. 144 (30. 7.), s. 1.
- –GER– (1957): Co se nelíbí na FFP. *Práce*. (26. 7.).
- HÁJEK, Radko (1981): Současná kultura filmového diváka ČSR. Závěrečná zpráva z výzkumu. In: *Texty Čs. filmového ústavu č. 17*. Praha: Československý filmový ústav, 82. s.
- HAVEL, Luděk (2009): Filmový festival pracujících a jeho funkce v kulturní politice komunistického režimu, 1948–1989. *Iluminace. Časopis pro teorii, historii a estetiku filmu*, Praha: NFA, 21, č. 3 (75), s. 155–159.
- HAVEL, Luděk (2011): Manifestace v letním kině. Filmový (ne)festival pracujících. *Cinepur*, 19, č. 75, s. 67–71.
- HAVEL, Luděk (2012a): Film, umění nejmasovější (Filmový festival pracujících 1948–1959). In: Feigelson, Kristian – Kopal, Petr (eds.):*Film a dějiny 3. Politická kamera – film a stalinismus*. Praha: Casablanca, Ústav pro studium totalitních režimů, s. 461–480.
- HAVEL, Luděk (2012b): O nového člověka, o dokonalejší lidstvo, o nový festival. Filmový festival pracujících, 1948 až 1959. In Skopal, Pavel (ed): *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia, s. 312–357.

- HH (1992): Léto s Lucernafilmem. *Kinorevue*, 2, č. 12 (5. 6.), s. 4-5.
- *Historie biografů v Jihlavě. Stará Jihlava* (online) <http://www.starajihlava.cz/clanek/historie-biografu-v-jihlave/> (cit. 9. 8. 2016).
- *Historie Letního kina. Kulturní středisko města Ústí nad Labem* (online) <http://www.ksul.cz/historie/historie_letniho_kina> (cit. 10. 8. 2016).
- *Historie sportovní haly. Tipsport Arena Praha* (online): <http://tipsportarena-praha.cz/historie-sportovni-haly/?lang=cs> (cit. 19. 8. 2016)
- HLAVÁČ, Jakub (2011, online): *Stadion v demolici, historie Štvanice je v troskách* <http://isport.blesk.cz/clanek/hokej/106103/stadion-v-demolici-historie-stvanice-je-v-troskach.html> (cit. 10. 8. 2016).
- Hodnocení XV. Filmového festivalu pracujících. *Filmové informace*, 15, č. 39 (23. 9. 1964), s. 18.
- Hodnotíme úspěchy II. FFP. *Naše pravda*, 7, č. 31 (27. 8. 1949), s. 7.
- HOŘEJŠÍ, Jan (1965): XVI. Filmový festival pracujících. *Kulturní tvorba*, 3, č. 24 (17. 6.), s. 13.
- HRBAS, Jiří (1952): Velký kulturní svátek našeho lidu. Festivaly pracujících a první armádní filmový festival v roce 1952. *Kino*, 7, č. 18 (28. 8.), s. 350
- HRBAS, Jiří (1974): Karel Zeman. Půvab chlapecké romantiky II. *Film a doba*, 20, č. 2, s. 72–84.
- HUMPLÍK, Alois (1966): Festival dlouhý 2000 km. *Kino*, 21, č. 17 (25. 8.), s. 4.
- HUMPLÍK, Alois (1967): Na týden Phileasem Foggem. *Kino*, 22, č. 15 (27. 7.), s. 12–13.
- CHLUPÁČ, Josef (1968): Gottwaldovská přehlídka. *Kulturní noviny*, 1, č. 12 (22. 3.), s. 6.
- Chystáme II. ročník Filmového festivalu pracujících. *Naše pravda*, 5, č. 23 (18. 6. 1949), s. 9.
- *Mezinárodní filmový festival pracujících [program]*. (1948), Gottwaldov: [s.n.], 48 s.
- *Informace ČSFFK*, 1990, č. 3, s. 35–37.
- JACHNIN, Boris (1964): Poznámky k organizaci FFP. *Film a doba*, 10, č. 12, s. 672.
- Jak rozhodla porota. In: Rečka, Al. – Havlíček, St. (eds.) (1949): *Filmový festival pracujících – Gottwaldov (13. – 21. 8. 1949)*; Gottwaldov: n. p. Svit, s. 14.
- Jaký byl 39. FFP – léto 1988. *Zpravodaj Československého filmu*, 14 (1988), č. 18, s. 32–33.
- JÁNSKÝ, Maxim (1951): K Filmovým festivalům pracujících. *Obrana lidu*, 5, č. 185 (14. 8.).
- JANŽURA, Ladislav (1960): Jedenáctý FFP. *Film a doba*, 6, č. 10, s. 655.
- JANŽURA, Ladislav (1961): Dvanáctý. *Film a doba*, 7, č. 8–9, s. 524 a 527.
- Je to tak? *Filmové noviny*, 2, č. 33 (13. 8. 1948), s. 2.
- –JK– (1947): Proč nebudou filmové žně ve Zlíně. *Čin*, 1947 (18. 5.).
- KAUTSKÝ, Oldřich (1948): Mezi dvěma festivaly. *Kino*, 3, č. 26 (2. 7.), s. 549.
- Kde bude FFP. *Záběr*, 11, č. 12 (2. 6. 1978), s. 1.
- –KE– (1948): Zlínští dovedou uhodit „hřebík“ na hlavičku. *Nová politika*, č. 127 (1. 8. 1948), s. 3.
- –KL– (1949): Hovory o kultuře. Třikrát filmový festival pracujících. *Nová politika*, 2, č. 190 (16. 8. 1949), s. 3.
- –KN– (1950): Sever a jih manifestuje lásku pracujících k pokrokovému filmu. Č. Budějovice – nadšený ohlas „Zocelených“. *Kino*, 5, č. 19 (14. 9.), s. 429.
- KLIMENT, Jan (1962): Kinokritika. Baron Prášil. *Kino*, 17, č. 20 (4. 10.), s. 11.
- KLIMENT, Jan (1966): Festival pracujících na rozcestí? *Kulturní tvorba*, 4, č. 27 (7. 7.), s. 4.
- KNAPÍK, Jiří (2002): Dělnický soud nad Františkem Čápem. *Iluminace*, 14, č. 3 (47), s. 63–81.
- KOHOUTKOVA - GABRHELÍKOVÁ, Kateřina (online): Městský dům kultury Sokolov. In: *Databáze divadel / Divadelní architektura v Evrop*ě <http://www.theatre-

architecture.eu/cs/db.html?theatreId=438> (cit. 14. 8. 2016).
- KOKAVSKÝ, Rudo (1954): Ach tie prejavy. *Smena*, Bratislava, 1954, (10. 8.).
- KOLAŘÍK, Michal (2013, online): *Obří projekce se na plátno nevrátí. Z letního kina zmizí i část bunkru*<http://jihlava.idnes.cz/lertni-kino-v-jihlave-prijde-o-promitaci-kabinu-fre-/jihlava-zpravy.aspx?c=A130417_1918118_jihlava-zpravy_mv> (cit. 11. 8. 2016)
- KOPECKÝ, Václav (1948a): Ministr Kopecký o našich festivalech. *Filmové noviny*, 2, č. 32 (6. 8.), s. 1.
- KOPECKÝ, Václav (1948b): Nové cesty československého filmu, In: *I. Mezinárodní filmový festival pracujících [program]*; Gottwaldov: [s.n.], s. 2–3.
- KREJČIŘÍK, Milan (online): *Nedáme si diktovat, koho máme milovat! Ať žije prezident Beneš! Slavnostní průvod účastníků XI. všesokolského sletu v Praze přerostl v obrovskou protikomunistickou demonstraci*. <http://milan.i-line.cz/gymnazium100let/slet1948.html> (cit. 28. 4. 2016)
- KREJČIŘÍK, Milan (online): *XI. všesokolský slet - jeden z posledních svobodných projevů.*<http://www.totalita.cz/vzp/vzp_0002.php> (cit. 28. 4. 2016)
- KRSEK, Martin (2008, online): *Nejodvážnější zastřešení letního kina. ÚSTÍ///AUSSIG - architektura na severu Čech*. <http://www.usti-aussig.net/clanky/cist/nazev/25-nejodvaznejsi-zastreseni-letniho-kina> (cit. 10. 8. 2016).
- KRYŠTOFEK, Oldřich (1948a): Zprávy z obou festivalů. *Mladá fronta*, 4, č. 180 (4. 8. 1948), s. 5.
- KRYŠTOFEK, Oldřich (1948b): Zlín hlásí: Dělnická porota rozhodla jednomyslně o nejlepších filmech. *Mladá fronta*, 4, č. 181 (5. 8.), s. 5.
- KRYŠTOFEK, Oldřich (1948c): Poučení ze Zlína. Kde zůstali filmoví pracovníci? Jakou kulturu lidu? *Mladá fronta*, č. 184 (8. 8.), s. 4.
- KUBA, Ad. (1952): Filmové festivaly pracujících skončily. *Kino*, 7, č. 19 (11. 9.), s. 372–373.
- KUBA, Adolf (1951): FFP. Radostné filmové přehlídky. *Kino*, 6, č. 18 (30. 8.), s. 422.
- Letní část XX. FFP skončila. *Filmové a televizní noviny*, 3, č. 14–15 (9. 7. 1969), s. 7.
- *Letní kino Širák. O kině* (online): <http://letnikinosirak.cz/areal/o-kine/> (cit. 4. 9. 2016).
- LN (1950): Rozvoj filmového umění na Slovensku. V Bratislavě začal, v Ostravě a v Brně skončil Filmový festival pracujících. *Lidové noviny*, 58, č. 184 (8. 8.).
- LT (1977) Tečka za FFP – léto '77. *Kino*, 32, č. 22 (1. 11. 1977), s. 2.
- LT (1980): Letošní FFP – První ze čtvrté desítky. *Záběr*, 13, č. 14–15 (11. 8. 1980), s. 11.
- MALINA, Ant. (1952): Lidové armády na stráži míru. *Literární noviny*, 1, č. 27 (9. 8.), s. 4.
- MAŠEK, Vladislav (1973): Malé zamyšlení nad FFP. *Záběr,* 6, č. 11 (25. 5.), s. 1.
- *Mezinárodní festival PORTA v Ústí nad Labem* (online): <www.portausti-festival.cz/> (cit. 17. 8. 2016).
- MĚŠŤAN, Vojtěch (1965): Pár otázek pro Karla. *Kino*, 20, č. 13 (1. 7.), s. 16.
- MICHAJLOV, Jindřich (1950): Sever a jih manifestuje lásku pracujících k pokrokovému filmu. Liberec – radostná účast pionýrů a mládeže. *Kino*, 5, č. 19 (14. 9.), s. 428.
- Mimořádný úspěch FFP 1958. *Filmové informace*, 9, č. 33 (13. 8. 1958), s. 15.
- MIR (1968): Za mimořádně příznivého počasí... *Kulturní tvorba*, 6, č. 6 (8. 2.), s. 13.
- MORAVA, Karel (1961): Diváci a filmy na XII. FFP. *Film a doba*, 7, č. 8–9, s. 532–537.
- MORAVA, Karel (1962): FFP výsledky a perspektivy. *Film a doba*, 8, č. 9–10, s. 531–533.
- MORAVA, Karel (1963): Diváci a filmy na XIV. FFP. *Film a doba*, 9, č. 9, s. 453.
- MOUCHA, Jaroslav (1954): Festivalový podčárník. *Průboj*, 1954, (13. 7.).
- Národní a mezinárodní festivaly a přehlídky v ČSSR. In:*Filmová kronika 1980*. Praha: Československý filmový ústav, 234 s.
- Národní cena našeho festivalu. *Filmové noviny*, 2, č. 32 (6. 8. 1948), s. 1.

- Národní porota XV. FFP uděluje. *Záběr*, 15, č. 14 (21. 7. 1964), s. 3.
- Největší kryté kino v ČSR. *Filmové informace*, 2, č. 32 (9. 8. 1951), s. 19.
- Největší kryté kino v ČSR. *Kino*, 6, č. 18 (30. 8. 1951), s. 419.
- NESVEDA, Albert (1959): Za radostný život, za přátelství národů. Kino, 14, č. 13 (25. 6.), s. 194.
- NESVEDA, Albert (1967): XVIII. Filmový festival pracujících: Co přinese nového? *Kino*, 22, č. 12 (15. 6.), s. 8.
- NOVOTNÁ, Drahomíra (1961): Ve stínu FFP. *Film a doba*, 7, č. 8–9, s. 641.
- NOVOTNÁ, Drahomíra (1964): Festival festivalů? *Film a doba*, 10, č. 7, s. 380.
- OLIVA, Ljubomír (1966): Podzimní experiment. *Filmové a televizní noviny*, 1, č. 1, s. 3.
- Otevřena půjčovna videokazet. *Kino*, 41, č. 15 (24. 7. 1986), s. 2.
- PACOVSKÝ, Ludvík (1963): Pravdy a klamy kolem FFP. *Film a doba*, 9, č. 9, s. 449–452.
- PILÁT, František (1949): Jedna z kritik našeho FFP. *Naše pravda*, 7, č. 31 (27. 8.), s. 7.
- PIŠTORA, Ladislav (1997): Filmoví návštěvníci a kina na území České republiky. Od roku 1945 do současnosti. *Iluminace*, 9, č. 2 (26), s. 86–87.
- Posbíráno na FFP. *Kino*, 28, č. 14 (16. 7. 1973), s. 2.
- Poslání filmových festivalů pracujících. Nástroj míru a výstavby socialismu v naší vlasti. *Svobodné slovo*, 6, č. 153(1. 7. 1950).
- Program pražských kin. *Filmové noviny*, 2, č. 35 (27. 8. 1948), s. 8.
- PROKOŠ, Bedřich (1960): Filmové slavnosti našeho lidu. *Film a doba*, 6, č. 10, s. 649–650.
- PROSINCOVÁ, Alexandra (1969): Telegraficky o Filmovém festivalu pracujících. *Kino*, 24, č. 12 (12. 6.), s. 1, 16.
- První film festivalu v Plzni. *Mladá fronta*, 5, č. 184 (9. 8. 1949), s. 4
- První Filmový festival pracujících. *Filmové zpravodajství*, 4, č. 134 (16. 6. 1948), s. 1
- První mezinárodní festival pracujících. *Nová politika*, 1, č. 120 (24. 7. 1948), s. 4.
- Před zahájením Filmových festivalů pracujících. Film hlavním prostředkem kulturně politické výchovy v závodech. *Práce*, (13. 7. 1951).
- Předpokládané premiéry ve 2. čtvrtletí 1992 v České republice. *Filmový přehled*, 1992, č. 4, s. 2.
- Přípravy na FFP v krajích. *Filmové informace*, 8, č. 24 (12. 6. 1957), s. 18.
- PZ (1979) Úspěch jubilejního ročníku FFP. *Záběr*, 14, č. 14 (13. 7.), s 1.
- PZ (1986) Filmová růžice bilancuje. Kino, 41, č. 15 (24. 7.), s. 2.
- RE (1982): Ceny FFP léto '82. *Kino*, 37, č. 14 (13. 7.), s. 2.
- RŮ (1957): Nový filmový festival v Liberci. *Cesta míru: týdeník Krajského výboru Komunistické strany Československa v Liberci*, (13. 7.).
- –RU– (1958): Mluvící výkladní skříň. *Večerní Praha*, 5, č. 158 (6. 7. 1958).
- –RZ– (1947): Reprisa Filmového festivalu ve Zlíně? *Národní obroda*, 3, (20. 5.).
- –SED– (1957): Festivalové perličky. *Práce*, Plzeň, (16. 7.).
- SKÁLA, Ivan (1948): Festival pracujících – kulturní nadplán Zlína. *Rudé právo*, 28, č. 180 (4. 8.), s. 3.
- Skončil filmový festival pracujících. *Záběr*, 11, č. 9 (9. 8. 1960), s. 2.
- Skončil dvacátý sedmý FFP – léto '76. Ceny festivalu. *Záběr*, 9, č. 15 (16. 7. 1976), s. 5.
- SLAVÍK, Svatopluk (1956): Nad filmovým festivalem pracujících v Jihlavě. *Jiskra*, Jihlava, (10.8.).
- Slova proměněná v činy. Bratislava. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 274.
- Slova proměněná v činy. Gottwaldov. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 273.
- Slova proměněná v činy. Most-Litvínov.*Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 271.
- Slova proměněná v činy. Ostrava.*Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 272.
- Slova proměněná v činy. Plzeň.*Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 270.
- Složení národní poroty. *Filmové informace*, 11, č. 25 (22. 6. 1960), s. 18.

- Statut pro práci místní a ústřední poroty FFP. *Filmové informace*, 16, č. 21 (26. 5. 1965), s. 22–23.
- Statut X. Filmového festivalu pracujících. *Zpravodajství Ústřední správy Československého filmu*, 1, 1959, č. 5, s. 2.
- STRUSKOVÁ, Eva (1962): Zkušenosti z FFP (Glosy). *Film a doba*, 8, č. 8, s. 447.
- Svými činy píšeme historii. *Záběr*, 12, č. 9 (15. 5. 1961), s. 1.
- Širokoúhlé filmy na FFP. *Filmové informace*, 8, č. 24 (12. 6. 1957), s. 19.
- ŠVANDA, Pavel (1966): FFP po pubertě. *Film a doba*, 12, č. 9, s. 501.
- ŠTĚCH, Josef (1979) Od prvního k jubilejnímu FFP. *Záběr*, 12, č. 13 (29. 6.), s. 1.
- T (1986): FFP v číslech. *Zpravodaj Československého filmu*, 12, č. 33, s. 19.
- Také naše armáda spatří nejnovější díla. *Kino*, 7, č. 17 (14. 8. 1952), s. 332.
- Také ve Zlíně úspěch slovanského filmu. *Filmové noviny*, 2, č. 32 (6. 8.1948), s. 1.
- Televizní estráda. *Filmové informace*, 8, č. 24 (26. 6. 1957), s. 19.
- TU (1980): FFP ceny a výsledky. *Kino*, 35, č. 15 (29. 7. 1980), s. 2.
- TUNYS, Ladislav (1984): *35 ročníků Filmového festivalu pracujících*. Praha: Ústřední půjčovna filmů, 65 s.
- *Vary ve vašem kině* (online) <http://www.aerofilms.cz/novinky/276-vary-ve-vasem-kine/> (cit. 7. 7. 2016).
- –VČ– (1954): Filmové slavnosti pracujících. *Kino*, 10, č. 18 (26. 8.), s. 278–279.
- VESELÝ, Tugan (1986): FFP léto '86. *Záběr*, 19, č. 10 (20. 5.), s. 1.
- Ve Zlíně je nevětší kino v Evropě. *Rudé právo*, 28, č. 175 (29. 7.), s. 1.
- Víte, že... (1960) In.: *Filmový festival pracujících. Sokolov 1960, Kino MěstNV „Svět" – 9.–17. července. Festivalový program*. Sokolov: Štáb XI. FFP Sokolov – OŠK R ONV a MěstNV, 16 s.
- Vrahové mezi námi. *Filmový přehled*, 1950, č. 13 (7. 4. 1950), s. 21
- –VĚK– (1949): Filmové festivaly pro pracující lid. *Rudé právo*, 29–30, č. 186 (10. 8.), s. 3.
- Výsledky jubilejního X. FFP. *Filmové informace*, 10, č. 29 (22. 7. 1959), s. 18.
- Výsledky soutěže filmového festivalu v Mariánských Lázních. *Filmové zpravodajství*, 4, č. 146 (3. 8. 1948), s. 1.
- WÜNSCH, Ota (1948): Ve Zlíně je vybraná společnost. *Filmové noviny*, 2, č. 31 (30. 7.), s. 2.
- Z české filmové unie. *Filmový kurýr*, 14, č. 22 (31. 5. 1940), s. 3.
- Z ostravského filmového festivalu. *Práce*, Ostrava, (14. 8. 1954).
- Zakončení 36. FFP 1985. *Zpravodaj Československého filmu*, 11 (1985), č. 27–28, s. 16–17.
- ZÁPOTOCKÝ, Antonín (1949): Soudruh Zápotocký spolupracovníkům ve Svitu, souč.: Hodnotíme úspěchy II. FFP. *Naše pravda*, č. 31 (27. 8.), s. 7.
- Závěr filmových festivalů pracujících. *Kino*, 4, č. 18 (1. 9. 1949), s. 266.
- Závěrečné zasedání XVI. FFP. *Filmové informace*, 15 (1965), č. 40, s. 24–26.
- ZP (1957): Ani déšť neohrozil festival. *Lidová demokracie*, (28. 7.).
- *Zpravodajství FFP'73, č. 6* (30. 6. 1973). Praha: Ústřední půjčovna filmů, 9 s.
- ŽALMAN, Jan (1962): Více citu, více kultury. *Film a doba*, 8, č. 8, s. 448.
- ŽL (1948): Kritický zápisník. *Filmová okénka*, 1, č. 7 (31. 7.), s. 2.

9.3. Archivní prameny

9.3.1. Národní archiv Praha, Fond Ministerstva informací

- NA, Praha, f. 861 – Ministerstvo informací, kar. 235, inv. č. 581, *Filmový festival, Zlínské záležitosti*.
- NA, Praha, f. 861 – Ministerstvo informací, kart. 235 inv. č. 581, *Filmový festival, Zlínské záležitosti, Sdělení pro sekretariát ústředního ředitelství k projednání do porady*

ústředního ředitele. Hospodářský výsledek MFFP ve Zlíně, 2. září 1948.

9.3.2. Národní filmový archiv Praha

- NFA Praha, f. ČSF, kart. R4/A1/1P/5K, 1940-1952, *FFP 1951 – závěrečná zpráva*.
- NFA Praha, f. ČSF, kart. R4/A1/1P/5K, 1940-1952, *Filmové festivaly v číslech*.
- NFA Praha, f. ČSF, kart. R4/A1/1P/5K, 1940-1952, *Zpráva o FFP v Gottwaldově*.

9.3.3. Všeodborový archiv Praha

- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 50, i. j. 49, *Otevřený list dělnické porotě I. mezinárodního filmového festivalu pracujících ve Zlíně, 20. 8. 1948.*
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 50, i. j. 49, *Rozhodnutí komise činné ve věci případu Františka Čápa ze dne 1. 10. 1948*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Dopis Kulturně – propagačního oddělení KOR – Ústí n./L. ze dne 24. 9. 1949*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Ideové zhodnocení II. FFP v Gottwaldově*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Zápis schůze pracovního výboru filmového festivalu, která se konala dne 9. 7. 1949*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 69, i. j. 65, *Zpráva o průběhu Filmového festivalu pracujících v Loučkách 10. - 17. 8. 1949*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Dopis Oldřicha Macháčka pro ÚRO*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmové festivaly pracujících, význam a poslání letošních FFP, 11. listopadu 1950*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmový festival pracujících v Č. Budějovicích. Plán propagace a agitace*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmový festival v Českých Budějovicích*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmový festival pracujících v Brně, Dopis K. Marvanovi, 13. 2. 1950*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Filmový festival pracující letos v Českých Budějovicích*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Ideové zaměření akce FFP*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Příprava filmového festivalu v krajích, příloha*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Stenografický záznam z porady kulturně-propagačních tajemníků krajů se zástupci Čsl. státního filmu, o filmových festivalech pracujících, která se konala 18. IV. 50 v zas. síni ÚRO, Praha I, Perštýn 11, III. p. ve 14 hod.*
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Záznam o poradě konané dne 18. IV. 1950 o 14. hod v zasedací síni ÚRO*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Zpráva o průběhu filmového festivalu pracujících v Brně ve dnech 31. července až 6. srpna 1950 na brněnském národním stadioně*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 90, i. j. 79, *Zpráva o zájezdu do Brna (s. Stýblo, 4. – 5. 8. 50)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Celkové hodnocení kampaně tisku k FFP.*
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Dopis adresovaný KOR v Brně, Olomouci, Plzni a Pardubicích, 18. 8. 1951*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Film v boji proti záškodnictví (nástin úvodu k besedě).*
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Film v boji za mír (Nástin úvodní přednášky 1. týdne)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Hodnocení II. Filmového festivalu pracujících, konaného od 14. do 19. srpna 1951 v Liberci*.

- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Jak uspořádat cyklus přednášek a debat v závodních klubech u příležitosti Filmových festivalů pracujících*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Na vědomí s. Válka (Zdravice z Prahy 12. 8. 1951)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Návrh pro poradu ÚKPO, Filmové festivaly pracujících (24. 5. 1951)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Návrh pro sekretariát ÚRO, projednáno se státním filmem*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Poslání filmu v socialistické společnosti (nástin zásadní přednášky 2. týdne)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Tabulka shrnující FFP na Slovensku*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Zápis z porady festivalové komise, konané dne 5. 7. 1951 (Plzeň)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Zpráva o přípravách III. Filmového festivalu pracujících (Plzeň)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Zpráva zhodnocení návrhů soutěže o nejlepší plakát FFP 1951*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Zprávy pro OK 1 CAV - úvodník. Filmové festivaly pracujících, 4. 8. 1951*
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 118, i. j. 101, *Zprávy z ústředí (4. 8. 1951)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Film v boji za mír (Nástin úvodní přednášky 1. týdne)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Filmové festivaly pracujících 1952(zhodnocení)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Přednáškový materiál pro besedy k FFP 1952*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Rámcové směrnice pro organizaci Filmových festivalů pracujících 1952*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Soutěžní řád celostátní mezikrajové soutěže o nejlepší plakát pro FFP 1952*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 138, i. j. 114, *Technika filmového pásu (Osnova zásadní přenášky 4. týdne)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 143, i. j. 131, *Dopis Karla Marvana (k rukám s. Daubnera, 20. 1. 1953*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 143, i. j. 131, *Návrh na poradu oddělení (10. 4. 1953)*,.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 163, i. j. 145, *Zhodnocení akce „Týden čs. filmů" od 7. do 13. srpna 1955 v Plzni u příležitosti 10. výročí osvobození sovětskou armádou a 10. výročí znárodnění čs. filmu*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 175, i. j. 147, *Zpráva z delegační cesty (Eva Vergeinerová, Liberec)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 175, i. j. 147, *Zpráva z delegační cesty (Eva Vergeinerová, Pardubice, Hradec Králové)*
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Záznam z porady o zajištění FFP 1957 (9. 4. 1957, zasedací místnost ÚRO)*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 197, i. j. 126, *Zhodnocení Filmového festivalu pracujících v Českých Budějovicích*.
- VOA Praha, f. ROH-ÚRO-KULT, kart. 202, i. j. 147, *Zpráva z delegace (Eva Vergeinerová, MFF – Karlovy Vary, 14. - 23. 7. 1958)*.

9.4. Orální prameny

- KAVKA, Miroslav, 22. března 2010 (Brno), rozhovor vedl Luděk Havel (zvukový záznam je uložen ve sbírce Filmové Brno na Ústavu filmu a audiovizuální kultury, Masarykova universita - Filosofická fakulta, Brno [nezpracováno].
- VEJNAR, Otto, 25. a 26. června 2008 (Jablonec nad Nisou), rozhovor vedl Luděk Havel (záznam je uložen v soukromé sbírce autora).

9.5. Právní nařízení

- Dekret presidenta republiky ze dne 11. srpna 1945 o opatření v oblasti filmu. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československém, částka 24, 28. srpna 1945*, s. 85–86.
- Nařízení vlády Československé socialistické republiky č. 36/1979 Sb., o zavedení letního času v letech 1979 a 1980. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československém, částka 5, 29. března 1979*, s. 104.
- *Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. ze dne 9. června 1948.* <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html > (cit. 4. 9. 2016)
- *Ústavní zákon č. 100/1960 Sb. ze dne 11. července 1960.* <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html> (cit. 10. 5.2016).
- Vládní nařízení o organisaci filmového podnikání, č. 4/1957 Sb. In: *Sbírka zákonů České republiky, částka 3, 5. února 1957*, s. 60–61.
- Zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československém, částka 85, 16. října 1948*, s. 1461–1473.
- Zákon č. 280/1948 Sb. ze dne 21. prosince 1948 o krajském zřízení. In: *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, částka 101, 24. prosince 1948*, s. 1581–1612, <http://web.archive.org/web/20120402152905/http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1948/sb101-48.pdf> (cit. 4. 9. 2016).

9.6. Digitální zdroje

- *Česko-Slovenská filmová databáze*. Praha: POMO Media Group s.r.o. <http://www.csfd.cz/>.
- *ČTK fotobanka*. Praha: Česká tisková kancelář. <http://multimedia.ctk.cz/?setSite=foto-index>.
- *Digitální knihovna Národního filmového archivu*. Praha: Národní filmový archiv. <http://library.nfa.cz/search/>.
- *FIAPF (Fédération Internationale des Associations de Producteurs de Films / International Federation of Film Producers Associations)*. <http://www.fiapf.org/>.
- *Filmová databáze online FDb.cz*. Praha: Filmová databáze s.r.o. <http://www.fdb.cz/>.
- *Filmová kultura: Brno 1945–1970. Dějiny distribuce, uvádění a recepce.* <https://www.phil.muni.cz/dedur/>
- *Filmová místa*. <http://www.filmovamista.cz/>
- *Filmový přehled*. Praha: Národní filmový archiv. <http://www.filmovyprehled.cz/>.
- *The Internet Movie Database (IMDb).*<http://www.imdb.com/conditions>.
- *Unie filmových distributorů* (UFD) <http://www.ufd.cz/prehledy-statistiky>.